

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
ATATÜRK ARAŞTIRMA MERKEZİ

ATATÜRK'ÜN FİKİR VE DÜŞÜNCELERİ

Hazırlayan :
Prof. Dr. UTKAN KOCATÜRK

1999

ISBN : 975-16-1174-1
İLESAM : 99-06-Y.0150.111

Semih Ofset, Ankara 1999

- İ Ç İ N D E K İ L E R -

Önsöz	III
Atatürk'ün yaşamı, üstün kişiliği ve eseri	IV

MİLLİ MÜCADELE

Türk milletine inan ve güven	1
Millî Mücadele'ye inan	1
Baş olacakların ortaya çıkması	2
Millî iradenin coşkunluğu	3
Millî iradenin amacı	4
En büyük hazine: Anadolu	4
Anadolu'ya geçişin sebebi	4
Ecdat sesi ve uyanış	5
En büyük ödül	5
Mücadeleye mecburuz	5
Millî Mücadele ve örgütlenme	6
Millî örgütün sosyal yapı içinde kuruluşu	6
Millî Mücadele'nin amacı	7
Kendi kuvvetimize dayanmak	8
Erzurum Kongresi	10
Sivas Kongresi	10
Misak-ı Millî	11
Millî dava ve sarsılmaz gücümüz	11
Millî birlik ve başarı	15
Temel vazife	16
Kudret ve kabiliyetin fiilen belirtilmesi	16
Millî Mücadele'de millete tavsiyeler	17
Sinir gevşetici sözlere önem verilmemelidir	17
Millete yeni bir iman vermek lâzımdır	18
Olumsuz propagandalar ve milletin kararlılığı	18
Millî Mücadele ve Türk milleti	20
Millî Mücadele'de Türk ordusu	21
Millî Mücadele'de Türk kadını	22
Millî Mücadele ve malî olanaklar	23
Malî olanaklar ve ordu kurulması	24
Türkiye'nin savunduğu bütün mazlum milletlerin davasıdır	25
Millî Mücadele ve insanlık	26

BAĞIMSIZLIK

Bağımsızlık nedir?	27
Bağımsızlığın önemi	28
Milletimiz ve bağımsızlık	28

MİLLÎ EGEMENLİK

Millî egemenliğin anlamı	30
Millî egemenliğin gücü ve değeri	31
Türk milleti ve millî egemenlik	32
Millî egemenliğin korunması	33
Millî ruha karşı konulamaz!	34
Millî egemenlik düşmanlığı	35
23 Nisan'ın anlamı	35
Türkiye Büyük Millet Meclisi	35
Halkçılık ve halk devleti	37
T.B.M.M. Hükûmeti ve özellikleri	38
Hükûmet programının temeli	38

KURTULUŞ SAVAŞI

- Askerî ve Siyasî Zaferler-

I. İnönü Muharebesi	40
II. İnönü Muharebesi	41
Sakarya Meydan Muharebesi	42
Sakarya'da subay ve erlerimizin kahramanlıkları	42
26 Ağustos'ta Türk topçuları	43

30 Ağustos Meydan Muharebesi	44
30 Ağustos'un önemi	46
30 Ağustos Zaferi ve Türk askeri	47
İzmir'e doğru	47
Zaferin sırrı	48
Zaferler hakkında	48
Şerefli kahramanlara saygı	50
Mudanya Ateşkes Antlaşması	51
Lozan Konferansı	51
Lozan Antlaşması	53
Montreux Sözleşmesi	54

CUMHURİYET'E VE YENİ TÜRKİYE'NİN KURULUŞUNA DOĞRU

Çeşitli direnişler ve millî sır	55
Kararın uygulanması	56
Zamanın seçilmesi	56
İki fikrin savaşı	57
1921 ve 1924 Anayasalarımızda düğüm oluşturan noktalar	58
İzlenen yol	61
Saltanat'ın kaldırılması	62
2. Meşrutiyet ile Saltanat'ın kaldırılması arasındaki fark	62
Saltanat'ın ve hilâfetin zararları	63
Yeni Türk Devleti'nde hilâfetin yeri yoktur	65
Halifelik teklifi ve Atatürk'ün cevabı	67
Halifeliğin kaynağı	68
Vahdettin'in yurt dışına kaçışı	69

CUMHURİYET YÖNETİMİ

Cumhuriyet yönetimi ve anlamı	70
Cumhuriyet ile Sultanlığın farkı	71
Türk milleti ve Cumhuriyet yönetimi	71
Cumhuriyet bayrağı altında toplanmak	73
Türkiye Cumhuriyeti sonsuza dek yaşayacaktır	73
Cumhuriyetin savunulması	75
Gelecek kuşakların takdiri	75

LÂİKLİK

Lâikliğin gerekliliği	76
Türkiye Cumhuriyeti ve lâiklik	76

UYGARLIK VE ÇAĞDAŞLAŞMA

Uygarlığın tanımı	78
Uygarlık ve yetenek	78
Uygarlığın gücü	79
Uygarlaşma ve önemi	79
Uygarlık ve aydınların rolü	80
Türk milleti ve çağdaşlaşma	81
Batı uygarlığıyla temas	85

İNKILÂP VE TÜRK İNKILÂPLARI

İnkılâbın tanımı	87
Türk İnkılâbı'nı yapanlar	87
Türk İnkılâbı'nın özellikleri	87
Türk inkılâplarının temel kuralı	89
Türk inkılâplarının gerekliliği	89

Türk Devrimi'nin kısa ifadesi	90
İnkılâplarda izlenecek yol	90
İnkılâpların bütünlüğü	92
İnkılâbın kanunu	92
İnkılâp ve yön tâyini	92
İnkılâp ve doktrin	92
İnkılâp ve güçsüz beyinler	92
İnkılâp ve cumhuriyetçi güçler	93
Cumhuriyetçi olanların yeri	93
İnkılâplar ve ordu	94
İnkılâplar ve plebisit	94
İnkılâplar ve millet	94
İnkılâplar ve koruyucu önlemler	96
İnkılâpların savunulması	98
İnkılâplar ve gericilik	98
Kubilây olayı hakkında	100

HUKUK İNKİLÂBİ VE ADALET ANLAYIŞI

Hukukta çağdaşlaşma gereği	102
Ankara Hukuk Fakültesi'nin açılışı	104
Adliyemiz ve Cumhuriyet	105
Eski hukuk anlayışı hakkında	105
Hak ve kuvvet	107
Hukuk kuralları ve devlet	107
Devlet adamı ve adalet anlayışı	107
Kanun yapan kişilerin özellikleri	108
Hâkimler hakkında	108

ŞAPKA VE KIYAFET İNKİLÂBİ

Şapka ve kıyafet inkılâbının önemi	109
Kadın kıyafetinde inkılâp	110

TÜRK KADINI VE KADIN HUKUKUNDA İNKİLÂP

Türk kadınının yeri ve görevi	112
Kadının anlamı	113
Türk kadınının bilgi sahibi olması	113
Türk kadını ve fazilet	114
Türk kadını ve güzellik	114
Türk kadını ve memleket savunması	115
Kadın hukukunda inkılâp gereği	115
Türk kadınının siyasal yaşama katılma isteği	117
Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanınması	118
Türk kadını ve dünya barışı	118

MİLLÎ EĞİTİM

Eğitim ve öğretimin önemi	119
Eğitimin millî oluşu ve önemi	120
Öğretim Birliği	121
Bilgisizliği ortadan kaldırmak	121
Okulun anlamı, önemi ve görevi	123
Eğitim ve köylü	124
Üniversite reformu hakkında	124
Üniversite hakkında	126
Kültür ordusu	127
Öğretmenin değeri, yeri ve görevi	128
Eğitim ve öğretim hakkında	130
Eski eğitimin zararları	132

KÜLTÜR VE BİLİM

Kültürün tanımı	134
Millî kültürün önemi	134
Millî kültürü yükseltmek	135
Yazı hakkında	136
Fikir hazırlıkları	136
Fikrin gücü	136
Tartışmada kural	137
Gerçeği bilmek	138
Bilgisizlik ve sonuçları	138
Kitap sevgisi	139
Bilim anlayışı ve yöntem	139
En gerçek yol gösterici	140
Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu	140
Arkeoloji ve antropoloji hakkında	141
Arkeoloji uzmanlarına gereksinim	141
Felsefenin tanımı	142
Aydınlarımızın görevleri	142
Aydınlarımız ve milleti tanımak	143
Aydınlar ve Anadolu	144

HARF VE DİL İNKILÂBI

Harf inkılâbının gerekliliği	146
Yeni Türk harfleri	146
Türk diline verilen önem	148
Millî duygu ve dil	149
Millî bilinç ve dil	149
Türk dilinin zenginliği	149
Türk söz dizimi	150
Türk dilinin özleşmesi	150
Yeni sözcükler hakkında	151
Arapça bilim terimleri hakkında	151

GÜZEL SANATLAR

Güzel sanatların tanımı	152
Güzel sanatların önemi	152
Sanatçının değeri	153
Sanatçının tanımı	154
Edebiyatın tanımı, anlamı ve amacı	155
Şairin tanımı	157
Türk İnkılâbı'nın şairi	157
Edebiyat sevgisi	157
Güzel konuşma	157
Musiki hakkında	157
Musikide yenilik	158
Nasıl bir musiki istiyoruz?	158
Musiki ve Türk'ün mizacı	159
Klâsik Türk musikisi	160
Zeybek oyunu	161
Heykel ve heykeltraşlık	161
Çağdaş Türk mimarlığı	162

TARİH GÖRÜŞÜ

-Dünya ve Türk Tarihi-
Tarihin doğru belirlenmesi

İnsanların tarihten alabilecekleri dersler	164
Büyük şöhretler ve millî noktadan tetkiki	164
Gerçek değerler ve tarih	164
Dünya tarihinin seyri ve Türkler	165
Türk milleti ve Türk tarihine genel bir bakış	166
Türk Hun İmparatorluğu, Teoman ve Mete	168
Osmanlı Devleti'nin gücü	169
Osmanlı Devleti ve çöküş sebepleri	169
1. Dünya Savaşı ve Türkiye	171
Çanakkale savaşları hakkında	171
Çanakkale savaşlarını kazandıran ruh	172
Mondros Ateşkes Antlaşması	173
Sèvres Antlaşması	173
İmparatorluk hulyası ve neticeleri	173
Panislâmizm, Panturanizm hakkında	174
Türk tarihine verilen önemin sebepleri	175
Türk çocukları ve millî tarih	176
Millî tarih ve millî bilinç	176
Türk tarihinin yazılması arzusu	176
Büyük Söylev'i hakkında	176
Yıldırım Beyazıt	177
Timur	177
Fatih	178
Mevlâna	178
Mimar Sinan	178
Alemdar ve Mustafa Reşit Paşa	178
Cemal Paşa	178
Enver Paşa	179
Talât Paşa ve politikası	179
Namık Kemal	180
Mehmet Emin	180
Yahya Kemal	181
Ziya Gökalp	181
Ahmet Rasim	181
Büyük İskender	181
Napolyon	182
Napolyon ve Bismark	182
Adana	182
Samsun	182
Havza	183
İzmir	184
Kemalpaşa (Nif)	184
Erzurum	185
Amasya	185
Afyon	186
Gaziantep	187
Trabzon	188
Eskişehir	188
Bursa	189
Ankara	190
İstanbul	191
Konya	191
Zonguldak	191

TÜRK GENÇLİĞİ

Ümit kaynağı gençlik	192
----------------------	-----

Türk gençliğinin birinci görevi	193
Gençler ve yüksek ideal	194
Gençler ve milletin yükselmesi	195
Gençliğin yetiştirilmesi	196
Yabancı unsurlarla mücadele gereği	197

MİLLİYETÇİLİK, MİLLÎ BİRLİK VE BERABERLİK

Türklük duygusu	199
Türk'ün tanımı	200
Türk'ün asilliği	200
Türk'ün manevî gücü	201
Türk'ün kahramanlığı	201
Türk'ün çalışkanlığı	202
Türk'ün insanlığı	202
Türklük bilinci ve ülkedeki gelişimi	203
Millî birlik ve beraberlik	205
Millî benlik	206
Millî varlığın savunulması	207
Millî varlığın temeli	208
Millî parola	208
Millî ülkü	209
Türk milletinin dinamik ideali	211
Millî amaç ve çalışmak	212
Millî ülkü düşmanları	213
Milliyet ilkesi	214
Milliyet ilkesinin gücü	214
Türk milliyetçiliğinin tanımı	215
Milliyetçilik ve millî sınır	215
Türk milliyetçiliği ve cumhuriyet	215
Milliyetçilik ve dil	215
Millî duygu ve insanî duygu	216
Türk milleti	216
Türk milletinin kuruluşundaki gerçekler	217
Türk vatani	217
Vatan sevgisi	217
Yurt toprağı	218
Millî anıların değeri	218
Millî seciye	218
Millî ahlâk	218
Milletlerin özellikleri	219
Dış Türkler hakkında	219
Türk milleti ve bolşevik ilkeleri	220
Bolşevizm'in niteliği	221
Türk milletinin yapısı ve komünizm	221
Yabancı akımlarla mücadele	222

TÜRK MİLLETİNE İNAN, GÜVEN, SAYGI

İlham ve kuvvet kaynağı	223
Milletin eğilimlerini sezebilme	224
Milletin takdir duygusu	224
Milletin sevgisini kazanma	225
Türk milletinin yeteneği ve kararlılığı	226
Millete güven ve saygı	226

DİN VE İSLÂM DİNİ

Din hakkında	228
--------------	-----

Tanrı ve insanlığın geçirdiği devirler	228
Hız. Muhammed hakkında	229
Hız. Muhammed'in ölümü ve sonrası	230
İslâm dini hakkında	231
İslâm dini ve çalışmak	232
İslâm dininde ölçü	232
Türk milleti ve Müslümanlık	232
Hutbe hakkında	233
Camiler ve minberler hakkında	234
Ezan ve Kuran'ın okunuşu	234
Kuran'ın Türkçeye çevrilmesi	234
Müslümanlıkta özel sınıf yoktur	234
Seçkin din bilginlerinin yetiştirilmesi	235
Tekkeler hakkında	236
En gerçek tarikat	236
Dinin siyasete âlet edilmesi	237
Terakkiperver Fırka ve dinin siyasete âlet edilmesi	237
Din oyunu aktörleri	238
Dini siyasete âlet edenlerle mücadele	238

FERT, TOPLUM, MİLLET YAŞAMI

Toplum hakkında	240
Fert ve toplum	240
Hak ve ödev	241
Toplum fertleri arasında bağıllık	242
Toplum fertleri arasında hoşgörü	243
Kamuoyu ve Türk kamuoyu	244
Kamuoyunu yanıltanlar	245
Kamuoyu ve hükümet	245
Özgürlüğün tanımı	246
Özgürlük hakkında	246
Vicdan özgürlüğü hakkında	247
Kişisel özgürlükler ve devlet	248
Fert güvenliği	250
Yurt asayışı	250

BASIN

Millet yaşamında basının önemi	251
Cumhuriyet basını	252
Basın özgürlüğü	252
Basın özgürlüğünü kötüye kullananlar	253

DİKTATÖRLÜK VE CİHANGİRLİK

Diktatörlük hakkında	256
Demokrat Atatürk	258
Millete dayanma	260
Müstebitlerle mücadele	261
Cihangirlik hakkında	261

SİYASET BİLİMİ VE DEVLET YÖNETİMİ

Siyaset ve olumlu ahlâk	263
Geleceğin güvencesi	264
İnsan ve ortam	264
Millete hizmet	264
Yemin hakkında	265
Dürüst siyaset	265

Sorumluluk duygusu	267
Devlet Yönetimi	267
Siyasal güç	268
Yöneticilerin yetiştirilmesi	269
İnsaf ve merhamet dilenmek yoktur	269
Hükûmetin amacı	270
Türkiye'yi düşünmek	270
Devlet yönetimi ve fertler	272
Devlet yönetiminde ilkeler	272
Devlet ve milleti yönetenler	275
Hizmet ve namus borcu	277
Devleti yönetenlerin ihaneti	278
Milletin vekillerini seçmesi	278
Halk ve devlet ilişkisi	279
Muhalefet hakkında	280
Siyasî yaşamda aranılacak temel	282
Demokrasi hakkında	282
Fransız Devrimi ve Türk demokrasisi	283
Türk milleti ve demokrasi	283
Siyasî partiler ve millet yapısı	284
Siyasî partilerin çalışma şekli	285
Parti programlarında kural	286

EKONOMİ VE KALKINMA

Ekonomi nedir?	287
Ekonomik bağımsızlık	287
Ekonomik yaşam	287
Millet yaşamında ekonominin önemi	288
Kapitülasyonların tarihi ve başlangıcı	291
Kapitülasyonların zararları	291
Kapitülasyonların kaldırılması	294
Türkiye İktisat Kongresi	295
Millî ekonomi dönemi	295
Ekonomik kaynaklarımızın zenginliği	297
Ekonomik kalkınmamızın dayandığı güçler	298
Hedefimiz: Ekonomik zaferler	298
Tüccar hakkında	299
Ticaret ahlâkı hakkında	299
Millî ticaret	299
Millî endüstri	300
Kooperatifçilik hakkında	301
Türkiye İş Bankası hakkında	301
Türk milleti ve denizcilik	302
Sanatın önemi	302
Sanat şarttır	303
Aşçılık ve sofrâ hizmeti	304
Sanatın özendirilmesi	305
Madenlerin işletilmesi	305
Türkiye'nin uyguladığı devletçilik sistemi	306
Devlet ve ferdin faaliyet alanları	306
Türk halkının toplumsal yapısı	308
Malî bağımsızlık ve dış borçlanma	309
Yabancı sermaye	310
Ekonomik kalkınmada milletlerarası önlemler	312
Devlet maliyesi	312
Vatandaş ve devlet hazinesi	314

ZİRAAT VE KÖYLÜ

Türk köylüsü ve çiftçilik	316
Kılıç ve saban	318
Makineli ziraat	318
Harp ve çiftçilik	319
Ziraat siyaseti	320
Ormanların korunması	321

ULAŞTIRMA VE BAYINDIRLIK

Yol ve demiryolu gereksinimi	323
Vatanın bayındır hale getirilmesi	325
Türkiye'nin görünüşü	325

SPOR VE SAĞLIK

Sporun önemi	327
Spor ve Türk milleti	327
Güreşin tanımı	328
Türk sporcularına meslek kuralı	329
Sporcunun özellikleri	329
Sporda amaç	329
Havacılığa önem vermek	329
Sağlık koşullarının sağlanması ve devlet	330
Kızılay hakkında	331

TÜRK ORDUSU VE TÜRK ASKERİ

Türk ordusu	332
Türk ordusunun ödevi ve milletin güveni	332
Türk ordusunun kahramanlığı	332
Türk ordusunun göreve bağlılığı	333
Türk milleti ve ordu	334
Türk ordusunun değeri	336
Türk askeri	337

MİLLÎ SAVUNMA VE ASKERLİK SANATI

Ordunun görevi	339
Ordunun gereği ve önemi	339
Bir orduyu yaşatan güç ve ruh	340
Bir milletin ve ordusunun güçlü oluşunun koşulları	341
Bir ordunun değeri	342
Zaferin koşulları	342
Zafer ve amacı	342
Komutan ve nitelikleri	343
Harp, muharebe, meydan muharebesi	349
Harpde ordunun yüksek morali	351
Askerî ahlâk ve moral sağlamlığı	351
Askerin ruhunu kazanmak	352
Harp hayatı ve zorunlu olmalı	352
Harp ve talih	352
Askerlik sanatı	353
Saldırı ve savunma hakkında	354
Saldırı hazırlığı ve koşulları	355
Saldırıda kesin sonuç	356
Savunma yüzeyi	356
Birinci derecede hedefi meydana çıkarmak	357
Zırhlı savunma hakkında	357

Orduda piyadenin yeri	358
Hava savunması ve Hava Kuvvetlerimiz	358
Türk Donanması hakkında	358
Deniz silâhları	359
Askerî hareketin incelenmesinde yöntem	359
Şehitlik ve gazilik	360
Asker ocağı bir okuldur	361
Ordu ve kalkınma	362
Ordu ve siyaset	362
Subay ve refah sağlama	363
Millî harp endüstrisi	363
Seferberlik ve vatandaşın görevi	364
Barışı koruma amacıyla askerî hazırlık	364

DIŞ SİYASET

Millî siyaset	365
Dış siyasetin iç kuruluşla ilişkisi	367
Siyasî sorunların incelenmesi	367
Barışı amaçlayan dış siyaset	367
Barışı korumada alınacak önlemler	369
Dış siyaset ve çıkar	371
Balkan milletleri hakkında	371
Balkan birliğine doğru	372
Balkan Antantı (1934)	372
Sadabat Paktı (1937)	373
Dünya ve Rusya	373
Yeni bir savaş tehlikesi	374
II. Dünya Savaşı ve Türkiye	375
Hatay davası (1936-1938)	377

İNSANLIK ÜLKÜSÜ VE BARIŞ ÖZLEMİ

İnsanlık ülküsü	380
Barış özlemi	381
İnsanlığa hizmet	382
Milletin mutluluğu	384

YAŞAM GÖRÜŞÜ

Yaşamın tanımı	387
Yaşamın seyri	387
Ölüm	387
İnsan ve doğa	387
İnsanların kıtalara dağılması	388
Yaşam ve mücadele	388
Kuşakların fikrî gelişimi	389
Dünya nimetleri ve insan zekâsı	389
Zekâ ve akıl hakkında	389
İstek ve olanak	390
Çeşitli görüşler	390

DEHA, BÜYÜK ADAM, LİDER

Dehanın tanımı	392
Büyüklik ve büyük adam	392
Lider ve liderlik	393
Lider ve büyük olaylar	393
Lider ve konumu	393
Lider ve tutku	393

BAŞARI VE BAŞARI YOLU

Başarının sırları	394
Başarıda insanın önemi	394
Karar ve uygulama	394
Çalışmanın gerekliliği	396
Verimli çalışma	396
Çalışmanın verdiği zevk	396
İş bölümü	397
Çalışma aşkı ve başarı	397
Etkileme sanatı	398

ATATÜRK'E GÖRE ATATÜRK

İki Mustafa Kemal	400
Fikir Atatürk	400
Atatürk ve görevin amacı	401
Atatürk ve kutsal tutku	402
Atatürk ve vicdanî görev	403
Millet için özveri	404
Özgürlük ve bağımsızlık aşkı	404
Atatürk ve cesaret	405
Atatürk ve millet	406
Atatürk ve millet şerefi	408
Halk adamı Atatürk	409
Atatürk ve sağduyu	409
Evlilik ve çocuk sevgisi	410
İnsan Atatürk	412
Kısaltmalar	416
Kaynakça	417

K I S A L T M A L A R

Anafartalar M.A.T: Anafartalar Muharebatına ait Tarihçe; Mustafa Kemal.

Atatürk Hakkında H.B.: Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler; Afetinan.

Atatürk'ten B.H.: Atatürk'ten Bilinmiyen Hatıralar; Nakleden: Eski Bir Atatürkçü (Münir Hayri Egeli).

Atatürk T. ve D.K.H.: Atatürk, Tarih ve Dil Kurumları (Hatıralar); Ruşen Eşref Ünaydın.

Atatürk'ün B.A.: Atatürk'ün Bana Anlattıkları; Falih Rıfkı Atay.

Atatürk'ün B.N.: Atatürk'ün Başlıca Nutukları; Derleyen: Herbert Melzig.

Atatürk'ün B.N.M.: Atatürk'ün Büyük Nutuk'unun Müsveddeleri Üzerinde Arkadaşlarının Eleştirilerini Dinlemesi ve Gençliğe Seslenişi; Afetinan.

Atatürk'ün M.A.D.: Atatürk'ün Maarife Ait Direktifleri.

Atatürk'ün S.D.: Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri.

Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ.S.: Atatürk'ün Şapka Devriminde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri (1925); Mustafa Selim İmece.

Atatürk'ün T.T.B.: Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri.

A.Ü.R.İ.N.: Atatürk'ün Üniversite Reformu İle İlgili Notları; Utkan Kocatürk.

B.N.A.G.H.: Büyük "Nutuk"ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi; Afetinan.

E.Ö.K. Atatürk'le Beraber: Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber; Mazhar Müfit Kansu.

Gazinin N.A.V.: Gazinin Nutuklarından Alınmış Vecizeler; Muhit Mecmuası, No: 32, 1931.

G.C.Z.: Gizli Celse Zabıtları.

G.D.D. Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım; Asım Us.

M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları: Medenî Bilgiler ve M.Kemal Atatürk'ün El Yazıları; Afetinan.

M.E.İ.S.D.: Cumhurbaşkanları, Başbakanlar ve M. Eğ. Bakanlarının Millî Eğitimle İlgili Söylev ve Demeçleri.

M.K. Mütareke Defteri: Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri; Falih Rıfkı Atay.

M.K. ve C.L.: Mustafa Kemal ve Corinne Lütfü; Melda Özverim.

Z. ve K. Hasbıhal: Zâbit ve Kumandan ile Hasbıhal; Mustafa Kemal.

K A Y N A K Ç A

- Kitaptaki metinlerin alındığı kaynaklar -

ABALIOĞLU, Yunus Nadi: Ankara'nın İlk Günleri; Sel Yayınları, İstanbul 1955.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi: Atatürk'ün Muazzam Eseri; 15 Kasım 1938 tarihli Cumhuriyet gazetesinden alıntı, Aynı Tarihi, Atatürk'ün Vefatları, ilâve sayı, No: 60, Ankara 1938.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi: Atatürk'ün Vasıfları; En Büyük Kaybımız, İstanbul 1938.

ABALIOĞLU, Yunus Nadi: Anekdot: CCXLII; Atatürk Anekdotlar - Anılar, Der.: Kemal Arıburnu, Ankara 1960.

ADIVAR, Halide Edip: Türk'ün Ateşle İmtihanı; İstanbul 1962.

AFETİNAN: Atatürk'ten Hâtıralar; Ankara 1950.

AFETİNAN: Kemal Atatürk'ü Anarken (Atatürk'ten Hatıralar: 2); II. Basım, Ankara 1956

AFETİNAN: Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler; Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara 1959.

AFETİNAN: Medenî Bilgiler ve M. Kemal Atatürk'ün El Yazıları; T.T.K. Yayını, Ankara 1969.

- AFETİNAN:** Başkumandanlık Meydan Muharebesi'nin Yıldönümünde İki Teklif; Ülkü Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 22, 1948.
- AFETİNAN:** Milliyetin Temeli olan Dil Birliği; T.D.K. Türk Dili Dergisi, Sayı: 182, Ankara 1966.
- AFETİNAN:** Kurtuluş Savaşımızın Bazı Belgeleri ve Atatürk'ün İnkılâp Prensipleri; T.T.K. Belleten, Cilt: XXXII, No: 128, Ankara 1968.
- AFETİNAN:** Atatürk ve Dil Bayramı; Atatürk'e Saygı, T.D.K. Yayını, 1969.
- AFETİNAN:** Mimar Koca Sinan; Türkiye Emlâk Kredi Bankası Neşriyatı, Ankara 1968.
- AFETİNAN:** Ellinci Yılda Tarihten Geleceğe; Türkiye İş Bankası Yayını, 1973.
- AFETİNAN:** Atatürk'ün Büyük Nutuk'unun Müsveddeleri Üzerinde Arkadaşlarının Eleştirilerini Dinlemesi ve Gençliğe Seslenişi; Atatürk'ün Büyük Söylevi'nin 50. Yılı Semineri, T.T.K. Yayını, 1980.
- AFETİNAN:** Büyük "Nutuk"ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi; T.T.K. Belleten, cilt: XXX, Sayı 120, 1966.
- AKKAYA, M. Şükrü:** Atatürk'ün Huzurunda Bir Akşam; Ülkü Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 24, 1948.
- AKSOY, Lûtfi:** Atatürk'e Ait Bilinmeyen Hatıralar; Anlatan: Lûtfi Aksoy, Yazan: Sabih Alaçam, Yeni Mecmua, No: 19, 1939.
- ALTAY, Fahrettin:** Millî Mücadele Hatıralarım; Hayat Mecmuası; Yıl:3, Sıra No: 127, İstanbul 1959.
- ALTAY, Fahrettin:** 10 Yıl Savaş (1912-1922) ve Sonrası; İstanbul 1970.
- ARAR, İSMAİL:** Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı (16/17 Ocak 1923); İstanbul 1969.
- ARCAN, İ. Galip:** Atatürk'ün Sanatçıya Saygısı; Ses Dergisinden iktibas, Sümerbank Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 29, 1963.
- ARDIÇ, Nuri:** Hatıralar; Görüşler Adana Halkevi Dergisi, Sayı: 13-14, Adana 1939.
- ARIBURNU, Kemal:** Atatürk Anekdotlar - Anılar; Ankara 1960.
- ARIKOĞLU, Damar:** Hatıralarım; İstanbul 1961.
- ARSAL, Sadri Maksudi:** Türk Dili İçin; İstanbul 1930.
- ATADAN, Makbule:** Makbule Atadan Anlatıyor; Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk, III. Kitap. Der.: Niyazi Ahmet Banoğlu, İstanbul 1955.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Nutuk, Cilt:I (1919-1920); Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1961.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Nutuk, Cilt:II (1920-1927); Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1961.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Nutuk, Cilt:III (Vesikalar); Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, İstanbul 1967.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I, Derleyen: Nimet Unan; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: I, Birinci Basım, 1945.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, Toplayan: Nimet Unan; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: I, İkinci Basım, 1959.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, Toplayan: Nimet Arsan; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: I, İkinci Basım, 1961.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri IV (1917-1938), Derleyen: Nimet Arsan; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayınları: I, 1964.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri V, Derleyen: Sadi Borak - Utkan Kocatürk; Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Yayını, 1972.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Atatürk'ün Başlıca Nutukları (1920-1938), Derleyen: Herbert Melzig; İstanbul 1942.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Atatürk'ün Maarife Ait Direktifleri; Maarif Vekâleti Ana Programa Hazırlıklar Serisi: A, No: 1, İstanbul 1939.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Gazinin Nutuklarından Alınmış Vecizeler; Muhit Mecmuası, Sene: 3, No: 32, 1931.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Anafartalar Muharebatına Ait Tarihçe; Yayınlayan: Uluğ İğdemir, T.T.K. Yayını, Ankara 1962.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Zâbit ve Kumandan İle Hasbıhal; Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara 1957.
- ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal:** Karlsbad Hatıraları; Yayınlayan: Afetinan, T.T.K. Yayını, 1983.
- ATAY, Falih Rıfkı:** Atatürk'ün Bana Anlattıkları; Sel Yayınları, İstanbul 1955.
- ATAY, Falih Rıfkı:** Mustafa Kemal'in Mütareke Defteri; Sel Yayınları, İstanbul 1955.
- ATAY, Falih Rıfkı:** Babanız Atatürk; II. Basım, İstanbul 1966.
- ATAY, Falih Rıfkı:** 19 Mayıs; Ankara 1944.
- ATAY, Falih Rıfkı:** Çankaya (Atatürk Devri Hatıraları), Cilt: II; Dünya Yayınları, İstanbul 1961.
- ATAY, Falih Rıfkı:** Çankaya (tek cilt halinde); İstanbul 1969.
- ATAY, Falih Rıfkı:** Atatürkçülük Nedir?; İstanbul 1966.

ATOK, Oğuz Kâzım: Büyük Zaferimiz Üzerinde İncelemeler; Ülkü Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 71, 1944.

AYDA, Âdile: Atatürk ve Kayınbiraderi, Cumhuriyet gazetesi, 10. 11. 1963.

AYIN TARİHİ: Gazi ile Mülâkat: Emil Ludwig, Sayı: 73, 1930.

AYIN TARİHİ: Atatürk'le Mülâkat: Gladys Baker; Anadolu Ajansı'ndan; No. 19, 1935.

AYKUT, Mahmut Attilâ: Zaferi Tamamlayan İnkılâp; İleri gazetesinden, T.D.K. Yıllık 1944, Ankara 1944.

BALKIR, S. Edip: Eski Bir Öğretmenin Anıları (1908-1940); İstanbul 1968.

BANOĞLU, Niyazi Ahmet: Atatürk'ün İdeolojisi; Bayram gazetesi, 14. 11. 1978.

BAŞAR, Ahmet Hamdi: Atatürk'le Üç Ay; İstanbul 1945.

BAYDAR, Mustafa: Atatürk'le Konuşmalar; İkinci Basılış, Varlık Yayınları, İstanbul 1964.

BAYUR, HİKMET: 15. 11. 1938 akşamı Dil-Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde yaptığı konuşma; T.D.K. Türk Dili Dergisi; No: 33, İstanbul 1938.

BAYUR, HİKMET: Atatürk: T.T.K. Belleten, Cilt: III, Sayı: 10, Ankara 1939.

BAYUR, HİKMET: Atatürk Hayatı ve Eseri I; Ankara 1963.

BAYUR, HİKMET: 1918 Bırakışması Sırasındaki Tinsel Durum ve Mustafa Kemal'in İki Demeci; T.T.K. Belleten, Cilt: XXXII, No:128, Ankara 1968.

BELGER, Nihat Reşat: Atatürk'ün Hastalığını ve Son Günlerini Aydınlatan Konuşma; Utkan Kocatürk, Ulus gazetesi 10. 11. 1961.

BENNEB, George: Kemal Atatürk; Yabancı Gözüyle Cumhuriyet Türkiye'si, Ankara 1938.

BERKEM, Süreyyat Sami: Unutulmuş Günler; Hilmi Kitabevi, İstanbul 1960.

BİNDOKUZYÜZYİRMİÜÇ (1923): Atatürk'ün 19 Eylül 1924 günü Giresun'da yaptığı konuşmadan pasajlar; 24 Eylül 1924 tarihli Işık Gazetesinden iktibas, Giresun Halkevi Yayını, 1933.

BORAK, Sadi: Atatürk'ün Özel Mektupları; Varlık Yayınları, İstanbul 1961.

BORAK, Sadi: Bilinmiyen Yönleriyle Atatürk; Akşam Kitap Kulübü Serisi: 26, İstanbul 1966.

BOZKURT, Mahmut Esat: Adliye Vekili Mahmut Esat Bozkurt'tan Hatıralar; Yakınlardan Hatıralar, Sel Yayınları, İstanbul 1955.

BOZOK, Salih: Salih Bozok Anlatıyor; Yakınlarının Ağzından Atatürk, Yazan: Selâhaddin Güngör, İstanbul 1944.

BOZOK, Salih-BOZOK, Cemil S.: Hep Atatürk'ün Yanında; Çağdaş Yayınları, İstanbul 1985.

BÜYÜK TARİH TRABZON'DA: Derleyen: Trabzon Çocuk Esirgeme Kurumu, İstanbul 1938.

CEBESÖY, Ali Fuat: Siyasî Hâtıralar, II. Kısım, İstanbul, 1960.

CEBESÖY, Ali Fuat: Atatürk'ün Yüksek Kumandanlık Kudret ve Meziyetleri; Atatürk Görüşler ve Hatıralarla, İ.Ü. Tıp Fakültesi Talebe Cemiyeti Yayını, İstanbul 1962.

CEYHAN, İbrahim: Atatürk'e Göre Sanatkâr, Ressam Sururi'den naklen; Atatürk'e Ait Hatıralar, Ahmet Hidayet Reel, İstanbul 1949.

CHAMBRUN: Fransayı Bağlayan Kol; Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk, III. Kitap, Der.: Niyazi Ahmet Banoğlu, İstanbul 1955.

CUMHURBAŞKANLARI, BAŞBAKANLAR ve M. EĞ. BAKANLARININ MİLLÎ EĞİTİMLE İLGİLİ SÖYLEV VE DEMEÇLERİ I: Türk Devrim Tarihi Enstitüsü Yayınları: 6, 1946.

CUMHURİYET GAZETESİ: Atatürk'ün Siyasî Dehasını Gösteren Yeni Bir Vesika; 8. 11. 1951.

CUNBUR, Müjgân: Atatürk'ün El Yazısıyla Kadınlar Hakkında Düşüncesi; Türk Kadını Dergisi, Yıl: I, Sayı: 6, 1966.

ÇAĞLAR, Behçet Kemal: O'nun Göz Yaşları, Yücel Mecmuası, cilt: XIII, Sayı: 78, 1941.

ÇALIŞLAR, İzzettin: Dumlupınar Şehitler Abidesi Önünde Orgeneral İzzettin Çalışlar'ın Nutku; Tan gazetesi, 31. 8. 1937.

ÇAMBEL, Hasan Cemil: Makaleler Hatıralar; T.T.K. Yayını, Ankara 1964.

ÇAMBEL, Hasan Cemil: Atatürk ve Ressam Çallı İbrahim; Dünya gazetesi, 30. 8. 1952.

DİLMEN, İbrahim Necmi: Dilci Şef; Çığır Mecmuası, Cilt: 7, Sayı: 74-75, 1939.

DİLMEN, İbrahim Necmi: 1943 Dil Bayramında İbrahim Necmi Dilmen'in Sözleri; T.D.K. Yıllık 1943, Ankara 1943.

DİLMEN, İbrahim Necmi: CXXXIX. anekdot; Atatürk Anekdotalar - Anılar; Der.: Kemal Arıburnu, 1960.

DİLMEN, İbrahim Necmi: Atatürk ve Türk Dili; Cumhuriyet gazetesi, 10.11. 1941.

DOĞAN, Avni: Kurtuluş Kuruluş ve Sonrası; Dünya Yayını, İstanbul 1964.

DURSUNOĞLU, Cevat: Millî Mücadele'de Erzurum; Ankara 1946.

DURSUNOĞLU, Cevat: Atatürk'ün Bir Davranışı; Son Havadis gazetesi, 10. 11. 1955.

DÜNYA GAZETESİ: Mısır Büyük Elçisi Atatürk'e Ait Bir Hatırasını Anlattı; 20. 12. 1954.

- EDGÜER, Rıdvan Nafiz:** Rıdvan Nafiz Edgüer Hayatı ve Eserleri (1891-1948); Edirne Öğretmenler Yardımlaşma Derneği Yayını, İstanbul 1949.
- EGELİ, Münir Hayri:** Atatürk'ten Bilinmeyen Hatıralar; İkinci Basılış, Ahmet Halit Yaşaroğlu Kitapçılık Ltd. Şti., İstanbul 1959.
- ELDENİZ, Perihan Naci:** Atatürk ve Türk Kadını; T.T.K. Belleten, Cilt: XX, Sayı: 80, Ankara 1956.
- EMRE, Ahmet Cevat:** İki Neslin Tarihi; İstanbul 1960.
- EMRE, Ahmet Cevat:** Büyük Gazi ve Sanat; Muhit Mecmuası, Sene: 1, No: 2, 1928.
- EMRE, Ahmet Cevat:** Millî Dil Şuuru Hamlesi; Muhit Mecmuası, Sene: 4, No: 48, 1932.
- ERDENEN, Orhan:** İstanbul Adaları, 1962.
- ERGİN, Osman:** Atatürk'ün Türk Musikisi Üzerindeki Düşünceleri; Hafız Yaşar Okur'dan naklen, Türkiye Maarif Tarihi, Cilt: 5, İstanbul 1943.
- GEREDE, Hüsrev:** Bir Arkadaşı Atatürk'ü Anlatıyor; 20. Asır Dergisi, Sayı: 66, 12. 11. 1953.
- GİRİTLİ, İsmet:** Kemalist Devrim ve İdeolojisi; İ.Ü. Hukuk Fakültesi Yayını, 1980.
- GİZLİ CELSE ZABITLARI:** Türkiye Büyük Millet Meclisi Gizli Celse Zabıtları, Cilt: I-IV; T.B.M.M. Basımevi, Ankara 1980.
- GÖKER, Muzaffer:** Atatürk'ün Huzurunda; T.T.K. Belleten, Cilt: III, Sayı: 10, Ankara 1939.
- GÖKSEL, Ali Nüzhet:** Ziya Gökalp'ın Hayatı ve Malta Mektupları; İstanbul 1931.
- GÖVSA, İbrahim Alâettin:** Acılar; Yedigün Neşriyatı, İstanbul (tarihsiz).
- GÜNALTAI, M. Şemsettin:** Atatürk'e Ait İki Hatıra; Ülkü Dergisi Cilt: 9, sayı: 100, 1945.
- GÜNALTAI, M. Şemsettin:** Birinci Birleşim İkinci Oturumunda Yaptığı Konuşma; Olağanüstü Türk Dil Kurultayı 1951, T.D.K. Yayını, Ankara 1954.
- GÜRER, Cevat Abbas:** Atatürk ve Dünya; Yeni Sabah gazetesi, 10.11.1941.
- GÜRER, Cevat Abbas:** Atatürk'ün Hayatından Yazılmamış Hatıralar; Yeni Sabah gazetesi, 9.2.1941.
- GÜRER, Cevat Abbas:** Montrö İmzalandığı Akşam Atatürk Bu Sulh Zaferini Florya'da Nasıl Kutlamıştı; Cumhuriyet gazetesi, 10. 11. 1941.
- GÜRER, Cevat Abbas:** Cevat Abbas Gürer'den Bazı Hatıralar; Yakınlarından Hatıralar, Sel Yayınları 1955.
- GÜVEN, Ferit Celâl:** İnsan Atatürk; Ülkü Dergisi, Cilt: XII, Sayı: 70, Ankara 1938.
- GÜVEN, Ferit Celâl:** Gömlek; YücelDergisi, Cilt: 10, sayı: 57, 1939.
- İÇDEMİR, Uluğ:** Dördüncü Birleşim Birinci Oturumunda Yaptığı Konuşma; Yedinci Türk Dil Kurultayı 1954, T.D.K. Yayını, Ankara 1955.
- İÇDEMİR, Uluğ:** Atatürk ve Tarih; Açılış 1962-1963; M.T.T.B. Yayını, Ankara 1962.
- İÇDEMİR, Uluğ:** Devlet Adamı, Düşünür ve İnsan Atatürk'ten Bazı Anılar; Sümerbank Dergisi Cilt: 3, Sayı: 29, Ankara 1963.
- İÇDEMİR, Uluğ:** Atatürk ve Anzaklar; T.T.K. Yayını, 1978.
- İLBAY, Asaf:** Atatürk'ün Hususî Hayatı; Tan gazetesi, 13.7.1949 ve 31.7.1949 günkü yazılar.
- İLBAY, Asaf:** Asaf İlbay Anlatıyor; Yakınlarından Hatıralar, Sel Yayınları, İstanbul 1955.
- İLBAY, Asaf:** XC. anekdot; Atatürk Anekdotlar-Anılar; Der.: Kemal Arıburnu, 1960.
- İMECE, Mustafa Selim:** Atatürk'ün Şapka Devrimi'nde Kastamonu ve İnebolu Seyahatleri (1925); Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara 1959.
- İNAN, Abdülkadir:** İki Hatıra; T.D.K. Türk Dili Dergisi, sayı: 74, 1957.
- İNAN, Abdülkadir:** Atatürk ve Dış Türkler; Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 13, Ankara 1963.
- İNAN, Abdülkadir:** Atatürk Devrine Ait Hatıralar; Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 25, Ankara 1964.
- İNAN, Abdülkadir:** Atatürk ve Devrik Cümle; Türk Yurdu Dergisi Sayı: 286, 1960.
- İNAN, Abdülkadir:** Atatürk Devrine Ait Bir Hatıra; Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 85, 1969.
- İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ:** Atatürk maddesi; 10. cüz, İstanbul 1960.
- KANSU, Mazhar Müfit:** Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber; Cilt: I, T.T.K. Yayını, Ankara 1966.
- KANSU, Şevket Aziz:** Anıt-Kabir; T.D.K. Türk Dili Dergisi, Sayı: 12, 1952.
- KARABEKİR, Kâzım:** İstiklâl Harbimiz; II. Baskı, Türkiye Yayınevi, İstanbul 1969.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri:** Atatürk; İkinci Basılış, İstanbul 1955.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri:** Türk Milleti ve Atatürk; T.T.K. Belleten, Cilt: XX, Sayı: 80, Ankara 1956.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri:** Vatan Yolunda; Selek Yayınları, 1958.
- KARAOSMANOĞLU, Yakup Kadri:** Atatürk'ün İdeolojisi; Milliyet gazetesi, 13. 11. 1970.
- KARDEŞ, Sırrı:** Heyet-i Temsiliye ve Mustafa Kemal Kırşehir'de; C.H.P. Halkevleri Bürosu Yayını, Ankara 1950.

- KAYA, Şükrü:** Atatürk Bizden Birisidir; Türk Kadını Dergisi, Yıl: I, Sayı: 6, 1966.
- KILIÇ, Ali:** Atatürk'ün Hususiyetleri; Sel Yayınları, İstanbul 1955.
- KILIÇ, Ali:** Atatürk ve Cumhuriyet; Her hafta bir sohbet: Haz.: Abdi İpekçi, Milliyet gazetesi, 2. 11. 1970.
- KILIÇ Muzaffer:** Bayrak, Bir Milletın İstiklâl Alâmetidir; Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk, III. Kitap, Derleyen: Niyazi Ahmet Banoğlu, İstanbul 1955.
- KOCATÜRK, Utkan:** Atatürk'ün Üniversite Reformu İle İlgili Notları; Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, sayı: 1, 1984.
- KOP, Kadri Kemal:** Atatürk Diyarbakır'da; İstanbul 1938.
- KOYUNOĞLU, Hikmet:** Eski Türkocakları Merkez Binasının İnşaatına Ait Anılarım; Kültür ve Sanat, Sayı: 5, 1977.
- MAARİF VEKİLLİĞİ DERGİSİ:** Ebedî Şef'in İzmir Bölge San'at Okulunu 1923 yılındaki ziyaretleri esnasındaki direktifleri (Atatürk'e ait elyazısı klişe); Sayı: 21-22, 1939.
- MENTEŞE, Halil:** Osman Mebusan Meclisi Reisi Halil Menteşe'nin Anıları, Giriş: İsmail Arar; Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul 1986.
- MESUT CEMİL:** Mesut Cemil Anlatıyor; Atatürk'ün Türk Musikisi Hakkındaki Fikri; Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk, II. Kitap, Derleyen: Niyazi Ahmet Banoğlu, İstanbul 1954.
- METEL, Raşit:** Atatürk ve Donanma, İstanbul 1966.
- MORKAYA, Burhan Cahit:** Gazi Mustafa Kemal; İstanbul 1932.
- MORKAYA, Burhan Cahit:** Atatürk'ün İki Cephesi; İstanbul 1939.
- NEŞET, Halil:** Büyük Meclis ve İnkılâp; Ankara 1933.
- NOYAN, Tevfik:** Tevfik Noyan Anlatıyor; Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk III. Kitap, Der.: Niyazi Ahmet Banoğlu, İstanbul 1955.
- OLCAYTUĞ, Rükneddin Fethi:** Atatürk Hakkında Düşünce ve Tahliller; İstanbul 1943.
- OZANSOY, Halit Fahri:** Edebiyatçılar Çevremde; İstanbul 1970.
- ÖKE, Mim Kemal:** Mim Kemal Anlatıyor; Yakınlarının Ağzından Atatürk, Yazan: Selâhattin Güngör, İstanbul 1944.
- ÖNDER, Mehmet:** Atatürk ve Müzeler; Halkevleri Dergisi, Özel Sayı: I, 29 Ekim 1966.
- ÖNEN, Yekta Ragıp:** Atatürk'ün Bütün Cihana Hitaben Söylenmesini İsteddiği Nutuk; Anlatan: Şükrü Kaya, Yazan: Yekta Ragıp Önen, Dünya gazetesi, Atatürk ilâvesi, 10. 11. 1953.
- ÖZALP, Kâzım:** Özalp, Atatürk'ü Anlatıyor; Milliyet gazetesi, 22. 11. 1969 ve 27. 11. 1969 günkü yazılar.
- ÖZDEN, Âkil Muhtar:** Atatürk'e Ait Bilinmeyen Hatıralar; Anlatan: Âkil Muhtar Özden, Yazan: Sabih Alaçam, Yeni Mecmua, Sayı: 21, 1939.
- ÖZER, Yusuf Ziya:** "Tarih Yazmak" Yapmak Kadar Mühimdir; Ulus gazetesi, 10. 11. 1939.
- ÖZER, Yusuf Ziya:** Bazı Hatıralar ve "Ben Ne Yaptım"; T.T.K. Belleten, Cilt: III, Sayı: 10, Ankara 1939.
- ÖZGÜ, Melâhat:** Atatürk'ün İlim Anlayışı; Sümerbank Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 29, Ankara 1963.
- ÖZVERİM, Melda:** Mustafa Kemal ve Corinne Lütfü (Bir Dostluğun Öyküsü); Milliyet Yayınları, İstanbul 1998.
- REŞİT PAŞA:** Reşit Paşa'nın Hatıraları; Neşreden: Cevdet R. Yularkıran, İstanbul 1940.
- SAFA, Peyami:** Onun Sözleri Üstünde; En Büyük Kaybımız; İstanbul 1938.
- SANER, Nejat:** Atatürk ve Sonrası; Cumhuriyet gazetesi, 4. 11. 1970 ve 13. 11. 1970 günkü yazılar.
- SAUVAGE, Marcel:** Atatürk'ü Nasıl Tanıdım; Fransız basınından naklen, Ayın Tarihi, Atatürk'ün vefatları, ilâve sayı, No: 60, Ankara 1938.
- SAYGUN, A.Adnan:** Atatürk ve Musiki; Sevda-Cenap And Müzik Vakfı Yayını, Ankara (Tarihsiz).
- SEVİĞ, Vasfi Raşid:** Türkiye Cumhuriyeti Esas Teşkilât Hukuku, Cilt: I; Ankara 1938.
- SEVÜK, İsmail Habib:** Atatürk İçin (Ölümünden Sonra Hatıralar ve Hayatındayken Yazılanlar); İstanbul 1939.
- SHERRİLL:** Atatürk Nezdinde Bir Yıl Elçilik; Çeviren: Ahmet Ekrem, İstanbul 1935.
- SOYAK, Hasan Rıza:** Hasan Rıza Soyak'tan Hatıralar; Yakınlarından Hatıralar, Sel Yayınları, İstanbul 1955.
- SOYAK, Hasan Rıza:** Atanın Hayatına Dair Bilmediğimiz İki Hatıra; Cumhuriyet gazetesi 10. 11. 1949.
- SOYAK, Hasan Rıza:** Atatürk'ün Bazı Hususiyetleri ve Vazife Telâkkisi; Sümerbank Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 41, Ankara 1964.
- SOYAK, Hasan Rıza:** Doğumundan Cumhuriyetin İlânına Kadar Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri; Hayat Yayınları, 1965.
- SOYDAN, Mahmut:** Gazi ve İnkılâp (Gazi Hazretlerinin şimdiye kadar neşredilmemiş hasbıhalleri ve nutukları); Milliyet gazetesi 26. 11. 1929 - 1. 2. 1930.

- ŞAPOLYO, Enver Behnan:** Kemal Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi; İstanbul 1958.
- ŞAPOLYO, Enver Behnan:** İkinci Birleşim Birinci Oturum'da Yapılan Konuşma; Olağanüstü Türk Dil Kurultayı 1951, T.D.K. Yayını, Ankara 1954.
- TALÛ,ERCÜMENT EKREM:** Atatürk'e Ait Hatıralarımdan: Atatürk ve Çocuk; Tasvir gazetesi, 10. 11. 1946.
- TAN, M. Turhan:** Ata Sözü; En Büyük Kaybımız, İstanbul 1938.
- TANRIÖVER, Hamdullah Suphi:** "İki Mustafa Kemal Vardır" sözü ne zaman, neden söylenmiştir, Yerli, Yabancı 80 İmza Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul, (tarihsiz).
- TANSU, Samih Nafiz:** CLX. anekdot; Atatürk Anekdotalar-Anılar, Der.: Kemal Arıburnu, 1960.
- TARİH IV:** Türkiye Cumhuriyeti; Yazan: Türk Tarihi Tetkik Cemiyeti, İstanbul 1931.
- TEPEDELENLİOĞLU, Nizamettin Nazif:** Bilinmiyen Taraflarıyla Atatürk; İstanbul 1959.
- TOROS, Taha:** Atatürk'ün Adana Seyahatleri; Adana 1939.
- TÜRKMEN, Faik:** Atatürk'ün Ahlâk Düşünceleri ve Tefsiri (iç kapakta: Moral, Birinci cilt kaydı vardır) Ankara 1965.
- TÜRK TARİHİNİN ANA HATLARI (Methal Kısmı):** Maarif Vekâleti Yayını, İstanbul 1931.
- TÜRK ZİRAAT TARİHİNE BİR BAKIŞ:** Birinci Köy ve Ziraat Kalkınma Kongresi Yayını, İstanbul 1938.
- UNAT, Faik Reşit:** Ne Mutlu, Türküm Diyenel; T.D.K. Türk Dili Dergisi, sayı: 146, 1963.
- US, Asım:** Gördüklerin, Duyduklarım, Duygularım (Meşrutiyet ve Cumhuriyet Devirlerine Ait Hatıralar ve Tetkikleri); İstanbul 1964.
- US, Asım:** Hatıra Notları (Atatürk, İnönü, İkinci Dünya Harbi ve Demokrasi Rejimine Giriş Devri Hatıraları); İstanbul 1966.
- UŞAKLIGİL, Lâfife:** Atatürk ve Lâfife Hanım (Atatürk'e ait Hatıralar); Konuşan: Niyazi Ahmet Banoğlu, Tarih Dünyası, Sayı: 2, İstanbul 1950.
- ÜNAL, Kemal:** Musikiye Ait Bir Notu; Ulus gazetesi, 10. 11. 1939.
- ÜNAL, Ali Rıza:** Büyük Gazi Mustafa Kemal Hakkındaki Anılarım; Türkiye Harb Malûlû Gaziler Dergisi, Sayı: 158, 1969.
- ÜNAYDIN, Ruşen Eşref:** Atatürk Tarih ve Dil Kurumları (Hatıralar); T.D.K. Yayını, Ankara 1954.
- ÜNAYDIN, Ruşen Eşref:** Atatürk'ü Özleyiş; Türkiye İş Bankası Yayını, Ankara 1957.
- VANDEMİR, Baki:** Atatürk'ün Cehaletle Mücadelesi; Yerli Yabancı 80 İmza Atatürk'ü Anlatıyor, İstanbul (tarihsiz).
- VANDEMİR, Baki:** Atatürk; Atatürk Görüşler ve Hatıralarla; İ.Ü.Tıp Fak. Talebe Cemiyeti Yayını, İstanbul 1962.
- YALTIRAKLI, Cevat:** Vatan Şairi Namık Kemal, Millî Şair Mehmet Emin (Şahsiyetleri - İdealleri - Şiirleri); İstanbul 1960.
- YAMAN, Kadri:** Yurt Müdafaasında Türk Gençliği; İstanbul 1938.
- YENİ TÜRK YAZISI İLE İLK KIRÂAT:** Dil Encümeni tarafından tertip ve neşredilmiştir; Devlet Matbaası, 1928.
- YÜCEL Mecmuası:** O'ndan Hatıralar; Cilt: XVI, sayı: 91-91-93, 1942.
- ZOBU, Vasfi Rıza:** Türk Çocuğu Beni Bekliyor; Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk III. Kitap, Der.: Niyazi Ahmet Banoğlu, İstanbul 1955.
- ZOBU, Vasfi Rıza:** O Günden Bu Güne; Milliyet Yayınları, 1977.

ÖNSÖZ

Atatürk, Türk tarihi içinde eşsiz bir kişidir; Türk Bağımsızlık Savaşı'nın önderi, lâik ve demokratik Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu, Türk çağdaşlaşma hareketinin lideridir. Askerliği, devlet adamlığı, inkılâpçılığı yanında düşünce bakımından da seçkin bir fikir adamıdır. Döneminde, kültür ve fikir meseleleriyle sadece ilgilenmekle kalmamış, hemen her zaman bu faaliyetlerin içinde ve başında bulunmuştur. Millî Mücadele'nin, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve inkılâpların düşünce sistemini yansıtan görüşlerinin yanı sıra kültürel ve sosyal konulardaki görüşleri de zamanın akışı içinde her kuşağa rehberlik edecektir. Unutmamalıyız ki çağdaş Türkiye bu fikirler, bu düşünceler üzerine kurulmuştur. Mutlu ve güçlü Türkiye ülküsü, bu görüşlerin yaşamasına, yeşermesine ve kuşaktan kuşağa canlı bir meşale olarak devredilmesine bağlı bulunmaktadır.

Bu kitap, Atatürk'ün -başta kendisi tarafından yazılan Büyük Söylev'i, askerî eserleri ve bir kısım harp hatıraları olmak üzere- konuşmaları, demeçleri, mesajları, telgraf, genelge ve bildirileri, mülâkatları, mektupları, yazdırdığı sözleri, şeref defterlerine yazdığı satırları, ona yakınlığı ile tanınmış ya da yakın tarihimizde yer almış güvenilir kimselerin hatıraları taranarak oluşturulmuştur. Eskiden beri bilinip tespit edilen metinlerin yanı sıra çeşitli kitap, gazete ve dergi sayfalarında unutulmuş dağınık vaziyette bulunan Ata'ya ait birçok fikir ve düşüncüyü de, okuyucu, bu kitapta toplu olarak bulacaktır. Ayrıca, Atatürk'ün yaşamına, üstün kişiliğine ve eserine ait kısa bir tanıtma yazısı da eserin bütünlüğü bakımından gerekli görülmüştür.

Kitabımızda, Atatürk'ün fikir ve düşünceleri ana başlıklar altında bölümlere ayrılmış, metin tekrarını önleme amacıyla, birkaç bölüme de girebilme özelliği taşıyan parçalar en çok ilgili olduğu bölüme konulmuştur. Amacımız, kronolojik bir tarih kitabı havası vermekten ziyade Atatürk'ün fikir cephesini tanıtmak olduğundan, özellikle inceleme, yorumlama ve değerlendirme taşıyan bölümler seçilmiştir.

Metinlerin alındığı bazı kaynak isimlerinde harflerle simgelemek yoluyla kısaltmalar yapılmıştır. Bu kısaltmaların hangi eserlere ait olduğu gösterilmekle beraber, daha geniş bir incelemeye cevap vermek üzere, kitabımızın sonunda metinlerin alındığı kaynakları gösteren geniş ve ayrıntılı bir kaynakça verilmiştir. Bu kaynakça, Atatürk'ü konu alan binlerce yayın içinde özellikle onun sözlerine yer veren ve bizim alıntı yaptığımız kaynak eserlerden oluşmuştur.

Metinlerde, mümkün olduğu kadar Atatürk'ün ifade ve üslûp hususiyetlerine dokunulmamış, okuyucunun mânâyı daha kolay kavrayabilmesi için çoğu kez tamlamaları çözmekle ve dilimizden tamamen kalkmış sözcüklerin yerine yaşayanlarını koymakla yetinilmiştir.

Atatürk'e ilişkin araştırmalar genişledikçe, yeni metinler ve belgeler yayımlandıkça bu gibi derlemelerin, şüphesiz daha mükemmelleri meydana gelecektir. Bununla beraber, bugünkü imkânlar içinde Kemal Atatürk'ü, onun gerçek ruhunu yansıtan fikir ve düşünceleriyle sunarken görevimizi yapmış olduğumuza inanmaktayız.

Prof. Dr. Utkan KOCATÜRK

ATATÜRK'ÜN YAŞAMI, ÜSTÜN KİŞİLİĞİ VE ESERİ

Gazi Mustafa Kemal ATATÜRK, 1881 yılında Selânik'te doğdu. Babası Ali Rıza Efendi, annesi Zübeyde Hanım'dır. Küçük yaşta babası öldüğünden annesi tarafından büyütülmüştür. İlk öğrenimini Selânik'te Şemsi Efendi Mektebi'nde tamamlamış, bir müddet Selânik Mülkiye Rüştiyesi'ne devam etmişse de ayrılarak Askerî Rüştiye'yi bitirmiştir. Askerî Rüştiye'den sonra Manastır Askerî İdadisi'ni de başarı ile bitirerek Harbiye'ye girmiştir. Harbiye öğreniminden sonra Harp Akademisi'nde okumuş ve 1905 yılında kurmay yüzbaşı rütbesiyle mezun olmuştur.

Mustafa Kemal, Harbiye'de ve Harp Akademisi'nde, memleket ve millet sorunları ile ilgilenmesi ve düşüncelerini cesaretle ifadeden çekinmemesi sebebiyle aydın ve inkılâpçı bir subay olarak tanınmıştı. Harp Akademisi'nden mezuniyetini izleyen günlerde baskı ve padişahlık rejimi aleyhindeki düşünceleri ve tutumu, kuşkuları üzerine çekerek birkaç ay İstanbul'da tutuklu kalmış, daha sonra bir nevi sürgün olarak vazife ile Suriye bölgesine, Şam'a gönderilmiştir. Mustafa Kemal, burada da faaliyetlerine devam etmiş ve 1905 yılı Ekiminde, güvendiği bazı arkadaşlarıyla beraber, gizlice Şam'da Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni kurmuştur. Bütün bölgeyi gezerek fikir ve mücadele arkadaşları aramış, Beyrut, Yafa ve Kudüs'te de taraftarlar bularak teşkilâtı genişletmiştir. Hatta, gizli olarak Mısır ve Yunanistan üzerinden Selânik'e geçerek burada da Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'nin bir şubesini açtıktan sonra tekrar Suriye'ye dönmüştür. 1907 yılı Ekiminde, merkezi Manastır'da bulunan 3. Ordu Karargâhı'nın Selânik'teki Kurmay Şubesi'ne atanmış, ayrıca bu bölgedeki demiryolu müfettişliği görevi de kendisine verilmiştir. Mustafa Kemal, bu sıralarda Vatan ve Hürriyet Cemiyeti'ni de içine almış bulunan İttihat ve Terakki Cemiyeti mensubu olarak faaliyetlerde bulunmakta; memlekette yapılacak birtakım yenilikler için zemin aramaktadır. 1908'de II. Meşrutiyet ilân edildiği zaman kolağası rütbesiyle Selânik'te bulunan Mustafa Kemal, İstanbul'daki gelişmeleri yakından izlemiş; fikir ve düşünceleriyle İttihat ve Terakki Cemiyeti içindeki söz sahibi arkadaşlarını zaman zaman uyarmak istemiştir. Meşrutiyet'e bir suikast olan 31 Mart 1909 isyanı üzerine, Hareket Ordusu'yla beraber bu ordunun Kurmay Başkanı olarak, Rumeli'den İstanbul'a hareket etmiş, Hadımköy'de bu görevi Binbaşı Enver Bey'e devretmiştir. Bir ay kadar Hareket Ordusu'yla beraber İstanbul'da kalan Mustafa Kemal, 31 Mart İsyanı'nın tamamen bastırılmasından sonra tekrar Selânik'e dönmüştür.

Mustafa Kemal 1910 yılı Mayısında Arnavutluk'ta yapılan harekâta Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa'nın Kurmay Heyeti'nde vazife görmüş, 1910 yılı Eylülünde Picardie Manevraları'nı izleme amacıyla Fransa'ya gönderilmiştir. 1911 Trablusgarp Harbi'nde binbaşı olarak, Tobruk ve Derne bölgelerinde komutanlık yaparak İtalyanlara karşı savaşmıştır. 1912 yılı sonlarında Balkan Harbi başladıği zaman Gelibolu ve Bolayır'da vazife almış; Bulgarlarla savaşarak Edirne'nin geri alınışını temin eden Bolayır Kolordusu'nun Kurmay Başkanlığı'nı yapmıştır. Balkan Harbi'nden sonra Sofya, Belgrad, Çetine ataşemiliterliklerini idare etmek üzere Sofya'da oturmuş ve bu sıralarda yarbaylığa terfi etmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasından bir süre sonra 1915 yılı Ocak ayında, Tekirdağ'da teşkil edilecek 19. Tümen Komutanlığı'na getirilmiştir. 1915'de, İngiliz kuvvetlerinin Gelibolu yarımadasına taarruzları ve karadan çıkarma gayretleri üzerine, Arıburnu ve Anafartalar bölgelerinde kahramanca savaşarak büyük başarı kazandı ve albaylığa terfi etti. Conkbayırı taarruzunda kalbini hedef alan bir kurşun, cebindeki saate çarpıp geri döndüğünden, mutlak bir ölümden kurtuldu. Bu muharebeler esnasında gösterdiği kahramanlık ve yüksek komuta yeteneği kendisine ülke içinde ve dışında büyük ün sağladı.

1916 yılında Diyarbakır-Bitlis-Muş cephesinde 16. Kolordu Komutanı olarak görevlendirilen Mustafa Kemal, Ruslara karşı savaşarak Bitlis ve Muş'u kurtarmış ve bu cephede generallığe terfi etmiştir. Daha sonra Hicaz bölgesine tâyin edilmiş, Şam'a giderek Sina cephesini teftiş etmişse de bu görevin kaldırılmasıyla, karargâhı Diyarbakır'da bulunan 2. Ordu'ya komutan olmuş; bu vazifede de çok kalmayarak 1917 yılı Temmuzunda, Suriye'de kurulan Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'na bağlı 7. Ordu Komutanlığı'na atanmıştır. Fakat bu cephenin umumî idaresi kendisine verilmiş olan Mareşal Falkenhayn ile aralarında askerî görüşler bakımından anlaşmazlık çıktığından istifa etti; tekrar Diyarbakır'da bulunan 2. Ordu Komutanlığı'na atandı ise de bu görevi kabul etmeyerek izinle İstanbul'a geldi. Bu sıralarda Veliâht Vahdettin'in maiyetinde Almanya seyahatine iştirak etti; Alman askerî çevrelerinde incelemeler yaparak, devrin tanınmış komutanlarıyla görüştü. İstanbul'a geldikten bir müddet sonra, böbrek rahatsızlığı sebebiyle Viyana ve Karlsbad'a giderek tedavi gördü. Dönüşünde, Mareşal Falkenhayn'ın yerine Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'na getirilmiş olan Mareşal Liman von Sanders'in emrinde bulunan 7. Ordu'ya yeniden komutan oldu ve bu cephede İngilizlere karşı başarılı savunma savaşları yaptı. Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imza edildiği gün Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığı'na getirildi ise de artık yapacak birşey kalmamıştı. Bir müddet sonra, bu Grup Kumandanlığı'nın kaldırılması üzerine 13 Kasım 1918'de İstanbul'a geldi.

Memleket ve milletin içinde bulunduğu şartlar ağır idi. Ülkenin birçok bölgeleri İtilâf Devletleri tarafından işgal edilmiş, düşman donanması İstanbul sularında demirlemişti. Padişah ve hükûmet, düşmanlara âlet olmuş, âciz ve şaşkın bir vaziyette idi. Mustafa Kemal, bu şartlar altında tek ve gerçek kurtuluşun Anadolu'ya geçerek Millî Mücadele bayrağını açmak olduğunu gördü. Bu sırada, kendisini İstanbul'dan uzaklaştırmak amacıyla, Anadolu'da 9. Ordu Müfettişliği teklif edildi. Mustafa Kemal, kendisine geniş salâhiyetler tanıyan bu vazifeyi kabul ederek deniz yoluyla 19 Mayıs 1919 günü Samsun'a çıktı. İstanbul'dan ayrılışından bir gün önce, 15 Mayıs 1919'da İzmir de Yunanlılar tarafından işgal edilmiş bulunuyordu.

Anadolu'ya geçen Mustafa Kemal, artık kutsal görevine başlamak üzeredir. Komutan ve valilere 22.6.1919 tarihinde Amasya'dan yapılan bir genelge ile “vatanın bütünlüğünün, milletin bağımsızlığının tehlikede olduğu, İstanbul hükûmetinin vazifesini yapamadığı” belirtilmiş ve “Millî Mücadele'nin fiilen başladığı” onun imzasıyla ilân edilmiştir. Dâhi adam, “milletin bağımsızlığını yine milletin azim ve kararının kurtaracağına” inandığından, her şeyden evvel, millî kararlar alabilecek

bir kongrenin acele toplanması lüzumu üzerinde durmuştur. Bu faaliyetlerden son derece kuşkulanan ve Mustafa Kemal'in, müfettişlik vazifesinin salâhiyetlerini aştığını gören İstanbul Hükûmeti, İngilizlerin de baskısı üzerine kendisini geri çağırması, sonunda da Padişah iradesi ile vazifesine son vermişti. Padişahın ve İstanbul Hükûmeti'nin bu davranışı üzerine Mustafa Kemal de daha güvenli ve daha rahat çalışabilmek için hem vazifesinden hem askerlikten istifa etmiş, Padişah ve İstanbul Hükûmeti'yle ilgisini tamamen kesmiştir. Bunu izleyen günlerde 23 Temmuz 1919'da Erzurum ve 4 Eylül 1919'da Sivas Kongreleri toplanmış; bu kongrelerde Millî Mücadele'nin temel ilkeleri belirlenmiştir. "Ya bağımsızlık ya ölüm" Millî Mücadele'nin parolasıdır. Her iki kongrede de güçlü kişiliğiyle millî birliği temin eden bir lider olarak başkanlık yapan Mustafa Kemal, Sivas Kongresi'nden Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışına kadar geçen devrede Heyet-i Temsiliye Başkanı olarak millî teşkilâtın kuvvetlenmesi yolunda yılmadan çalışmıştır. Bu süre içinde Mustafa Kemal ve Heyet-i Temsiliye ile temas temini ve anlaşma zemini arayan İstanbul Hükûmeti, temsilcileri aracılığıyla 20-22 Ekim 1919 tarihleri arasında, Amasya'da onunla görüşmüş ve bir millet meclisi toplanmasına ikna olmuştu. Bu görüşme İnkılâp Tarihimizde Amasya Mülakatı olarak bilinmektedir.

Mustafa Kemal, meclisin Anadolu'da toplanmasını istemesine karşın, Meclis 12 Ocak 1920'de İstanbul'da toplandı. Erzurum ve Sivas Kongrelerinin esaslarını Misak-ı Millî halinde kabul ve ilân etti. 16 Mart 1920'de İstanbul'un İtilâf Devletleri tarafından fiilen işgali üzerine, Meclis artık faaliyet gösteremeyeceğini anlayarak dağıldı; bu sıralarda milletvekillerinin bir kısmı da İngilizler tarafından tutuklanmıştı. Mustafa Kemal, İstanbul'un işgali üzerine valiliklere ve kolordu komutanlıklarına talimat vererek Ankara'da toplanacak fevkalâde salâhiyete sahip bir meclise yeni temsilciler seçmelerini bildirdi. Sonuçta 23 Nisan 1920'de, yurdun her bölgesinden gelen millet temsilcileriyle Ankara'da Türkiye Büyük Millet Meclisi açıldı. Mustafa Kemal, millet iradesini ve egemenliğini temsil eden bu Meclis'e ve onun hükûmetine de başkan seçilerek, artık Türk bağımsızlık mücadelesinin her bakımdan, askerî, siyâsî ve sosyal lideri oldu.

Millet Meclisi'nin açılmasına, millî bir hükûmetin kurulmasına karşın Padişah ve Hükûmeti, 10 Ağustos 1920'de İtilâf Devletleriyle Sevr Antlaşması'nı imzalayarak dış düşmanlarımızla birleşmiş ve Millî Mücadele'yi geniş ölçüde baltalamak yollarına sapmıştı. Anadolu'daki millî kuvvetlere karşı halife ve padişah orduları kuruluyor, yer yer isyanlar çıkartılıyor, başta Mustafa Kemal olmak üzere Millî Mücadele kahramanları, asî sayılarak idama mahkûm edilmiş bulunuyordu.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin açılışı ve bu meclise bağlı Ankara Hükûmeti'nin kuruluşuyla, bütün bu iç ve dış güçlüklerle karşın kısa zamanda düzenli ordu oluşturularak, düşman kuvvetlerine karşı, çeşitli cephelerde büyük başarılar kazanıldı. Doğu cephesinde Ermeniler yenilgiye uğratılarak antlaşmaya zorlandı; Gürcistan'a, sınır vilâyetlerimiz boşalttırıldı. Güney'de Fransızlara karşı savaşarak güçlü savunma örnekleri verildi. Batı cephesinde I. ve II. İnönü Muharebeleriyle Yunan taarruzları durduruldu. Bu dönemde, İtilâf Devletleri, bir taraftan da Sovyet Rusya ile mücadele halinde idiler; 1917 yılında Rusya'da meydana gelen bolşevik hareketinin kendi memleketlerine yayılmasını önlemek için, her cephede Rus ordularıyla savaşıyorlardı. Sovyet Rusya, böyle bir ortam içinde, Anadolu üzerinden gelecek saldırıları önlemek bakımından Türkiye'deki Millî Mücadele'yi destekler bir tutum gösteriyordu. Bu bakımdan Rusya ile -ideolojiler dışında- uygun bir politika izlenerek 16 Mart 1921'de Moskova Antlaşması imzalandı.

Bir ara, Sevr Antlaşması'nı gerçekleştirmek amacıyla Kütahya-Eskişehir yönünden takviyeli kuvvetlerle taarruza geçen Yunanlılar, Temmuz 1921'de ordumuzu Sakarya'nın doğusuna kadar

çekilmeye mecbur ettiler. Bu bunalımlı günlerde Meclis, Mustafa Kemal Paşa'yı olağanüstü yetkilerle Başkomutanlığa getirdi. Dâhi komutan, kısa bir hazırlıktan sonra ordunun başına geçerek 22 gün 22 gece düşmanla çarpıştı ve 13 Eylül 1921'de Sakarya Meydan Muharebesi adıyla anılan büyük zaferi kazandı. Bu zafer üzerine Meclis tarafından kendisine Mareşal rütbesi ve Gazi unvanı verildi. Sakarya Zaferi'nin sonuçları siyasî alanda da kendisini gösterdi. 13 Ekim 1921'de Kafkas Cumhuriyetleri ile Kars Antlaşması, 20 Ekim 1921'de Fransızlarla Ankara Antlaşması imzalandı.

Bir seneye yaklaşan geniş ve düzenli bir hazırlıktan sonra, Atatürk yeniden ordunun başına geçerek 26 Ağustos 1922 sabahı başlayan Büyük Taarruz ve onu izleyen 30 Ağustos 1922'deki Başkomutan Meydan Muharebesi ile 200.000 kişilik Yunan ordusunu dört taraftan sardı ve düşmanın büyük kısmını imha etti. 1 Eylül 1922'de "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, İleri!" emrini verdi ve arta kalanını batı yönünde izleyerek 9 Eylül'de İzmir'de denize döktü. Bu muharebeler esnasında Yunan Başkomutan Vekili General Trikopis ve bazı yüksek rütbeli düşman subayları esir alındılar.

Memleketi düşman istilâsından temizleyen bu büyük askerî zaferleri takiben, siyasî faaliyetlere önem verildi. 11 Ekim 1922'de İtilâf Devletleri'yle yapılan Mudanya Ateşkes Antlaşması sonucu, Edirne'yi de içine almak üzere Doğu Trakya'nın Yunanlılar tarafından boşaltılması kabul edildi; İstanbul ve boğazlar, bazı kayıtlarla idaremize bırakıldı. 1 Kasım 1922'de saltanatla hilâfet birbirinden ayrılarak saltanat kaldırıldı. Bu tarihî karar üzerine Vahdettin, bir İngiliz harp gemisiyle yurt dışına kaçtı. Uzun ve çetin görüşmelerden sonra 24 Temmuz 1923'de İsmet Paşa tarafından imzalanan Lozan Antlaşması'yla yeni Türkiye Devleti'nin bağımsızlığı, bütün dünya devletleri tarafından kabul edildi, millî sınırlar belirlendi; ekonomik alanda Osmanlılar döneminden kalma eski pürüzler temizlenerek kapitülasyonlar kaldırıldı. 13 Ekim 1923'te Ankara devlet merkezi oldu. 29 Ekim 1923'te Cumhuriyet ilân edilerek Gazi Mustafa Kemal, devletimizin ilk cumhurbaşkanı seçildi. 3 Mart 1924'te artık hiçbir gereği kalmayan, aksine zararlı bir kuruluş durumunu almış bulunan halifelik de kaldırıldı ve son halifeyle beraber Osmanlı hanedanı yurt dışına çıkarıldı.

Artık devletin çağdaş bir biçim alması ve milletin çağdaş uygarlık düzeyine en kısa zamanda erişebilmesi yolunda büyük inkılâplar birbirini izlemeye başladı. Bu süre içinde şapka ve kıyafet inkılâpları yapıldı. Tekkeler, zaviyeler, türbeler kapatıldı; türbedarlıklar kaldırıldı. Lâik devlet ilkesi kabul edilerek din ve devlet işleri, kesin olarak birbirinden ayrıldı. Hukuk alanında, şeriye mahkemeleri ve Mecelle kaldırılarak Türk Medenî Kanunu'yla beraber birçok çağdaş yeni kanunlar kabul edildi. İlim ve kültür işlerine büyük önem verildi; Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu kurularak Türk tarihi ve Türk dili üzerinde çalışmalar yapıldı. Öğretim birliği gerçekleştirildi; medreseler kapatılarak çağdaş kültürü benimseyen cumhuriyet okulları açıldı. Eğitim ve öğretimde lâik ve millî bir yol izlendi. Atatürk'ün en büyük eserlerinden biri olan harf inkılâbı meydana geldi; Arap harfleri bırakılarak Lâtin harfleri temeline dayanan Türk alfabesi yapıldı. Üniversite reformu gerçekleştirildi; çeşitli yeni fakülteler açıldı. Uluslararası takvim, saat ve rakamlar kabul edildi. Kadın hukukunda çağdaş atılımlar yapılarak Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanındı. Ekonomik etkinliklere önem verildi. 1923 yılında Türkiye'de ilk defa olarak bir İktisat Kongresi toplanarak memleketin ekonomik sorunları görüşüldü. Tarımsal etkinlikler genişletildi. Ticaret ve millî sanayi geliştirildi. Sağlık işlerine önem verildi. Güçlü bir ordu kuruldu. Yeni Türkiye Devleti'nin temeli olan bütün bu inkılâplara "Atatürk İnkılâpları" adı verildi. İnkılâpların memlekette daha süratle ve daha sağlam yerleşmesi için, bütün Türk halkını içine almak üzere Cumhuriyet Halk Partisi kuruldu; cumhuriyetçilik, milliyetçilik, halkçılık, devletçilik, lâiklik ve inkılâpçılık Türkiye siyasetinin temel ilkeleri olarak kabul edildi.

Mustafa Kemal, inkılâplarının büyük kısmını başardıktan sonra Türk bağımsızlık mücadelesini ve yeni Türkiye'nin kuruluşunu anlatan Büyük Söylev'ini yazdı; bunu 1927 yılında, altı gün devam eden büyüleyici hitabetiyle okudu. Değerli inceleme ve değerlendirmelerle dolu olan bu eser, Türk tarihinin olduğu kadar Türk edebiyatının da ölmez eserleri arasında yer aldı. 1934 yılında Meclis, özel bir kanunla kendisine ATATÜRK soyadını verdi. Son senelerinde bitmeyen bir heyecanla Hatay'ın anavatanına katılmasına çalıştı. 10 Kasım 1938 perşembe günü saat dokuzu beş geçte Dolmabahçe Sarayında hayata gözlerini kapadı. Ölümü, bütün dünyada derin yankılar yaptı ve büyük üzüntü yarattı.

Nâşı, tahnit edilerek Dolmabahçe Sarayı salonunda özel bir katafalka yerleştirildi. Türk bayrağına sarılı ve başında silâh arkadaşlarının nöbet tuttuğu tabut, üç gün süreyle milletin ziyaretine bırakıldı. Cenaze, daha sonra 20 Kasım 1938'de Ankara'ya getirildi. 21 Kasım 1938'de büyük törenle Etnografya Müzesi'ndeki geçici kabrine kondu. Cenaze törenine bütün dünya devletleri özel temsilciler gönderdi. Çanakkale'de ve diğer muharebelerde ona karşı savaşmış yabancı generaller törende bilhassa dikkati çekiyordu. 10 Kasım 1953'te nâşı Etnografya Müzesi'ndeki geçici kabrinden alınarak büyük bir törenle Anıtkabir'e nakledildi.

*

**

Atatürk'ün en belirgin özelliklerinden biri de fikir adamı niteliği taşıması idi. Fikir ve düşüncelerinin özünü oluşturan Atatürkçülük, her türlü dogmatik unsurdan sıyrılmış akılcı bir dünya görüşüdür. Ülke gerçeklerinden kaynaklanan, sorunlar karşısında aklın ve ilmin rehberliğini kabul eden bu çağdaş görüş, milletimizi daima iyiye, doğruya ve yararlıya yöneltmiş ve yöneltecek olan bir görüştür. Atatürkçü görüşte Atatürk ilkeleri, Atatürk inkılâplarına temel oluşturan, onlara ruh veren fikir ve düşüncelerdir; bu nedenle Atatürk inkılâpları, Atatürk ilkelerinin eser haline dönüşmüş şekilleridir. Bu ilkeler Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine en kısa zamanda ulaştırabilmek için aklın ve mantığın çizdiği yollardır. Bu bakımdan Atatürk ilkelerinin felsefesinde yapıcılık yatar.

Fikir Atatürk'te çağdaş uygarlık düzeyine erişme, Türk milletine hedef olarak gösterilmiştir. Dünyanın bugünkü şartları içinde uygarlığın gereklerine ayak uyduramayan bir milletin yaşamasına imkân yoktur. Atatürk, çağdaş uygarlık düzeyine erişme yarışında tek bir şeye ihtiyacımız olduğunu söylemiştir, o da “çalışkan olmaktır”. “Türk çocuğu! Çok zekisin, malûm; fakat zekânı unut, çalışkan ol!” sözü Atatürk'ündür.

Fikir Atatürk'te Türk milleti, asırlardır unutulagelen millî benliğine kavuşmuştur. Millî sınırlarımız içinde, millî benliğimizi duyarak varlığımızı yükseltmeye çalışmak, Atatürk milliyetçiliğinin esasıdır. Atatürk, kendisini Türk hisseden herkesi Türk kabul etmiştir. Irkçılığı dışlayan Atatürk milliyetçiliği bütünleştirici, birleştirici, ülkede millî birliği temin edici bir milliyetçiliktir. “Ne mutlu Türküm diyene!” özdeyişiyle kalplere millî bilinci perçinleyen Atatürk, aynı zamanda insanlık ülküsünün ve insan sevgisinin de simgesidir. “Biz kimsenin düşmanı değiliz; yalnız insanlığın düşmanı olanların düşmanıyız!” diyen Atatürk'tür. İşte bu insancıl yönü iledir ki bütünüyle millî nitelik taşıyan eseri, aynı zamanda bütün insanlığın hayranlığını da üzerinde toplamaktadır.

İnsanlık değerlerine içten ve büyük saygısı olan Atatürk, yapıcısı olduğu Türk İnkılâbı'nı ifade ederken, “Bu inkılâp, yüksek bir insanî ülkü ile birleşmiş vatanseverlik eseridir. Çocuklarına bütün

güzellikleri ve bütün büyüklükleri görmek ve aynı zamanda bütün sefaletlere acımak sanatını öğretmektedir” diyordu. Kendisi de yarattığı inkılâbın imanlı bir yapıcısı sıfatıyla bütün dünyaya sevgi ve dostlukla bakıyordu.

Atatürk, bütün milletlerin karşılıklı güven ve huzur içinde yaşamalarını ister. Fikir Atatürk’te “yurtta barış, cihanda barış” esastır. “Harpçi olamam; çünkü harbin acıklı hallerini, fecaatini herkesten iyi bilirim” sözü Atatürk’ nd r.

İşte, bütün bu yol gösterici fikirleri, maddî ve manevî nitelikleriyle Atatürk, haklı olarak, milletimizin yetiştirdiğı en büyük Türk sıfatını kazanmış bulunmaktadır. O, Millî Mücadele’de millî birliğı kuran eşsiz bir lider, muharebe meydanlarında efsanev  bir komutan, devlet kuran büyük siyaset adamı, milletin çehresini değıştiren güçlü bir inkıl p dır. Bu nitelikleriyle insanlık tarihinin tanıdığı en büyük adamlardan biri olduğunda kuşku yoktur. Kahramanlık ve yüksek insanlık değerlerini en yüksek düzeyde taşıdığında, dünya tarihçileri ve fikir adamları birleşmektedir. Tarihin büyük tanıdığı şahsiyetlerle mukayesesı yapıldığı zaman türlü bakımlardan belirgin üstünlükleri göze çarpmaktadır. Bir kere bütün bu kişilere üstün tarafı, hem fikir hem hareket adamı oluşudur. Bir milletin tarihî seyrini değıştirebilecek nitelikleri ve üstünlükleri sayesinde, bir ülke askerî ve siyasî zaferlerle uçurumun kenarından kurtarılmıştır. Dünya tarihinde, her türlü imk nsızlığa karşın inandığı düşünceyi uygulama alanına dökmüş, yepyeni nitelikte bir devlet ve zinde bir millet yaratmış adam azdır. İçinde bulunduğu koşulları değerlendirmede, engelleri ortadan kaldırmada gösterdiği başarı, Atatürk’ün ayrı bir özelliğini oluşurmaktadır. Büyük Söylev’inin sonlarında, Türk gençliğine hitaben çizdiği tablo, gerçekte, kendisi mücadeleye atıldığı zaman, ülkenin içinde bulunduğu tablodur. Atatürk, en güç koşullar altında bile, her şeyin bitti zannedildiğı bir zamanda bile, Türk milletine güven duygusunun kaybolmaması gerektiğı gerçeğini, eseriyle kanıtlanmış bir millî kahramandır; onun için simge olmuştur, onun için bayrak olmuştur!

Atatürk gerçeğin adamıdır; sağduyunun ve ince görüşün adamıdır. Nerde ne yaptı, neye karar verdi ise, daima en iyisini yapmış, en yararlısına karar vermiştir. Halkın eğilimlerini çok iyi sezen ve ruhlara sızmasını bilen usta inkıl p lığı sayesinde ki müşterek arzu ve eğilimler, kolayca millî  lk  durumuna gelebilmiştir. Giriştiğı mücadelenin başından sonuna kadar Türk milletin n yüksek niteliklerine güvenmiş, kazanılan her türlü zaferin milletin eseri olduğunu söylemiştir. Bütün girişimlerinde millet sevgisine dayanmış, güçlü kişiliğı ve ger eğı sezişe dayanan ikna kuvvetiyle toplumu aydınlığa götürecek lider olduğunu göstermiştir. Türk Bağımsızlık Savaşı’na ve Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuna bayrak olan fikirleri, görüşleri ve  lmez eseriyle, etkileri ülke sınırlarını aşmış, mazlum milletlerin bağımsızlık ve hürriyet mücadelelerinde onlara da mânevî kuvvet olmuştur.

Son söz olarak diyebiliriz ki, Atatürk’ün yaşamı, üstün kişiliğı ve eseri incelendiğı zaman, insanoğlu, hayranlığını gizleyememekte; bu millî kahramanı kutlamakta, bu kutsal savaşının önünde saygı ile eğilmektedir.

Ben, 1919 senesi mayısı içinde Samsun'a çıktığım gün elimde, maddî hiçbir kuvvet yoktu. Yalnız büyük Türk milletinin asaletinden doğan ve benim vicdanımı dolduran yüksek ve manevî bir kuvvet vardı. İşte ben bu ulusal kuvvete, bu Türk milletine güvenerek işe başladım. Ben Türk ufuklarından birgün mutlaka bir güneş doğacağına, bunun hararet ve kuvvetinin bizi ısıtacağına, bundan bize bir güç çıkacağını o kadar emindim ki, bunu âdeta gözlerimle görüyordum.

1937 (Cumhuriyet gazetesi, 1.4.1937)

Milletimiz çok büyüktür. Hiç korkmayalım. o esaret ve aşağılığı kabul etmez. Fakat onu bir araya toplamak ve kendisine, "Ey millet! sen esaret ve aşağılığı kabul eder misin?" diye sormak lâzımdır. Ben, milletin vereceği cevabı biliyorum. Ben, milletin büyüklüğünü biliyor ve bu sual karşısında, onun, o suali soran çocuklarını canı gibi seveceğini ve alınlarından öpeceğini biliyorum. Ben biliyorum ki bu millet, kendisine bu suali soran çocuklarının, hep o esasa dayanan çare ve hazırlıklarını canla, başla kabul edecektir. Onun için işte ben şimdi bu yoldayım, onun çok sağlam bir yol olduğuna kani olarak...

1920 (Yunus Nadi Abahoğlu, Ankara'nın İlk Günleri, s. 99)

Ben ve benim gibi birçok vatandaşlar, kardeşler, milletin asıl vatani, ümitsiz felâkete düştüğü zaman görevli oldukları, vicdanen, namusen, haysiyeten yükümlü bulundukları vazifeyi yapmak mevkiinde kaldılar. Bunu elbette yapacaklardı; yapmaları mecburi idi, vicdanî idi, insanî idi, millî namus gereği idi. Ben bu mukaddes esasların dışında hareket edebilir mi idim? Efendiler; elbette edemezdim. Türk milletinin hakikî hiçbir ferdi bu gereklerin haricinde hareket edemezdi. Ben elbette bu elim manzara karşısında vicdanımın emirlerine muhalif, millî namusumuza aykırı hareket edemezdim. Mensup olmakla övünç duyduğum yüksek topluluğun yüksek haysiyetine elbette aykırı hareket edemezdim. Bence mensubiyetiyle övündüğüm milletin hiçbir ferdi bu namus gereğinden asla sapmamıştır. Eğer bundan müstesna gösterilenler varsa emin olunuz aziz, namuslu vatandaşlar; onlara kalp ve vicdanı milletimizin müşterek temiz vicdanından hiç ilham almamış kapkara sefil vicdanlardır.

1925 (M.E.İ.S.D.İ.s.22)

Ölmek isteyen bir milleti hiçbir kuvvet kurtaramaz. Türk milleti ölmek istemez; o, daima yaşıyacaktır efendiler!

(Şevket Aziz Kansu, Türk Dili Dergisi Sayı: 12, 1952, s. 682)

Türk, esaret kabul etmeyen bir millettir. Türk milleti esir olmamıştır.

1925 (Atatürk'ün S.D. II s. 230)

Millî gaye için ortaya atılacakların, bugün imhasını düşünen yalnız saray, hükûmet ve yabancılardır. Fakat, bütün memleketin aldatılmasını ve aleyhe çevrilmesini de ihtimal dahilinde görmek lâzımdır. Baş olacakların, her ne olursa olsun, gayeden dönmemesi, melekette barınabilecekleri son noktada, son nefeslerini verinceye kadar, gaye uğrunda fedakârlığa devam edeceklerine işin başında karar vermeleri icabeder. Kalplerinde bu kuvveti hissetmeyenlerin teşebbüse geçmemeleri elbette daha iyidir. Zira, bu takdirde, hem kendilerini ve hem de milleti aldatmış olurlar.

Bir de söz konusu vazife, resmî makam ve üniformaya sığınarak el altından idare edilemez. Bu tarzın bir derecesi olabilir. Fakat, artık o devir geçmiştir. Açıkça ortaya çıkmak ve milletin hukuku namına yüksek sada ile bağırarak ve bütün milleti, bu sadaya iştirak ettirmek lâzımdır. Benim, vazifemden uzaklaştırıldığımı ve her türlü neticeye mahkûm bulunduğuma şüphe yoktur. Benim ile açıkça birlikte çalışmak, aynı neticeyi şimdiden kabul etmektir. Bundan başka, söz konusu ettiğimiz vaziyetin gerektirdiği adamın, diğer birçok görüş noktalarından dahi, mutlaka benim şahsım olabileceği gibi bir iddia mevcut değildir. Yalnız, herhalde, bu memleket evlâdından birinin ortaya çıkması zarurî olmuştur. Benden başka bir arkadaşı dahi düşünmek mümkündür. Yeter ki o arkadaş, bugünkü vaziyetin kendisinden istediği tarzda harekete razı olsun!

1919 (Nutuk I, s. 44-45)

Bağımsızlık gayesinin elde edilişine kadar, tamamiyle milletle birlikte, fedakârane çalışacağıma mukaddesatım namına yemin ettim. Artık benim için Anadolu'dan hiçbir yere gitmemek kesindir.

1919 (Nutuk I, s. 21)

Milletin esaretten kurtarılması, hâkim ve bağımsız olarak topraklarımızda yaşayabilmesi ancak azimkâr ve namuslu ellerin milleti kısa ve doğru yoldan hukukunu ve bağımsızlığını müdafaaya yöneltmesiyle mümkün olacaktır.

1919 (Kâzım Karabekir, İstiklâl Harbimiz, 1969, s. 35)

Millî irade, kendi istikametinde bir nehir gibi coşup taşacaktır. Mücadeleyi her noktasından düşünerek kabul etmiş bulunuyoruz. Memlekette umduğumuz millî uyanış ve coşku hasıl olmuştur. Sadece dayanıklı olmak ve vazifede kusur etmemek temel şarttır.

1919 (Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K. (Atatürk'le Beraber, Cilt: 1, s. 87)

Meclis'in ve o Meclis'te beliren milletin kesin iradesi, hareket tarzının mihrakını teşkil edecektir. Hiçbir sebep ve suretle değişmesine imkân olmayan bu kesin irade, mutlaka düşman ordusunu imha etmek ve bütün Yunanistan'ın silâhlı kuvvetinden meydana gelen bu orduyu anayurdumuzun mukaddes ocağında boğarak kurtuluş ve bağımsızlığa kavuşmaktır.

1921 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 393)

Bu hareket, milletin bir arzusudur; hatta bir ihtiyacıdır. Bu arzu ve ihtiyacı doğuran şey de kişiler değil, bizzat olaylardır. Devletin bütünlüğünü ve bağımsızlığını tehdit eden kanunsuz birtakım ihtiraslar, topraklarımıza hiçbir hakka dayanmaksızın vuku bulan taarruzlar, tehlike karşısında millete birleşmek lüzumunu duyurmuştur.

1919 (Atatürk'ün S.D.III, s. 6-7)

Millî dava, ancak bu inan, bu irade ve azimle gerçekleştirilecektir. Yaşamayı ve muzaffer olması gereken naçiz şahıslarımız değil, millî kurtuluşu temin edecek olan fikirlere sahiptir.

1919 (Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K. Atatürk'le Beraber, Cilt: I, s. 203)

Aziz ve mübarek vatanımızı kurtarmak için bütün aydınların, herkesin hazır olması lâzımdır. İstanbul'a gitmeyeceğiz. Anadolu, en büyük hazinedir. Vatanın sinesinde kurtuluş çarelerini beraberce ölünceye kadar aramaya, temin etmeye çalışacağız.

1919 (Sırrı Kardeş, M. Kemal Kırşehir'de, s.30)

Düşman süngüsü altında millî birlik olamaz. Ancak hür vatan topraklarında hamiyetli, fedakâr arkadaşlar el ele vererek memleketin bağımsızlığı ve milletin hürriyeti için çalışabilirler. Ben de zaten onun için gidiyorum.

1919 (Hüsrev Gerede, 20. Asır Mecmuası, Cilt: 3, Sayı : 66, 1953 s. 28)

İstanbul'u terk etmek zarureti, İstanbul'da hasıl olan elim şartlardan idi. Anadolu'ya geçmekteki maksadım, Anadolu'nun ortasında ve Türk milletinin büyük kütlesi içinde, Türk milletinin yüksek seviyesine ve sarsılmaz azim ve imanına dayanmak idi. Bundan başka hiçbir tedbirin memleket ve milletin derin yarasına çare olamayacağına kesin kanaat hasıl etmiştim. Onun için Samsun'a ayak bastığım dakikada aldığım ilk tedbir, Samsun ve havalisine dair yanımda bulunanlara gereken emirleri ve talimatı vererek hemen güneye yürümek oldu.

1924 (Atatürk'ün S.D.V, s. 101)

Ne vakit başladığı bilinmeyen zamanlardan beri bağımsızlığın şerefi ile yaşayan milletimiz, en feci bir çökmeyle nihayet buluyor gibi görünmüşken, esaret kaydına karşı evlâdını ayaklanmaya davet eden ecdat sesi kalplerimiz içinde yükseldi ve bizi son kurtuluş mücadelesine davet etti.

1921 (Atatürk'ün S.D. I, s. 165)

Karşı koymakta sona kalanlarımız, bir tepede hayatlarına son verirler. Gelecekte "Burada yatanlar, vatanlarını kurtarmaya çalışanlardır" diye bir yazılı taşın sahip olabilirlerse mükâfatları, bu olur.

1920 (Fahrettin Altay, Millî Mücadele Hatıralarım; Hayat Mec. Yıl: 3, No: 127, 1959, s. 28)

Millî müdafaamızı, düşmanların bayrakları babalarımızın ocakları üstünden çekilinceye kadar terk edemeyiz. İstanbul mabetleri etrafında düşman askerleri gezdikçe, öz vatan toprakları üstünden yabancı adamların ayakları çekilmedikçe biz, mücadelemizde devam etmeye mecburuz. Kendi hükûmetimizin idaresi altında bedbaht ve fakir yaşamak, yabancı esareti pahasına kavuşacağımız huzur ve mutluluğa bin kere üstündür.

1920 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 307)

Associated Press muhabirine Ankara'da demeci:

Senelerce mücadeleye mecbur olsak bile Yunanlıları Anadolu'dan kovmaya kesin şekilde azmettik. Türkiye Türklerindir! İşte milliyetperverlerin prensibi budur. Biz, hukukumuzun müdafaası için mücadeleye devam etmeye karar verdik.

1921 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 83*)

Her zamandan ziyade kaniim ki harp, pahalı bir iştir. Harbin sürüklediği facialar ve dehşetten müteessirim. Fakat harp etmeksizin elimizdeki silâhları bıraktığımız zaman, nasıl tamamen harap olacağımızı da biliyorum.

1921 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 84*)

İzmir dramından sonra idi ki, milletimiz gerçekten duyulandı ve uyandı ve derin uçuruma sürüklendiğini anladı. Ve ondan sonra hukukunu bizzat savunmaya karar verdi. Tabii bunu yapabilmek için bir şekil almak, örgütlenmek lâzım gelirdi; zaten her taraftan örgüt ve şekillenme daha evvel başlamış idi. Fakat, evvelâ Erzurum ve bundan sonra Sivas Kongrelerinde genel birliğimiz oluştu. Erzurum ve Sivas kongrelerinin bildirge ve tüzüğünün içeriği önemlidir.

1920 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 11*)

Teşkilâtın diğer teferruatına bakacak olursak, işe köyden ve mahalleden ve mahalle halkından, yani fertten başlıyoruz. Fertler düşünür olmadıkça, hukukunu müdrik bulunmadıkça, kütleler istenilen istikamete, herkes tarafından iyi veya fena istikametlere sevk olunabilirler. Kendini kurtarabilmek için her ferdin, mukadderatıyla bizzat alâkadar olması lâzımdır. Aşağıdan yukarıya, temelden çatıya doğru yükselen böyle bir müessese, elbette sağlam olur. Şüphe yok, her işin başlangıcında, aşağıdan yukarıya doğru olmaktan ziyade yukardan aşağı olması zarureti vardır. Birincisinin belirmesinde, bütün beşeriyet için gayeye erişme kolaylaşmış olurdu. Böyle olmanın amelî ve maddî imkânı henüz bulunmadığından bazı müteşebbisler, milletlere verilmesi lâzım gelen istikametın çizilişinde kılavuzluk ediyorlar. Bu suretle yukardan aşağıya şekillendirilebilir. Biz, memleketimiz dahilindeki seyahatlerimizde doğal olarak birinci tarzda başlamış olan millî teşkilâtımızın hakikî kaynağa, ferde kadar indiğini ve oradan tekrar yukarıya doğru hakikî şekillenmenin başladığını büyük memnuniyetle gördük. Bununla beraber, olgunlaşma derecesine eriştiğini iddia edemeyiz. Bunun için, özellikle aşağıdan yukarıya tekrar bir şekillenmenin husulü gayesine bilhassa çalışmamız, millî ve vatanî bir vazife sayılmalıdır.

1920 (*Nutuk III, s. 1185*)

Osmanlı Devletinin temelleri çökmüş, ömrü tamam olmuştu. Osmanlı memleketleri tamamen parçalanmıştı. Ortada bir avuç Türk'ün barındığı bir ata yurdu kalmıştı. Son mesele, bunun da taksimini teminle uğraşılmaktan ibaretti. Osmanlı Devleti, onun bağımsızlığı, padişah, halife, hükûmet, bunlar hepsi anlamı kalmamış birtakım mânasız sözlerden ibaretti. O halde ciddi ve hakikî karar ne olabilirdi? Bu vaziyet karşısında bir tek karar vardı. O da millî egemenliğe dayanan, kayıtsız ve şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti tesis etmek! İşte, daha İstanbul'dan çıkmadan evvel düşündüğümüz ve Samsun'da Anadolu topraklarına ayak basar basmaz uygulamaya başladığımız karar, bu karar olmuştur.

1927 (*Nutuk I, s. 12*)

Aydın cephesinde, mübarek vatanı istilâ etmeye çalışan düşmanla Kuva-yi Millîye çarpışmakta ve her karış toprağına sadık ve fedakâr evlâtlarının nâ'şlarını

gömmektedir. Hiçbir kuvvet, hiçbir salâhiyet, tarihin emrettiği bu vazifeden milletimizi menedemiyecektir.

1920 (Nutuk 1, s. 397)

Bütün millet, bütün cihan bilsin ki, en nihayet ve en nihayet millet tam bağımsızlığının temin edildiğini görmedikçe, yürümeye başladığı yolda bir an durmayacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s.110)

Birinci T.B.M.M. 'nin 24 Nisan 1920 günkü birleşiminde söylemiştir:

İstanbul ortamının, Ferit Paşa Kabinesi'nin kabul ettiği şeyi kabul etmek şerefimizi, hayatımızı, her şeyimizi bırakmak, yani İngilizlere esir olmaktır. O zaman yapılacak iş yoktur. Yok, bu milleti millet olarak, insan olarak namus ve şerefiyle yaşatmak istiyorsak, kabul edeceğimiz nokta ve esas, mevcut bütün kuvvet ve vasıtalarımızı gereğine göre kullanarak bizi imhaya çalışan düşmanların düşmanca olan emellerini kırmaktır ve ben şahsen, katiyen şüphe etmem ki, bütün arkadaşlarımız ancak böyle yüce hisle buraya gelmişlerdir ve yapacakları tarihî vazifenin büyüklük derecesini ve incelik ve önemini bütün açıklığıyla anlamış bulunuyorlar.

1920 (G.C.Z., cilt: I, s. 8)

Şüphe etmiyorum ve hiç kimsenin şüphe etmeyeceğini zannediyorum ki, Büyük Millet Meclisi ve onun Hükûmetinin bugüne kadar takip ettiği siyaset, tamamen millî emellere uygundur. Bu siyasetin ne olduğunu tekrara lüzum görmem. Yalnız iki kelimesini zikredeceğim ki, o da millî sınır dahilinde milletin bağımsızlığıdır ve bu, gayet kuvvetli ve büyük mâna ifade eder esastır. Bugüne kadar, bu esastan ayrıldığımızı ima edecek en ufak bir işareti bile göstermek mümkün değildir.

1921 (G.C.Z., cilt: I, s. 333)

Birinci T.B.M.M.'nin 29 Mayıs 1920 günkü gizli birleşiminde söylemiştir:

Bir defa mevcudiyetimizi muhafaza ve millî emellerimizi temin için gerçek dayanağı dışarda değil içerde, kendi vicdanımızda bulmak prensibini Hükûmet kabul etmiştir. Çünkü, kendi kuvvetimizi göz önüne almaksızın dışardan, şuradan buradan gelecek kuvvetlere dayanarak emel takip edersek ve o kuvvetten ve o imdattan yardım da gelmezse hayal kırıklığına uğrarız. Bunun için her şeyden önce, kendi kuvvetimize önem veriyoruz.

1920 (G.C.Z. cilt: I, s. 48)

Türkiye ve Türkiye halkı, bağımsızlığını ve varlığını imhaya yönelik acı darbeler karşısında kaldığı gün, insanlık dünyasında hiçbir dayanak noktasına sahip bulunmuyordu. Yalnız ve ancak kalp ve vicdanındaki azim ve imana güvenerek, ya bağımsızlığına sahip ve egemen olarak yaşamaya veyahut ölmeye karar verdi. Bu kararın tabîî gereği olmak üzere şu anda devam etmekte olan millî mücadelesine başladı.

1921 (Atatürk'ün S.D.II, s. 24))

Birinci T.B.M.M. 'nin 12 Mayıs 1921 günkü gizli birleşiminde söylemiştir:

Meclisimizin, millete karşı yerine getirilmesini üstlendiği karar, öteden beri ilân ettiğimiz, hepimizce bilinen bir esasta toplanmıştır. O esası, bir daha tekrar etmek isterim: Millî sınırlarımız dahilinde memleketin tamamîyetini ve milletin tam bağımsızlığını temin etmek. Bizim, millete karşı üstlendiğimiz vazife, bunu temin edecektir. Bu sebeple Meclis'in ve Hükûmet'in izlediği siyaset, bu amacı elde etmeye yöneliktir. Heyetiniz hedefe yürürken daima memleketin, milletin kuvvetine dayanarak yürümüştür. Bu sebeple denilebilir ki, bizim izlediğimiz siyaset, aslında bağımsız bir siyasettir. Yalnız kendi amacımızı elde etmeye yönelik ve kendi kuvvetimize dayanmış bulunan bir siyasettir.

1921 (G.C.Z., cilt: II, s. 72)

C.H.P. İkinci Büyük Kongresi'ni açarken söylemiştir:

Erzurum Kongresi, tespit ettiği esaslar itibarıyla belirtilmeye ve anmaya değerdir. Sivas Genel Kongresi'nde görüşme konusu olan şeyler aynı esaslar olmuştur. Bu esaslar açıklanarak ve bütün memleketi içine almak üzere kabul olunmuştur.

1927 (Atatürk'ün S.D.I, s.338)

Erzurum Kongresi'ni kapatırken söylemiştir:

Milletimizin kurtuluş ümidi ile çırpındığı en heyecanlı bir zamanda fedakâr muhterem heyetiniz, her türlü eziyetlere katlanarak burada, Erzurumda toplandı. Hassas ve soylu bir ruh ve pek sağlam bir iman ile vatan ve milletimizin kurtuluşuna ait esaslı kararlar aldı. Özellikle bütün dünyaya karşı milletimizin varlığını ve birliğini gösterdi. Tarih, bu kongremizi şüphesiz ender ve büyük bir eser olarak kaydedecektir.

1919 (Nutuk I, s. 67; Nutuk III, s. 932)

Sivas Kongresi'ni açarken söylemiştir:

Vatan ve milletin kurtuluşunu amaçlayan zorlayıcı sebepler, sizleri bunca zahmet ve engel karşısında Sivas'ta topladı. Yiğitçesine azminizi tebrik ve hoş geldiniz demekle, bahtiyarlığımı sunarım. Millî Meclis'in henüz toplanmamış olduğu bir sırada, baskı altına alınmış ve bağımsızlığını kaybetmiş olan Hükûmet Merkezi'nin kendi başına kanunsuz bir kararı veyahut millî emellere aykırı bazı dış tekliflere boyun eğme gibi olupbittilerin ihtimaline karşı Erzurum ve Sivas Kongrelerinin millî ruhu temsilen ve birbirini izleyerek toplanması, şüphesiz ki kurtuluşa götüren iyi bir işarettir.

1919 (Nutuk I, s. 86)

C.H.P. Üçüncü Büyük Kongresi'ni açarken söylemiştir:

Birinci Genel Kongremiz, bundan 12 sene evvel sivas'ta, bir mektep dersanesinde yapılmıştı. Oraya gelen delegeler her türlü takipler altında, birçok güçlüklerle karşılaşmışlardı. Görüşmelerimiz, iç ve dış düşmanların süngü ve idam tehditleri içinde yapıyordu. Fakat, Türk milletinin hakikî his ve emellerini temsil ettiğine inanan Kongre Heyeti, millî görevini tamamlama gereğini, her görüşün

üstünde tuttu. İzlemekte olduğumuz ilkelerin ilk esaslarını tespit etti; ondan sonra da özveri ve kararlılıkla o esaslar üzerinde yürüdü, başarılı oldu.

1931 (Atatürk'ün S.D.I, s. 353)

Misak-ı Millî, barış yapmak için en makul ve asgarî şartlarımızı içeren bir programdır. Barışa erişmek için biraraya getireceğimiz esasları kapsar. Fakat memleket ve milleti kurtarmak için barış yapmak kâfi değildir. Milletın gerçek kurtuluşu için yapılacak çalışmalar, ondan sonra başlayacaktır. Barıştan sonraki çalışmalarda muvaffak olabilmek, milletin istiklâlinin korunmuş olmasına bağlıdır. Misak-ı Millî'nin hedefi, onu temindir.

1922 (Atatürk'ün S.D.V, s. 95)

Anadolu'nun maksadı, her ne olursa olsun Misak-ı Millî'deki prensipleri elde etmektir. Bu gayelerinin herhalde elde edileceğine, Anadolu yine kuvvetle emindir.

1921 (Atatürk'ün S.D.V, s. 82)

Dış siyasetimizde başka bir devletin hukukuna tecavüz yoktur. Ancak hakkımızı, hayatımızı, memleketimizi, namusumuzu müdafaa ediyoruz ve edeceğiz. Günümüz medeniyetinin devletler arası münasebetlerde ortaya attığı ve en yüce, temiz emel ve düşüncelerin bir özeti demek olan “her milletin kendi mukadderatına kendisinin hâkim olması” hakkını biz yeryüzünde yaşayan milletlerin hepsi için tanıyoruz, bizim de bu hakkımızın kayıtsız şartsız tanınmasını istiyoruz. Bu meşru ve haklı isteğimizi tanımamak yüzünden akan ve akacak olan kanların mesuliyeti, şüphesiz sebep olanlara aittir. Bizi, millî davamızı takipten yıldıracak hiçbir vasıta hiçbir kuvvet düşünülmüş değildir. Millî davamız, bizim hayatımızdır. Hayatına suikast edilen en zayıf yaratıkların bile, bu isteğe karşı isyan ve nefretle son nefese kadar kendisini müdafaaya çalışmasından daha doğal bir şey yoktur.

1922 (Atatürk'ün S.D. I, s. 229)

Milletin bağımsızlığını, yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır.

1919 (Nutuk I, s. 31)

Amerikalı gazetesi Shaw Moore'a verdiği demeçten:

Biz, Türkiye'nin bağımsızlığını ve bütünlüğünü kurtarmaya çalışıyoruz. Allah'ın yardımı ve Türk milletinin yenilmez kuvveti sayesinde gayemize ulaşacağız!

1921 (Atatürk'ün S.D. III, s. 28)

Çizdiğimiz bir sınır vardır; bu sınırı yabancıların elinde bırakmayacağız! İnancımız pek kuvvetlidir.

1919 (Atatürk'ün S.D.II, s.3)

Anadolu, her türlü sataşmalara, taarruzlara karşı bütün varlığıyla nefisini savunmaktadır ve bunda başarı kazanacağından emindir. Anadolu bu savunmasıyla yalnız kendi hayatına ait vazifeyi yerine getirmiyor, belki bütün doğuya yönelik hücumlara bir set çekiyor. Bu hücumlar elbette kırılacaktır, bütün bu sataşmalar

mutlaka nihayet bulacaktır. İşte ancak o zaman batıda, bütün dünyada gerçek huzur, gerçek refah ve insaniyet hüküm sürebilecektir.

1921 (Atatürk'ün S.D.II, S.21)

Bizi imha etmek görüşü karşısında mevcudiyetimizi silâhla muhafaza ve müdafaa etmek pek tabîdir. Bundan daha tabîî ve daha meşru bir hareket olamaz.

1921 (Atatürk'ün S.D. I, s. 181)

Tarihin, bu memlekette şimdiye kadar meydana getirmediği bu millî birlik ve beraberliğin bozulmasına ait her hareketi bir vatan ihaneti telâkki ederek ona göre lâzım gelen karşılığı vermede tereddüt etmeyeceğiz.

1920 (Nutuk I, s. 385)

Bütün cihanın bilmesi lâzımdır ki, Türkiye halkı, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve onun Hükûmeti, uşak muamelesine tahammül edemez. Her medenî millet ve hükûmet gibi varlığının, hürriyet ve bağımsızlığının tanınması isteğinde kesin olarak direnmektedir. Ve bütün davası da bundan ibarettir! Biz cenkçi değiliz. Barışseveriz. Ve bir an evvel barışın gerçekleşmesini görmek ve ona yardım ve hizmet etmek isteriz.

1921 (Atatürk'ün S.D. I, s. 181)

Amerika, Avrupa ve bütün medeniyet dünyası bilmelidir ki, Türkiye halkı her medenî ve kabiliyetli millet gibi, kayıtsız şartsız hür ve bağımsız yaşamaya kesin karar vermiştir. Bu meşru kararı bozmağa yönelen her kuvvet, Türkiye'nin ebedî düşmanı kalır. Bu hususta insaniyet ve medeniyet âleminin temiz vicdanı, muhakkak Türkiye ile beraberdir.

1922 (Atatürk'ün S.D.III, s. 48)

Biz mağlûbiyetimizin karşılığını çok ağır ödedik. Elimizden köyler, vilâyetler değil, ülkeler alındı. Fakat son lokmasını da ağzından kapmak için bir milletin hayatına kıymak, canice bir harekettir. Öldürülen bir adamınsa kendini son nefesine kadar cesaretle, mertlikle müdafaa etmesi tabîî ve zarurîdir.

1919 (Atatürk'ün S.D. III, s. 11)

Düşmanın pek büyük gayretlerle, fedakârlıklarla vücuda getirdiği ve diğer bazı devletlerin de büyük yardımlarıyla takviye ettikleri hakikaten mükemmel ve kuvvetli ordularını mağlûp etmek için kendimizde bulduğumuz kuvvet ve kudret, davamızın meşruiyetindedir. Gerçekten biz, millî hududumuz içinde hür ve bağımsız yaşamaktan başka bir şey istemiyoruz. Biz, Avrupanın diğer milletlerinden esirgenmeyen, haklarımıza tecavüz edilmemesini istiyoruz.

1921 (Atatürk'ün S.D. I, s. 178)

Biz bir amaç takip ediyoruz. Bu amacımız öteden beri muhtelif vesilelerle ifade edilmiştir. Ben şimdi de onu tekrar ediyorum: Milletin, devletin bağımsızlığını muhafaza etmek! Bunun içinde namus ve şeref tamamen yer alacaktır. Bağımsız olarak milletimizin belirli hudutlar dâhilindeki tamamîyetini muhafaza etmektir. Bunun için muharebe ediyoruz. Efendiler! Memleketimizin ellide biri değil, her tarafı tahrip edilse, her tarafı ateşler içinde bırakılsa, biz bu toprakların üstünde bir tepeye çıkacağız ve oradan savunma ile meşgul olacağız. Bundan dolayı iki karış yer işgal edilmiş, üç beş köy tahrip edilmiş diye burada feryada lüzum yoktur. Ben

size açık söyleyeyim; efendiler bazı yerler işgal edilmiştir ve bunun üç misli daha işgal olunabilir. Fakat bu işgal hiçbir vakitte bizim imanımızı sarsmayacaktır.

1920 (Atatürk'ün S.D. I, s. 78)

Birinci T.B.M.M. 'inde yaptığı bir konuşmadan:

Milletimiz bugün, bütün mazisinde olduğundan daha çok ve ecdadından daha çok ümitlidir. Bunu ifade için şunu arz ediyorum. Kendilerinin* tâbiri veçhile cennetten vatanımıza gözcü olan merhum Kemal demiştir ki:

**Vatanın bağına düşman dayadı hançerini
Yok mudur kurtaracak bahtı kara maderini**

İşte bu kürsüden, bu yüce Meclis'in reisi sıfatıyla yüksek heyetinizi teşkil eden bütün azanın her biri namına ve bütün millet namına diyorum ki:

**Vatanın bağına düşman dayasın hançerini
Bulunur kurtaracak bahtı kara maderini**

1921 (Atatürk'ün S.D.I, s. 150)

5 Ağustos 1921 günü kendisine geniş yetkilerle Başkomutanlık veren Kanun'un kabulünü takiben Türkiye Büyük Millet Meclisi 'nde yaptığı konuşmadan:

Efendiler! Zavallı milletimizi esir etmek isteyen düşmanları, Allah'ın yardımıyla mutlaka mağlup edeceğimize dair olan inan ve güvenim bir dakika olsun sarsılmamıştır. Bu dakikada bu kesin inancımı yüksek heyetinize karşı, bütün millete karşı ve bütün dünyaya karşı ilân ederim!

1921 (Atatürk'ün S.D.I, s.169)

20 Eylül 1919'da Sivas'ta Amerikan Generali Harbord'la görüşmesi esnasında, General'in "Fakat millet ve siz, her türlü çalışmada ve fedakârlıkta bulunmanıza rağmen muvaffak olamazsanız ne yapacaksınız?" sorusuna verdiği cevap:

Millet ve biz yok, birlik halinde millet var! Biz ve millet ayrı ayrı şeyler değiliz. Ve şunu kesin olarak söyleyeyim ki bir millet, varlığı ve bağımsızlığı için her şeye girer ve bu gaye uğrunda her fedakârlığı yaparsa, muvaffak olamaması mümkün değildir. Elbette muvaffak olur. Muvaffak olamaz ise o millet ölmüş demektir. Şu halde, millet yaşadıkça ve her türlü fedakârlıkta bulundukça muvaffak olamaması hatıra gelmez ve böyle bir şey söz konusu olamaz!

1919 (Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K. Atatürk'le Beraber; Cilt: II, s. 346)

Birlik ve emelde kararlı ve ısrar eden millet, mağrur ve mütecaviz her düşmanı eninde sonunda gurur ve tecavüzünde pişman edebilir.

1920 (Nutuk II, s. 464)

Toplu bir milleti istilâ etmek, darmadağın bir milleti istilâ etmek gibi kolay değildir.

1919 (Atatürk'ün S.D.III, s.12)

Bizim mühim ve asıl olan vazifemiz, siyaset yapmak değildir. Bizim ve bütün memleket ve milletin, bugün yegâne vazifesi, topraklarımızda bulunan düşmanı süngülerimizle püskürtmektir. Bunu yapamadıkça, siyaset mânasız bir sözden

ibaret kalır. Ben, millî maksadın temini için, yegâne çarenin, muharebe ve muharebede muvaffakiyet olduğunu söylüyorum. Bütün kudretimizi, bütün kaynaklarımızı, bütün varlığımızı orduya vereceğiz. Gücümüzü dünyaya tanıtacağız ve ancak ondan sonra milleti insan gibi yaşatmak mümkün olacaktır diyorum.

1922 (Nutuk II, s. 657-658)

Memleketimizde bulunan düşmanları silâh kuvvetiyle çıkarmadıkça, çıkarabilecek millî varlığımızı ve kudretimizi fiilen ispat etmedikçe diplomasi sahasında ümide kapılmanın yeri olmadığı hakkındaki kanaatimiz kat'î ve daimî idi. En doğru kanaatin bu olduğunu, bu olacağını, tabîi olarak kabul etmek uygundur. Gerçekten, bugünün hayat şartları içinde bir fert için olduğu gibi, bir millet için dahi kudret ve kabiliyetini, fiilî eseriyle gösterip ispat etmedikçe itibar ve ehemmiyet beklemek beyhudedir. Kudret ve kabiliyetten mahrum olanlara iltifat olunmaz. İnsanlık, adalet, yiğitlik gereklerini, bütün bu vasıfların kendilerinde bulunduğunu gösterenler isteyebilirler.

1927 (Nutuk II, s. 645)

Zayıf olan, kuvvetli olanın mutlaka mahkûmudur. İnsanlık, adalet, bütün prensipler, kaideler ikinci derecede kalır. Herşeyden evvel kuvvettir.

1920 (G.C.Z., cilt: I, s. 139)

Osmanlılar, girişecekleri askerî hareketlerin genişliğine uygun hazırlıklı ve tedbirli davranmadıkları için, daha çok, his ve hırslarının etkisi altında hareket ettikleri için Viyana'ya kadar gittikleri halde, çekilmeye mecbur olmuşlardır. Ondan sonra, Budapeşte'de de duramadılar, geri döndüler; Belgrad'ta da mağlûp ve çekilmeye mecbur edildiler. Balkanları terk ettiler. Rumeliden çıkarıldılar. Bize, içinde henüz düşman bulunan bu vatanı miras bıraktılar. Bu son vatan parçasını kurtarıırken olsun hırslarımızdan, hislerimizden vazgeçerek temkinli olalım. Kurtuluş için... Bağımsızlık için eninde sonunda düşmanla bütün mevcudiyetimizde vuruşarak ona mağlûp etmekten başka karar ve çare yoktur ve olamaz!...

1922 (Nutuk II, s. 636-637)

Birinci T.B.M.M.'nin 24 Nisan 1920 günkü gizli birleşiminde söylemiştir:

Amacımızın, yüce amaçlarımızın elde edilişi için düşmanlara silâh verecek her türlü husustan sakınmamız gerekir. Yalnız ve yalnız bir şey düşünmeye mecburuz; o da memleketin kurtuluşudur! Millete bağımsızlık temin edileceği güne kadar, bir fert olarak bütün mevcudiyetimle çalışmaya mukaddesatım namına söz vermişimdir. Bu sözü burada tekrar etmekle şeref kazanırım.

1920 (G.C.Z., cilt: I, s. 10)

Sinir gevşetici sözlere, telkinlere, ehemmiyet ve itimat gösterilmemelidir. Osmanlı tarzı idare ve siyasetinin yarattığı bu nevi zihniyetler reddedilmelidir. Ordu ile, muharebe ile, inat ile bu işin içinden çıkılmaz tarzındaki, kaynağı dışarda bulunan öğütlere uymakla, bir vatan, bir millet bağımsızlığı kurtulamaz. Tarih, böyle bir hadise kaydetmemiştir. Bunun aksini düşünerek hareket edeceklerin acı

neticelerle karşılaşacaklarına, şüphe yoktur. Türkiye, işte, bu yoldaki yanlış fikirlere.. yanlış zihniyetlere sahip olanlar yüzünden, her asır, her gün, her saat biraz daha gerilemiş, biraz daha çökmüştür. Bu çöküş, yalnız maddiyatta olsaydı, hiçbir ehemmiyeti yoktu. Ne yazık ki çöküş, ahlâk ve mânevî değerleri de içine almış görünüyor. Hiç şüphe yok ki, bu büyük memleketi, bu koca milleti yok olma uçurumuna sevk eden başlıca sebep, bu olmuştur.

1922 (Nutuk II, s.637)

Âciz ve korkak insanlar, herhangi bir felâket karşısında milletin de hareketsiz kalmasına, çekingen bir hale gelmesine yol açarlar. Beceriksizlik ve tereddütte, o kadar ileri giderler ki, âdeta kendi kendilerini küçük görürler. Derler ki, biz adam değiliz ve olamayız! Kendi kendimize adam olmamıza imkân yoktur. Biz kayıtsız ve şartsız, mevcudiyetimizi bir yabancıya bırakalım. Balkan muharebesinden sonra milletin, bilhassa ordunun başında bulunanlar da, başka tarzda ve fakat aynı zihniyeti takip etmişlerdir. Türkiye'yi, böyle yanlış yollarda batma ve yok olma vâdisine sevk edenlerin elinden kurtarmak lâzımdır. Bunun için, bulunmuş bir hakikat vardır, ona uyacağız. O hakikat şudur: Türkiye'nin düşünen kafalarını, büsbütün yeni bir imanla donatmak... Bütün millete taze bir manevî güç vermek!

1922 (Nutuk II, s. 637-638)

Şurada acıklı bir hakikat olmak üzere arz edeyim ki, memleketimizde külliyetli ecnebi parası ve birçok propagandalar dolaşüyor. Bundaki gaye pek aşikârdır ki, millî hareketi neticesiz bırakmak, millî emelleri felce uğratmak, Yunan, Ermeni emellerini ve vatanın bazı mühim parçalarını işgal gayelerini kolaylaştırmaktır. Bununla beraber her devirde, her memlekette ve her zaman görüldüğü gibi bizde de kalp ve âsabı zayıf, kavrayışsız insanlarla beraber vatansız ve aynı zamanda refah ve şahsî menfaatini vatan ve milletin zararında arayan adî kimseler de vardır. Doğu işlerini çevirmede ve zayıf noktaları arayıp bulmakta pek usta olan düşmanlarımız, memleketimizde buna âdeta bir teşkilât haline getirmişlerdir. Fakat mukaddesatını kurtarma gayesiyle çırpınan bütün millet, işbu azim ve mücadele yolunda her türlü güçlükleri muhakkak ve mutlaka kırıp süpürecektir.

1919 (Nutuk III, s. 930)

Birinci T.B.M.M. 'nin gizli birleşiminde söylemiştir:

Efendiler, mevcudiyetimizi muhafaza için, geleceğimizi, bağımsızlığımızı temin için, mevcut olan düşmanların emellerini yakından biliyoruz ve düşmanların bu emellerini elde etmek için tatbik edecekleri kuvvetleri de biliyoruz. Fakat düşmanlarımız, kendi ihtiraslarını bizim imhamızla temin etmek için, sahip oldukları kuvvetlerden hiçbirini kullanmıyorlar. Aksine, gayelerine erişebilmeleri için en kuvvetli keşfettikleri vasıta, yine bizi birbirimize çarptırmaktan ibaret olmuştur. Ne yazık ki, İstanbul ortamında düşmanlarımıza, düşmanlarımızdan daha çok hizmet edenler, maksatlarını kolaylaştıranlar bulunuyor. İşte, asıl onların yardımı ile yazık ki, vatanımızın bazı noktalarında milletin bütünlüğünü, dayanışmasını harice karşı yokmuş gibi gösterecek ve memleketimiz içerisinde asayişsizliğe işaret edecek durum vardır. Meselâ hepimizce bilinen Anzavur vaziyetini hatırlayabilirsiniz. Anzavur, çok zamandan beri İngilizlerin parasıyla, silâhıyla, teşvikiyle ve şüphesiz, İstanbul'da mahiyet ve ahlâklarını göstermeye çalıştığım kimselerle beraber faaliyet gösteriyordu.

1920 (G.C.Z., cilt: I, s.7)

Seyrek olmakla beraber üzüntüyle işitiyoruz ki, milletin tarihini okumamış veya millî histen mahrum kalmış olması lâzım gelen bazı kişiler, yabancılardan aleyhimize ileri sürdükleri ithamları reddetmedikten başka, vatanlarını kabahatli göstermekten çekinmiyorlar, bu gibilere lânet!

1919 (Atatürk'ün S.D.II, S. 9-10)

Millî Mücadele'yi yapan, doğrudan doğruya milletin kendisidir, milletin evlâtlarıdır. Millet analarıyla, babalarıyla, hemşireleriyle mücadeleyi kendisine ülkü edindi. Biliyorsunuz ki, asırlarca vuku bulan mücadeleler ve bunların neticeleri olarak da yüksek tarihî zaferler vardır. Fakat o zaferlerin âmilleri kendi ülküleri olarak değil, şunun bunun hırsı peşinde kul köle olarak bulunmuşlardır. Halbuki Millî Mücadele'de şahsî hırs değil, millî ülkü, millî izzetinefis hakikî etken olmuştur.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s.231)

Hepinizce bilinmektedir ki, milletimiz asırlardanberi iki kuvvetin, iki müstebit kuvvetin, iki yok edici kuvvetin baskısı altında üzüntü ve elem duymakta idi. O kuvvetlerden birisi: Doğrudan doğruya memleket ve milleti idare etmek iddiasında bulunan müstebitler, ikincisi: Bütün bir emperyalist ve kapitalist âlemidir.

Asırlarca bu iki kuvvetin baskısı altında kalmış olan millet, şüphesiz ki gayet zayıf bir haldedir. Fakat, baskıların neticesinde büyük uyanmalar oldu. İşte, bizim milletimizde de o uyanış hasıl olmuştur ve biz, böyle bir uyanış devrinin içinde bulunuyoruz. Gerçekten birbuçuk sene evvel, bir sene evvel millet, aynı zamanda bu iki kuvvete karşı isyan etmiş ve mücadeleye başlamıştır. Emperyalist kuvvetler, milletimizi, hukuk ve haysiyet ve bağımsızlıktan mahrum ve bunları kavramayan bir hayvan sürüsü telâkki ettiği için böyle bir sürünün elinde sayısız tabîî hazinelere malik, kıymetli ve geniş bir memleketin bırakılmasını uygun göremezdi. Onların telâkkisine göre, bu memleketi parçalamak ve bu memleketteki insanları esaretleri altına almak lâzım idi. Böyle bir emel, böyle bir gaye takip ediyorlardı ve Umumî Harp'in neticesiyle hasıl olan fırsattan istifade ederek, Mütareke ile milletin ve ordunun elinden silâhlarını da aldıktan sonra işe girişmişlerdir. Bir taraftan dahilde bulunan gafil veya hain kuvvetler, memleket ve milleti âdetâ bu hariç kuvvetler gibi, bu hariç görüşler gibi telâkki ediyorlardı. Bu sebeple onların da çalışması, en hain düşmanların çalışması mahiyetinde belirtisini göstermiştir. İşte, bundan bir sene evvelki vaziyetimiz böyle bir şekil ve renk ve manzara gösteriyordu. Halbuki, milletimiz hiçbir vakitte düşmanlarımızın telâkki ettiği gibi hukukuna ve bağımsızlığına yabancı değildir. Bilâkis büyük bir aşkla ve aşkî bağ ile, vicdanî bağ ile bağımsızlık ve haysiyetine bağlıdır ve yine milletimiz dahildeki cahil ve gafilin ve hainlerin telâkki ve ifade etmek istedikleri mahiyette de değildir. İşte bir seneden beri vuku bulmakta olan savaşlarımız neticesinde millet, içeriye karşı, dışarıya karşı ve bütün dünyaya karşı varlığının yüksek mahiyetini bütün delilleriyle ispat etmiş bulunuyor. Bugünkü vaziyetimizi ifade etmek lâzım gelirse: Milletin doğal mümessillerinden kurulan Meclis ve onun hükûmeti, istisnasız bütün memlekete hâkimdir ve egemenliğini muhafaza etmek kuvvet ve kudretine maliktir.

1921 (Devre: I, İçtima: I, Toplantı :139,
I. T.B.M.M. Zabıt Cerideleri, 1944)

Bilmek lâzımdır ki, ordu millî teşkilât kadrosu haricinde değil, belki onun ruh ve esasını teşkil etmektedir.

1919 (Nutuk I, s. 350)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti'nin ordusu, istilâlar yapmak veya saltanatlar yıkmak veya saltanatlar kurmak için şunun bunun elinde ihtiras âleti olmaktan uzaktır. İnsanca ve müstakil yaşamaktan başka gayesi olmayan milletin, aynı ülkü ile duygulanmış ve yalnız onun emrine tâbi ve sadık öz evlâtlarından oluşmuş muhterem ve kuvvetli bir topluluktur.

1922 (Atatürk'ün S.D. I, s. 239)

Ordumuz, vatanımız dâhilinde bir tek düşman askeri bırakmayıncaya kadar takip, tazyik ve taarruzuna devam edecektir.

1921 (Atatürk'ün S.D. I, s. 181-182)

Ordumuz, hayat ve haysiyet mücadelesinde milletin ve milletin gayelerinin yegâne dayanağıdır. Ordu, kendisine düşen bu yüce görevinde hakkıyla muvaffak olabilmesi için lâzım gelen niteliklerin birincisi, demir gibi bir inzibattır. Orduda inzibatın yegâne belirti vasıtası aydın, kahraman, fedakâr subaylardır.

1920 (Atatürk'ün S.D.V, s. 27)

Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir milletinde, Anadolu köylü kadınının üstünde kadın çalışması zikretmek imkânı yoktur ve dünyada hiçbir milletin kadını “Ben, Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadınından daha fazla çalıştım, milletimi kurtuluşa ve zafere götürmekte Anadolu kadını kadar emek verdim” diyemez.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 147-148)

Belki erkeklerimiz, memleketi istilâ eden düşmana karşı süngüleriyle, düşmanın süngülerine göğüslerini germekle düşman karşısında hazır bulundular. Fakat, erkeklerimizin teşkil ettiği ordunun hayat kaynaklarını kadınlarımız işletmiştir. Memleketin yaşama vasıtalarını hazırlayan kadınlarımız olmuş ve kadınlarımız olmaktadır. Kimse inkâr edemez ki, bu harpte ve ondan evvelki harplerde milletin yaşama kabiliyetini tutan, hep kadınlarımızdır. Çift süren, tarlayı eken, ormandan odunu, keresteyi getiren, ürünleri pazara götürerek paraya çeviren, aile ocaklarının dumanını tütüren, bütün bunlarla beraber, sırtıyla, kağnısıyla, kucağındaki yavrusuyla, yağmur demeyip, kış demeyip, sıcak demeyip cephenin harp malzemesini taşıyan hep onlar, hep o yüce, o fedakâr, o kutsal Anadolu kadınları olmuştur. Bundan ötürü hepimiz, bu büyük ruhlu ve büyük duygulu kadınlarımızı şükran ve minnetle edebiyen analım ve kutlayalım.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 148)

Ben, memleket ve milleti düştüğü felâketten çıkarabileceğim inancıyla Anadolu'ya geçtiğim ve amacın gerektirdiği teşebbüslere giriştiğim zaman cebimde, emrimde beş para olmadığını söyleyebilirim. Fakat, parasızlık benim milletle beraber atmaya muvaffak olduğum hedefe yönelik adımları durdurmaya değil, zerre kadar azaltmaya dahi sebep teşkil edememiştir. Yürüdük, muvaffak olduk; yürüdükçe, muvaffak oldukça maddî güçlükler, kendiliğinden ortadan kalktı. Ankara'da, mukaddes topraklarımızı her taraftan sarmış ve fiilen işgal etmiş

düşman ordularını, bu mukaddes topraklardan atmak imkânından bahsettiğim zaman bana, en şuurulu, ileri görüşlü oldukları iddia olunan kimseler, bütün bu teşebbüslerin paraya bağlı olduğundan bahsediyor ve “Ne kadar paran vardır?” veya “Nereden, nasıl para bulabilirsin?” gibi sualler soruyorlardı. Benim verdiğim cevap şu idi: “Türk milleti kendi hayat ve kurtuluşuna yönelmiş olduğuna kanaat edeceği teşebbüsleri başarabilecek bir kudrete maliktir. Bu teşebbüsün ciddiyetine kanaati halinde onun gerektirdiği kadar servet kaynağını, işe girişenlerin emrine hazır hale koyar”. Bu dediklerim, sözden işe geçmiş hakikatler değil midir? Bu noktada hemen şunu da ilâve edeyim ki, Ankara’da ilk millî hükûmet kurulduğu zaman etraf ve çevrelerin tereddüdünden bahsetmeyeceğim. Fakat, o hükûmeti teşkil eden kimselerin dahi bana “Hükûmet teşekkül etti. Fakat devlet ve hükûmeti idare için nereden para alacağız?” dediklerini hatırlarım. Verdiğim cevap pek sade olmuştur: “Çalışmalarınız, devleti, milleti kurtarmaya yönelmişse ve bu çalışma hedefiniz büyük Türk milletince belli olunca سوالınız tekrar etmeyecektir. Türk milleti, kendisi için, kendi geleceği ve kurtuluşu için çalışan müteşebbisleri, heyetleri güçlükler karşısında bırakmayacak kadar yüksek vatanseverlik ve yüksek şeref hisleriyle donanmıştır”.

1926 (*Atatürk’ün B.N., s. 103-104*)

Gelir kaynaklarımızla ne yapabileceğimiz hakkındaki endişe, belki herkesten ziyade beni meşgul etmektedir. Yalnız, ben, ordumuzun mevcudiyet ve kuvvetini, paramızla orantılı bulundurmamak görüşünü kabul edenlerden değilim: “Paramız vardır, ordu yaparız; paramız bitti, ordu dağılsın...” Benim için böyle bir mesele yoktur; ister olsun ister olmasın, ordu vardır ve olacaktır. Bu noktada bir hâtıramı da canlandırayım; ben ilk defa bu işe başladığım zaman, en akıllı ve düşünür sayılan birtakım kişiler bana sordular: “Paramız var mıdır? Silâhımız var mıdır?” Yoktur, dedim. O zaman, “ O halde ne yapacaksın?” dediler. “Para olacak, ordu olacak ve bu millet bağımsızlığını kurtaracaktır!” dedim. Görüyorsunuz ki hepsi oldu ve olacaktır. Bir takım Efendiler de , Başkumandan, millete angarya yaptırıyor demişler, halbuki kanunun memlekette angaryayı menettiğinden bahsetmişler. Bu doğrudur Efendiler; fakat ihtiyaç, tehlike, bize her şeyi meşru göstermektedir. Ordunun ihtiyaçları, millete angarya yaptırmayı gerektiriyorsa bunu yapıyoruz ve en doğru kanun, budur. Milletin ve ordunun mağlûp olmaması için, kanun buna mânidir diye, lüzumlu gördüğüm tedbiri almakta tereddüt etmeyeceğim.

1922 (*Nutuk II, s. 659*)

Türkiyenin bugünkü mücadelesinin yalnız Türkiye’ye ait olmadığını, bütün arkadaşlarımız ifade etmiş iseler de,bunu bir defa daha doğrulamak lüzumunu hissediyorum. Türkiyenin bugünkü mücadelesi, yalnız kendi nam ve hesabına olsaydı belki daha kısa, daha az kanlı olur ve daha çabuk bitebilirdi. Türkiye, büyük ve mühim bir gayret sarfediyor. Çünkü müdafaa ettiği, bütün mazlum milletlerin, bütün doğunun davasıdır ve bunu nihayete getirinceye kadar Türkiye, kendisiyle beraber olan doğu milletlerinin beraber yürüyeceğinden emindir. Türkiye, şimdiye kadar mevcut tarih kitaplarının gereklerini değil, tarihin hakikî gereklerini takip edecektir. Gerçekten, mevcut tarihlerin kaydettiği hadiseler, milletlerin hakikî fikirleri, emelleri, hareketleri değildir.

Doğu milletleri, kendi iradeleri, kendi hisleriyle hareket etmiyorlardı. Onların başında birtakım müstebit, keyfi hareket eden çarlar, hüdavendler vardı. Tarihte yazılanlar, daha çok onların hırslarını tatmin için yaptıkları olaylardır. Biz onların hepsini yırtacağız, yeni bir tarih yapacağız.

1922 (Atatürk'ün S.D. II, s. 40)

Biz, haddimizi bilir kimseleriz. Erişilmez emel sahibi değiliz. Bugün, esaret acıları altında inleyen birçok dindaşlarımız vardır. Bunlar için de, kendi muhitlerinde bağımsızlıklarını kazanmaları ve tam bağımsızlık ile memleketlerinin refah ve yükselmesine gayret sarfetmeleri en büyük temennilerimizdendir.

1922 (Atatürk'ün S.D. II, s. 54)

İstanbul'un, 16 Mart 1920'de İtilâf Devletleri tarafından işgali üzerine, çeşitli millet temsilcilerine gönderdiği protesto'dan:

Osmanlı Devleti'nin siyasî hâkimiyet ve hürriyetine yöneltlen bu son darbe, hayat ve mevcudiyetini, ne pahasına olursa olsun müdafaa etmeye azmetmiş olan biz Osmanlılardan ziyade, yirminci medeniyet ve insaniyet asrının mukaddes saydığı bütün esaslara, hürriyet, milliyet, vatan duyguları gibi bugünün insan cemiyetine esas olan bütün kurallara ve bu kuralları koyan insanlığın umumî vicdanına yöneliktir.

1920 (Nutuk I, s. 417)

BAĞIMSIZLIK

Tam Bağımsızlık, bizim bugün üzerimize aldığımız vazifenin temel ruhudur. Bu vazife, bütün millete ve tarihe karşı üstlenilmiştir. Bu vazifeyi yüklenirken, tatbik kabiliyeti hakkında şüphe yok ki çok düşündük. Fakat, netice olarak edindiğimiz görüş ve iman, bunda, muvaffak olabileceğimize dairdir. Biz, böyle işe başlamış adamlarız. Bizden evvelkilerin işledikleri hatalar yüzünden, milletimiz sözde mevcut zannolunan bağımsızlığında kayıtlı bulunuyordu. şimdiye kadar Türkiye'yi, medeniyet dünyasında kusurlu gösteren neler düşünülebilirse hep bu hatadan ve bu hataya uymadan doğmaktadır. Bu hataya uyma neticesi, mutlaka, memleket ve milletin bütün haysiyetinden ve bütün yaşama kabiliyetinden soyunma ve uzaklaşmasını gerektirebilir. Biz, yaşamak isteyen, haysiyet ve şerefiyle yaşamak isteyen bir milletiz. Bir hataya uyma yüzünden bu özelliklerden mahrum kalmaya tahammül edemeyiz. Bilgin, cahil, istisnasız bütün millet fertleri, belki içinde bulundukları güçlükleri tamamen anlamaksızın, bugün yalnız bir nokta etrafında toplanmış ve fakat sonuna kadar kanını akıtmaya karar vermiştir. O nokta, tam bağımsızlığımızın temini ve devam ettirilmesidir.

Tam bağımsızlık denildiği zaman, elbette siyasî, malî, iktisadî, adlî, askerî, kültürel ve benzeri her hususta tam bağımsızlık ve tam serbestlik demektir. Bu

saydıklarımın herhangi birinde bağımsızlıktan mahrumiyet, millet ve memleketin gerçek mânasıyla bütün bağımsızlığından mahrumiyeti demektir. Biz, bunu temin etmeden barış ve sükûna erişeceğimiz inancında değiliz.

1921 (Nutuk II, s. 623-624)

Bağımsızlık ve hürriyetlerini her ne pahasına ve her ne karşılığında olursa olsun zedeleme ve kısıtlamaya asla müsamaha etmemek; bağımsızlık ve hürriyetlerini bütün mânasıyla koruyabilmek ve bunun için gerekirse, son ferdinin son damla kanını akıtarak insanlık tarihini şanlı örnek ile süslemek; işte, bağımsızlık ve hürriyetin hakikî mahiyetini, geniş mânasını, yüksek kıymetini, vicdanında kavramış milletler için temel ve ölmez prensip! Ancak bu prensip uğrunda her türlü fedakârlığı, her an yapmaya hazır milletlerdir ki, devamlı olarak insanlığın hürmet ve saygısına lâyık bir topluluk olarak düşünülebilirler.

1928 (Atatürk'ün S.D. II, s.249)

Bağımsızlığı için ölümü göze alan millet, insanlık haysiyet ve şerefine icabı olan bütün fedakârlığı yapmakla teselli bulur ve elbette esaret zincirini kendi eliyle boynunu geçiren miskin, haysiyetsiz bir millete göre dost ve düşman nazarındaki yeri, farklı olur.

1927 (Nutuk I, s. 13-14)

Gerçekten tam azim ve ısrar ile sürdürülen ve müdafaa edilen bağımsızlık, hak ve hürriyet davalarının muvaffakiyetini kökünden menedecek hiçbir kuvvet tasavvur edilemez.

1922 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 479)

Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır. Bu esas, ancak tam bağımsızlığa sahip olmakla temin olunabilir. Ne kadar zengin ve refaha kavuşturulmuş olursa olsun, bağımsızlıktan mahrum bir millet, medenî insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye lâyık olamaz. Yabancı bir devletin himaye ve desteğini kabul etmek, insanlık özelliklerinden mahrumiyeti, beceriksizlik ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağı dereceye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.

Halbuki, Türk'ün haysiyet ve onur ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet, esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir. Bundan ötürü, ya bağımsızlık, ya ölüm!

1919 (Nutuk I, s. 13)

Türkiye halkı, asırlardan beri hür ve bağımsız yaşamış ve bağımsızlığı bir yaşama gereği saymış bir milletin kahraman evlâtlarıdır. Bu millet, bağımsızlıktan uzak yaşamamıştır, yaşayamaz ve yaşamayacaktır!

1922 (Atatürk'ün S.D. II, s. 35)

Arzumuz, dışarda bağımsızlık, içerde kayıtsız ve şartsız millî egemenliği korumadan ibarettir. Millî egemenliğimizin hatta bir zerresini bozmak niyetinde bulunanların kafalarını parçalayacağınızdan eminim.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 71-72)

Biz “Barış istiyoruz” dediğimiz zaman “Tam bağımsızlık istiyoruz” dediğimizi herkesin bilmesi lâzımdır. Bunu istemeye hakkımız ve kudretimiz vardır. On sene, yirmi sene sonra aşağı görülerek ölmektense, şimdiden şeref ve haysiyetle ölmeyi üstün tutmalıyız.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, 89)

Türkiye Devleti'nin bağımsızlığı mukaddestir. O, ebediyen sağlanmış ve korunmuş olmalıdır.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 307)

MİLLÎ EGEMENLİK

“Kayıtsız şartsız” tabiriyle belirtilen egemenliği, milletin üzerinde tutmak demek, bu egemenliğin bir zerresini, sıfatı, ismi ne olursa olsun, hiçbir makama vermemek, verdirmemek demektir. Bununla kastettiğim mânâyı kolaylıkla anlayabilirsiniz.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 80)

Süngü ile, silâhla, kanla elde ettiğimiz zaferden sonra, kültür, ilim, fen, ekonomi gibi alanlarda zafer kazanmak için çalışacağız. Milleti refah ve mutluluğa götürecek bu alanlarda güvenle, başarıyla yürüyebilmek ise, yalnız bir şarta bağlıdır. Bu şart bulunmazsa o alanlarda başarımız imkânsızdır. Bu şart şudur: Milletin, doğrudan doğruya kendi egemenliğine kendisinin sahip olmasıdır!

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 135)

Toplumda en yüksek hürriyetin, en yüksek eşitlik ve adaletin devamlı şekilde sağlanması ve korunması, ancak ve ancak, tam ve kesin anlamıyla millî egemenliğin kurulmuş bulunmasına bağlıdır. Bundan ötürü hürriyetin de, eşitliğin de, adaletin de dayanak noktası, millî egemenliktir. Toplumumuzda, devletimizde hürriyet sonsuzdur. Ancak, onun hududu, onu sonsuz yapan esasın korunmasıyla mevcut ve çevrilidir. Bir insan, belki kendi arzusuyla şahsî hürriyetini yok etmek ister; fakat bu teşebbüs koca bir milletin hayatına ve hürriyetine zarar verecekse, muazzam ve şerefle dolu bir millet hayatı bu yüzden sönecekse ve o milletin çocukları ve torunları bu yüzden yok olacaksa bu teşebbüsler hiçbir vakit meşru ve kabule değer olamaz. Ve hele böyle bir hareket hiçbir vakit hürriyet namına müsamaha ile telâkki edilemez. Hiç şüphe yok, devletimizin ebedî müddet yaşaması için, memleketimizin kuvvetlenmesi için, milletimizin refah ve mutluluğu için, hayatımız, namusumuz, şerefimiz, geleceğimiz için ve bütün kutsal kavramlarımız ve nihayet her şeyimiz için mutlaka en kıskanç hislerimizle, bütün uyanıklığımızla ve bütün kuvvetimizle millî egemenliğimizi muhafaza ve müdafaa edeceğiz.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 298)

Millî emeller, millî irade, yalnız bir şahsın düşüncesinden değil, bütün millet fertlerinin arzularının, emellerinin birleşmesinden ibarettir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 95)

Egemenlik, kayıtsız ve şartsız milletindir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s.58)

Kuvvet birdir ve o, milletindir.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 389)

Egemenlik, hiçbir mâna, hiçbir şekil ve hiçbir renkte ve belirtide ortaklık kabul etmez.

1922 (Nutuk II, s.700)

Millet önünde, onun bağımsızlığının temini önünde, onun liyakat, ilerleme ve yenileşmesi önünde her kuvvet, ancak milletin irade ve emeline uymak suretiyle yaşayabilir. Milletin irade ve emeline uymayanların talihi acıdır, yok olmaştır.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 299)

Millî egemenlik öyle bir nurdur ki, onun karşısında zincirler erir, taç ve tahtlar yanar, yok olur. Milletlerin esareti üzerine kurulmuş müesseseler, her tarafta yıkılmaya mahkûmdurlar.

1929 (Atatürk'ün B.N., s. 82-83)

Bir millet, varlığı ve hukuku için bütün kuvvetiyle, bütün fikrî ve maddî güçleriyle alâkadar olmazsa, bir millet kendi kuvvetine dayanarak varlığını ve bağımsızlığını temin etmezse şunun, bunun oyuncağı olmaktan kurtulamaz. Millî hayatımız, tarihimiz ve son devirde idare tarzımız, buna pek güzel delildir. Bu sebeple teşkilâtımızda millî güçlerin etken ve millî iradenin hâkim olması esası kabul edilmiştir. Bugün, bütün cihanın milletleri yalnız bir egemenlik tanırırlar: Millî egemenlik!

1920 (Nutuk III, s. 1185)

Dünyanın belli başlı milletlerini esaretten kurtarmak için egemenliklerine kavuşturan büyük fikir akımları, köhne müesseselere ümit bağlayanların, çürümüş idare usullerinde kurtuluş kuvveti arayanların amansız düşmanıdır.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 309)

Yalnız bildiğim ve bilinmesi lâzım gelen bir hakikat varsa, o da milletimiz, hiçbir kimsenin uygun görmesine lüzum görmeden, uygun görmeyenlere karşı isyan ederek, millî egemenliğimizi ele almış ve öylece kullanmakta bulunmuştur.

1921 (Neşet Halil, Büyük Mec-
lis ve İnkılâp, Ankara 1933)

Millî egemenliğimiz için tehlike yoktur ve olamaz! Çünkü milletimiz asırların çok acı darbelerle, çok acı felâketlerle vermiş olduğu derslerden tamamiyle uyanmıştır. Bu uyanışı da fiilen ispat etmiştir. Artık bu milleti gaflete, bilgisizliğe götürmenin imkânı kalmamıştır. Milletimiz, en hakikî düsturunu bizzat eline almıştır. Bu düstura dayalı hükûmet şeklini, hükûmet yapısını tespit etmiştir.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soy-
dan, Milliyet gazetesi, 26. 12. 1929)

Arkadaşlar! Türkiye Devleti'nde ve Türkiye Devleti'ni kuran Türkiye halkında tacidar yoktur, diktatör yoktur! Tacidar yoktur ve olmayacaktır; çünkü olamaz!

Bütün cihan bilmelidir ki, artık bu devletin ve bu milletin başında hiçbir kuvvet yoktur, hiçbir makam yoktur. Yalnız bir kuvvet vardır, o da millî egemenliktir. Yalnız bir makam vardır, o da milletin kalbi, vicdanı ve mevcudiyetidir.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 300)

Yeni Türkiye Devleti'nde saltanat, millettir.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 26. 12. 1929)

Egemenlik mutlaka milletin elinde olmalıdır! Egemenliğine sahip olmayan bir insan veya bir toplum, hiçbir vakit iradesini kullanamaz. Egemenliğini herhangi birisine bırakan bir insan, kendi iradesinin kullanılacağından ve uygulanacağından emin olamaz. fiimdiye kadar milletimizin başına gelen bütün felâketler, kendi kader ve mükadderatını, başka birisinin eline terk etmesinden kaynaklanmıştır.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 7. 12. 1929)

Halk, millî egemenliği benimsemeli ve memlekette yegâne hâkim ve âmilin kendisinden ibaret olduğunu unutmamalıdır.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s.53)

Kurtuluş kuralımız olan Misak-ı Millî'yi tarih sayfasına yazan, milletin demir elidir. Elde edilecek neticeye de milletin kendisi gözcü olacaktır. Millet, yalnız kendi kolları ve kendi kanıyla değil, aynı zamanda kendi başı ve kendi dimağıyla kazandığı egemenlik ve bağımsızlık cevherini, son felâkete kadar büyük bir saflık ve dalgınlıkla kendisine rehber tanıdığı ve derin bir teslimiyetle hayatını koruyucu saydığı şahıs ve yönetim şekillerine artık emniyet edemez. Millet, bundan sonra, hayatına, bağımsızlığına ve bütün varlığına bizzat kendisi gözcü olacak ve vatanın her tarafında yine yalnız kendisi ve kendi iradesi egemen olacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 296-297)

Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin yapısının ruhu, millî egemenliktir. Milletin kayıtsız şartsız egemenliğidir. Bir milletin egemenliğini anlayabilmesi ve onu güvenle koruyabilmesi, birtakım hususi vasıflara ve üstün terbiyeye sahip olmasına bağlıdır. Bir milletin ki siyasî terbiyesinde, sosyal terbiyesinde, vatan sevgisinde noksan vardır, öyle bir millet, egemenliğini lüzumu derecede kuvvetle elinde tutamaz.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 299-300)

Hadiseler ve tarihî tecrübelerimiz bize, milleti koyun sürüsü halinde keyfin, arzu ve ihtirasların ve hiçbir suretle tatmin edilemeyen menfaatlerin elde edilmesine sürüklemekle yok olmasına sebep duruma sokan idare tarzlarının, artık memleketimizde tatbik yeri kalmadığını göstermiştir. Millet, egemenliğini değil, egemenliğin bir zerresini dahi başkasına terk edip bırakmanın sebep olabileceği felâketin, yok olmanın, zararın elemi her an kalp ve vicdanında hissetmektedir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 57-58)

Egemenliğine doğrudan doğruya sahip olmanın kıymetini pek iyi anlayan ve pek iyi bilen millet, bu mukaddes egemenliğine karşı başgösterecek her tehlikeyi kahredecektir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 135)

Millî egemenlik uğrunda canımı vermek, benim için vicdan ve namus borcu olsun!

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 76)

Kendilerine bir milletin talihi bırakılan adamlar, milletin kuvvet ve kudretini, yalnız ve ancak yine milletin hakikî ve elde edilmesi mümkün menfaatleri yolunda kullanmakla görevli olduklarını bir an hatırlarından çıkarmamalıdır. Bu adamlar düşünmelidirler ki, bir memleketi zapt ve işgal etmek, o memleketin sahiplerine hâkim olmak için kâfi değildir. Bir milletin ruhu zaptolunmadıkça, bir milletin azim ve iradesi kırılmadıkça, o millete hâkim olmanın imkânı yoktur. Oysa ki asırların getirdiği bir millî ruha, hiçbir kuvvet mukavemet edemez.

Mahkûm olmak istemeyen bir milleti, esareti altında tutmaya gücü yetecek kadar kuvvetli müstebitler, artık dünya yüzünde kalmamıştır.

1924 (Atatürk'ün B.N., s. 81)

Nihayetsiz bir hürriyet düşünülemez. Hakların en büyüğü olan hayat hakkı bile mutlak değildir; intihara karar veren bir kimsenin cürmünün neticesi, hududu yalnız şahsına ait olduğu halde polis onu men ile görevlidir. Aynı kimsenin aynı hareketini biraz daha büyük ölçüde tasavvur eder ve düşündüğümüz cürmü bir şahıstan, bir aileye kadar uzatırsak müteşebbisin durumu, derhal zalim bir cani manzarası gösterir. Bu sebeple millî egemenlik düşmanlığı, müstesna bir saygı ve şeref mevkiine sahip bulunan bir milletin her şeyine, bir anda kastetmek cürmünden başka bir şey değildir.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 298)

23 Nisan, Türkiye millî tarihinin başlangıcı ve yeni bir dönüm noktasıdır. Bütün bir düşmanlık cihanına karşı ayağa kalkan Türkiye halkının, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ni meydana getirmek hususunda gösterdiği harikayı ifade eder.

1922 (Atatürk'ün S.D.V, s. 96)

Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin asırlar süren arayışlarının özü ve onun bizzat kendisini idare etmek şuurunun canlı bir timsalidir. Türk milleti, mukadderatını Büyük Millet Meclisi'nin kifayetli ve vatanperver eline bıraktığı günden itibaren karanlıkları sıyrıp kaldırmış ve ümitleri boğan felâketlerden milletin gözlerini kamaştıran güneşler ve zaferler çıkarmıştır.

1927 (Atatürk'ün S.D.I, s.340-341)

Her şey, Ankara Millî Meclisi'nin elindedir. Bu Meclis'in gayesi, millî sınırlar içinde millî bağımsızlığı temindir. Türk milleti, bir müstakil mevcudiyet dairesinde hukukunun onaylanmasından başka bir şey istememektedir.

1921 (Atatürk'ün S.D.V, s.82)

Osmanlı Devleti, yazık ki ölmüştür; Babıâli Hükûmeti, yazık ki ölmüştür. Affedersiniz, hata ettim! Yazık ki demeyecektim, iftihara değer ki ölmüştür. Çünkü, onlar ölmeseydi milleti öldüreceklerdi. Sonra, devamlı olarak hakaret ve tecavüze maruz bırakılan meclis-i mebusanlar da ölmüştür. Onun yerini meclis-i mebusan değil, Türkiye Büyük Millet Meclisi almıştır.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 88)

Efendiler! Millet bizi buraya gönderdi. Fakat, ömrümüzün sonuna kadar biz burada ve bu milletin idaresini ve egemenliğini, miras kalmış mal gibi temsil etmek için toplanmış değiliz ve sizi toplamak ve dağıtmak kudretine hiç kimse sahip değildir. Millet bilmelidir ki, bir günde vekillerini toplar ve gönderir. Burayı, hiçbir kimsenin kayıt ve şarta bağlamaya hak ve salâhiyeti yoktur ve olmamalıdır.

1921 (Devre: I, İçtima: 2, Toplantı: 120,
I. T.B.M.M. Zabıt Cerideleri, 1958)

Efendiler! insanlar kuvvet kullanmaya ve özellikle başkalarının kuvvetini kullanmaya doğuştan mütemayil oldukça, bu kaideyi çok kıskanç olarak muhafaza etmekte direnmelisiniz. fiimdiye kadar bu milletin meclisinin devam edememesi, bu “Gerektiğinde Meclis’in feshi” kaydının bu yapraklarda, bu kitaplarda ve bu dünyada mevcudiyetinden doğmuştur. Bu yetkiyi istediğiniz heyete veriniz, mutlaka suiistimal eder. Padişahlar, işte bu noktaya dayanarak, milletimizin meclislerini hor göre göre kovmuşlardır. Bu sebeple böyle bir kayıt ve şartın, Anayasa’da hiçbir vakit de yeri olmayacaktır.

1921 (Devre: I, İçtima: 2, Toplantı: 120,
I. T.B.M.M. Zabıt Cerideleri, 1958)

Cihan tarihinde bir Cengiz, bir Selçuk, bir Osman Devleti tesis eden ve bunlarını hepsini hadiselerle tecrübe eyleyen Türk milleti, bu defa doğrudan doğruya kendi nam ve sıfatında bir devlet tesis ederek, bütün felâketlerin karşısında, doğuştan taşıdığı kabiliyet ve kudretle yerini aldı. Millet,mukadderatını doğrudan doğruya eline aldı ve millî saltanat ve egemenliğini bir şahısta değil, bütün fertleri tarafından seçilmiş vekillerden meydana gelen bir yüce mecliste temsil etti. İşte o Meclis, Yüce Meclisinizdir, Türkiye Büyük Millet Meclisi’dir ve bu egemenlik makamının hükûmetine, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti derler. Bundan başka bir saltanat makamı, bundan başka bir hükûmet heyeti yoktur ve olamaz.

1922 (Nutuk III, s. 1250)

Bir kelime ile ifade etmek lâzım gelirse, diyebiliriz ki yeni Türkiye Devleti, bir halk devletidir, halkın devletidir. Mazi müesseseleri ise bir şahıs devleti idi, şahıslar devleti idi. Bir milletin yeryüzünden tamamen silinmesi için, bir milletin insanlık topluluğundan tamamen çözülüp dağıtılabilmesi için Nuh Tufanı kadar harikulâde felâketler ve hadiseler lâzımdır. Fakat şahıslar, kendiliğinden yok olmaya mahkûmdur. Bundan ötürü halk müessesesi ile şahıs müessesesi arasında yaşama ve son bulma oranları da bunun aynıdır.

1923 (Atatürk’ün S.D. I, s. 309)

Bugünkü mevcudiyetimizin asıl niteliği, milletin umumî eğilimlerini ispat etmiştir, o da halkçılıktır ve halk hükûmetidir.

1920 (Atatürk’ün S.D. I, s. 87)

Dahilî siyasetimizde özelliğimiz olan halkçılık, yani milleti bizzat kendi mukadderatına hâkim kılmak esası, Anayasamızla tespit edilmiştir.

1921 (Atatürk’ün S.D. I, s. 161)

Bugün, hakkıyla iftihar edebileceğimiz bütün başarıların sırrı, yeni Türkiye Devleti’nin kuruluşundadır.

1923 (Atatürk’ün S.B. I, s. 309)

Yeni Türkiye’nin, eski Türkiye ile hiçbir alakası yoktur. Osmanlı Hükûmeti tarihe geçmiştir.fiimdi yeni bir Türkiye doğmuştur. Gerçi millet değişmemiştir; aynı Türk unsuru bu milleti teşkil ediyor. Ancak, idare tarzı değişmiştir.

1922 (Atatürk’ün S.D. III, s. 51)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, bir halk hükûmetidir. Memleket menfaatlerine ait hususlarda millet fertleriyle hükûmet arasında vazife itibariyle iştirak vardır.

1921 (*Atatürk'ün T.T.B., IV,s 421*)

Herkesin açık olarak bilmesi lâzımdır ki, bugünkü Türkiye halkı, asırlarca kendi iradesini ve kendi idaresini başkasının elinde görmeye tahammül eden halk değildir ve asıl bilinmesi lâzım gelen cihet de, bugünkü Türkiye halkının ve hükûmetinin tükenmez emeller peşinde koşup kendi evini unutan ve harap bırakan sergüzeştçi insanlardan olmadığıdır. Bu sebeple, tam bir kesinlikle söyleyebilirim ki hükûmetimiz zafer sevinciyle gerçek ve hayatî menfaatlerini unutacak kadar kendinden geçmemiştir.

1922 (*Atatürk'ün S.D. II, s.41*)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, millîdir; tamamiyle maddîdir; gerçekçidir. Kuruntuya dayanan ülküler arkasında, o ülkelere erişmek için değil, fakat ulaşmak hulyasıyla milleti kayalara çarparak, bataklıklara batırarak en nihayet kurban ederek mahvetmek gibi cinayetten kaçınan bir hükûmettir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bütün programlarının dayanağı şu iki esastır: Tam bağımsızlık, kayıtsız ve şartsız millî egemenlik. Birinci dayanağının ifadesi “Misak-ı Millî”dir. İkinci ve hayatî olan dayanağının ifadesi “Anayasa”dır. Millet, Misak-ı Millî'nin anlamını seçkin evlâtlarından teşkil ettiği kahraman ordularıyla eser olarak elde etmiştir. Anayasa'nın asıl ruhu ise, bu kanunun kitaplara geçmesinden evvel milletin kafasında ve vicdanında yoğunlaşmış olmasıyla ve ancak bunun ifadesi olmak üzere kurduğu Meclis'e verdiği temel vazife ile ve senelerden beri hükümlerini fiilen uygulamakta olmasıyla ve en nihayet kanun şeklinde bütün dünyaya göstermesiyle gerçekleşmiştir.

1923 (*Atatürk'ün S.D. II, s. 58*)

Birinci İnönü Meydan Muharebesi, inkılâp tarihimizin çok mühim, çok verimli bir sayfasıdır. Gelecek nesiller ve bütün dünya bu sayfayı araştırıp inceledikçe, Türk inkılâbını yapan bugünkü Türk ordusunu ve bu orduyu bağrından çıkaran bugünkü Türk topluluğunu, elbette saygı ile anacak ve takdir edecektir.

1925 (*Atatürk'ün S.D. II, s. 205*)

Yaşama ve bağımsızlık gayemiz, istilâ ve tecavüz hırsıyla çarpışıyordu. Nihayet Ocak ayının onbirinci günü sabahı muharebe meydanı, meşru gayenin zafer fecrine bir belirti alanı oldu. Yeni Türkiye Devleti'nin küçük, fakat millî ülkülü genç ordusu, en dar bir hesapla üç misli düşmanı İnönü Meydan Muharebesi'nde mağlup etti. Strateji sanatının en nazik gereklerini isabetle uyguladı. Yeni Türkiye Devleti'nin bağımsızlık tutkusu, mütevazı bir varlık içinde söndürülmesi imkânsız bir ateşin imha edici alevleriyle kendini ve yeni devletin yapısındaki manevî sağlamlığı Birinci İnönü Meydan Muharebesi'nde dünyaya ispat etti.

Birinci İnönü muharebe meydanının ufuklarında yükselen zafer güneşi, Türk milletinin yüksek fazilet ve mâneviyatının belirtisidir. Bu doğuş karşısında, büyük bozgunlar oldu! Birinci İnönü Zaferi, İkinci İnönü Zaferinin, Sakarya büyük kanlı savaşının ve en nihayet Türk vatanının, Türk bağımsızlığının ilk zafer müjdecisi olmuştur. Bu sebeple Birinci İnönü Meydan Muharebesi'ni kazanan Türk ordusunun bütün mensupları, dünya tarihinde unutulmaz şanlı bir menkıbe sahibi olarak edebiyen yaşayacaklardır.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 206)

İkinci İnönü Muharebesi, milletimizin davasındaki isabet ve kutsallığı bütün dünyaya duyurdu. Yunan iddialarındaki sahtelik de bütün dünyaca anlaşıldı. ..Yunanlılar, meselenin tahmin ettikleri kadar basit olmadığını İkinci İnönü Muharebesi'nde anladılar. Bunun üzerine genel seferberlik şeklinde esaslı bir surette tedbirlere başvurdular. Bütün ordularıyla ciddi bir sefere karar verdiler.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 234)

İkinci İnönü Zaferi üzerine, Batı Cephesi Komutanı İsmet Paşa'ya gönderdiği telgraf:

Bütün dünya tarihinde, sizin İnönü Meydan Muharebelerinde yüklendiğiniz vazife kadar ağır bir vazife yüklenmiş komutanlar enderdir. Milletimizin bağımsızlığı ve hayatı, dâhiyane idareniz altında şerefle vazifelerini gören komuta ve silâh arkadaşlarınızın kalp ve hamiyetine büyük güvenle dayanıyordu. Siz orada yalnız düşmanı değil, milletin ters giden talihini de yendiniz. İstilâ altındaki bedbaht topraklarımızla beraber bütün vatan, bugün en uzak köşelerine kadar zaferinizi kutluyor. Düşmanın istilâ hırsı, azim ve hamiyetinizin yalçın kayalarına başını çarparak paramparça oldu.

Adınızı, tarihin iftihar kitabesine kaydeden ve bütün milleti hakkınızda ebedî minnet ve şükrana sevk eden büyük gaza ve zaferinizi tebrik ederken, üstünde durduğunuz tepenin size binlerce düşman ölüleriyle dolu bir şeref meydanı seyrettirdiği kadar, milletimiz ve kendiniz için yükselme pırılısı ile dolu bir geleceğin ufkuna da baktığını ve hâkim olduğunu söylemek isterim.

1921 (Nutuk II, s. 580-581)

Türkiye Büyük Millet Meclisi ordusunun Sakarya'da kazanmış olduğu meydan muharebesi, pek büyük bir meydan muharebesidir. Harb tarihinde benzeri belki olmayan bir meydan muharebesidir. Büyük meydan muharebelerinden biri olan Mukden Meydan Muharebesi dahi yirmibir gün devam etmemiştir.

1921 (Atatürk'ün S.D. I, s. 177)

Afyon*, kat'i neticeyi teminde çok hesaplı ve belki bu itibarla daha büyük harekâta sahne olmuş ise de Sakarya'nın kıymet ve azameti hiçbir zaman eksilmez. Gerçi, Sakarya da hesapsız bir meydan muharebesi değildi. Fakat bunun hesabı yalnız çok büyük milletimizin yurtseverlik ve yüceliğine dayandırılmıştı. Millet, kendisinde mevcudiyetine emin bulunduğumuz bu yurtseverlik ve yüceliği fazlasıyla gösterdi. Büyük Millet Meclisi'nin verdiği salâhiyetlerle donanmış Başkomutan, bir iki beyanname ile millete vaziyeti ve vazifeleri ihtar etti. Bu hitap, bütün bir milleti, bütün bir hükûmet teşkilâtını şahlandırmaya kifayet etti. O zaman

her taraftan koşuldu ve ancak böylelikle ki Sakarya’da Türk tarihinin harikası gerçekleşti.

1924 (Atatürk’ün S.D.V,s. 104)

Subaylarımızın kahramanlıkları hakkında söyleyecek söz bulamam, yalnız ifadede isabet edebilmek için diyebilirim ki, bu muharebe subay muharebesi olmuştur. Bu sebeple subay arkadaşlarımın en ufak rütbelisinden en büyük rütbelisine kadar kıymet ve fedakârlıklarını bütün kalp ve vicdanıyla ve takdirlerle anarım. Fertlerimizi övüşten, övmekten çok yüksek görürüm. Zaten bu milletin evlâdı başka türlü tasavvur edilemez. Bu milletin evlâtlarının fedakârlıkları, kahramanlıkları için ölçü bulunamaz. Askerlerimiz hakkında yeni bir şey ilâve etmek isterim: Kahraman Türk askeri, Anadolu muharebelerinin mânasını anlamış, yeni bir ülkü ile muharebe etmiştir. Böyle evlâtlara ve böyle evlâtlardan mürekkep ordulara malik bir millet, elbette hakkını ve bağımsızlığını bütün anlamıyla muhafaza etmeğe muvaffak olacaktır. Böyle bir milleti bağımsızlığından mahrum etmeye kalkışmak hayal ile vakit geçirmektir.

1921 (Atatürk’ün S.D. I, s. 178)

Arkadaşlar! Topçularımız bu mevzilere gece geldiler ve karanlık içinde mevzi aldılar ve fecirle beraber bütün dünyanın gözleri açıldığı zaman, ateşe başladılar. Tam bir takdir ve hürmetle bunu anmak isterim ki, topçularımızın o gün göstermiş olduğu ustalık ve anlayış, bütün dünya topçuları için örnek olacak nitelikte idi. Askerî hayatımda bu kadar mükemmel bir topçu ve bu kadar mükemmel idare edilmiş bir topçu ateşi nadiren gördüm. Topçularımız, saat 4.30’da endahat başladılar; bilirsiniz ki, topçulukta evvelâ ateş tanzim etmek için, endahat yapılır. Yarım saat zarfında bütün bu cephe üstünde endahat tanzim edilmiş ve saat beşte, yani yarım saat sonra, bu saydığım hedefler üzerine şiddetle tesir endahatına başlanmıştır. Bu mevziler, çok ve çok sağlamdı. Bu mevzilerin savunma ile ilgili kıymetini en son tetkik eden bir İngiliz Kurmayı’nın verdiği raporda, “Eğer Türkler, bu mevzileri dört, beş ayda işgal ederlerse, bir günde düşürdüklerini iddia edebilirler.” deniliyordu. Fakat Türklere, bu mevzileri ele geçirmek, için üç dört ay değil, bir gün de değil, yalnız bir saat kâfi gelmişti.

1922 (Atatürk’ün S.D. I, s. 244-245)

Bütün bu muharebeler* olurken, süvarilerimiz tamamen düşman birliklerinin gerilerinde olmak üzere hareket ediyordu. Meselâ, Olucak’ta ve Başkilise’de bazen piyade gibi, ateş muharebesi yaptı ve fakat ekseriya, kılıcını çekti ve dört nala düşman safları içerisine girdi. Süvarilerimizin burada gösterdiği yiğitlik, tasavvurun üstündedir ve tasviri mümkün değildir. Henüz muharebeye girmemiş taze düşman tümenlerini görür görmez, süvarilerimiz tahammül edemiyorlardı, bunları durdurmaya imkân yoktu ve derhal kılıcını çekiyor ve düşman içerisine dalıyorlardı. Gerçekten, bu kahramanlık sayesinde batıya çekilmek isteyen düşman birlikleri durmaya ve vaziyet almaya mecbur edildi ve o esnada bir taraftan piyadelerimiz ve topçularımız yetişti ve düşmanı tekrar muharebeye mecbur ettik.

1922 (Atatürk’ün S.D.I, s. 249-250)

Afyonkarahisar - Dumlupınar Meydan Muharebesi ve onun son devresi olan 30 Ağustos Muharebesi, Türk tarihinin en mühim bir dönüm noktasını teşkil eder. Millî tarihimiz çok büyük ve çok parlak zaferlerle doludur. Fakat Türk milletinin burada kazandığı zafer kadar kesin neticeli ve bütün tarihe, yalnız bizim tarihimize değil, dünya tarihine yeni yön vermekte kesin tesirli böyle bir meydan muharebesi hatırlamıyorum. Hiç şüphe etmemelidir ki, yeni Türk Devleti'nin, genç Türk Cumhuriyeti'nin temeli burada sağlamlaştırıldı; ebedî hayatı burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu semada uçan şehit ruhları, Devlet ve Cumhuriyetimizin ebedî muhafızlarıdır. Burada temelini attığımız “Şehit Asker” abidesi, işte o ruhları, o ruhlarla beraber gazi arkadaşlarını, fedakâr ve kahraman Türk milletini temsil edecektir. Bu abide, Türk vatanına göz dikeceklerle, Türk'ün 30 Ağustos günündeki ateşini, süngüsünü, hücumunu, kudret ve iradesindeki şiddeti hatırlatacaktır.

1924 (*Atatürk'ün S.D. II, s. 178-179*)

Öğleden sonra düşman, ateşten bir daire içine alınmıştı ve gözlerimle görüyordum ki düşman, şaşkınlık işaretleri gösteriyordu. Kuzeye, doğuya, batıya, güneye başvuruyorlardı. Her taraf ateş ile kapanmış idi, aynı zamanda piyadelerimiz ateşten vazgeçerek, süngülerini taktı ve bir an evvel düşman mevzilerine girmek için saldırdılar.

Bu son vaziyetten iki buçuk saat sonra, süngülerimiz düşman göğsüne girmiş ve mesele halledilmiş bulunuyordu. Aynı zamanda gece yaklaşıyordu ve sanki, gecenin karanlığı pek feci olan bu manzarayı, cihanın gözlerinden saklamak için acele ediyordu. Gerçekten arkadaşlar, bu harp cephesini ertesi günü gezdiğim zaman, üzüntü duymaktan nefsimi menedemedim. Bir asker için ve herhangi bir asker için, bu vaziyet üzüntüyü gerektirir. Fakat, Allah'ın bunlara bunu mukadder etmiş olmasına göre, burada bu vaziyete girenler asker değildir; bunlar herhalde caniler ve katillerdir.

1921 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 251*)

Bu Anadolu Zaferi, tarih arasında, bir millet tarafından tamamen benimsenen bir fikrin, ne kadar güçlü ve ne kadar zinde bir kuvvet olduğunun en güzel bir misali olarak kalacaktır.

1923 (*Atatürk'ün S.D. I, s. 260*)

Biz, bu harekâtı, neticesini tamamen bilerek yaptık. Bütün bunlar, belki bütün dünyaya hayret verecek niteliktedir. Onun için, ordumuzun kudretini anlamayan ve anlamaktan âciz olanlar, bu muazzam eseri beklenmedik bir tesadüf eseri gibi göstermek istiyorlar; fakat, hiçbir vakit öyle değildir. Harekât bütün teferruatına kadar tamamen düşünülmüş, tespit olunmuş, hazırlanmış, idare edilmiş ve neticelendirilmiştir.

1922 (*Atatürk'ün S.D. I, s. 256*)

Milletin mukadderatını doğrudan doğruya üzerine alarak karamsarlık yerine ümit, perişanlık yerine düzen, tereddüt yerine azim ve iman koyan ve yokluktan koskoca bir varlık çıkaran Meclisimizin yiğit ve kahraman ordularının başında, bir asker sadakat ve itaatiyle emirlerinizi yerine getirmiş olduğumdan dolayı bir insan

kalbinin nadiren duyabileceği bir memnuniyet içindeyim. Kalbim bu sevinçle dolu olarak, pek aziz ve muhterem arkadaşlarımı, bütün dünyaya karşı temsil ettikleri hürriyet ve bağımsızlık fikrinin zaferinden dolayı tebrik ediyorum.

1922 (*Atatürk'ün S.D. I, s. 240*)

Afyonkarahisar - Dumlupınar Meydan Muharebesi ve ondan sonra düşman ordusunu tamamen imha veya esir eden ve kılıçtan kurtulanları Akdeniz'e, Marmara'ya döken harekâtımızı izah ve niteleme için söz söylemeyi gereksiz sayarım. Her safhasıyla düşünülmüş, hazırlanmış, idare edilmiş ve zaferle neticelendirilmiş olan bu harekât, Türk ordusunun, Türk subay ve kumanda heyetinin yüksek kudret ve kahramanlığını tarihte bir daha tespit eden muazzam bir eserdir. Bu eser, Türk milletinin hürriyet ve bağımsızlık fikrinin ölmez abidesidir. Bu eseri meydana getiren bir milletin evlâdı, bir ordunun Başkomutanı olduğumdan, daima mesut ve bahtiyarım.

1927 (*Nutuk II, s. 677*)

Bizim bu büyük zaferimizin doğuracağı büyük neticeler, yalnız Türkiye'nin mukadderatı üzerine etkili olmakla kalmayacak, aynı zamanda bütün zulüm görmüş milletleri, kendi hayat ve bağımsızlıklarını tehdit ve tazyik eden zalimler aleyhine hareket için gayrete getirecektir.

1922 (*Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 479*)

30 Ağustos Bayramı'nda tebrikleri kabul ederken söylemiştir:

Bu zaferi kazanan ben değilim. Bunu asıl, tel örgüleri hiçe sayarak atlayan, savaş meydanında can veren, yaralanan, kendini esirgemedi düşmanın üzerine atılarak Akdeniz yolunu Türk süngülerine açan kahraman askerler kazanmıştır. Ne yazık ki onların her birinin adını Kocatepe'nin sırtlarına yazmak mümkün değildir. Fakat, hepsinin ortak bir adı vardır: Türk askeri! Tebriklerinizi onların namına kabul ediyorum!...

1928 (*İbrahim Necmi Dilmen, Atatürk Anekdotları, Der: Kemal Arıburnu, s. 120*)

Bütün arkadaşlarımın Anadolu'da daha başka meydan muharebeleri verileceğini göz önüne alarak ilerlemesini ve herkesin zihnî güçlerini ve kahramanlık ve vatanseverlik kaynaklarını yarışarcasına göstermeye devam etmesini isterim.

Ordular! İlk hedefiniz Akdenizdir. İleri!

1922 (*Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 449-450*)

Ordularımız, asıl kuvvetleri ve bütün harp gereçleri ile dört yüz kilometreyi on gün içinde aşmışlardır. Diyebilirim ki, süvari tümenlerimizle piyade birliklerimiz düşmanı ezip İzmir'e yürümekte birbirleriyle yarış etmişlerdir. İzmir rıhtımında süvarilerimizin kılıçları denizde resim gibi şekillenirken, piyadelerimiz Kadifekale'de Türk bayrağını semaya yükselttiler. Türkiye Büyük Millet Meclisi ordularının, harp tarihine verdiği son harekât örneğinin kıymeti, bu harekât bütün safhalarıyla tetkik edildikten sonra ve belki bugün değil, yarın anlaşılacaktır. Büyük orduların yürüyüş birimi yanlış hatırlamıyorsa, günde 20-25 kilometredir.

Bundan dolayı, askerlerimize İzmir'e kavuşmak için her gün bu mesafeyi aşip geçiren kuvvet kaynağının, ne yüce bir vatan aşkı olduğunu anlamak güç değildir.

1922 (Atatürk'ün S.D.III, s. 39)

18. 9. 1922 günü İzmir'de Yakup Kadri'ye söyledikleri:

- Millî Mücadelemizin bu safhası kapanmıştır; şimdi ikinci safhasını açmamız lâzım geliyor.

1922 (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Vatan Yolunda, s. 176)

Türk kumandanları kumanda etmesini, Türk askeri ölmesini bildi. Harbi kazanışımızın sırrı bundan ibarettir.

1922 (Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk, s. 90)

Türk tarihinde askerlerimiz, ilk defa olarak ülküleri uğrunda asil bir maksatla harp etmiş bulunuyorlar. Askerlerimiz, ayakları altında bir metre yüksekliğinde çukur, çamur bulunmasına rağmen düşmanlarına karşı koşa koşa, sevine sevine gidip harp etmişlerdir.

1925 (Atatürk'ün S.D.V, s. 35)

Vatanın kurtuluşu, milletin görüş ve idaresi kendi alinyazısı üzerinde kayıtsız şartsız hâkim olduğu zaman başlamış ve ancak milletin vicdanından doğan ordularla olumlu ve kesin neticelere kavuşmuştur.

1922 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 459)

Memleketimizi hiçbir hak ve adalete dayanmayarak çiğnemek ve çiğnetmek teşebbüsü, muzaffer ordumuzun fedakârane ve cansiperane gayretiyle lâıyk olduğu başarısızlığa uğratılmış ve milletimiz, tarihin nadir kaydettiği bir zafer kazanarak sevgili yurdumuzu kurtarmıştır.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 290)

Şunu bir gerçek olarak biliniz ki, şeref hiçbir vakit bir adamın değil, bütün milletindir. Eğer yapılan işler mühimse, gösterilen muvaffakiyetler belli ise, inkılâplar dikkati çekici ise her fert kendini tebrik etmelidir. Çünkü, böyle büyük şeyleri ancak çok kabiliyetli olan büyük milletler yapabilir ve bu milletin her ferdi, böyle en kabiliyetli ve büyük bir millete mensup olduğunu düşünerek kendini tebrik etsin.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 123)

Bütün bu muvaffakiyet, yalnız benim eserim değildir ve olamaz. Bütün muvaffakiyet, bütün milletin azim ve imanıyla çalışmasını birleştirmesi neticesidir. Kahraman milletimizin ve seçkin ordumuzun kazandığı başarı ve zaferlerdir.

1928 (Atatürk'ün S.D. II, s. 76-77)

Bu zafer, bize bir imkân veriyor. Biz, bu imkânı memleketimizin, milletimizin aydın, mutlu ve rahata erişmiş geleceği için kullanacağız!

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 260)

Şükrü Kaya'nın, bir 30 Ağustos Zafer Bayramı gecesı sofrada "Paşam, İstiklâl Savaşı'nda Başkumandan sıfatıyla muharebelerde verdiğiniz emirler bir yerde toplanmış mıdır?" sorusuna verdiği cevap:

- Bir gün Kurtuluş Savaşı'nın, Millî Mücadele'nin askerî tarihini yazacaklar, belki de benim Başkomutan sıfatıyla verdiğim bir yazılı ve imzalı emrime tesadüf

etmeyeceklerdir. Savaş arkadaşlarım buradadır, hep bilirler: Ben muharebede daima o cepheden bu cepheye gider, yapılması gereken hareketleri komutanlara dikte eder, onlara not ettirir ve kendilerini de ikna ettikten sonra, “Şimdi ordu birliklerimize derhal bu hareketlerin yapılmasını kendi imzanızla tebliğ ediniz!” derdim.

(Nejat Saner, Atatürk ve Sonrası, Cumhuriyet gazetesi, 4. XI. 1970)

Kahraman Türk ordularının kazandıkları büyük zaferlerde şahsıma düşmüş olan vazifeleri yapabilmişsem çok bahtiyarım. Yalnız bu noktada bir gerçeği açıklamak için söyleyeyim ki, benim ordularımızı yönelttiğim hedefler, esasen ordularımın her erinin, bütün subaylarının ve komutanlarının görüşlerinin, vicdanlarının, azimlerinin, ülkülerinin yönelmiş olduğu hedefler idi.

1928 (Atatürk'ün S.D. II, s. 228)

Her safhası vatan için, evlâtlarımızın torunları için şerefli hâdiselerle dolu büyük bir kahramanlık menkıbesi teşkil eden Anadolu muharebelerinin heyecan veren tafsîlâtını tarihin diline terk ediyorum. Millet, milletin ruh sanatı, musikisi, ebediyatı ve bütün estetiği, bu kutsal mücadelenin ilâhî nağmelerini sonsuz bir vatan aşkının coşkun heyecanlarıyla daima şakımalıdır.

1923 (Atatürk'ün S.D.V, s. 104)

Büyük Zafer'den sonra, İngiliz kadın gazeteci Grace Ellison'un “Başarı kazanacağınızdan şüphe ettiğiniz oldu mu?” sorusuna verdiği cevap:

- Hiçbir zaman... Henüz elimizde harp gereçleri bulunmadığı zamanlarda bile, işin bugünkü neticeleri alacağını hesap etmiştim. Taarruzumuzu tehir etmemize sebep, kan dökmemektir. Bu maksatla taarruzdan evvel Fethi Bey'i Londra'ya gönderdik. Barışı kanla değil, mürekkeple imza etmek istiyorduk.

1923 (Atatürk'ün S.D.V, s. 97-98)

Geçirdiğimiz buhranlı günlerin şerefli kahramanlarını hep beraber kutlayalım. Onlar arasında muharebe meydanlarında düşman silâhiyle göğüsleri delinmiş bahtiyarlar olduğu gibi yangınlarda, ateşlerde yakılmış bedbaht çocuklar, kadınlar ve ihtiyarlar vardır. Onlar arasında namuslarını tecavüz edilmiş, ebediyen ağlamaya mahkûm genç kızlar da vardır. Onlar arasında yurtlarını kaybetmiş aileler, evlâtlarını gömmüş analar vardır ve yine onlar arasında muharebedeki namus vazifesini şerefle yaparak bugün memleketlerine dönmüş gaziler vardır. Onlardan şehitlik şarabını içmiş olanların ruhlarına fatihalar sunalım.

1923 (Atatürk'ün S.D.I, s. 308-309)

Bu hareketi yapan bir ordunun babalarından ve analarından ibaret olan milletimiz, bütün cihana karşı en yüksek hürmet mevkiini ve değer mevkiini kazanmıştır. Milletimiz çekinmeksizin iftihar edebilir. Bu, en kuvvetli şartlarla haklıdır ve ben, böyle bir milletin nâciz bir ferdi olmakla en büyük mutluluğu hissediyorum. Bu muharebe meydanlarında, emsalsiz kahramanlıklar ve yiğitlik göstermiş olan subaylarımızın, erlerimizin ve komutanlarımızın her biri, ayrı ayrı bir menkıbe, bir destan oluşturan harekâtını hürmetle ve takdirle anıyorum.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 260)

Dört seneli mesaiden sonra son kat'ı muzafferiyetimiz üzerine Mudanya Askerî Antlaşması yapıldı ve barış görüşmeleri devresine geçildi. Bu görüşmelerin seyrinde de tesadüf ettiğimiz müşkülât pek çoktur. Fakat, ben bunu pek tabîî buluyorum. Çünkü bu barış görüşmelerinde neticeye bağlanan hesaplar dört senelik değil, dört yüz senelik bir devrin kötü mirası idi. Gerçekten Osmanlı İmparatorluğu en haşmetli, azametli ve kuvvetli devirlerinden itibaren milletin bağımsızlığı zararına, hayatî menfaatları zararına o kadar çok şey feda etmiş idi ki, netice yalnız kendisinin çöküp batmasından ibaret kalmadı; belki kendinden sonra da memleketin hakikî sahibi olan milleti, hak ve mevcudiyetinin ispatı için büyük müşkülâtla karşı karşıya bıraktı.

1923 (Atatürk'ün S.D. I, s. 306)

Ölmüş zannolunan millet, mahvolmuş zannolunan bu memleket, yeniden bütün yaşama yeteneğini gösterebilecek bir vaziyet alıyor. Bütün kadınlarıyla, erkekleriyle, ihtiyarlarıyla el ele vererek kendisinin cihanda mevcut olduğunu, bir kere daha ispat edecek harikalar gösteriyor. İşte o harikaların tabîî neticesi olarak Lozan Konferansı'na davet olunuyoruz. Fakat Efendiler, esasen bizden sorulacak hiçbir hesap yoktur. Maziye ait hataların hakikî sorumlusu biz değiliz; Türk milleti değildir. Bu böyle olmakla beraber dünya ile karşı karşıya gelmek bize düşüyor. Millet ve memleketi gerçek bağımsızlık ve egemenliğine sahip etmek için çalışmak mecburiyeti bizim üzerimizde kalıyor. Lozan'da henüz hiçbir olumlu netice yoktur. Fakat, bu olumlu netice mutlaka olacaktır. Millet, mevcudiyeti için, hâkimiyeti için mutlaka elde etmeye mecbur olduğu esasları Misak-ı Millî halinde bariz surette bütün cihana ilân etti. Misak-ı Millî'nin anlamını bütün cihan tasdik etmeye mecburdur ki, Türkiye kuvvetiyle, süngüsüyle ve bütün mecburiyetiyle bunu elde etmiştir. Arta kalan şey, maddeten elde edilmiş olan bu şeyin konferansta, salonda, masada, nerede olursa olsun usulen ve resmen ifadesinden ve onaylanmasından başka bir şey değildir. Bu netice er geç, mutlaka elde edilecektir! Bütün isteklerimiz haktan ibarettir. Bu hak, en tabîî ve en açık haklardandır. Hukukumuz bu kadar açık olduktan başka, bu hukuku mutlaka muhafaza için kudretimiz de vardır, kuvvetimiz de kâfidir.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 26.12.1929)

Lozan Konferansı, basit bir meseleyi çözümle uğraşmıyor. Yeni Türkiye Devleti'nin üçbuçuk senelik meselelerini çözümle yetinmiyor. Lozan Konferansı, başlangısı çok eski olan bir mücadelenin derin safhalarını tahlil ederek onu olumlu bir sonuca bağlamaya çalışıyor. Şüphe yok ki, karışık bir muvazeneyi bariz bir neticeye ulaştırmak kolay değildir. Özellikle karışık hesapların sorumlusu da biz değiliz. Düşmanlarımız, yalnız bize ait hesapları sormak gibi adlî, insanî bir zihniyete sahip olsalardı, mesele iki günde biterdi. Fakat, öyle işe başladılar ki, asırların birikmiş meselelerini bizden soruyorlar. İtilâf Devletleri olumlu bir neticeye varmak istiyorlarsa, mutlaka eski zihniyetlerini terk etmek mecburiyetindedirler. Benim gördüğüme nazaran varılan zemin, neticede barışla sonuçlanacaktır. Bütün milletçe arzuya değer ki barış olsun. Cihanda barışın kurulması hem cihanın menfaati, hem bizim menfaatimiz icabıdır. Herhalde biz, hem kendi menfaatimize aykırı olan, hem de cihanın menfaatine uymayan harbin

devamına asla taraftar değiliz. Böyle olmadığımızı şimdiye kadar çok defalar ilân ettik, ispat ettik. Eğer medeniyet dünyası, bizim bu işte ne kadar samimî olduğumuzu anlarsa, barış için hiçbir mâni kalmayacaktır. Fakat, eğer barış isteyenlerin fikri, harp taraftarlarına galip gelmezse bütün iyi niyet ve samimiyetimize rağmen biz de bu neticeyi mukadder ve zarurî sayacağız, mukadderata tabi olacağız ve hiç şüphe etmiyorum, bugünkünden daha verimli neticeler alacağız.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 5-6.12.1929*)

Lozan Konferansı düne ve bugüne ait, üç beş seneye ait hesapların sonuca bağlanmasıyla uğraşmakta değildir. Belki, üç, dört yüz senelik birikmiş ve yoğunlaşmış hesapların görülmesiyle meşguldür. Onun için bu kadar derin, bu kadar karışık, bu kadar kirli hesapların az zamanda içinden çıkmak kolay değildir.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 24.12.1929*)

Lozan Barış Antlaşması'nın içine aldığı esasları, diğer barış teklifleriyle daha fazla karşılaştırmaya lüzum olmadığı fikrindeyim. Bu antlaşma, Türk milleti aleyhine, asırlardan beri hazırlanmış ve Sèvres Antlaşması'yla tamamlandığı zannedilmiş büyük bir suikastın yıkılışını ifade eder bir vesikadır. Osmanlı devrine ait tarihte benzeri görülmemiş bir siyasî zafer eseridir.

1927 (*Nutuk II, s. 767*)

Lozan Barışı, Türk tarihinde bir dönüm noktasıdır. Türk milleti için siyasî bir zafer teşkil eden bu antlaşmanın, Osmanlı tarihinde benzeri yoktur. Milletimiz, bununla gerçekten iftihar edebilir ve Türk milletinin yüksek bir eseri olan bu antlaşmanın yüksek kıymetini takdir etmesi lâzım gelen gençliğin, bunu mazide yapılmış antlaşmalarla mukayese etmesi gerekir. Bu münasebetle Lozan görüşmelerinde her türlü siyasî mücadelelere göğüs gererek neticeyi elde etmede bir zekâ göstermiş olan İsmet Paşa Hazretleri'ni saygı ile hatırlamak vazifemdir.

1927 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 47*)

Montreux Sözleşmesi'nin imzalandığı günün gecesi (18 / 19 Temmuz 1936) Atatürk tarafından yazdırılmıştır:

Bugün bayram günüdür; sevinç günüdür. Niçin bilir misiniz, ey sevgili yurttaşlar? Çünkü Lozan, Montrö'de taçlandırılmıştır. Lozan tamdır ve tamamîyetini daima tarihte okutacaktır. Fakat, onu mustarip eden ufak bir şey, Boğazlar vardı. İşte o Montrö'de çözümlenmiştir. Eğer Türk yüksek hassasiyeti bununla alâkadarsa mutlak sevinmektedir, seviniyor ve sevinmelidir.

1936 (*Cevat Abbas Gürer, Cumhuriyet gazetesi, 10. XI. 1941*)

Milletin yüksek seciyesine, ordusunun bükülemez pazısına ve medenî beşeriyetin aldatılamaz sağduyusuna dayanarak ve güvenerek kullanılan zekâ, mantık ve enerjinin, bütün beşeriyetin muhtaç olduğu barış ve huzur bahşeden neticeler doğurabileceğinin bir delili olan Montrö Konferansı eseri, cidden sevinmeye ve sevindirmeye değer bir tarihî hadisedir.

1936 (*Cumhuriyet gazetesi, 21.7.1936*)

Beliren Millî Mücadele, dış istilâya karşı vatanın kurtuluşunu biricik hedef saydığı halde bu Milli Mücadele'nin muvaffakiyete ulaştıkça, safha safha bugünkü devre kadar millî irade idaresinin bütün esaslarını ve şekillerini gerçekleştirmesi tabîî ve kaçınılmaz bir tarihî seyir idi. Bu önüne geçilmez tarihî seyri, geleneksel alışkanlığıyla derhal hissedenden padişah hanedanı, ilk andan itibaren Millî Mücadele'nin amansız düşmanı oldu. Bu kaçınılmaz tarihî seyri ilk anda ben de gördüm ve hissettim. Fakat, nihayete kadar devam eden bu hislerimizi ilk anda tam olarak göstermedik ve ifade etmedik. Gelecek ihtimaller üzerine fazla demeyi, girdiğimiz gerçek ve maddî mücadeleye, hayal niteliğini verebilirdi; dış tehlikenin yakın tesirleri karşısında, etkilenenler arasında, geleneklerine ve fikrî kabiliyetlerine ve ruhî durumlarına uymayan muhtemel değişikliklerden ürkeceklerin, ilk anda mukavemetlerini tahrik edebilirdi. Muvaffakiyet için pratik ve sağlam yol, her safhayı vakti geldikçe uygulamaktı. Milletin gelişme ve yükselmesi için selâmet yolu bu idi. Ben de böyle hareket ettim. Ancak bu pratik ve emin muvaffakiyet yolu, yakın çalışma arkadaşım olarak tanınmış kimselerden bazılarıyla aramızda, zaman zaman görüşlerde, davranışlarda, yapılan işlerde önemli veya ikinci derecede birtakım anlaşmazlıkların, gücenmelerin ve hattâ ayrılımların da sebebi ve izahı olmuştur. Millî Mücadele'ye beraber başlayan yolculardan bazıları, millî hayatın bugünkü Cumhuriyet ve Cumhuriyet kanunlarına kadar gelen gelişmelerinde, kendi fikrî ve ruhî yeteneklerinin kavrayış hududu bittikçe, bana karşı direnişe ve muhalefete geçmişlerdir. Bu son sözlerimi özetlemek lâzım gelirse, diyebilirim ki, ben milletin vicdanında ve geleceğinde hissettiğim büyük gelişme istidadını, bir millî sır gibi vicdanında taşıyarak yavaş yavaş, bütün toplumumuza uygulatmak mecburiyetinde idim.

1927 (Nutuk I, s. 15-16)

Verdiğimiz kararın uygulanmasını temin için henüz milletin alışık olmadığı meselelere temas etmek lâzım geliyordu. Umumca söz konusu olmasında büyük mahzurlar tasavvur olunan hususların konuşulmasında kesin zaruret bulunuyordu.

Osmanlı hükûmetine, Osmanlı padişahına ve Müslümanların halifesine isyan etmek ve bütün milleti ve orduyu isyan ettirmek lâzım geliyordu.

Türk ata yurduna ve Türk'ün bağımsızlığına tecavüz edenler kimler olursa olsun, onlara bütün milletçe silâhlı olarak mukabele ve onlarla mücadele etmek gerekiyordu. Bu mühim kararın bütün gerek ve zaruretlerini ilk gününde göstermek ve ifade etmek, elbette doğru olmazdı. Tatbikatı birtakım safhalara ayırmak ve vakalar ve hâdiselerden istifade ederek milletin hislerini ve düşüncelerini hazırlamak ve adım adım yürüyerek hedefe ulaşmaya çalışmak lâzım geliyordu. Nitekim öyle olmuştur. Ancak dokuz sene içinde yaptıklarımız bir mantık dizisi ile düşünülürse, ilk günden bugüne kadar takip ettiğimiz umumî istikamet, ilk kararın çizdiği hattan ve yöneldiği hedeften asla sapmamış olduğu kendiliğinden görünür.

1927 (Nutuk I, s. 14-15)

Zamanında hiçbir şeyi kaçırmamak ve zamansız hiçbir şeye uzaktan yakından girişmemek, başlıca dikkatimizi teşkil etmelidir.

1919 (Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K.
Atatürk'le Beraber, Cilt: I, s. 85)

Biri işi zamansız yapmak, o işi başarısızlığa uğratmak olur. Her şey sırasında ve zamanında yapılmalıdır.

1919 (Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K.
Atatürk'le Beraber, Cilt: I, S. 235)

İstediklerimizin hepsi olacaktır. Ancak zamanını seçmek lâzım. Her şeyi birden yapamayız; sıra beklemek, reaksiyona meydan bırakmamak mecburiyetindeyiz. Dediğim gibi, bazen hedefe dolambaçlı yollardan gitmek, cephe hücumundan daha emin ve daha sağlamdır.

1922 (Süreyya Sami Berkem,
Unutulmuş Günler, s. 101)

Saltanat devrinden Cumhuriyet devrine geçebilmek için, herkesin bildiği gibi, bir geçiş devresi yaşadık. Bu devirde, iki fikir ve görüş, birbiriyle mütemadiyen mücadele etti. O fikirlerden biri saltanat devrinin devam ettirilmesi idi. Bu fikrin taraftarları belli idi. Diğer fikir, saltanat idaresine son vererek cumhuriyet idaresi kurmaktı. Bu bizim fikrimizdi. Biz, fikrimizi açık söylemekte mahzur görüyorduk. Ancak görüşümüzün uygulanma kabiliyetini saklı tutup munasip zamanında tatbik edebilmek için, saltanat taraftarlarının fikirlerini tatbik sahasından uzaklaştırmak mecburiyetinde idik. Yeni kanunlar yapıldıkça, bilhassa Anayasa yapılırken, saltanat taraftarları padişah ve halifenin hak ve yetkilerinin belirtilmesinde ısrar ederlerdi. Biz, bunun zamanı gelmediğini veya lüzum olmadığını bildirerek o ciheti söylemeden geçmekte fayda görüyorduk.

Devlet idaresini, cumhuriyetten bahsetmeksizin, millî egemenlik esasları dairesinde, her an cumhuriyete doğru yürüyen biçimde şekillendirmeye çalışıyorduk. Büyük Millet Meclisi'nden daha büyük makam olmadığını aşılamada ısrar ederek, saltanat ve hilâfet makamları olmaksızın, devleti idare etmek mümkün olduğunu ispat etmek lüzumlu idi. Devlet Başkanlığı'ndan bahsetmeksizin, onun vazifesini fiilen Meclis Başkanı'na gördürüyorduk. Fiiliyatta, Meclis'in Başkanı, İkinci Başkan idi. Hükûmet vardı; fakat "Büyük Millet Meclisi Hükûmeti" unvanını taşırdı. Kabine sistemine geçmekten kaçınıyorduk; çünkü hemencecik saltanatçıları, padişahın yetkisini kullanma lüzumunu ortaya atacaklardı.

İşte, geçiş devresinin bu mücadele safhalarında, bizim kabul ettirmek mecburiyetinde bulunduğumuz aracı şekli, Büyük Millet Meclisi Hükûmeti sistemini, haklı olarak eksik bulan, meşrutiyet şeklinin açıkca ifadesini temine çalışan muhaliflerimiz, bize itiraz ediyorlar, diyorlardı ki, "Bu yapmak istediğiniz hükûmet şekli neye, hangi idareye benzer?" Maksat ve hedefimizi söyletmek için yöneltilen bu nevi suallere, biz de, zamanın gereğine göre cevaplar vererek saltanatçıları susturmak zaruretinde idik.

1927 (Nutuk II, s. 838-839)

Hilâfet ve din meseleleriyle meşgul olduğu sıralarda, kamuoyu ve bilhassa aydın kamuoyu için Anayasa'da bir noktanın düğüm teşkil ettiğini öğrendik. Cumhuriyet ilânından sonra da, kanunda, aynı düğüm muhafaza edildikten başka,

düğüm teşkil edecek ikinci bir noktanın daha konulduğunu görenler, şaşkınlıklarını gizlememişlerdi ve bugün de gizlememektedirler.

Bu noktaları izah edeyim; 20 Ocak 1921 tarihli Anayasa'nın 7. ve 21 Nisan 1924 tarihli Anayasa'nın 26. maddesi, Büyük Millet Meclisi'nin vazifelerinden bahseder. Madde'nin başında, Meclis'in ilk vazifesi olmak üzere “şeriat hükümlerinin yürütülmesi” vardır. İşte, bunun nasıl bir vazife ve şeriat hükümlerinden maksadın ne olduğunu anlamakta tereddüde düşenler vardır. Çünkü Büyük Millet Meclisi'nin, adı geçen maddede, “kanunların yapılması, değiştirilmesi, yorumu ve kaldırılması ve diğer” sayılan ve belirtilen vazifeleri o kadar geniş ve açıktır ki, “şeriat hükümlerinin yürütülmesi” diye ayrıca ve bağımsız olarak bir klişenin mevcudiyeti gereksiz görülmektedir. Çünkü şer' demek kanun demektir. Şeriat hükümleri demek, kanun hükümleri demekten başka bir şey değildir ve olamaz. Başka türlü, çağdaş hukuk telâkkileriyle uyuşmaz. Bu böyle olunca, “şeriat hükümleri” tabiriyle kastolunan mâna ve anlamın büsbütün başka bir şey olması icap eder.

Efendiler, ilk Anayasa'yı hazırlayanlara bizzat başkanlık ediyordum. Yapmakta olduğumuz kanunla, “şeriat hükümleri” tabirinin bir münasebeti olmadığını anlatmaya çok çalışıldı. Fakat, bu tabirden, kendi zanlarınca, bambaşka mâna tasavvur edenleri ikna mümkün olmadı.

İkinci nokta Efendiler, yeni Anayasa'nın ikinci maddesinin başında.. “Türkiye Devletinin dini, İslâm dinidir” cümlesidir. Bu cümle, daha Anayasa'ya geçmeden çok evvel, İzmit'te, İstanbul ve İzmit basın mensuplarıyla uzun bir görüşme ve konuşmamız esnasında, muhataplarımdan bir zatın, şu suali ile karşılaştım: “Yeni hükûmetin dini olacak mı?” İtiraf edeyim ki, bu suale muhatap olmayı hiç de arzu etmiyordum. Sebebi, pek kısa olması lâzım gelen cevabın o günkü şartlara göre ağzımdan çıkmasını henüz istemiyordum. Çünkü, tebaası içinde çeşitli dinlere mensup unsurlar bulunan ve her din mensubu hakkında adilâne ve tarafsız muamelede bulunmak ve mahkemelerinde tebaası ve ecnebiler hakkında eşit adalet uygulamakla görevli olan bir hükûmet, fikir ve vicdan hürriyetine riayete mecburdur. Hükûmetin bu tabii sıfatının, şüpheli mâna verilmesine sebep olacak sıfatlarla kayda bağlanması elbette doğru değildir.

“Türkiye Devletinin resmî dili Türkçedir” dediğimiz zaman, bunu herkes anlar. Hükûmetle resmî muamelelerde, Türk dilinin geçerli olması lüzumunu herkes tabii bulur. Fakat, “Türkiye Devletinin dini, İslâm dinidir” cümlesi aynı suretle mi anlaşılıp kabul edilecektir? Bu şüphesiz açıklama ve yoruma muhtaçtır. Efendiler, gazeteci muhatabımın sualine, hükûmetin dini olamaz! diyemedim; aksini söyledim. “Vardır Efendim; İslâm dinidir” dedim. Fakat hemen arkasından “İslâm dini fikir hürriyetine sahiptir” cümlesiyle cevabımı açıklama ve yorumlama lüzumunu hissettim. Demek istedim ki, hükûmet, fikir ve vicdana riayetle kayıtlı ve görevli olur. Muhatabım, verdiğim cevabı, şüphesiz, mâkul bulmadı ve sualini şu tarzda tekrar etti: “Yani hükûmet bir dine bağlı olacak mı?” “Olacak mı, olmayacak mı bilmem!” dedim. Meseleyi kapatmak istedim. Fakat, mümkün olmadı. O halde, denildi; herhangi bir mesele hakkında itikadım ve düşüncelerim dairesinde bir fikir ortaya atmaktan hükûmet beni menedecek veya cezalandıracaktır. Halbuki herkes, kendi vicdanını susturmaya imkân görecektir mi?

O zaman, iki şey düşündüm. Biri: Yeni Türkiye Devleti'nde her ergin kişi dinini seçmekte serbest olmayacak mıdır? Diğeri: Hoca Şükrü Efendi'nin : “Bazı din âlimi arkadaşlarımızla birlikte düşündüklerimizi şeriat kitaplarında mevcut belli ve değişmez İslâmî hükümleri yayımlayarak... yanıltıldığı maalesef görülen efkâr-ı İslâmiyeyi aydınlatmayı gerekli bir vazife saydık” girişini takiben ifade edilen “İslâm Hilâfeti, din emrini koruyup yaymakta Peygamberliğin yerini almaktır; şeriat hükümleri koymak hususunda Resulü Ekrem Efendimiz'in vekilidir.”

Oysa ki, Hoca'nın sözlerini tatbike kalkışmak, millî egemenliği, vicdan hürriyetini kaldırmaya çalışmaktı. Bundan başka Hoca'nın malûmat hazinesi, Yezitler zamanında yazdırılmış ve istibdat idaresine mahsus formülleri kapsamıyor muydu? O halde kavramı ve anlamı, artık herkesçe tamamen anlaşılmış olan devlet ve hükûmet tabirlerini ve millet meclisleri vazifelerini, din ve şeriat kisvelerine bürüyerek kim ve ne için aldatılacaktır? Hakikat bundan ibaret olmakla beraber, o gün İzmit'te, basın mensuplarıyla bu konu üzerinde, daha fazla karşılıklı konuşma gerekli görülmedi.

Cumhuriyetin ilânından sonra da, yeni Anayasa yapılırken, lâik hükûmet tabirinden dinsizlik mânası çıkarmaya eğilimli ve vesileci olanlara fırsat vermemek maksadıyla, kanunun ikinci maddesini mânasız kılan bir tabirin girişine müsamaha olunmuştur. Kanunun, gerek 2. ve gerek 26. maddelerinde, gereksiz görünen ve yeni Türkiye Devleti'nin ve Cumhuriyet idaremizin çağdaş karakteriyle uyuşmayan tabirler, inkılâp ve cumhuriyetin o zaman için sakınca görmediği tavizlerdir. Millet, Anayasamızdan, bu fazlalıkları ilk münasip zamanda kaldırmalıdır.*

1927 (Nutuk II, s. 714-717)

Biz de, uygulanamayacak fikirleri, nazari birtakım teferruatı yaldızlayarak, bir kitap yazabilirdik; öyle yapmadık. Millet maddî ve manevî yenileşme ve gelişmesi yolunda yaptığımız işlerle, söz ve nazariyattan önce davranmayı tercih ettik. Bununla beraber, “Egemenlik milletindir”, “Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin haricinde hiçbir makam, millî mukadderata hâkim olamaz”, “Bütün kanunların düzenlenmesinde, her nevi teşkilâtta, idarenin bütün teferruatında, genel eğitimde, iktisadî işlerde, millî egemenlik esasları dahilinde hareket olunacaktır”, “Saltanatın kaldırılması hakkındaki karar değişmez kuraldır” gibi bilinmesi lâzım gelen mühim noktalar ve mahkemelerin düzeltileceği ve bütün kanunlarımızın hukuk biliminin ilerlemelerine göre yeni baştan düzenlenip tamamlanacağı, âşar usulünün değiştirileceği, millî bankaların sermayesinin artırılacağı, muhtaç olduğumuz demiryollarının yapımına, öğretim birliğine derhal girişileceği ve fiilî askerlik hizmet süresinin indirileceği, memleketin bayındır hale getirileceğine çalışılacağı vb. gibi önemli ve acele ihtiyaçlar prensiplerden hariç kalmamıştı.

1927 (Nutuk II, s. 719)

1 Kasım 1922 günü, Osmanlı Saltanatı'nın kaldırılmasına dair önergeleri görüşmek üzere toplanan Anayasa, Şeriye ve Adalet Komisyonlarının ortak toplantısında söylemiştir:

Egemenlik ve saltanat, hiç kimse tarafından hiç kimseye ilim icabıdır diye görüşme ile, münakaşa ile verilmez. Egemenlik, saltanat kuvvetle, kudretle ve zorla alınır. Osmanlılar, zorla Türk milletinin egemenlik ve saltanatına el koymuşlardı; bu zorla el koyuşlarını altı asırdan beri devam ettirmişlerdi. Şimdi de,

Türk milleti bu mütecavizlerin hadlerini ihtar ederek, egemenlik ve saltanatını, isyan ederek kendi eline açıkça almış bulunuyor. Bu bir olupbittidir. Söz konusu olan, millete saltanatını, egemenliğini bırakacak mıyız, bırakmayacak mıyız? meselesi değildir. Mesele, zaten olupbitti haline gelmiş bir hakikati ifadeden ibarettir. Bu, mutlaka olacaktır. Burada toplananlar, Meclis ve herkes meseleyi tabîi görürse, fikrimce uygun olur. Aksi takdirde, yine gerçek gerektiği şekilde ifade olunacaktır. Fakat ihtimal bazı kafalar kesilecektir.

1922 (Nutuk II, s. 691)

Bu iki inkılâp arasındaki fark, tarif olunamayacak derecede büyüktür, zannedirim. Birincisi, milletin tabiaten aradığı hürriyet havasını teneffüs ettiğini zannettiren bir harekettir. Fakat ikincisi, milletin hürriyet ve egemenliğini fiilen ve maddeten tespit ve ilân eden bir mutlu inkılâptır ve şüphe yok, yalnız Türkiye’de değil, bütün dünyada önem verilmeye lâyık bir yeniliktir. 24 Temmuz inkılâbı, bir müstebit hükümdarla millet arasında en nihayet kayıt ve şartlar ile denge arayan bir zihniyeti elde etmeye yönelik idi; halbuki son inkılâp, meşrutiyet usulünü de milletin hürriyet ve bağımsızlığı için kâfi göremez ve kayıtsız şartsız egemenliği, milletin sorumluluğunda tutan esaslı bir ilkeye dayanır. Bu ilkeyi belirleyen şekil, hiçbir zaman da eski şekillerle karşılaştırma kabul edemez.

1922 (Atatürk’ün S.D.III, s. 53)

O saraylar ve o sarayların etrafını çeviren hainler, asırlarca bu milleti dalgın bıraktılar; onu nura koştırmaktan menettirler. Onlar, bu milleti ve bu memleketi yalnız iki zamanda düşünürlerdi. Biri paraya, diğeri askere muhtaç oldukları zaman! Bir yandan memleketi soyarlar, diğeri yandan millettten aldıkları askerle Viyana’yı, Mısır’ı, İran’ı zapt için fütuhata kalkarlardı. Halbuki milletin o zaferlerde hiçbir millî emeli, vicdanî arzusu ve menfaati yoktu. Onların hırsı, onların şan ve şerefi için, bu milletin evlâtları bir daha dönmek üzere onların arkasından sürüklenirlerdi. Sonra onların, saraylardaki debdebeyi temin için paraya ihtiyaçları vardı. Bu parayı millettten sopa ile alırlardı. Bütün bunların neticesi milleti fakirliğe, haraplığa, nihayet ölümün kıyısına götürdü. İşte bu idare tarzına padişahlık idaresi denir. Bu idareyi bir daha dirilmemek üzere tarihe gömdük.

1923 (Atatürk’ün S.D. II, s. 121)

Sarayların içinde Türk’ten gayri unsurlara dayanarak, düşmanlarla ittifak ederek Anadolu’nun, Türklüğün aleyhine yürüyen çürümüş gölge adamlarının Türk vatanından kovulması, düşmanların denize dökülmesinden daha kurtarıcı bir harekettir.

1924 (Atatürk’ün S.D.II, S. 179-180)

Bugün maziden kuvvetliyiz. Bugün maziye nispetle daha büyük bir kabiliyet ve yaşama kudretine malikiz. Bu üstünlüğü yapan nedir? Bunun gerçek sebepleri iki kuralın anlamında saklıdır. Bu kurallardan birisi Misak-ı Millî, ikincisi egemenliği kayıtsız şartsız milletin elinde tutan Anayasamızdır. Zorlayıcı hâdiselerin sevk ve tesiri altında toplanan yüksek Meclisiniz, bu devlet ve milletin şekil ve niteliğini en kesin bir tarzda tespit etmiş ve Anayasa ile onun kesin hükümlerini gerçekleştirip pekiştiren 1 Kasım 1922* kararını oybirliğiyle kabul ederek yeni Türkiye Devletinin esaslarını ortaya koymuştur.

Misak-ı Millî ismi altında tanıyarak gerçekleşmesi uğrunda bütün milletin ömrünü tüketmeyi göze aldığı kurtuluş beratımızın kudret, kuvvet ve niteliği ne ise, 1 Kasım kararının da kıymet ve ehemmiyeti odur. Misak-ı Millî vatanın dış düşman karşısındaki vaziyet ve yerini tespit eden bir kural olduğu gibi, 1 Kasım 1922 kararı da, asırlardan beri cahillik ve şaşkınlığın koruyucusu, düşkünlük ve uğursuzluğun babası bulunan ve milletimiz için dahilî ve daimî bir düşman olan ferdî saltanata ve onun temsil ettiği uğursuz bir idare şekline yönelmiş bir mukaddes silâhtır. Asırlarca ve asırlarca müddet mert ve kahraman bir azme belirti sahası olmuş bir vatani düşmana teslim etmek cüretini gösterenler, o cüreti ancak o idarenin ruhunda, şeklinde ve mahiyetinde bulmuşlardır.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s.296-297)

Herhalde hilâfetin kaldırılması memleket ve millet için çok hayırlıdır ve pek az bir zamanda bütün bu iyilikler görünecektir. Mazideki hareket tarzlarına ait pişmanlıklar bu suretle tekrar olunamayacaktır.

1924 (Atatürk'ün S.D.V, s. 99)

Milletimizin kurduğu yeni devletin alinyazısına, işlerine, bağımsızlığına, unvanı ne olursa olsun hiç kimseyi müdahale ettiremeyiz! Millet kendisi, kurduğu devleti ve onun bağımsızlığını muhafaza ediyor ve sonuna kadar muhafaza edecektir! Bütün Müslümanları içine alan bir devlet kurmak vazifesiyle yükümlü tahayyül edilen bir halifenin vazifesini yapabilmesi için, Türkiye Devleti ve onun bir avuç nüfusu, halifenin emrine tâbi tutulamaz. Millet, buna razı olamaz! Türkiye halkı bu kadar büyük bir mesuliyeti, bu kadar mantıksız bir vazifeyi yüklenemez.

Milletimiz, asırlarca bu saçma görüş açısından hareket ettirildi. Fakat ne oldu? Her gittiği yerde milyonlarca insan bıraktı. Yemen çöllerinde kavrulup yok olan Anadolu evlâtlarının miktarını biliyor musunuz? Suriye'yi, Irak'ı muhafaza etmek için, Mısır'da barınabilmek için, Afrika'da tutulabilmek için ne kadar insan yok oldu, bunu biliyor musunuz? Ve netice ne oldu, görüyor musunuz?

Halifeye, dünyaya meydan okutmak ve onu umum İslâm işlerinde etki sahibi kılmak fikrinde olanlar, bu vazifeyi yalnız Anadolu halkından değil, onun sekiz on misli nüfustan meydana gelen büyük İslâm kütlerinden istemelidir! Yeni Türkiye'nin ve yeni Türkiye halkının, artık, kendi hayat ve mutluluğundan başka düşünecek bir şeyi yoktur; başkalarına verebilecek bir zerresi kalmamıştır!

Bir an için farz edelim ki, Türkiye, söz konusu vazifeyi kabul etsin.. Bütün İslâm âlemini bir noktada birleştirerek sevk ve idare etmek gayesine yürüsün ve muvaffak dahi olsun! Pekâlâ ama, uyuşumuz ve idaremiz altına almak istediğimiz milletler, derlerse ki, bize büyük hizmetler ve yardımlar yaptınız, teşekkür ederiz. Fakat, biz bağımsız kalmak istiyoruz. Bağımsızlık ve egemenliğimize kimsenin müdahalesini uygun görmeyiz! Biz kendi kendimizi sevk ve idareye muktediriz! O halde, Türkiye halkının bütün çalışma ve fedakârlığı, sadece bir teşekkür ve dua almak için mi göze alınacaktır? Görülüyor ki, bir boş heves için, bir kuruntu ve hayal için, Türkiye halkını mahvetmek istiyorlardı. Hilâfet ve halifeye vazife ve salâhiyet vermek fikrinin mahiyeti bundan ibaretti.

Halka sordum: Bir İslâm devleti olan İran veya Afganistan, halifenin herhangi bir yetkisini tanır mı? Taniyabilir mi? Haklı olarak tanyamaz; çünkü devletin bağımsızlığını, milletin egemenliğini zedeler. Millete, şunu da ihtar ettim ki, kendimizi cihanın hâkimi zannetmek dalgınlığı, artık devam etmemelidir. Hakikî mevkiimizi, dünyanın vaziyetini tanımamaktaki dalgınlıkla, ihtiyatsızlara uymakla milletimizi sürüklediğimiz felâketler yetişir! Bile bile aynı faciayı devam ettiremeyiz!

1923 (Nutuk II, s. 712)

İstanbul'da saltanatlarının, zevk ve eğlenceye düşkünlüklerinin, menfaatlerinin devam ettirilmesini düşmanların anavatanımızı istilâ etmek emellerine uydurmakta, onlarla işbirliği yapmakta, düşman devletlerin her isteğine boyun eğmekte asla tereddüt göstermeyen, vicdanları sızlamayan, milletimizin hür ve bağımsız yaşama azmini kırma için haince teşebbüslerden çekinmeyen sultan ve halifenin, artık bu vatanda asla yeri yoktur ve olamaz.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ.S., s. 39)

Türk milletin başında belâ olduğu asırlardan beri sabit olan hilâfetin kaldırılmasıyla Türk Cumhuriyeti, tarihin akışında lâıyk olduğu temiz ve kuvvetli itibar mevkiini hakkıyla elde etti. Cumhuriyet Halk Partisi, Türk bağımsızlığı gibi Türk Cumhuriyeti'ni de hilâfetten ve her türlü iştirak ve müdahalelerden uzak olan güvenli şeklinde ilelebet muhafazaya vücudunu vakfetmeyi, vatanın birinci derecede mevcudiyet sebebi saymaktadır.

1927 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s.530)

Unvanı halife olsun, ne olursa olsun hiç kimse, bu milletin mukadderatında ortaklık sahibi olamaz. Millet, buna kat'iyen müsaade edemez. Bunu teklif edecek hiçbir milletvekili bulunamaz.

1922 (Nutuk II, s. 700)

Millî egemenlik kuralı, hilâfetsiz Türk Cumhuriyeti ile en mükemmel şekline ulaştırıldı.

1927 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 531)

Açık ve kesin söylemeliyim ki, İslâm topluluğunu bir halife heyulâsıyla hâlâ uğraştırmak ve aldatmak gayretinde bulunanlar, yalnız ve ancak İslâm topluluğunun ve bilhassa Türkiye'nin düşmanlarıdır. Böyle bir oyuna hayalini bağlamak da, ancak ve ancak cahillik ve dalgınlık eseri olabilir.

1927 (Nutuk II, s. 851)

Dinle hilâfeti birbirinden ayırt etmek lâzımdır. Birincisi ne kadar faydalı ise ikincisi o kadar lüzumsuz bir hal almıştır. Hilâfeti kaldırdığımız günden bugüne kadar kimsenin buna sahip çıkmaması, Müslüman dünyasının halifesiz de yürüyeceğine ve yürümekte olduğuna en güzel misal değil midir?

1932 (Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 117)

Hilâfet, mazinin bir rüyası olup zamanımızda gereği yoktu.

1924 (Atatürk'ün S.D.V, s. 107)

Büyük Millet Meclisi, hilâfeti kaldırdığı zaman, Antalya Mebusu, din âlimlerinden Rasih Efendi, Hilâliahmer namına, Hindistan'da bulunan bir heyetin

riyasetinde idi. Rasih Efendi, Mısır'a uğrayarak Ankara'ya döndü. Benden mülâkat isteyerek şu beyanatta bulundu : “Seyahat ettiği memleketlerde, Müslümanlar, benim halife olmamı istiyormuş. Salâhiyet sahibi İslâm heyetleri, Rasih Efendi'yi, bana hu hususu bildirmek için vekil etmiş...” Rasih Efendi'ye verdiğim cevapta, İslâmların bana olan yakınlık ve sevgilerine teşekkür ettikten sonra, dedim ki: “Zat-ı âliniz din âlimlerindensiniz! Halifenin devlet reisi demek olduğunu bilirsiniz. Başlarında, kralları, imparatorları bulunan tebaanın, bana ulaştırdığınız arzu ve tekliflerini, ben nasıl kabul edebilirim. Kabul ettim desem, buna o tebaanın, fertleri razı olur mu? Halifenin emir ve yasağı yapılır. Beni halife yapmak isteyenler, emirlerimi yerine getirmeye muktedir midirler? Bu sebeple mevzuu, anlamı olmayan, kuruntuya dayanan bir sıfatı takınmak gülünç olmaz mı?”
1924 (Nutuk II, s. 850-851)

Tarihimizin en mesut devresi, hükümdarlarımızın halife olmadıkları zamandır. Bir Türk padişahı hilâfeti her nasılsa kendisine mal etmek için nüfuzunu, itiyadını, servetini kullandı. Bu sırf bir tesadüf eserdir. Peygamberimiz, tilmizlerine dünya milletlerine İslâmiyeti kabul ettirmelerini emretti; bu milletlerin hükûmeti başına geçmelerini emretmedi. Peygamberin zihninden asla böyle bir fikir geçmemiştir. Hilâfet demek, idare, hükûmet demektir. Hakikaten vazifesini yapmak, bütün Müslüman milletlerini idare etmek isteyen bir halife, buna nasıl muvaffak olur? İtiraf ederim ki, bu şartlar içinde beni halife tâyin etseler, derhal istifamı verirdim. Fakat tarihe gelelim, gerçekleri tetkik edelim, Araplar Bağdat'ta bir hilâfet tesis ettiler; fakat, Kurtuba'da bir hilâfet daha vücuda getirdiler. Ne Acemler, ne Afganlılar, ne Afrika Müslümanları, İstanbul halifesini asla tanımadılar. Bütün İslâm milletleri üzerinde ulvî ruhanîlik vazifesini yapan yegâne halife fikri, hakikatten değil, kitaplardan çıkmış bir fikirdir. Halife hiçbir zaman Roma'daki Papa'nın Katolikler üzerindeki kuvvet ve gücünü gösterememiştir.

1923 (Atatürk'ün S.D. III, s. 69)

İslâm âleminde Türkler, halifenin maddî ihtiyaçlarını fiilen temin eden yegâne millettir. Dünyayı içine alan bir hilâfeti destekleyenler şimdiye kadar her türlü iştiraktan kaçınmışlardır. O halde, ne iddia ediyorlar? Yalnız Türkler bu müessesenin yüküne tahammül etsinler ve yine yalnız onlar halifenin hâkim nüfuzuna riayet... Bu iddia çok aşırıdır.

1923 (Atatürk'ün S.D. III, s. 70)

Her ne sebep ve suretle olursa olsun, Vahdettin gibi hürriyet ve hayatını milleti içinde, tehlikede görebilecek kadar adî bir mahlûkun, bir dakika dahi olsa, bir milletin başında bulunduğunu düşünmek ne hazindir! Teşekküre değer ki bu alçak, kendine miras kalmış saltanat makamından, millet tarafından düşürüldükten sonra, alçaklığını tamamlamış bulunuyor. Türk milletinin bu önce davranışı, elbette takdire lâyıktır.

Âciz, adî, his ve anlayıştan mahrum bir mahlûk, kabul eden herhangi bir yabancının himayesine girebilir; fakat, böyle bir mahlûkun, bütün İslâmların halifesi sıfatını taşıdığını ifade etmek elbette uygun değildir. Böyle bir görüşün doğru olabilmesi, herşeyden önce bütün İslâm kütlelerinin esir olmaları şartına bağlıdır. Halbuki, cihanda hakikat böyle midir? Biz Türkler, bütün tarihî hayatımızca hürriyet ve bağımsızlığa örnek olmuş bir milletiz! Kıymetsiz hayatlarını iki buçuk gün fazla, sefilce sürdürebilmek için, her türlü aşağılığı uygun gören halifeler oyununu da sahneden kaldırabildiğimizi gösterdik. Bu suretle devletlerin, milletlerin birbirleriyle münasebetlerinde, şahısların, özellikle mensup

olduğu devlet ve milletin zararına da olsa, şahsî vaziyet ve hayatlarından başka bir şey düşünemeyecek pespayelerin ehemmiyeti olamayacağı bilinen gerçeğini doğruladık.

Milletlerarası münasebetlerde, mankenlerden istifade sistemine rağbet devrine son vermek, medenî âlemin samimî temennisini teşkil etmelidir.

1927 (Nutuk II, s. 694)

Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir. Biz Cumhuriyet'i kurduk; o, on yaşını doldururken demokrasinin bütün icaplarını sırası geldikçe uygulamaya koymalıdır.

1933 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 251)

Çağdaş bir cumhuriyet kurmak demek, milletin insanca yaşamasını bilmesi, insanca yaşamanın neye bağlı olduğunu öğrenmesi demektir.

(Gazinin N.A.V., Muhit Mec.,
Sene: 3, No: 32, 1931, s. 7-8)

Demokrasi prensibinin en çağdaş ve mantıkî tatbikini temin eden hükûmet şekli, cumhuriyettir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 410-411)

Cumhuriyet, düşünce serbestliği taraftarıdır. Samimî ve meşru olmak şartıyla her fikre hürmet ederiz. Her kanaat bizce muhteremdir. Yalnız, muarızlarımızın insaflı olması lâzımdır.

1923 (Atatürk'ün S.D. III, s. 71)

Cumhuriyet, imkân demektir. Cumhuriyet, yalnızca adıyla bile fert hürriyetini aşıl原因an sihirli bir aşıdır. Görülecektir ki, Cumhuriyet imkânları olan her memleket, hürriyet davasında er geç muvaffak olacaktır. Cumhuriyet, kendisine bağlı olanları en ileri zirvelere götüren imkânları verir. Bağımsızlık ve hürriyetine sahip olan milletler, ilerleme yolunda imkânlarla sahip demektirler. O halde cumhuriyet, her alanda ilerlemenin de en belirgin teminatıdır. Cumhuriyeti bu mânasıyla ve bu kapsamıyla anlamak lâzımdır.

(Atatürk'ten B.H., s. 45)

Cumhuriyet, ahlâkî fazilete dayanan bir idaredir. Cumhuriyet fazilettir. Sultanlık, korku ve tehdide dayanan bir idaredir. Cumhuriyet idaresi, faziletli ve namuslu insanlar yetiştirir. Sultanlık korkuya, tehdide dayandığı için korkak, alçak, sefil, rezil insanlar yetiştirir. Aradaki fark bunlardan ibarettir.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 231)

Türk milletinin tabiat ve âdetlerine en uygun olan idare, Cumhuriyet idaresidir.

1924 (Atatürk'ün S.D. III, s. 74)

Büyük, mühim bir inkılâp oldu. Bu inkılâp, milletin selâmeti namına, hak namına yapıldı. Milletimiz, demokratik bir hükûmet tesis etmek sayesinde düşman ordularını imha etti.

1924 (Atatürk'ün S.D. II, s. 165)

Cumhuriyet, Türk milletinin refah ve yükselmesi yolunda asırların görmediği muvaffakiyetlere erişti. Milletin eğilimlerini ve ihtiyaçlarını bularak ve öğrenerek onun refah ve inkişafı gereklerini gerçekleştirmekte Cumhuriyetin az zamanda elde

ettiği neticeler, Cumhuriyet idaresinin milletimize hazırladığı istikbalin daha ne kadar parlak olduğunu tahmin ettirmeye kâfidir. Asla şüphe yoktur ki, Cumhuriyetin müstakbel evlâtları, bizden daha çok müreffeh ve bahtiyar olacaklardır.

1927 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s.435)

Cumhuriyet, yeni ve sağlam esaslarıyla, Türk milletini emin ve sağlam bir istikbal yoluna koyduğu kadar, asıl fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibariyle, büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur.

1936 (Atatürk'ün S.D. I, s. 372)

On yaşını bitiren Cumhuriyetimiz, daha kurulurken kendine çizdiği hareket hattını adım adım takip etmiş ve kısa müddet içinde yakın mazinin biriktirdiği karanlıkları dağıtmaya muvaffak olmuştur.

1933 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 560)

Bugünkü hükûmetimiz, devlet teşkilâtımız doğrudan doğruya milletin kendi kendine, kendiliğinden yaptığı bir devlet teşkilâtı ve hükûmettir ki, onun ismi Cumhuriyettir. Artık hükûmet ile millet arasında mazideki ayrılık kalmamıştır. Hükûmet millettir ve millet hükûmettir. Artık hükûmet ve hükûmet mensupları, kendilerinin millettan ayrı olmadıklarını ve milletin efendi olduğunu tamamen anlamışlardır.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s.230)

29 Ekim 1923'de Cumhuriyet'in kabulü ve Cumhurbaşkanı seçilmesi üzerine Meclis'te yaptığı konuşmadan:

Son senelerde milletimizin fiilen gösterdiği kabiliyet, istidat, idrak, kendi hakkında kötü fikir besleyenlerin ne kadar gafil ve ne kadar tetkikten uzak, görünüşe düşkün insanlar olduğunu pek güzel ispat etti. Milletimiz, haiz olduğu özelliklerini ve liyakatini, hükûmetinin yeni ismiyle, medeniyet dünyasına daha çok kolaylıkla göstermeye muvaffak olacaktır. Türkiye Cumhuriyeti, cihanda işgal ettiği yere lâyık olduğunu eserleriyle ispat edecektir.

Daima muhterem arkadaşlarımın ellerine çok samimî ve sıkı bir surette yapışarak, onların şahıslarından kendimi bir an bile ayrı görmeyerek çalışacağım. Milletin teveccühünü daima dayanak noktası sayarak hep beraber ileriye gideceğiz. Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır.

29 Ekim 1923 (Nutuk II, s. 814-815)

Bir akşam sofrada, Kılıç Ali tarafından kaydedilen bir sözü:

- Cumhuriyetçilik ve toplumsal inkılâp, lâiklik ve yenilikseverlik Türk'ün öz malı ve özelliği haline geldiğini görmek, benim için büyük bir bahtiyarlık olacaktır. Onun meydana gelişi çok yaklaşmıştır. O günden sonra medeniyet ve inkılâp yolunun azimkâr yolcuları arasında, elbette görüş ve düşünüş farkları, tedbir ayrılıkları tabîi olarak ortaya çıkar. Bu ayrılıklarında millet için, memleket için, devlet için daima hayır ve rahmet doğacaktır.

(Kılıç Ali, Atatürk ve Cumhuriyet, Milliyet gazetesi, 2. 11. 1970)

Bu millet, bu memleket, yeni rejimi üzerinde dünyanın en makbul bir mevcudiyeti olacaktır. Ben bunu kendi gözlerimle görmeden ölmeyeceğim.

1929 (*İkdam gazetesi*, 11.8.1929)

Bu kadar matemler ve felâketler geçirdikten sonra elbette Türk öğrenmiştir ki, vatani yeniden yapmak ve orada mesut ve hür yaşayabilmek için mutlaka egemenliğine sahip kalmak ve Cumhuriyet bayrağı altında bütün evlâtlarını toplu ve dikkatli bulundurmak lâzımdır.

1924 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 180*)

İzmir suikast teşebbüsünden sonra milletin binlerce telgrafla bu iğrenç girişimi lânetlemesi ve üzüntülerini bildirmesi münasebetiyle Anadolu Ajansı'na verdiği demeçten:

Temeli büyük Türk milletinin ve onun kahraman evlâtlarından oluşan büyük ordumuzun vicdanında, akıl ve şuurunda kurulmuş olan Cumhuriyetimizin ve milletin ruhundan mülhem prensiplerimizin, bir vücudun ortadan kaldırılması ile bozulabileceği fikrinde bulunanlar, çok zayıf dimağlı bedbahtlardır. Bu gibi bedbahtların, Cumhuriyet'in adalet ve kudret pençesinde lâıyk oldukları muameleye maruz kalmaktan başka nasıpları olamaz. Benim naçiz vücudum, bir gün elbet toprak olacaktır; fakat, Türkiye Cumhuriyeti ilelebet yaşayacaktır. Ve Türk milleti emniyet ve saadetinin kefil olan prensiplerle, medeniyet yolunda, tereddütsüz yürümeye devam edecektir.

1926 (*Atatürk'ün S.D. III, s. 80*)

Efendiler! Size şunu söyleyeyim ki, inkılâpçı Türkiye Cumhuriyeti'ni benim şahsımla var zannedenler çok aldanıyorlar. Türkiye Cumhuriyeti, her mânası ile, büyük Türk milletinin öz ve aziz malıdır. Kıymetli evlâtlarının elinde daima yükselcek, ebediyen yaşayacaktır.

(*Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri*, 1965)

Türk milletinin istikbali, bugünkü evlâtlarının görüş isabeti, yorulmak itiyadında olmayan çalışma azmiyle büyük ve parlak olacaktır.

1927 (*Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 532*)

Millî kararlılık ve bilincin kıymetli eseri olan aziz Cumhuriyet'in, bugünkü ve yarınki neslin demir ellerinde her an yükselip sağlamlaşacağına itimadım tamdır.

1927 (*Atatürk'ün S.D. II, s. 188*)

Atatürk'e ait el yazısı metin :

Benim için bir tek hedef vardır: Cumhuriyet hedefi! Bu hedefe vasıl olmak için, muayyen yolda yürüyen arkadaşların muvaffak olması için, başvurulacak doğru yolda, namuskârane yolda çok çalışmak ve faal olmak lâzımdır. Arkadaşlar, benden iltimas beklenmemelidir. Hepiniz, benim nazarımda kıymetli, yüksek kardeşlersiniz. Ama, hepimize gösterdiğim hedef kutsî bir hedeftir. Oraya yönelirsiniz. Hanginiz daha güzel yollarla, muvaffakiyetlerle oraya vasıl olursanız onu takdir edeceğim, alkışlayacağım. Benden iltimas ve tarafgirlik beklemeyiniz

arkadaşlar! Adam olanlar, insan olanlar, fikirleri olanlar, yüksek ideali olanlar kıymetlerini gösterebilirler! Benim, size kardeşçe söyleyeceğim şey budur.

(Afetinan, Atatürk'ün B.N.M., s. 38)

Cumhuriyetimiz, öyle zannolunduğu gibi zayıf değildir. Cumhuriyet bedeva da kazanılmış değildir. Bunu elde etmek için çok kan döktük. Her tarafta kırmızı kanımızı akıttık. İcabında müesseselerimizi müdafaa için lâzım olanı yapmaya hazırız.

1923 (Atatürk'ün S.D. III, S. 71)

İnkılâbımız, Türkiye'nin asırlar için saadetini üstüne almıştır. Bize düşen, onu idrak ve takdir ederek çalışmaktır.

1924 (Atatürk'ün S.D.II,s.187)

Gelecek nesillerin, Türkiye'de Cumhuriyet'in ilânı günü, ona en merhametsizce hücum edenlerin başında, cumhuriyetçiyim iddiasında bulunanların yer aldığını görerek şaşıracaklarını asla farz etmeyiniz! Bilâkis, Türkiye'nin aydın ve cumhuriyetçi çocukları, böyle cumhuriyetçi geçinmiş olanların hakikî zihniyetlerini tahlil ve tespit için hiç de tereddüde düşmeyeceklerdir. Onlar, kolaylıkla anlayacaklardır ki, çürümüş bir hanedanın, halife unvanıyla başının üstünden zerre kadar uzaklaşmasına imkân kalmayacak surette muhafazasını mecburî kılan bir devlet şeklinde, cumhuriyet idaresi ilân olursa bile, onu yaşatmak mümkün değildir.

1927 (Nutuk II, s. 831)

İslâm dinini, asırlardan beri alışlageldiği veçhile bir siyaset vasıtası mevkiinden uzaklaştırmak ve yüceltmek gerekli olduğu gerçeğini görüyoruz. Mukaddes ve tanrısal inançlarımızı ve vicdanî değerlerimizi, karanlık ve kararsız olan ve her türlü menfaat ve ihtiraslara görünüş sahnesi olan siyasiyattan ve siyasetin bütün kısımlarından bir an evvel ve kesin şekilde kurtarmak, milletin dünyevî ve uhrevî saadetinin emrettiği bir zarurettir. Ancak bu suretle İslâm dininin yüksekliği belirir.

1924 (Atatürk'ün S.D. I, s. 318)

Vicdan hürriyeti mutlak ve taarruz edilmez, ferdin tabii haklarının en mühimlerinden tanınmalıdır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 464)

Din ve mezhep, herkesin vicdanına kalmış bir iştir. Hiçbir kimse hiçbir kimseyi ne bir din, ne de mezhep kabulüne zorlayabilir.

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 57)

Serbest Fırka Lideri Fethi Okyar'a verdiği cevaptan:

Memnuniyetle görüyorum ki, lâik cumhuriyet esasında beraberiz. Zaten benim siyasî hayatta bir taraflı olarak daima aradığım ve arayacağım temel budur.

1930 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 544)

Cumhuriyetçilik ve toplumsal inkılâp, lâiklik ve yenilikseverlik, Türk'ün öz malı ve özelliği haline geldiğini görmek, benim için büyük bir bahtiyarlık olacaktır.

(Kılıç Ali, Atatürk ve Cumhuriyet, Milliyet gazetesi, 2.11.1970)

Türk milleti, halk idaresi olan cumhuriyetle idare olunur bir devlettir. Türk Devleti lâiktir. Her reşit dinini seçmekte serbesttir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 352)

Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî dini yoktur. Devlet idaresinde bütün kanunlar, nizamlar ilmin çağdaş medeniyete temin ettiği esas ve şekillere, dünya ihtiyaçlarına göre yapılır ve tatbik edilir. Din telâkkisi vicdanî olduğundan, Cumhuriyet, din fikirlerini devlet ve dünya işlerinden ve siyasetten ayrı tutmayı, milletimizin çağdaş ilerlemesinde başlıca muvaffakiyet etkeni görür.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 56)

Biz din işlerini millet ve devlet işleriyle karıştırmıyoruz. Millet ve devlet işlerinin Kâbesi, millî egemenliğin belirdiği Büyük Millet Meclisi'dir. Din işlerinin mihrabı ise insanların, şahısların vicdanlarıdır.

(Asaf İlbaş, Tan gazetesi, 13. VII. 1949)

Artık Türkiye, din ve şariat oyunlarına sahne olmaktan çok yüksektir. Bu gibi oyuncular varsa, kendilerine başka taraflarda sahne arasınlar! Mazinin dalgınlıkları, paslı durgunlukları, Türkiye halkının dimağından silinmiş olduğunda şüphe ve tereddüde yer yoktur. Eriştığımız mesut vaziyetten bir adım geriye gitmek, kimsenin söz konusu etmeye dahi yetkili olmadığı kat'i bir hakikattir.

1924 (Atatürk'ün S.D. III, s. 76)

Dinden maddî menfaat temin edenler, iğrenç kimselerdir. İşte biz, bu vaziyete karşıyız ve buna müsaade etmiyoruz. Bu gibi din ticareti yapan insanlar, saf ve masum halkımızı aldatmışlardır. Bizim ve sizlerin asıl mücadele edeceğimiz ve ettiğimiz bu kimselerdir.

1930 (Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 116)

Medeniyetin ne olduğunu başka başka tarif edenler vardır. Bence medeniyeti, kültürden ayırmak güçtür ve lüzumsuzdur. Bu görüşümü izah için kültür ne demektir tarif edeyim : Bir insan cemiyetinin a- Devlet hayatında, b- Fikir hayatında yani ilimde, içtimaiyatta ve güzel sanatlarda, c- İktisadî hayatta yani ziraatte, sanatta, ticaretle kara, deniz ve havaya ait ulaşım işlerinde yapabildiği şeylerin bileşkesidir. Bir milletin medeniyeti denildiği zaman, kültür namı altında

saydığımız üç nevi faaliyet bileşkesinden hariç ve başka bir şey olamayacağını zannedirim. Şüphesiz her insan cemiyetinin kültürü, yani medeniyet derecesi bir olamaz. Bu farklar, devlet, fikir, iktisadî hayatların her birinde ayrı ayrı göze çarptığı gibi bu fark, üçünün bileşkesi üzerinde de görünür. Mühim olan bileşkeler üzerindeki farktır. Yüksek bir kültür, onun sahibi olan millette kalmaz, diğer milletlerde de tesirini gösterir, büyük kıtalara şamil olur. Belki bu itibarla olacak, bazı milletler yüksek ve kapsamlı kültüre, medeniyet diyorlar. Avrupa medeniyeti, şimdiki çağ medeniyeti gibi.

1930 (*Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 267*)

Medeniyet demek, af ve müsamaha demektir.

(*Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965, s. 29*)

Zulüm, medeniyetle uyuşamaz. Yeteneksizlik de affa lâayık bir şey olamaz. Çünkü, milletler işgal ettikleri arazinin hakikî sahibi olmakla beraber beşeriyetin vekilleri olarak da o arazide bulunurlar. O arazinin servet kaynaklarından hem kendileri istifade eder ve dolayısıyla bütün beşeriyeti istifade ettirmekle görevlidirler. Bu prensibe göre, bundan âciz olan milletler yaşama ve bağımsızlık hakkına lâayık olamamak lâzım gelir.

1920 (*Nutuk III, s. 1182*)

Medeniyetin coşkun seli karşısında mukavemet boşunadır ve o, gafil ve itaatsizler hakkında çok amansızdır. Dağları delen, göklerde uçan, göze görünmeyen zerrelere yıldızlara kadar her şeyi gören, aydınlatan, tetkik eden medeniyetin kudret ve yüksekliği karşısında, ortaçağa ait zihniyetlerle, iptidai hurafelerle yürümeye çalışan milletler, mahvolmaya veya hiç olmazsa esir ve aşağı olmağa mahkûmdurlar. Halbuki Türkiye Cumhuriyeti halkı, yenileşen ve olgun bir kütle olarak ilelebet yaşamaya karar vermiş, esaret zincirlerini ise tarihte görölmemiş kahramanlıklarla parça parça etmiştir.

1925 (*Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ.S., s. 47*)

Benim kanaatim o idi ki ve daima o oldu ki, dünyada insan diye yaşamak isteyenler, insan olmak vasıflarını ve kudretini kendilerinde görmelidirler... Bu uğurda her türlü fedakârlığa razı olmalıdırlar. Yoksa, hiçbir medenî millet, onları kendi sırasında ve safında görmek istemez.

1926 (*Falih Rifkî Atay, Atatürk'ün B.A., s. 99-100*)

Bilirsiniz ki dünyada her milletin varlığı, kıymeti, hürriyet ve bağımsızlık hakkı, sahip olduğu ve yapacağı medenî eserlerle orantılıdır. Medenî eser vücuda getirmek kabiliyetinden mahrum olan milletler, hürriyet ve bağımsızlıklarından soyunmaya mahkûmdurlar. Medeniyet yolunda yürümek ve muvaffak olmak, hayatın şartıdır. Bu yol üzerinde ileri değil, geriye bakmak bilgisizliği ve ihtiyatsızlığı gösterenler, umumî medeniyetin coşkun seli altında boğulmaya mahkûmdurlar.

1924 (*Atatürk'ün B.N., s. 85*)

Medeniyet yolunda muvaffakiyet, yenileşmeye bağlıdır. Sosyal hayatta, iktisadî hayatta, ilim ve fen sahasında muvaffak olmak için yegâne gelişme ve ilerleme yolu budur. Hayat ve yaşayışa hâkim olan hükümlerin zaman ile değişme, gelişme ve yenileşmesi zarurîdir. Medeniyetin icatları, fennin harikaları, cihanı değişiklikten değişikliğe sürüklediği bir devirde asırlık köhne zihniyetlerle, maziye düşkünlükle mevcudiyetin muhafazası mümkün değildir. Medeniyetten bahsederken şunu da kesinlikle söylemeliyim ki, medeniyetin esası, ilerleme ve kuvvetin temeli aile hayatındadır. Bu hayatta fenalık, muhakkak sosyal, iktisadî, siyasî güçsüzlüğe sebep olur. Aileyi teşkil eden kadın ve erkek unsurların tabii haklarına malik olmaları, aile vazifelerini yürütmeye yetenekli bulunmaları lâzımdır.

1924 (Atatürk'ün B.N., s. 85)

Biz, kendi benliğimiz içinde ve kendi mizaç ve tabiatımızla ilerliyoruz ve ilerleyeceğiz.

1921 (Atatürk'ün S.D. I, s. 199)

Bağımsızlığını ve değerini dünyaya tanıtmak özellikleri, liyakati ve kudreti taşıyan milletlerin, medeniyet yolunda da hızlı ve başarılı adımlarla ilerlemek istidatları, kabul olunmak lâzımdır. Gerçi bir toplumun zamanla kökleşmiş örf ve âdetleri, hisleri ve inanışları mühimdir. Bu itibarla, toplumlar, ön ayak olacak fertler üzerinde, âdetâ âmir ve hâkim bir tesir gösterirler. Fakat, yaradılıştaki istidat ve liyakati, gelişme ve yükselmeye erişmiş milletler, medeniyetin bugünkü gelişmelerinden feyiz ve ilham almış aydın evlâtlarının sevk ve rehberliğiyle, mazide kaçırdıkları fırsatların doğurduğu gecikmeleri, telâfi çaresini bulmakta gecikmezler.

1928 (Atatürk'ün S.D. II, s. 249)

Ülküyü kafasında daima canlı bulunduranların attığı kuvvetli ve maddî adımlar, esersiz kalmamıştır. Fakat, her adımı kısa ve noksan görmek, her an daha uzun ve art arda esaslı adımlarla ileriye yürümek, bütün vatandaşlarca esas meslek sayıldıkça israf olunan uzun asırların kaybının nispeten az zamanda telâfisinin mümkün olacağı kanaatindeyim.

1924 (Atatürk'ün S.D. III, s. 75)

Bugünkü Türk milleti, mazinin en derin medeniyetlerinde kuruculuk iddia eden bu Türk milletinin bugünkü çocukları, açık ve sağlam yolu bulmuşlardır.

1930 (Asım Us, Gördüklerim, Duyduklarım, Duygularım, s. 141)

Memleket mutlaka çağdaş, medenî ve yepyeni olacaktır. Bizim için bu, hayat davasıdır. Bütün fedakârlığımızın faydalı bir sonuç vermesi buna bağlıdır. Türkiye, ya yeni fikirle donatılmış, namuslu bir idare olacaktır ve yahut olamayacaktır. Halk ile çok temasım vardır. O saf kitle, bilmezsiniz ne kadar yenilik taraftarıdır. Yapacağımız işlerde hiçbir zaman bu engeller, kesif tabakadan gelmeyecektir. Halk müreffeh, bağımsız, zengin olmak istiyor; komşularının refahını gördüğü halde, fakir olmak pek ağırdır. Gericî fikirler besleyenler belli bir sınıfa dayanabileceklerini zannediyorlar. Bu kat'iyen bir vehimdir, bir zandır. Gelişme yolumuzun önüne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz. Yenileşme yolunda duracak değiliz. Dünya müthiş bir cereyanla ilerliyor. Biz bu ahengin haricinde kalabilir miyiz?

1923 (Atatürk'ün S.D. III, s. 72)

Memleketimizi çağdaşlaştırmak istiyoruz. Bütün mesaimiz Türkiye'de çağdaş, bu nedenle batılı bir hükûmet vücuda getirmektir. Medeniyete girmek arzu edip de, batıya yönelmemiş millet hangisidir? Bir istikamette yürümek azminde olan ve hareketinin, ayağında bağlı zincirlerle güçleştirildiğini gören insan ne yapar? Zincirleri kırar, yürür!

1923 (Atatürk'ün S.D.III, s. 68)

Türk milletinin gelişmesine asırlardan beri karşı koyan engelleri kaldırmak ve genel hayata çağdaş medeniyetin kanunlarını ve vasıtalarını vermek için sarf ettiğimiz çalışmanın, milletin umumî tasvibini kazandığı muhakkaktır.

1926 (Atatürk'ün S.D.I, s. 331-332)

Bugüne kadar elde ettiğimiz başarı, bize ancak ilerleme ve medeniyete doğru bir yol açmıştır; yoksa ilerleme ve medeniyete henüz ulaşılmış değildir. Bize ve torunlarımıza düşen vazife, bu yol üzerinde tereddütsüz yürümektir.

1923 (Atatürk'ün S.D.I, S. 307)

Gezdiğim ve gördüğüm her yerde millet, bilgisizlik ve taassuba harp ilânı halindedir. Medeniyet ve yenilik yolunda bir an kaybetmeye izni yoktur. Paslı beyinlerin şuursuz sözleri, anide milletin müşterek ve müthiş öfkesiyle bunalmaktadır. Bunu gözlerimle gördüm.

1924 (Atatürk'ün S.D.V, s. 149)

Sosyal ve ekonomik hayatımız, medenî milletlerin eriştiği derecelere göre düzeltilmelidir.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 4. 12. 1929)

Biz, her görüş açısından medenî insan olmalıyız. Çok acılar gördük. Bunun sebebi, dünyanın vaziyetini anlamayışımızdır. Fikrimiz, düşüncemiz, tepeden tırnağa kadar medenî olacaktır. Şunun bunun sözüne ehemmiyet vermeyeceğiz. Bütün Türk ve İslâm âlemine bakın: Düşüncelerini, fikirlerini, medeniyetin emrettiği değişiklik ve ilerlemeye uydurmadıklarından ne büyük felâket ve ıstırap içindedirler. Bizim de şimdiye kadar geri kalmamız, en nihayet son felâket çamuruna batışımız bundandır. Beş altı sene içinde kendimizi kurtarmışsak zihniyetlerimizdeki değişmedendir. Artık duramayız; mutlaka ileri gideceğiz, çünkü mecburuz! Millet açıkça bilmelidir: Medeniyet öyle kuvvetli bir ateştir ki, ona kayıtsız olanları yakar, mahveder. İçinde bulunduğumuz medeniyet ailesinde lâyıf olduğumuz yeri bulacak ve onu koruyacak ve yükselteceğiz. Refah, mutluluk ve insanlık bundadır.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ. S., s. 18)

İlerlemeyi, yükselmeyi ve asrın icabını seven ve isteyen güzide bir halkımız vardır. Türk'e müspet ve iyi bir şey veriniz, bunu reddetmesi ihtimali yoktur. Fakat düne kadar ona menfi ve ezici şeyler verdikten sonra bunun neticelerinden yine onu kabahatli görmek haksızdır, haksızlıktır. Halkın karanlığı aşmak, refaha ve iyiliğe varmak arzusu el ile tutulacak kadar barizdir. Cumhuriyetin eli bu arzuyu tutmuştur ve bundan dolayı, tarihin daima takdis ettiği, halkı istediği gayeye ulaştıracaktır.

1924 (Reşit Metel, Atatürk ve Donanma 1966, s. 87)

Vatan artık bayındır hale getirilme istiyor, zenginlik ve refah istiyor! İlim ve bilgi, yüksek medeniyet, hür fikir ve hür zihniyet istiyor! Şeref, namus, bağımsızlık, öz varlık, vatanın bu isteklerini tam olarak ve hızla yerine getirmek için esaslı ve ciddî bir şekilde çalışmayı emreder.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 180)

İnkılâbın temellerini her gün derinleştirmek, desteklemek lâzımdır. Birbirimizi aldatmayalım, medenî dünya çok ilerdedir. Buna yetişmek, o medeniyet dairesine dahil olmak mecburiyetindeyiz. Bütün boş ve temelsiz sözleri ortadan kaldırmak lâzımdır. Şapka giyelim mi, giymeyelim mi gibi sözler mânasızdır. Şapka da giyeceğiz, batının her türlü medenî eserlerini de alacağız. Medenî olmayan insanlar, medenî olanların ayakları altında kalmaya maruzdur.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 223)

Ben, şimdiye kadar millet ve memleket iyiliğine ne gibi hamleler, inkılâplar yapmış isem, hep böyle halkımızla temas ederek, onların ilgi ve sevgilerinden, gösterdikleri samimiyetten kuvvet ve ilham alarak yaptım. Hedefimiz, gayemiz hep millet ve memleketimizin kurtuluşu, mutluluğu ve gelişmesidir. Şimdiye kadar yaptığımız işlerde ve aldığımız kararlarda, bizi aldatan ve millet aleyhine neticelenen hiçbir şeyimiz yoktur ve gösterilemez. Milletimizi, en kısa yoldan medeniyetin nimetlerine kavuşturmaya, mesut ve müreffeh kılmaya çalışacağız ve bunu yapmaya mecburuz.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ. S., s. 39)

Türk milleti, her gün yeniden yeniye ve çok dikkatli tetkik olunmaya değeri olan bir cevherdir. Bugün başları yüksekte, alınları hürriyet ve medeniyet güneşiyle parlayan Türk milletinin, onun kıymet ve önemini görmek istemeyenlere yakın bir gelecekte gerçeği, reddi ve inkârı imkânsız bir tarzda itiraf ettireceğine asla şüphe edilmesin ve bütün dünya bilmeli ki, Türk milleti artık, mazinin bin türlü fenalıkları eseri olarak beyninde yer tutan pası tamamen silmiştir. Gözleri önünde her gün biraz daha fazla yoğunlaştırılmak istenen bulutları, kesinlikle dağıtmıştır. Artık bütün anlamıyla ve bütün çıplaklığıyla gerçeği görüyor ve anlıyor. Bu milleti bütün varlığıyla temas ettiği gerçekten, gerçeğe yürümekten menetmek imkân ve ihtimali kalmamıştır. Türk milletini kendi nefsinin bile anlamaktan meneden seller, setler imha edilmiştir, yıkılmıştır ve sürekli olarak imha edilecektir, yıkılacaktır. Kesinlikle millet, tuttuğu yolda süratle, şiddetle yürüyecek ve mutlaka lâayık olduğu mutluluk ve iyi sonuca kavuşacaktır.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, 222)

Hakikî insanlık tereddütsüz kabul eder ki, Türkiye Cumhuriyeti ve onun bugünkü sahipleri olan Türkler, bütün dünya medeniyet ve insanlığı için bir davranış örneğidir. Yalnız bu kadar değil, Türkler tarihin çok eski devirlerinde beşeriyete yaptıkları kültürel vazifeleri yeniden, fakat bu sefer daha iyi surette yapmaya hazırlanan yüksek bir varlıktır.

1937 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 591)

İmparatorluk zamanında sultanın hükûmetleri, Türk milletinin Avrupa ile temasına mâni olmak için ellerinden geleni yapmışlar ve milletin arzu ve

iradesinden uzak ve ayrı olarak devleti idare etmişler ve Türk milletini gelişmeden hariç bırakmışlardır. Biz milliyetçiler, gözleri açık adamlarıdır. Gözlerimizi her gün daha ziyade açmaktayız ve gerek içerde ve gerek haricte olup biteni görüyoruz. Milletimizin medenî milletlerle temasını kolaylaştırmak, menfaatlerimiz için gereklidir. Bu temasın, münasebetlerin yeniden kurulmasını yalnız arzu etmekle kalmıyoruz; onları geliştirmek için her şey yapıyoruz.

1923 (Atatürk'ün S.D. III, s. 65)

Şu bilinsin ki, biz yabancılara karşı herhangi düşmanca bir his beslemediğimiz gibi onlarla samimî münasebetlerde bulunmak arzusundayız. Türkler, bütün medenî milletlerin dostlarıdır. Yabancılar memleketimize gelsinler; bize zarar vermemek, hürriyetlerimize güçlükler çıkarmaya çalışmamak şartıyla burada daima iyi kabul görecektir. Maksudumuz, yeniden yakınlık meydana getirmek, bizi başka milletlere bağlayan ilişkileri artırmaktır. Memleketler muhtelifdir; fakat medeniyet birdir ve bir milletin gelişmesi için de bu yegâne medeniyete iştirak etmesi lâzımdır. Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü, batıya karşı elde ettiği zaferlerden çok mağrur olarak, kendisini Avrupa milletlerine bağlayan ilişkileri kestiği gün başlamıştır. Bu, bir hata idi, bunu tekrar etmeyeceğiz.

1923 (Atatürk'ün S.D. III, s. 67-68)

Biz, batı medeniyetini bir taklitçilik yapalım diye almıyoruz. Onda iyi olarak gördüklerimizi, kendi bünyemize uygun bulduğumuz için, dünya medeniyet seviyesi içinde benimsiyoruz.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 176)

İnkılâp, mevcut müesseseleri zorla değiştirmek demektir. Türk milletini son asırlarda geri bırakmış olan müesseseleri yıkarak yerlerine, milletin en yüksek medenî icaplara göre ilerlemesini temin edecek yeni müesseseleri koymuş olmaktadır.

1933 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 250)

Biz Türkler, özellikle bu yüksek Türk İnkılâbı'nı yapmış olanlar bilmelidirler ki, bizi lâıyk olduğumuz seviyeye çıkarmakta herhangi bir yabancı âlim, yabancı dâhi, dâhi olsa muktedir olamayacaktır. Düşüğümüz uçurumdan bizi kurtaracak, âlemin en yüksek katlı alanına çıkaracak, yine bu uçurumdan çıkıp yükselmesini bilenler olacaktır. Bu adamlar, bu uçurumdan kendini ve milletini kurtarmış olanlar, medeniyet dünyasında yüksek gibi görünen her adamın varlığından, tetkiklerinden, fikir ve görüşlerinden istifade etmekte daima isabetli davranmış sayılacaktır; fakat bu noktadaki isabeti, kendisinin mensup olduğu memleket ve milleti hakkında karar vermesi için asla isabetli sayılamayacaktır. Burda, ihtiyat kaydını gözden uzaklaştırmayacaktır.

1932 (A.Ü.R.İ.N., s. 9)

Türk İnkılâbı nedir? Bu inkılâp, kelimenin ilk anda işaret ettiği ihtilâl mânasından başka, ondan daha geniş bir değişikliği ifade etmektedir. Bugünkü Devletimizin şekli, asırlardan beri gelen eski şekilleri ortadan kaldıran en gelişmiş

tarz olmuştur. Milletin, varlığını devam ettirmesi için fertleri arasında düşündüğü müşterek bağ, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini değiştirmiş, yani millet, dinî ve mezhebî bağlantı yerine Türk milliyeti bağıyla fertlerini toplamıştır. Millet, uluslararası umumî mücadele sahasında hayat sebebi ve kuvvet sebebi olacak ilim ve vasıtanın ancak çağdaş medeniyette bulunabileceğini, bir değişmez gerçek olarak prensip saymıştır. Netice olarak, millet saydığım değişiklik ve inkılâpların tabîi ve zarurî icabı olarak umumî idaresinin ve bütün kanunlarının, ancak dünyevî ihtiyaçlardan mülhem ve ihtiyacın değişme ve gelişmesiyle sürekli olarak değişme ve gelişmesi esas olan dünyevî bir zihniyeti, hayatı boyunca devam edecek bir idare saymıştır. Büyük milletimizin hayatının seyrinde vücuda getirdiği bu değişiklikler, herhangi bir ihtilâlden çok fazla, çok yüksek olan en muazzam inkılâplardandır. Çok milletlerin kurtuluş ve yükselme mücadelesinde şahlandıkları görülmüştür. Fakat bu şahlanma, Türk milletinin şuurlu şahlanmasına benzemez.

1925 (M.E.İ.S.D. I, s. 28)

Türkiye'nin her köşesinde ihtilâl ve inkılâp, hakikî Türklüğe kavuşma mücadelesi olmuştur.

1937 (Ayın Tarihi, Sayı: 49, 1938, s. 44)

İstiklâl Savaşı ve Türk İnkılâbı, her hamlesinde ve her safhasında, milletimizin yüksek siyasî ve medenî karakteriyle memleket işlerindeki şuurlu birliğine dayanarak muvaffak olmuştur.

1938 (Ulus gazetesi, 16. 10. 1938)

Cumhuriyetin 10. yıldönümü münasebetiyle 29 Ekim 1933 günü kordiplomatiği kabulü sırasında söylemiştir:

Türk İnkılâbı kurucudur. Türk İhtilâli, yüksek bir insanî ülkü ile birleşmiş vatanperverlik eseridir. Çocuklarına, bütün güzellikleri ve bütün büyüklükleri görmek ve aynı zamanda bütün sefaletlere acımak sanatını öğretmektedir. Bu inkılâbın ateşli ve imanlı bir yapıcısı sıfatıyla dünyaya açık yürekle, samimiyetle ve dostlukla bakıyorum. Bu heyecan ve büyük sevinç gününde size bu samimî teminatı vermektedir ki, memleketlerinize karşı olan hissiyatımı en iyi bir tarzda ifade etmiş oluyorum.

1933 (Hakimiyeti Milliye gazetesi, 30.X.1933, s. 2)

Hakikî inkılâpçılar onlardır ki, ilerleme ve yenileşme inkılâbına yöneltmek istedikleri insanların ruh ve vicdanlarındaki gerçek eğilime sızmasını bilirler. Bu münasebetle şunu da ifade edeyim ki, Türk milletinin son senelerde gösterdiği harikaların, yaptığı siyasî, sosyal inkılâpların gerçek sahibi kendisidir; sizsiniz! Bu istidat ve gelişme mevcut olmasaydı, onu yaratmaya hiçbir kuvvet ve kudret kâfi gelemezdi. Herhangi bir gelişme devresinde bulunan bir insan kütlesini, bulunduğu vaziyetten kaldırıp damdan düşer gibi filân gelişme seviyesine erişirmek imkânsızlığı tabîi izaha muhtaç değildir.

Yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâpların gayesi, Türkiye Cumhuriyeti halkını tamamen çağımıza uygun ve bütün mâna ve biçimiyle medenî bir toplum haline ulaştırmaktadır. İnkılâplarımızın temel prensibi budur. Bu gerçeği kabul edemeyen zihniyetleri darmadağın etmek zarurîdir. Şimdiye kadar milletin

dimağını paslandıran, uyuşturan bu zihniyette bulunanlar olmuştur. Herhalde zihniyetlerde mevcut hurafeler tamamen kovulacaktır. Onlar çıkarılmadıkça, dimağa gerçek parıltılarını yerleştirmek imkânsızdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 214)

Ey memleketini seven ve memleketi, milleti için hayatını fedadan çekinmemiş bulunan kıymetli vatandaşlar! Hep beraber bütün dünyaya açık ifade edelim ki, bunca inkılâpların bilinçli kahramanı olan bu millet, medeniyet güneşinin bütün sıcaklığını almıştır. Şüphe etmeye yer var mıdır ki, bu sıcaklığın verimli sonuçları elbette olupbitti halinde gür olarak fışkırmaktadır. Gerçi çok kısa zamanda hızlı ve yoğun denilecek kadar siyasî, idarî, toplumsal inkılâplar yaptık. Bu yaptıklarımızın sürat ve yoğunluğundan, ancak memnuniyetle ve bahtiyarlıkla söz edilebilir; çünkü bu böyle olmasaydı, kurtuluş ihtimali tehlikeye düşebilirdi. Kabul etmek uygundur ki ve böyle yapmak zorunluluğu içindir ki , böyle yaptık.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 209)

Uçurum kenarında yıkık bir ülke... Türlü düşmanlarla kanlı boğuşmalar... Yıllarca süren savaş.. Ondan sonra, içerde ve dışarda saygı ile tanınan yeni vatan, yeni sosyete, yeni devlet ve bunları başarmak için arasız, devrimler.. İşte Türk Genel Devrimi'nin bir kısa ifadesi...

1935 (Atatürk'ün S.D.I, s. 365)

Kültürel ve sosyal alanda başardığımız işler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ulusal çehresini, kesin çizgileriyle ortaya çıkarmıştır. Yeni harfleri, ulusal tarihi, öz dili, ar, ilimsel müzik ve teknik kurumlarıyla kadını erkeği her hakta eşit, modern Türk toplumu bu son yılların eseridir. Türk ulusu, ancak varlığını derin ve sağlam kültür sınırları ile çevreledikten sonradır ki, onun yüksek kapasitesi ve erdemi, uluslar arasında tanılır. Türk ulusuna doğal rengini veren bu devrimlerden her biri, çok geniş tarihsel devirlerin ögünebileceği büyük işlerden sayılsa yeridir.

1935 (Atatürk'ün S.D.I, s. 366)

Türkiye'yi, derece derece mi ilerletmeli, ani olarak mı? İki sistem var, biri malûm büyük Fransız İhtilâli'ndeki tarz; rejimler değişecek, ihtilâllere karşı mukabil ihtilâller yapılacaktır. Sağ solu tepeler, sol sağı süpürürken bir de bakılacaktır ki bir buçuk asırlık zaman geçmiş... Bu milletin damarlarında o kadar bol kan ve önünde o kadar geniş zaman var mı?

1922 (İsmail Habib Sevük, Atatürk İçin, s. 73)

Arkadaşlar, zaman, gelip geçen hadiseler, takip ettiğimiz istikamette bizi aldatmamıştır. Bu yol üzerinde, her gün daha çok aydınlanarak hedefe yürüyeceğiz. Bizimle beraber yürümek istemeyenlere birşey diyemeyeceğiz. Onlar da istedikleri gibi hareket ederler. Bizim, hedeflerimize doğru yürürken isabetli olduğumuza ve en nihayet muvaffakiyetle hedefe erişeceğimize itimadımız o kadar kuvvetlidir ki, şunun ve bunun müteessir olması bizi asla etkilemez. Belki uyarır, daha çok dikkatli yapar. Yalnız, bizi geriye götürecek olanların takip edecekleri istikamete asla müsaait davranmayız! Kanunlarımız müsaait değilse o kanunları değiştiririz, yeni kanun yaparız. En nihayet lüzum ve mecburiyet görürsek bu yolda her şeyin üstüne çıkarak hedefimize yürümekte, asla tereddüt etmeyiz.

1931 (Aydın Tarihi, Cilt: 25, Sayı: 82-83)

Biliyorsunuz ki, Fransız Büyük İnkılâbı hemen yüz sene devam etmiştir. Üç senede esaslı bir inkılâbın biteceğini farz etmek hata olur. Belki, zaman zaman şöyle veya böyle bir şeyler olacaktır. Kanaatimizi sabit, muvaffakiyet ümidimizi hâkim bulundurmak sayesinde mutlaka galip geleceğiz. Hocaları memnun edelim, İslâm âlemini memnun edelim, herkesi memnun edelim dersek, mümkün olsun, hepsi memnun olsun; ama biz maksadı temin etmiş olmayız. İdare-i maslahatçılar esaslı inkılâp yapamaz. Bugünkü sefalet ve rezalet içinde esasen kimseyi memnun etmeye imkan yoktur. Memleket mamur, millet zengin olduğu zaman herkes memnun olur.

1923 (İsmail Arar, Atatürk'ün
İzmit Basın Toplantısı, s. 55)

İnkılâp hareketlerinde dikkat edilecek nokta, insan cemiyetlerinin emellerini, fikirlerini teşhis ettikten sonra, onlara yenilikleri kabul ettirebilmektir.

(Afetinan M.Kemal Atatürk'
ün Karlsbad Hatıraları, s. 61)

En büyük inkılâp eseriniz hangisidir? sorusuna verdiği cevap:

- Benim yaptıklarım, birbirine bağlı ve lüzumlu işlerdir. Bana yaptıklarımın değil, yapacaklarımdan sorunuz!

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s 119)

İnkılâbın kanunu, mevcut kanunların üstündedir. Bizi öldürmedikçe, bizim kafalarımızdaki cereyanı boğmadıkça başladığımız inkılâp ve yenilik, bir an bile durmayacaktır; bizden sonraki devirlerde de böyle olacaktır.

1923 (İsmail Arar, Atatürk'ün
İzmit Basın Toplantısı, s. 56)

İnkılâp, güneş kadar parlak, güneş kadar sıcak ve güneş kadar bizden uzaktır. İstikametimi daima o güneşe bakarak tâyin eder ve öylece ilerlerim, ilerlerim; parlaklığı ve sıcaklığı ilerlememe müsaade edinceye kadar ilerlerim. Tekrar ilerlemeye devam etmek üzere dururum; tekrar o güneşe bakarak istikamet alırım.

(Ahmed Cevat Emre, Muhit Mec.,
Sene : 4, No : 48, 1932, s. 2)

İnkılâp ve ilkelerinin doktrine dayanması görüşüne verdiği cevap:

- O zaman donar kalırız.

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk'ün
İdeolojisi, Milliyet gazetesi, 13. XI. 1970)

Kudretsiz beyinler, zayıf gözler gerçeği kolaylıkla göremezler. O gibiler, büyük Türk milletinin yüksek seviyesine nazaran geri adamlardır. Fakat, zaman bütün gerçekleri, en geri olanlara dahi anlatacaktır.

1925 (M.E.İ.S.D.I, s. 27)

Adımlarını, attığımız medeniyet ve yenilik adımlarına uydurmak istemeyenler ne bedbahttırlar! Bu gibiler hâlâ milleti aldatacaklarını ümit ediyorlarsa bu ümitleri, kendilerinin zarara uğramalarından başka bir netice vermeyeceğine şimdiden emin olabilirler.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 223)

Beyinleri birtakım ihtiraslı hislerin dalgalandığı yer olan insanların görüşü ile ve birtakım boş zanlarla gerçeği değiştirmek ve hakkı söndürmek mümkün değildir ve bugüne kadar dünyada buna imkân bulunamamıştır.

1922 (Atatürk'ün S.D.II, s. 35)

Milletlerin tarihinde bazı devirler vardır ki, muayyen maksatlara erişebilmek için maddî ve mânevî ne kadar kuvvet varsa hepsini bir araya toplamak ve aynı istikamete yöneltmek lâzım gelir. Yakın senelerde milletimiz, böyle bir toplanma ve birleşme hareketinin mühim neticelerini kavramıştır. Memleketin ve inkılâbın, içeriden ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı korunması için, bütün milliyetçi ve cumhuriyetçi kuvvetlerin bir yerde toplanması lâzımdır. Aynı cinsten olan kuvvetler, müşterek gaye yolunda birleşmelidir.

1931 (Atatürk'ün S.D. III, s. 90)

Bütün dünya bilsin ki, benim için bir taraflılık vardır: Cumhuriyet taraftarlığı, fikrî ve sosyal inkılâp taraftarlığı. Bu noktada, yeni Türkiye topluluğunda bir ferdi, hariç düşünmek istemiyorum.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 189)

Politika âleminde, birçok oyunlar görülür. Fakat, kutsal bir ülkünün belirtisi olan cumhuriyet idaresine, çağdaş harekete karşı bilgisizlik ve taassup ve her nevi düşmanlık ayağı kalktığı zaman, bilhassa ilerici ve cumhuriyetçi olanların yeri, gerçek ilerici ve cumhuriyetçi olanların yanındır; yoksa gericilerin ümit ve faaliyet kaynağı olan yer değil...

1937 (Nutuk II, s. 893)

Genç fikirli demek, doğruya gören ve anlayan hakikî fikirli demektir. Milletın hâkim emelleri, görüş noktası budur. Hepimiz ona uymaya mecburuz.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ.S., s. 55)

Milleti sevk ve idare edenlerin dayanağı, ordu olmuştur. Diğer milletlerde ordu ile millet, daima birbiriyle karşı karşıyadır. Halbuki, bizde tamamiyle olay tersinedir. İkinci Meşrutiyeti, kahraman subaylarımız ilân ettikleri gibi bu inkılâplar da yine bunların fedakârlığına borçluyuz.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ.S., s. 55)

Arkadaşlar, yaptığımız ve yapmakta olduğumuz inkılâplar için aydınlığın ve aydının yoluna gideceğiz; hedef ve hünerimiz, cahil kütleyi de aydınlatarak yolumuzda yürütmek ve onu aydınlığa çıkarmaktır. Cumhuriyetimizi, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşmak isteğimizi köstekleyecek herhangi bir referanduma gitmek, yalnız cehalet değil, hıyanet olur. Yüzde seksenine okuma yazma öğretilmemiş bir memlekette inkılâplar plebisitle olmaz!...

1934 (Baki Vademir, Yerli yabancı 80 imza Atatürk'ü anlatıyor, s. 172)

Milletin uyanıklığına, milletın ilerleme ve gelişme istidadına güvenerek, milletın azminden asla şüphe etmeyerek Cumhuriyetin bütün gereklerini yapacağız. Birçok güçlükler ve engeller karşısında bulunduğunuzu biliyoruz. Bunların hepsini

tetkik ile, azim ve iman ile ve millet aşkının sarsılmaz kuvvetiyle birer birer çözüp sonuçlandıracağız. O millet aşkı ki, herşeye rağmen sinemizde sönmez bir kuvvet, dayanıklılık ve ateş kaynağıdır.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 166)

Bizim milletimiz vatanı için, hürriyeti ve egemenliği için fedakâr bir halktır; bunu ispat etti. Milletimiz, yaptığı inkılâpların kıskanç savunucusudur da. Benliğinde bu faziletler yerleşmiş bir milleti, yürümekte olduğu doğru yoldan hiçbir kimse, hiçbir kuvvet alıkoymaz.

1924 (Atatürk'ün B.N., s. 84)

Türkiye'de doğan inkılâp güneşi yükselerek hararetini yaydıkça, Türk milletinin kalbi büsbütün dünyanın büyük ve takdire değer eserlerine karşı sıcak bir sevgiyle dolmuş, bütün ilerleme ilkelerini bütünüyle benimsemiştir.

1933 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 560)

Milletimizin sağlam bir bilince sahip olduğuna, kahramanı olduğu büyük ve gerçekleşmiş eserler ve olaylardan sonra kimsenin şüphe etmeye hakkı kalmamıştır. Bilinç daima ileriye ve yeniliğe götürür ve geriye dönüş kabul etmez bir haslet olduğuna göre, Türkiye Cumhuriyeti halkı ileriye ve yeniliğe uzun adımlarla yürümeye devam edecektir. Bilinçte bozukluk görülmedikçe geriye gitmek ve durmak hatıra bile gelemaz.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 214)

Artık bugün, hayat ve insaniyet gerekleri, bütün açıklığıyla belirmiştir. Bunlara aykırı olan rivayetler ahlâk ve imana esas olamaz. Hakikat belirince yalan ortadan kalkar. Boş sözler, hurafeler kafalardan çıkmalıdır. Her türlü yükselme ve olgunlaşmaya istidatlı olan milletimizin sosyal ve düşünsel adımlarını kısaltmak istiyen engeller mutlaka ortadan kaldırılmalıdır.

1924 (Atatürk'ün B.N., s. 86)

Milleti hazırlamadan inkılâplar yapılamaz.

(Afetinan, Kemal Atatürk'ü Anarken, 1956, s. 54)

Yapılan işlerde halkın eğilimlerini dikkatte tutmalıyız. Halka karşı gitmemeliyiz. Fakat, prensiplerimiz davasında bir tek kişi kalsak, başımızı verir, taviz vermeyiz!

(Faliş Rifkî Atay, Çankaya II, s. 587)

Belediye seçimlerinin sonuçları üzerine Başbakan Celâl Bayar'a çektiği telgraf :

Dün ve bugün olduğu gibi yarın dahi memleket ve millet için yegâne kudret, ikbal ve refâh kaynağı olan inkılâp prensiplerinin ve Cumhuriyet rejiminin tatbikatı üzerinde fikir ve elbirliğinin bu yeni tezahüründen dolayı aziz vatandaşlarımıza, Parti ve Hükûmet teşkilâtına tebrik, teşekkür ve muhabbetlerimin ulaştırılmasını rica ederim.

1938 (Cumhuriyet gazetesi, 16.10.1938)

Biz, büyük bir inkılâp yaptık. Memleketi bir çağdan alıp yeni bir çağa götürdük. Birçok eski müesseseleri yıktık. Bunların binlerce tarafları vardır. Fırsat beklediklerini unutmamak lâzım. En ileri demokrasilerde bile rejimi korumak için,

sert tedbirlere müracaat edilmiştir. Bize gelince, inkılâbı koruyacak tedbirlere daha çok muhtacız.

1925 (Avni Doğan, Kurtuluş, Kuruluş ve Sonrası, s. 165)

İnkılâbımız henüz yenidir. Dedikleri gibi kökleşip benimsendiği hakkındaki kanaatlerimiz ancak ilerde karşılaşacağımız hâdiselerle gerçekleşecek ve sağlamlaşacaktır. Fakat, şimdi şuna emin olmalısınız ki, bugün başına şapka giyen, sakalını bıyığını traş eden, skomin ve frakla toplum hayatımızda yer alanlarımızın çoğunun kafalarının içindeki zihniyet, hâlâ sarıklı ve sakallıdır.

1927 (Tevfik Noyan Anlatıyor, Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk III, Der. : N.A. Banoğlu, s. 87)

Gerçekten, millî vazifenin bitiminde köşeye çekilerek istirahat etmekliğim benim için bir menfaattir. Bunu yapabilmek için, şimdiye kadar elde olunan neticelerin tespit olunduğu gibi devam edeceğine itimat etmek icap eder. Fakat, bu hususta henüz endişesiz olamam. Hiçbirinizin endişesiz olmamanızı tavsiye ederim. Her tarafta olduğu gibi bizde de, yeni hareketler ve akımlar karşısında onu hazmedemeyen kuvvetler meydana çıkabilir. Şunu katiyetle bilmek icap eder ki, kazanılan hayat ve namustur. Buna tecavüz, hayat ve namusumuza tecavüzdür. Her ferdin bu gibi hareketlere dikkat etmesi ve onlara karşı son derece uyanık bulunması lâzımdır. İşte bu görüş açısından, milletin içinde bir fert olarak ve tekrar millet tarafından seçilme şerefine erişirsem, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde üye sıfatıyla çalışmayı vazife sayıyorum.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 98)

Fransız İnkılâbı, ancak yüz senede muvaffak olmuştur. Biz ise, inkılâbımızın henüz üçüncü senesindeyiz. Kimse iddia edemez ki, bizim inkılâbımız da bir tepkiye, bir gericilik hareketine maruz kalmasın. Fakat, bu üç sene içinde akıttığımız kanların kâfi görülmesi için, çıkacak gerici hareketleri doğduğu yerlerde boğmaya çalışmalıyız.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 7.12.1929)

2 Mart 1925 günü Cumhuriyet Halk Partisi Yürütme Kurulu toplantısında söylemiştir :

- Milletin elinden tutmaya lüzum vardır. İnkılâbı, başlayan tamamlayacaktır.

1925 (Siyasi Hatıralar, II. Kısım, Ali Fuat Cebesoy, s. 145)

Takrir-i Sükûn Kanunu'nu ve İstiklâl Mahkemelerini istibdat vasıtası olarak kullanacağımız fikrini ortaya atanlar ve bu fikri aşılamaaya çalışanlar oldu. Biz, olağanüstü sayılan ve fakat kanunî olan tedbirleri, hiçbir vakit ve hiçbir suretle, kanunun üstüne çıkmak için, vasıta olarak kullanmadık; aksine, memlekette düzen ve güvenlik kurmak için uyguladık; devletin hayat ve bağımsızlığını temin için kullandık. Biz, o tedbirleri, milletin medenî ve sosyal gelişmesinde istifadeli kıldık. Bu sebeple, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir görüşten istifade ederiz. O görüş şudur : Türk milletini, medenî dünyada lâıyk olduğu yere yükseltmek ve Türk Cumhuriyeti'ni sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün daha ziyade kuvvetlendirmek... Ve bunun için de istibdat fikrini öldürmek...

1927 (Nutuk II, s. 894-897).

Bu memlekette, bir toplumda, bir inkılâp yapıldığı zaman elbette onun sebepleri vardır. Ancak, o inkılâbı yapanlar, inanmak istemeyen inatçı hasımlarını iknaa mecbur mudur? Cumhuriyetin, elbette taraftarları ve aleyhtarları vardı; taraftarlar, ne için ve ne gibi kanaatlere ve düşüncelere dayanarak cumhuriyet ilân ettiğini, aleyhtarlara izah ve kanaatlerinde ve icraatlarında isabet olduğunu ispat etmek isteseler de, onların, kasıtlı kafa tutmalarını giderebileceği kabul olunur mu? Elbette taraftarlar güçlü iseler, ülkülerini herhangi bir suretle; ihtilâlle, inkılâpla veya güvenilir yollardan geçirerek tatbik ederler. Bu, ülkü inkılâpçıların vazifesidir. Buna karşı itirazlar, yaygaralar ve gerici teşebbüsler de aleyhtarların yapmaktan geri durmayacakları hareketlerdir.

1927 (Nutuk II, s. 826-827)

İnkılâbın hedefini kavramış olanlar, daima onu muhafazaya muktedir olacaklardır.

1930 (Hasan Rıza Soyak, Yakınlarından Hatıralar, s. 12)

Hayatın felsefesi, tarihin garip tesellisi şudur ki, her iyi, her güzel, her yararlı şey karşısında, onu imha edecek bir kuvvet belirir. Bizim dilimizde buna “gericilik” derler. İyi bir şey yaptınız mı, biliniz ki bunu imha etmek için karşınıza muhalif, gerici bir kuvvet çıkacaktır. Bundan dolayı, yapmadan evvel, çıkacak kara kuvvetin imhası tedbirini de almamız lâzımdır. Bütün millet emin ve müsterih olsun ki, bugünkü inkılâbı yapanlar ve onu tamamlamaya karar verenler, karşılına çıkacak menfi kuvvetleri çıktığı noktada ezebilecek kudrete, kabiliyete, tedbire maliktirler. Bundan dolayı tekrar kat’iyetle beyan ederim ki, milletin hâkimiyeti ebedîdir. Ona bozacak ve zarar verebilecek kuvvet, yoktur ve olamaz!

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 2. 1. 1930)

Milletimiz, çok büyük bir inkılâbın etkeni olmuştur. Gerçekten, asırlardan beri uymaya alıştığımız bir idare şeklinin dışına çıkarak dünyada benzeri bulunmayan bir devlet kurduk. Fakat, bu yeniliğin mutlaka tersine bir hareketi gerektireceğini hatırımdan çıkarmamak lâzımdır. Bu harekete özel tabiriyle “gericilik” derler. Yaptığımız işler ve aldığımız neticelere göre bu gibi gerici hareketler, her vakit beklenebilir. Kan ile yapılan inkılâplar daha sağlam olur; kansız inkılâp ebedileştirilemez. Fakat biz bu inkılâba erişmek için lüzumu kadar kan döktük. Bu kanlarımız, yalnız muharebe meydanlarında değil, aynı zamanda memleketin dahilinde de döküldü. Temenniye değer ki, bu dökülen kanlar kâfi gelsin ve bundan sonra kan dökülmesin. Mesut inkılâbımızın aleyhinde fikir ve his taşıyanları aydınlatıp doğru yolu göstermek aydınlara düşen millî vazifelerin en mühimi ve en birincisidir.

1923 (Atatürk’ün S.D. II, s. 68-69)

Kara taassup seni parçalamaya bile kalksa, başını vereceksin, fakat eğilmeyeceksin!

(Falih Rifkî Atay, M.K. Mütareke Defteri, s. 85)

Unutulmamalıdır ki, milletin egemenliğini bir şahısta, yahut belirli kimselerin elinde bulundurmakta menfaat bekleyen bilgisiz ve ihtiyatsız insanlar vardı.

Hükümdarlar, kendilerini kuruntuya dayanan bir kuvvetin temsilcisi tanırırlar ve bundan zevk alırlar. Fakat, onların etrafındaki menfaat düşkünleri bunu din kisvesine büründürerek bütün milleti aldatmaya, hata ettirmeye çalışırlar. Nitekim, şimdiye kadar çalışmışlardır. Nihayet milletin kulağı bu sözlerle dolar ve o telkinleri din icabı ve tam gerçek telâkki eder. Bu gibilere gerici ve hareketlerine gericilik derler. Yakın tarihimizi tetkik edersek birçok örneklere tesadüf ederiz. Fakat, buna bütün cihan kani olmalıdır ki, milletimizi bu gibi telkinlerle bozma ve aldatmanın imkânı kalmamıştır. Fetva ile veyahut şu, bu gibi telkinlerle milleti gericiliğe sevk etmek isteyenlerin yeri, zindan olacaktır. Kesinlikle ve korkusuzca söylerim ki, millî egemenliğimizin her zerresini şu veya bu suretle kayıt ve şarta bağlamak isteyenler, en koyu gericidir. Öylelere karşı milletin yapacağı şey, onları parçalamaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 88)

Halkın saflığından istifade ederek milletin maneviyatına musallat olan kimseler ve onların takipçileri ve müritleri, elbette ki bir takım cahillerden ibarettir. Bunlar, Türk milleti için ayıp teşkil edecek vaziyetlerin belirmesinde daima etken olmuşlardır. Milletimizin önünde açılan kurtuluş ufuklarında fasılasız yol almasına mâni olmaya çalışanlar, hep bu müesseseler* ve bu müesseselerin mensupları olmuştur. Türk milletinin bunlardan daha büyük düşmanı olmamıştır. Millete anlatmalıdır ki, bunların millet bünyesinde yaptıkları tahribatı hissetmek lâzımdır. Bunların mevcudiyetini müsamaha ile telâkki edenler, Menemen'de Kubilây'ın başı kesilirken kayıtsızca seyretmeye tahammül ve hatta alkışlamaya cesaret edenlerle birdir.

1931 (Vakit gazetesi, 9. 2. 1931)

Menemen'de, son zamanlarda meydana gelen gericilik teşebbüsü esnasında, subay vekili Kubilây Bey'in görev yaparken uğradığı sonuçtan Cumhuriyet ordusuna başsağlığı dilerim. Kubilây Bey'in şehit oluşunda gericilerin gösterdiği vahşet karşısında Menemen'deki ahaliden bazılarının alkışla tasvip edici bulunmaları, bütün cumhuriyetçi ve vatanperverler için utanılacak bir hâdisedir. Vatani müdafaa için yetiştirilen, dahili her politika ve ihtilâfın haricinde ve üstünde muhterem bir vaziyette bulunan Türk subayının gericiler karşısındaki yüksek vazifesi, vatandaşlar tarafından yalnız hürmetle karşılandığına şüphe yoktur. Menemen'de, ahaliden bazılarının hataları bütün milleti elemlemiştir. İstilanın acılığını tatmış bir muhitte, genç ve kahraman subay vekilinin uğradığı tecavüzü, milletin bizzat Cumhuriyet'e karşı bir suikast telâkki ettiği ve bu işe yeltenenlerle, ön ayak olanları, ona göre takip edeceği muhakkaktır. Hepimizin dikkati, bu meseledeki vazifelerimizin gereklerini hassasiyetle ve hakkıyla yerine getirmeye yönelmiştir. Büyük ordunun kahraman genç subayı ve Cumhuriyet'in ülkücü öğretmen heyetinin kıymetli uzvu Kubilây'ın temiz kanı ile Cumhuriyet, yaşama gücünü tazelemiş ve kuvvetlendirmiş olacaktır.

1930 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 546)

HUKUK

Mühim olan nokta, adalet telâkkimizi, adaletle ilgili kanunlarımızı, adalet teşkilâtımızı, bizi şimdiye kadar şuurlu, şuursuz tesir altında bulunduran, asrın gereklerine uygun olmayan bağlardan bir an evvel kurtarmaktır. Millet, her medenî memlekette olan adalet işlerindeki ilerlemenin, memleketin ihtiyaçlarına uyan esaslarını istiyor. Millet, hızlı ve kesin adaleti temin eden medenî usulleri istiyor. Milletin arzu ve ihtiyacına tabi olarak adalet işlerimizde her türlü tesirlerden cesaretle silkinmek ve hızlı ilerlemelere atılmakta asla tereddüt olunmamak lâzımdır. Medenî hukukta, aile hukukunda takip edeceğimiz yol ancak medeniyet yolu olacaktır. Hukukta idare-i maslahat ve hurafelere bağlılık, milletleri uyanmaktan meneden en ağır bir kâbustur. Türk milleti, üzerinde böyle bir ağırlık bulunduramaz.

1924 (Atatürk'ün S.D.I, s. 317)

Bizim milletimiz ve hükûmetimiz, adalet fikri ve adalet zihniyeti noktasında hiçbir medenî milletten aşağı değildir. Belki tarih bu noktada yüksek olduğumuza tanıklık eder. Bu sebeple bizim de adalet mevzuatımızın, bütün medenî milletlerin yürürlükteki kanunlarından eksik olması doğru değildir.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 217-18)

Hükûmet, memlekette kanunu hâkim kılmak ve adaleti iyi dağıtmakla görevlidir. Bu itibarla adalet işi pek mühimdir. Bu sebeple adalet siyasetimizi de izah etmeyi faydalı buluyorum. Adliye siyasetimizde takip edilecek gaye, evvelâ halkı yormaksızın süratle, isabetle, emniyetle adaleti dağıtmaktır. İkinci olarak, toplumumuzun bütün dünya ile teması tabîî ve zarurîdir. Bunun için adalet seviyemizi, bütün medenî toplumların adalet seviyesi derecesinde bulundurmak mecburiyetindeyiz. Bu hususları tatmin için mevcut kanun ve usullerimizi, bu görüş noktalarından düzeltmekte ve yenilemekteyiz ve yenileyeceğiz.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 217)

Bizim milletimizin adalet düzeyi, başka milletlerin adaletinden aşağı kalmaz. Her milletten ziyade adaleti tecelli ettirmeliyiz. En ileri ve medenî devletlerin kanunlarına eşit kanunlar yapabiliriz. Eski ihtiyaçlara göre yapılmış şeyleri, ihtiyaç ilerledikçe yenilemek lâzımdır. Bu noksan vasıtalarla arzu olunan şeyleri temine imkân yoktur. Hukuk uzmanları, hemen bu yolda çalışmaya başlamalıdır.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 4. 12. 1929)

İnsanlar, huzur ile, vicdan hürriyeti ile çalışmak ihtiyacındadır. Bu ise, toplumu idare eden devlette ve hükûmette adaletin mutlak hâkim olmasıyla mümkündür. Bunu temin edecek şey, adliyemizdir. Bir memlekette adalet olmazsa, o memlekette anarşi var demektir, orada hükûmet yok demektir. Adalet kanunlarla yerine getirilir. Bu memlekette adaletin emniyetle, süratle dağıtılıp dağıtılmadığını anlamak için bir defa da mevcut kanunlarımıza bakmak lâzımdır. Bu kanunların memleket dahilindeki tatbikatına ve sonuçlarına bakmak lâzımdır. Bu noktada kendimizi yermek istemem. Herhalde bağımsızlığın temel direği olan adalet dağıtımında bir ecnebi parmağı bulundurmuyacağız. Bu noktadaki kararımız kesindir. Fakat aynı zamanda insafla, akıl ve mantıkla ve aynı kesin karar ile kabule mecburuz ki, kanunî ve hukukî mevzuatımız fenadır. Onları esaslı surette

değiştirmek, yeni hayata ve ihtiyaca uydurmak lâzımdır. Adalet Bakanlığı'nı işgal eden bütün arkadaşlarımız aynı görüştedirler.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 10-11.1.1930)

Gerçekte biz, asrın icaplarına ve milletin hakikî ihtiyaçlarına göre kanun yapmalıyız. Eldeki kanunlarımızı hâkimlerimiz süratle tatbik edemiyorlarsa hemen değiştirmeliyiz. Halka adaleti süratle dağıtmak ve uygulamak mecburiyetindeyiz. Yeni idaremizin mânası, bu olmak lâzımdır. Medenî ve muntazam bir devletin makinesi, eski kanunlarla işleyemez. Bugün mevcut kanunlarımızın kökü, daha ziyade Mecelle'dir. Yeni Türkiye, ne zamanı, ne de ihtiyacı göz önünde tutmayan Mecelle'nin hükümlerine bağılı kalmaz. En medenî milletler derecesinde hukuk hükümlerimizi de düzelteceğiz. Yüz sene, beşyüz sene, bin sene evvel yaşayan bir toplum için yapılan kanunlarla, bugünkü toplumları idareye kalkışmak, gaflettir, cehalettir.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 5. 2. 1930)

Bugünün ihtiyaçlarına uygun kanun yapmak ve onu iyi tatbik etmek, refah ve ilerleme vasıtalarının en mühimlerindenidir.

1925 (Atatürk'ün S.D.I, s. 328)

Büsbütün yeni kanunlar meydana getirerek eski hukuk esaslarını temelinden sökmek teşebbüsündeyiz. Ve yeni hukuk esaslarıyla, alfabesinden tahsile başlayacak bir yeni hukuk neslini yetiştirmek için bu müesseseleri açıyoruz.

Cumhuriyetin desteğı ve yardımcısı olacak bu büyük müessesenin açılışında hissettiğim mutluluğı, hiçbir teşebbüste duymadım.

1925 (M.E.İ.S.D.I, s. 30-31)

Mektebin müstakbel faaliyetinde, Türk inkılâp ve medeniyetinin ruhuna uygun öğretimde bulunmak suretiyle vatanımıza yararlı olmasını temenni ederim.

1925 (Atatürk'ün S.D.V, s. 156)

Cumhuriyet adliyesine mensup olanların en küçük memurlarına kadar ilmen yeterliliğı ve cumhuriyet ülküsüne sahip olmaları için sarf olunan gayret, memnuniyet vericidir. Bir taraftan ilmî yeterliliğı temin eden kurumlara önem verirken, diğertaraftan Cumhuriyet adliyesinin dayanağı olacak kanunların bir an evvel oluşturulması göz önüne alınmalıdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.I, s. 327)

Adliyemizin emin olduğumuz yüksek gücü sayesinde ki Cumhuriyet, kaçınılmaz gelişimi izleyebilecek ve türlü şekil ve kılıktaki tecavüzlere karşı vatandaşın hukukunu ve memleketin düzenini korunmuş tutabilecektir.

1930 (Atatürk'ün S.D.I, s. 351)

Milletimizi çöküşe mahkûm etmiş ve milletimizin gür sinesinde devir devir eksik olmamış olan teşebbüs sahiplerini, çalışma ve çaba gösterenleri en nihayet ümitlerini kırıp bozguna uğratmış olan menfî ve ezici kuvvet, şimdiye kadar elinizde bulunan hukuk ve onun samimî takipçileri olmuştur. Belki ağır ve cesurane olan tarihî gözlemimin, seçkin topluluğunuz içinde ve Cumhuriyet

hükûmetinin bugün hizmetlerinden istifade etmekte bulunduğu kıymetli memurlar ve hâkimlerimiz içinde kimsenin hayretine sebep olmayacağına eminim. Bununla beraber biraz daha amacımı açıklamak için müsaade etmenizi rica ederim. Uluslararası umumî tarihin akışında Türklerin 1453 zaferini, yani İstanbul'un fethini tasavvur ediniz. Bütün bu cihana karşı İstanbul'u ebediyen Türk topluluğuna mal etmiş olan kuvvet ve kudret, takriben aynı senelerde icat edilmiş olan matbaayı Türkiye'ye kabul için hukukçuların uğursuz mukavemetini yenmeye muktedir olamamıştır. Köhne hukukun ve takipçilerinin, matbaanın memleketimize girmesine müsaade etmeleri için, üçyüz sene müşahede ve tereddüt etmelerine ve leh ve aleyhte pek çok kuvvet ve kudret sarfetmelerine mecburiyet hasıl olmuştur.

Eski hukukun çok uzak ve çok eski ve yaşama kuvvetini kaybetmiş bir devrini ve takipçilerini seçtiğimi sanmayınız. Eski hukukun ve onun takipçilerinin, yeni inkılâplar devremizde bizzat bana çıkardıkları güçlüklerden misal getirmeye kalksam başınızı ağrıtmak tehlikesine maruz kalırım. Fakat bilirsiniz ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde doğuş zamanında, onun bugünkü mahiyet ve vaziyetini, hukuk esaslarına ve ilmî prensiplere aykırı sayanların başında meşhur hukukçular bulunuyordu. Büyük Millet Meclisi'nde egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğunu ifade eden kanunu teklif ettiğim zaman, bu esasın Osmanlı Anayasası'na aykırılığından dolayı karşı bulunanların başında yine eski ve ilmî fazileti ile milleti aldatan ünlü hukukçular bulunuyordu. Hatta Cumhuriyet ilân olunduktan sonra meydana gelen feci bir hâdiseyi de, uyanık bakışlarımız önünde canlandırmak isterim. En büyük şehrimizin, bu memlekette belki Avrupa'da öğretim görmüş yüksek uzmanlardan oluşan baro heyeti, açıkça hilâfetçi olduğunu ilân eden ve ilân etmekle iftihar duyan birisini kendisine reis seçmiştir. Bu hâdis, kökne hukuk erbabının cumhuriyet zihniyetine karşı içten ve gerçek olan vaziyet ve eğilimini ifadeye kâfi değil midir? Bütün bu olaylar, inkılâpçıların en büyük fakat en sinsi can düşmanının, çürümüş hukuk ve onun dermansız takipçileri olduğunu gösterir. Millet in ateşli inkılâp hamleleri esnasında sinmeye mecbur kalan eski kanun hükümleri, eski hukukçular, gayret ve çalışma gösterenlerin etki ve ateşi yavaşlamaya başlar başlamaz derhal canlanarak inkılâp esaslarını ve onun samimî takipçilerini ve onların aziz ülkülerini mahkûm etmek için fırsat beklerler. Bu fırsat, eski kanunların varlığı ve eski hukuk esaslarının yürürlükte olmasıyla ve eski anlayışını içten ve kalbî olarak muhafazada direnen hâkimlerin ve avukatların mevcudiyetiyle sağlanmıştır. Bugünkü hukukî faaliyetlerimizin sebeplerini izah etmiş oluyorum ümidindeyim.

1925 (M.E.İ.S.D.I, s. 29-30)

Herhalde âlemde bir hak vardır. Ve hak kuvvetin üstündedir.

1919 (Nutuk III, s. 1184)

Tabiat olarak her insan, içinde yaşadığı cemiyette hayatın en mesut, en kolay, en tatlı taraflarının kendisine düşmesini ister ve en kuvvetli olan, kendisinden zayıf olanları hiçe sayar. Bunun neticesi huzur, sükûn, emniyet ve intizam içinde yaşamak imkânsızlaşır. İşte insanlar arasında kavga yerine birbirine yardım, karşılıklı hürmet, intizam koyan, herkese haklarını ve vazifelerini tanıtan, hukuk kurulları ve bunların kararlı bir şekilde tatbikidir. Bu iş, ancak devlet teşkilâtının ve kuvvetin bulunması sayesinde mümkündür. Devlet, herkesin hakkını ve vazifesini

tayin eder. Hiç kimse, tayin edilen hudut haricinde bir hak iddia edemez. Bunun gibi, kendisi de fazla hiçbir vazife ile yükümlü tutulamaz.

1930 (*Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 42 - 43*)

Bu memlekette hükümsüz vatandaş öldürülmez. Vatandaş, ancak mahkeme kararıyla cezalandırılır. Devlet adamının böyle düşünmesi lâzımdır.

1919 (*Cevat Dursunoğlu, Milli Mücadele'de Erzurum, s. 118*)

Adalet, bir devletin esası olduğuna göre, mahkemelerin sözde değil hakikaten bitaraflığını temin, her işin başında bulunmalıdır. Hak sahiplerine müşkülât çıkarmak, resmî dairelerde işlerini takip eden kimseleri bugün git, yarın gel diye bir takım zorluklara uğratmak, hükûmet otoritesi maskesi altında halka zorbacasına vaziyet almak, yakışsız muamelelere cür'et etmek gibi haller mutlaka önlenmelidir.

(*Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 57*)

Emniyet ve hak işleriyle alâkalı usullerde ve kanunlarda kolaylık, çabukluk, açıklık ve kesinlik esas olmalıdır.

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, S. 378*)

Bir hükûmet, ancak adalete istinat edebilir. Bağımsızlık, istikbal, hürriyet, her şey adaletle mevcuttur.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 6. 2. 1930*)

Uzmanlarca bilinen bir gerçektir ki kanun koyan insanlar, birtakım seçkin özelliklere sahip olmak mecburiyetindedirler. O özelliklerden birincisi şudur: Kanun teklif eden, kanun yapan, kanun koyan bir insan, insanlığın bütün hislerini, bütün ihtiraslarını herkesten daha çok sezer ve bilir. Fakat ruhunu herkesten ziyade ve tamamen, bütün genişliğiyle bunlardan ayırmak kudret ve kabiliyetine malik olmalıdır. Bu seçkin özelliğe sahip olmayan insanlar, insan topluluğu için kanun yapmak hak ve yetkisinden menedilmiştir. Kanunlar, hislere dayanarak ve uyularak yapılamaz.

1921 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 193*)

Hâkimler ve adliye mensuplarının, hizmetlerinin şerefiyle orantılı üstün liyakate malik bulunmaları adliyemizin ruhu değerindedir.

1922 (*Atatürk'ün S.D.I, s.218*)

Hâkimler, vatandaşların hürriyetini korumayı düşünürken devlet otoritesinin hakikaten korunmuş olmasına dikkat ve riayet etmelidir.

1931 (*Vakit gazetesi, 19. 2. 1931; Taha Toros, Atatürk'ün Adana Seyahatleri s. 38*)

ŞAPKA

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk halkı, medenîdir. Tarihte medenîdir, hakikatte medenîdir. Fakat ben, sizin öz kardeşiniz, arkadaşınız, babanız gibi söylüyorum; medenîyim diyen Türkiye Cumhuriyeti halkı, fikriyle, zihniyetiyle medenî olduğunu ispat ve gösterme mecburiyetindedir. Medenîyim diyen Türkiye

Cumhuriyeti halkı, aile hayatı ile, yaşayış tarzı ile medenî olduğunu göstermek mecburiyetindedir. Nihayet medenîyim diyen Türkiye'nin hakikaten medenî olan halkı, baştan aşağıya dış görünüşüyle dahi medenî ve olgun insanlar olduğunu fiilen göstermeye mecburdur. Bu son sözlerini açık ifade etmeliyim ki, bütün memleket ve dünya ne demek istediğimi kolaylıkla anlasın. Bu izahatımı yüksek topluluğunuza, tüm topluluğa bir sualle yöneltmek istiyorum. Soruyorum: Bizim kıyafetimiz millî midir? Bizim kıyafetimiz medenî ve uluslararası mıdır? Size iştirak ediyorum. Tabirimi mazur görünüz, altı kaval üstü şişane diye ifade olunabilecek bir kıyafet, ne millîdir ve ne de uluslararasıdır. O halde kıyafetsiz bir millet olur mu, arkadaşlar? Böyle nitelendirilmeye razı mısınız, arkadaşlar? Çok kıymetli bir cevheri çamurla sıvayarak dünyaya göstermekte mâna var mıdır? Bu çamurun içinde cevher gizlidir, anlamıyorsunuz, demek doğru mudur? Cevheri gösterebilmek için çamuru atmak elzemdir, tabiidir. Cevherin muhafazası için bir kap yapmak lâzımsa onu altından veya plâtinden yapmak gerekmez mi? Bu kadar açık gerçek karşısında tereddüt doğru mudur? Bizi tereddüde sevk edenler varsa onların ahmaklık ve kalınkafalığına karar vermekte hâlâ mı tereddüt edeceğiz? Arkadaşlar, Turan kıyafetini araştırıp diriltmenin yeri yoktur. Medenî ve uluslararası kıyafet, bizim için, çok cevherli milletimiz için lâıyk bir kıyafettir. Onu giyeceğiz. Ayakta iskarın veya fotin, bacakta pantolon, yelek, gömlek, kırıavat, yakalık, ceket ve elbette bunların tamamlayıcısı olmak üzere başta kenarlıklı serpuş. Bunu açık söylemek isterim : Bu serpuşun ismine şapka denir. Redingot gibi, bonjur gibi, smokin gibi, frak gibi, işte şapkamız! Buna, uygun değil, diyenler vardır. Onlara diyeyim ki, çok gafilsiniz ve çok cahilsiniz. Ve onlara sormak isterim: Yunan serpuşu olan fesi giymek uygun olur da şapkayı giymek neden olmaz? Ve yine onlara, bütün millete hatırlatmak isterim ki, Bizans papazlarının ve Yahudi hahamlarının özel elbisesi olan cübbeyi ne vakit, ne için ve nasıl giydiler?

1925 (Mustafa Selim İmece,
Atatürk'ün fi.D.K. ve İ.S., s. 46)

Devlet memurları, bütün milletin kıyafetlerini düzelterektir. İlim, sıhhat açısından pratik olmak itibarıyla her görüş noktasından tecrübe edilmiş medenî kıyafet giyilecektir. Bunda, tereddüde yer yoktur. Asırlarca devam eden gafletin acı derslerini tekrarlamaya takat yoktur. Biz, medenî insan olduğumuzu ispat ve gösterme için gerekeni yapmakta asla tereddüt etmeyeceğiz.

1925 (Mustafa Selim İmece,
Atatürk'ün fi.D.K. ve İ.S., s.61)

Seyahatim esnasında köylerde değil, bilhassa kasaba ve şehirlerde kadın arkadaşlarımızın yüzlerini ve gözlerini çok yoğun ve itina ile kapatmakta olduklarını gördüm. Özellikle bu sıcak mevsimde bu tarz, kendileri için mutlaka azap ve ıstırapı gerektirdiğini tahmin ediyorum. Erkek arkadaşlar, bu biraz bizim bencilliğimizin eseridir. Çok iffetli ve dikkatli olduğumuzun gereğidir. Fakat muhterem arkadaşlar, kadınlarımız da bizim gibi kavrayışlı ve anlayışlı insanlardır. Onlara ahlâka ait kutsal kavramları telkin etmek, millî ahlâkımızı anlatmak ve onların dimağını nur ile, temizlikle donatmak esası üzerinde bulunduktan sonra

fazla bencilliğe lüzum kalmaz. Onlar yüzlerini cihana gösterebilirler ve gözleriyle cihanı dikkatle görebilirler. Bunda korkulacak bir şey yoktur.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 211)

Bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başına bir bez veya bir peştemal veya buna benzer bir şeyler atarak yüzünü gözünü gizler ve yanından geçen erkeklerle karşı ya arkasını çevirir veya yere oturarak yumulur. Bu davranışın mâna ve anlamı nedir? Efendiler, medenî bir millet anası, millet kızı bu garip şekle, bu vahşî vaziyete girer mi? Bu hal, milleti çok gülünç gösteren bir manzardır. Derhal düzeltilmesi lâzımdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 217)

Kadınlarımızın her millette olduğu gibi, bizim milletimiz için de ne kadar yüksek ehemmiyeti olduğunu söylemeğe lüzum yoktur. Bizim milletimizde kadın, eskiden bu ehemmiyeti, hakikaten en yüksek derecede kazanmıştır. Büyük atalarımız ve onların anaları, tarihin, olayların tanıklığıyla sabittir ki, cidden yüksek faziletler göstermişlerdir. Burada birçok noktalardan sayabileceğimiz o faziletlerin en büyüğü ve en ehemmiyetlisi, kıymetli evlâtlar yetiştirmeleriydi. Hakikaten, Türk milletinin bütün cihanda, yalnız Asya'da değil Avrupa'da dahi büyük ezici kudret göstermiş olması, çok parlak hareketler yapmış bulunması, hep öyle kıymetli anaların faziletli evlâtlar yetiştirmesi ve daha beşikten çocuklarının ruhuna mertlik ve fazilet telkin etmesi sayesinde idi. Şunu söylemek istiyorum ki, kadınlarımızın umumî vazifelerde üzerlerine düşen hisselerden başka kendileri için en ehemmiyetli, en hayırlı, en faziletli bir vazifeleri de iyi anne olmaktır. Zaman ilerledikçe, ilim geliştikçe, medeniyet dev adımlarıyla yürüdükçe, hayatın, asrın bugünkü gereklerine göre evlât yetiştirmenin güçlüklerini biliyoruz. Anaların, bugünkü evlâtlarına vereceği terbiye eski devirlerdeki gibi basit değildir. Bugünün anaları için, gerekli özellikler taşıyan evlât yetiştirmek, evlâtlarını bugünkü hayat için faal bir uzuv haline koymak, pek çok yüksek özelliği şahıslarında taşımalarına bağlıdır. Bu sebeple kadınlarımız, hattâ erkeklerden daha çok aydın, daha çok feyizli, daha fazla bilgili olmaya mecburdurlar. Eğer hakikaten milletin anası olmak istiyorlarsa böyle olmalıdırlar.

1928 (Atatürk'ün S.D. II, s. 151-152)

Bu millet, esas terbiyesini aileden almaktadır. Türk milleti öyle analara sahiptir ki, her devrin büyük adamlarını bu analar yetiştirmiştir. Türk kadını daha yüksek nesiller yetiştirmeye kabiliyetlidir.

(Enver Behnan Şapolyo, K. Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi, s. 529)

Bizce, Türkiye Cumhuriyeti anlamınca kadın, bütün Türk tarihinde olduğu gibi bugün de en muhterem mevkide, her şeyin üstünde yüksek ve şerefli bir varlıktır.

(Perihan Naci Eldeniz, T.T.K. Belleten, Cilt : XX, Sayı : 80, 1956. s. 740)

Kadın varlığı, ulusun binbir noktadan temelidir! Artık, kadını süs tanımak fikrini tazelemek doğru değil!

(Müjgan Cınbur, Atatürk'ün Elyazısıyla Kadınlar Hakkında Düşüncesi, Türk Kadını Dergisi, Sayı : 6, 1966, s. 19)

Şuna kani olmak lâzımdır ki, dünya yüzünde gördüğümüz her şey kadının eseridir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 85)

Erkeklerle ilk nasihati, ilk terbiyeyi veren ve onun üzerinde ilk analık nüfuz ve tesirini tesis eden, kadındır.

1930 (Afetinan, B.M. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 89)

Pek yakın bir gelecekte, kadının her mânasıyla erkekle eş olacağı bir dünya doğacaktır.

(Atatürk'ten B.H., s. 58)

Düşmanlarımız, bizi dinin tesiri altında kalmış olmakla itham ediyor, duraklama ve çökmemizi buna bağlıyorlar; bu hatadır! Bizim dinimiz, hiçbir vakit kadınların erkeklerden geri kalmasını talep etmemiştir. Allah'ın emrettiği şey, erkek ve kadının beraber olarak bilim ve bilgiyi kazanmasıdır. Kadın ve erkek bu bilim ve bilgiyi aramak ve nerede bulursa oraya gitmek ve onunla donanmak mecburiyetindedir. İslâm ve Türk tarihi tetkik edilirse görülür ki, bugün kendimizi bin türlü kayıtlarla bağlı zannettiğimiz şeyler yoktur. Türk sosyal hayatında kadınlar, bilim ve bilgi yönünden ve diğer hususlarda erkeklerden asla geri kalmamışlardır; belki daha ileri gitmişlerdir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 86)

Ben, muhterem hanımlarımızın Avrupa kadınlarının aşağısında kalmayacak, aksine pek çok yönlerde onların üstüne çıkacak nur ve irfanla donanacaklarına asla şüphe etmeyen ve buna kesinlikle emin olanlardanım.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 152 - 153)

Türk kadını dünyanın en aydın, en faziletli ve en ağır kadını olmalıdır. Ağır sıklıkta değil; ahlâkta, fazilette ağır, ağırbaşlı bir kadın olmalıdır. Türk kadınının vazifesi, Türk'ü zihniyetiyle, kol gücüyle, azmiyle koruma ve müdafaaya gücü yeter nesiller yetiştirmektir. Milletin kaynağı, sosyal hayatın esas olan kadın, ancak faziletli olursa vazifesini yapabilir. Herhalde kadın çok yüksek olmalıdır.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 231)

Şunu ilâve edeyim ki, Türk ırkının dünyanın en güzel ırkı olduğunu tarihî olarak bildiğim için, Türk kızlarından birinin dünya güzeli seçilmiş olmasını, çok tabii buldum. Fakat, Türk gençlerine bu münasebetle şunu da hatırlatmayı lüzumlu görürüm: Övünç duyduğumuz tabii güzelliğinizi sağlıklı biçimde muhafaza etmesini biliniz ve bu yolda uyanık bir gelişmenin arasız gerçekleşmesini ihmal etmeyiniz. Bununla beraber, asıl uğraşmaya mecbur olduğunuz şey, analarımızın ve atalarımızın oldukları gibi, yüksek kültürde ve yüksek fazilette dünya birinciliğini tutmaktır.

1932 (Cumhuriyet gazetesi, 3.8.1932)

Bundan sonra Türk ırkı, kadınlarını, erkeklerinin yapmaya mecbur olduğu askerlik vazifesi dahil, bütün hizmetlere ortak ederse, Etilerde, İskitlerde, Amazonlarda olduğu gibi, kendi ırkından başkalarının hiçbir yardımına muhtaç olmaksızın büyük millî ülkülerine başlı başına ve müstakil olarak yürümek kabiliyetini kazanabilir.

(Perihan Naci Eldeniz T.T.K. Belle-
ten, Cilt : XX, Sayı : 80, 1956, s.741)

Türkiye Cumhuriyeti'nin esas düşüncesi, kadınları değil, erkekleri dahi, savaş meydanına götürmemektir. Fakat, Türk ulusunun yüksek varlığına, herhangi taraftan olursa olsun, iliştirildiği zaman, işte o vakit Türk kadınları Türk erkeklerinin bulunduğu yerde hazır ve uyanık ve faal olacaklardır. Bu, insanlığın yüksek huzuru, sükûnu ve dünya insanlığı için lâzım bir ödev olduğundandır ki, Türk kadını bunu yapacaktır ve yapagelmektedir ve yapar.

(Perihan Naci Eldeniz, T.T.K. Belle-
ten, Cilt: XX, Sayı : 80, 1956, s. 742)

Bir toplum, cinsinden yalnız birinin yeni gerekleri edinmesiyle yetinirse, o toplum yarıdan fazla güçsüzlük içinde kalır. Bir millet ilerlemek ve medenîleşmek isterse, bilhassa bu noktayı esas olarak kabul etmek mecburiyetindedir. Bizim toplumumuzun başarı gösterememesinin sebebi, kadınlarımıza karşı gösterdiğimiz ilgisizlik ve kusurdan doğmaktadır. İnsanlar dünyaya alında yazılı olduğu kadar yaşamak için gelmişlerdir. Yaşamak demek, faaliyet demektir. Bu sebeple bir toplumun bir organı faaliyette bulunurken diğer organı işlemezse o toplum felç olmuştur. Bir toplumun, hayatta çalışması ve muvaffak olması için çalışmanın ve muvaffak olabilmenin bağlı olduğu bütün sebep ve şartları benimsemesi gerekir. Bundan ötürü bizim toplumumuz için ilim ve fen gerekli ise bunları aynı derecede hem erkek hem de kadınlarımızın edinmeleri lâzımdır. Malûmdur ki, her safhada olduğu gibi sosyal hayatta dahi iş bölümü vardır. Bu umumî iş bölümü arasında kadınlar, kendilerine ait olan vazifeleri yapacakları gibi aynı zamanda sosyal topluluğun refahı, saadeti için gerekli gündelik çalışmaya da dahil olacaklardır. Kadının ev vazifeleri, en ufak ve ehemmiyetsiz vazifesidir.

Kadının en büyük vazifesi, analıktır. İlk terbiye verilen yerin ana kucağı olduğu düşünülürse bu vazifenin ehemmiyeti lâyıkiyle anlaşılır. Milletimiz, kuvvetli bir millet olmaya karar vermiştir. Bugünün gereklerinden biri de, kadınlarımızın her hususta yükselmelerini temindir. Bu sebeple kadınlarımız da okumuş ve bilgi sahibi olacaklar ve erkeklerin geçtikleri bütün tahsil derecelerinden geçeceklerdir. Sonra, kadınlar sosyal hayatta erkeklerle beraber yürüyerek birbirinin yardımcısı ve koruyucusu olacaklardır.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 85-86)

Bu kadın meselesinde cesur olalım. Vesveseyi bırakalım, Açılımlar, onların beyinlerini ciddî ilim ve fen ile süsleyelim. İffeti, fenni sağlıklı şekilde izah edelim. Şeref ve haysiyet sahibi olmalarına birinci derecede önem verelim.

1918 (Afetinan, M.Kemal Ata-
türk'ün Karlsbad Hatıraları, s. 45)

Arkadaşlar, Türk milleti çok büyük olaylarla ispat etti ki, yeniliksever ve inkılâpçı bir millettir. Son senelerden önce de milletimiz yenileşme yolları üzerinde yürümeye, sosyal inkılâba teşebbüs etmemiş değildir. Fakat, hakikî neticeler görülemedi. Bunun sebebini araştırdınız mı? Bence sebep, işe esasından, temelinden başlanmamış olmasıdır. Bu hususta açık söyleyeceğim : Bir toplum, bir millet, erkek ve kadın denilen iki cins insandan meydana gelir. Mümkün müdür ki bir kütlenin bir parçasını ilerletelim, diğerine müsamaha edelim de kütlenin hepsi yükselme şerefine erişebilsin? Mümkün müdür ki bir topluluğun yarısı topraklara zincirlerle bağlı kaldıkça diğer kısmı göklere yükselebilsin? Şüphe yok yükselme adımları, dediğim gibi, iki cins tarafından beraber, arkadaşça atılmak ve ilerleme ve yenilik alanında birlikte yol alınmak gerekir. Böyle olursa inkılâp başarılı olur.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, S. 216-217)

Daha endişesiz ve korkusuzca, daha dürüst olarak yürüyeceğimiz yol vardır: Büyük Türk kadınına çalışmamızda ortak yapmak, hayatımızı onunla birlikte yürütmek, Türk kadınına ilmî, ahlâkî, sosyal, ekonomik hayatta erkeğin ortağı, arkadaşı, yardımcısı ve koruyucusu yapmak yoludur.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 150-151)

Çok büyük memnuniyetle görüyoruz ve görmekteyiz ki, her yerde hanımlarımız erkeklerle fikir ve nur yolunda yarışarcasına yürüyorlar. Yine şükranla ifade etmek lâzımdır ki, hiçbir yerde kadınlarımız erkeklerin aşağısında değildir. Hemen her yerde kadın ve erkek seviyesi arasında bir denklik görmekteyim. Bu hal iftihara lâyıktır. Kadınlarımızın, daha elverişsiz şartlar altında erkeklerden geri kalmayıp ve belki aynı şartlar altında erkeklerden ileri gidişi övücü gerektirir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 152)

Türk kadınları, memleketin mukadderatını millet adına idare eden siyasî topluluğa dahil olmak arzusunu göstermekle, memleketin, milletin vatandaşlara yüklediği vazifelerin hiçbirinden kendilerinin uzak bırakılacağını düşünmezler. Çünkü, vazife karşılığı olmayan hak mevcut değildir.

1931 (Atatürk'ün S.D.II, s. 265)

Bu karar, Türk kadınına sosyal ve siyasî hayatta bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Çarşaf içinde, peçe altında ve kafes arkasındaki Türk kadını, artık tarihlerde aramak lâzım gelecektir. Türk kadını evdeki medenî mevkiini salâhiyetle işgal etmiş, iş hayatının her safhasında muvaffakiyetler göstermiştir. Siyasî hayatta belediye seçimlerinde tecrübesini yapan Türk kadını, bu sefer de milletvekili seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Medenî memleketlerin bir çoğunda, kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve onu salâhiyet ve liyakatle kullanacaktır.

(Perihan Naci Eldeniz, T.T.K. Belleten, Cilt : XX, Sayı : 80, 1956, s. 741)

Kadının siyasî ehliyetsizliğine mantıkî hiçbir sebep yoktur. Bu husustaki tereddüt ve menfî zihniyet, mazinin toplumsal bir niteliğinin can çekişen bir hatırasıdır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 89)

Siyasî ve sosyal hakların kadın tarafından kullanılmasının, beşeriyetin saadeti ve saygınlığı açısından gerekli olduğuna eminim.

1935 (Aydın Tarihi, No: 17, 1935, s.14)

Türk kadınlığının, yeni girdiği siyasal alanda da değerli işler başarmasını dilerim.

1934 (Ulus gazetesi, 10.12.1934)

Milletlerarası Kadın Kongresi delegelerine söylemiştir:

- Türk kadınının, dünya kadınlığına elini vererek dünyanın barış ve güveni için çalışacağına emin olabilirsiniz.

1935 (Tan gazetesi, 27. 4. 1935)

Türkiye Cumhuriyetinin temeli kültürdür. Bu sözü burada ayrıca izaha lüzum görmüyorum. Çünkü bu, Türkiye Cumhuriyeti'nin okullarında birçok vesilelerle eser halinde tespit edilmiştir.

Kültür okumak, anlamak, görebilmek, görebildiğinden mâna çıkarmak, uyanık davranmak, düşünmek, zekâyı terbiye etmektir. Yine insan enerjisiyle ve fakat tabiatın ona iltifat edildikçe tükenmez yardımıyla, yükselen, genişleyen insan zekâsı, hudutsuz kavrayış anlamında “insanım” diyen bir özel nitelik kazanır.

İnsan, hareket ve faaliyetin, yani dinamizmin ifadesidir. Bu böyle olunca kültür, yukarıda işaret ettiğimiz insanlık niteliğinde insan olabilmek için bir temel unsurdur. Bunu kısaca izah edelim : Kültür, tabiatın yüksek verimleriyle mesut olmaktır. Bu ifade içinde çok şey saklıdır. Temizlik, saflık, yükseklik, insanlık vb. Bunların hepsi insanlık niteliklerindendir. İşte kültür kelimesini master şekline soktuğumuz zaman, tabiatın insanlara verdiği yüksek nitelikleri kendi çocuklarına, torunlarına ve geleceğine vermesi demektir. Buraya kadar anlatmak istediğimiz, bugünkü Türkiye Cumhuriyeti çocukları kültürel insanlardır. Yani, hem kendileri kültür sahibidirler, hem de bu özelliği muhitlerine ve bütün Türk milletine yaymakta olduklarına kanidirler.

1936 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 261-262)

Şimdiye kadar takip olunan öğretim ve eğitim usullerinin milletimizin gerileme tarihinde en mühim bir sebep olduğu kanaatindeyim. Bunun için bir millî terbiye programından bahsederken, eski devrin hurafelerinden ve doğuştan mevcut özelliklerimizle hiç de münasebeti olmayan yabancı fikirlerden, doğudan ve batıdan gelebilen bütün tesirlerden tamamen uzak, millî ve tarihî seciyemizle orantılı bir kültür kastediyorum. Çünkü millî dehamızın tam gelişmesi, ancak böyle bir kültür ile temin olunabilir. Gelişigüzel bir ecnebi kültürü, şimdiye kadar takip olunan yabancı kültürlerin yıkıcı neticelerini tekrar ettirebilir. Kültür, zeminle orantılıdır. O zemin, milletin seciyesidir.

1921 (Atatürk'ün S.D. II, s. 16-17)

Milletimizin dehasının gelişmesi ve bu sayede lâıyk olduğu medeniyet seviyesine ulaşması, şüphesiz ki yüksek meslekler erbabını yetiştirmekle ve millî kültürümüzü yükseltmekle mümkündür.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 224)

Telif ve tercüme işleri, millî egemenliğin dayanağı ve millî kültürün en mühim yayılma vasıtalarıdır.

1923 (Atatürk'ün S.D.I, s. 289)

Millî kültürün her çığırda açılarak yükselmesini, Türk Cumhuriyeti'nin temel dileği olarak temin edeceğiz.

1932 (Atatürk'ün S.D. I, s. 358)

- İşte memleketi kurtardınız. Şimdi ne yapmak istersiniz? sorusuna verdiği cevap :

- Millî Eğitim Bakanı olarak millî kültürü yükseltmeye çalışmak, en büyük emelimdir.

1923 (Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti, Haz: T.T.T.C., 1931, s. 247)

Millî kültürümüzü, çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.

1933 (Atatürk'ün S.D.II, s.272)

Atatürk tarafından yazdırılmış bir nottan:

Yazı: Bunda insan zekâsının inkâr kabul etmez gerçeğini görmemek mümkün değildir. Yazı, bu Türk kelimesi şu anlamı işaret eder: Her şey, özellikle bir şey! O da, insan zekâsının, düşüncesinin, kafasındaki geniş parlaklığın, o zekâ parlaklığının bütün buluş ve görüşlerinin, yapılarının ifadesine yarayan bir şeydir. Şimdi dünya âlimleri yazıdan bahsettikleri zaman bununla Gerek, Lâtin, Finike ve benzerleri harflerini ve bunlarla yazılmış olan çok eski eserleri kastederler. Bu kasıt şüphesiz doğrudur; ancak, sayılan türlü isimlerden evvel, isimli veya isimsiz yazılar yok mudur? Sümer'in, Hati'nin, Mısır'ın, onlardan daha çok eski olduğu bugün bilinen ve görülen Uygur'un, Maya'nın yazıları, tarihsel diye kaleleştirilen tarih çerçevesi dışında bırakabilir mi? Bu yazılarla Orhon yazıları, dar kafalı tarihçilerin yaratmaya çalıştıkları yüksek kale bedenlerini onların kafalarına yıkmak için birer kale ve ayakta duran pek canlı kuvvet ve kudret ifade eden birer yazı abideleri değil midir?

1937 (Cevat Abbas Gürer, Yeni Sabah, 9.2.1941)

Fikir hazırlıkları, seferberlikte asker toplamak için olduğu gibi davul zurna ile temin edilemez. Fikir hazırlıklarında gösterişsiz çalışmak, kendini silmek, karşısındakine samimî bir kanaat ilham etmek lâzımdır.

1919 (Faliş Rifka Atay, Atatürk'ün B.A., s. 97)

Fikirler zor ve şiddetle, top ve tüfekle asla öldürülemez!

1922 (Peyami Safa, Onun Sözleri Üs-tünde, En Büyük Kaybımız, 1938, s. 248)

Bütün ilerlemeler, insan fikrinin eseridir. Fikri harekete getirmek, birinci işimiz olmalıdır. Bir kere millet benliğine hâkim olsun ve düşünebilsin, yeter! Başlangıçta hatalı düşünse de, az zaman sonra bu hatayı düzeltebilir.. Fikir bir kere faaliyete başladı mı, her şey yavaş yavaş intizama girer ve düzelir. Fikrin serbest hareketi ise, ancak ferdin düşündüğünü serbest olarak söylemek, yazmak ve verdiği karara göre her türlü teşebbüse girebilmek serbestisine sahip olmakla mümkündür.

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 64)

En büyük hakikatlar ve ilerlemeler, fikirlerin serbest ortaya konması ve karşılıklı tartışılması ile meydana çıkar ve yükselir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 473)

Büyük hâdiseler, fikirlerde büyük inkılâplar yapar.

1922 (Atatürk'ün S.D. II, s. 28)

Fikir akımları, zor ve şiddet ve kuvvetle reddedilemez; bilâkis takviye edilir. Buna karşı en müessir çare, gelen fikir akımına, karşı fikir akımı vermek, fikre fikirle mukabele etmektir.

1921 (G.C.Z., cilt: I, s. 333)

Bir meselenin tartışmasına katılan kimse düşündüğünü, kanaatini açık söylemeli, yaptıklarını da kendi namına yapmalı, yaptığıının sorumluluğunu da kendi üzerine almalıdır.

1935 (Abdülkadir İnan, İki Hatıra, Türk Dili Dergisi, TDK, sayı: 74, 1957)

Her münakaşa bir tabiye meselesidir. Ortaya bir fikir atan, yapılacak itirazları evvelden kestirerek ona göre her cepheden hazırlanmalıdır.

(Nuri Arıç, Hatıralar, Görüşler Adana Halkevi Dergisi, Sayı : 13 - 14, 1939)

Biz cahil dediğimiz vakit mutlaka mektepte okumamış olanları kastetmiyoruz. Kastettiğimiz ilim, gerçeği bilmektir. Yoksa okumuş olanlardan en büyük cahiller çıktığı gibi, hiç okumak bilmeyenlerden de gerçeği gören hakikî âlimler çıkar.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 132)

Milleti asırlarca başkasının hırs ve faydalanma vasıtası kılan en büyük düşmanı, bilgisizliktir; milleti asırlarca kendi benliğine sahip yapmayan, milleti asırlarca kendi hakkında ihtiyatsız bulunduran hep bu bilgisizliktir. Hükümdarların, şunun, bunun milleti esir gibi, köle gibi kullanmaları, bütün vatani kendi özel arazileri gibi saymaları, hep milletin bu bilgisizliğinden istifade edilmek sayesinde idi. Gerçek kurtuluşu istiyorsak her şeyden evvel, bütün kuvvetimiz, bütün sür'atimizle bu bilgisizliği yok etmeye mecburuz. Burada bilgisizliği yalnız okuyup yazmak mânasına almıyoruz. Üç buçuk, dört sene evvel, kendisini esaret ve ölüme boyun eğmesi hakkında hükümdarının verdiği emirlere, neşrettiği fetvalara, gönderdiği ordulara karşı ayaklanmakla bu bilgisizliği yırttığını ve bu bilmezlikten sıyrıldığını ispat etti. Lâzım gelir ki, millet bir daha o bilmezliğe düşmesin! Hepimize düşen vazife, dimağları bir daha bu bilgisizliğe düşmemek için hazırlamaktır; bunu

yapmak için aklen, mantıken, dinen hiçbir güçlük düşünülmüş değildir. Bu yolda önümüze herhangi bir engel çıkarsa, doğru bildiğimiz yolda herhangi bir kara kaya meydana gelirse derhal o engeli yıkmak, o kayayı parçalamak, memleketin şerefini, namusunu, hayatını düşünenler için borçtur, farzdır, ilâhî emirdir.

1923 (M.E.İ.S.D.İ, s. 15)

Memleketimizde bilgisizlik varsa umumîdir, yalnız kadınlarımıza değil, erkeklerimize de aittir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 87)

1933 yılbaşı gecesi kendisine, yeni yıl armağanı olarak Reşit Galip tarafından 3 kitap takdimi üzerine söyledikleri:

- Bu anda duyduğum saadet büyüktür. Kıymetli Maarif Vekilimizin bu armağanından dolayı teşekkür ederim. Kendisinden ve diğer vekillerimizden her an böyle armağanlar beklerim. Vekil Bey'in naçiz dedikleri bu armağan hakikatte çok değerlidir.

1933 (Hakimiyeti Milliye gazetesi, 2. 1. 1933)

İlim tercüme ile olmaz, tetkikle olur.

1932 (Melâhat Özgü, Sümerbank Dergisi, Cilt : 3, Sayı : 29, 1963, s. 167)

Her işin esas hedefine kısa ve kestirme yoldan varmak şayanı arzu olmakla beraber, yolun mâkul, mantıkî ve bilhassa ilmî olması şarttır.

1931 (Uluğ İğdemir, Sümerbank Dergisi, Cilt : 3, Sayı: 29, 1963, s. 184)

Biz daima hakikat arayan ve onu buldukça ve bulduğumuza kani oldukça ifadeye cüret gösteren adamlar olmalıyız.

1931 (Uluğ İğdemir, Sümerbank Dergisi, Cilt : 3, Sayı: 29, 1963, s. 184)

Hiçbir hükmü kendiniz, kendi bilginize ve inanıza vurmada, filân veya falan Avrupalı muharrir söylemiş diye, hemen benimsemeyiniz. Onların, hele biz Türkler, bizim dilimiz ve tarihimiz üzerindeki hükümleri çok kere yanlış belenmiş esaslara dayandığını görüyorsunuz.

(İbrahim Necmi Dilmen, T.D.K. Yıllık, 1943, s. 31)

Her şeyden evvel, kendinizin dikkat ve itina ile seçeceğiniz vesikalara dayanınız. Bu vesikalar üzerinde yapacağınız tetkiklerde, her şeyden ve herkesten evvel kendi inisiyatifinizi ve millî süzgecinizi kullanınız.

(İslâm Ansiklopedisi, 10. Cüz, s. 787)

İş bölümü, maddî işlerde olduğu gibi fikrî, siyasî, idarî işlerde de çoğalmıştır. Meselâ ilim, her biri bir mevzu ve usule sahip bir çok kısımlara ayrıldı. Bir adamın bir ilmi tamamen kavramasına imkân kalmadı.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 519 - 520)

Dünyada herşey için, maddiyat için, maneviyat için, hayat için, muvaffakiyet için en hakikî yol gösterici ilimdir, fendir. İlim ve fennin dışında kılavuz aramak

gaflettir, bilgisizliktir, doğru yoldan sapmaktır. Yalnız, ilmin ve fennin yaşadığımız her dakikadaki safhalarının gelişmesini kavramak ve ilerlemelerini zamanında izlemek şarttır. Bin, iki bin, binlerce sene evvelki ilim ve fen dilinin çizdiği kuralları, şu kadar bin sene sonra bugün, aynen uygulamaya kalkışmak, elbette ilim ve fennin içinde bulunmak değildir.

1924 (*Atatürk'ün M.A.D., s. 19; M.E.İ.S.D.I, s. 21*)

Türk milletinin yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 275*)

Başlarında kıymetli Maarif Vekilimiz bulunun Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu'nun, her gün yeni hakikat ufukları açan, ciddî ve devamlı çalışmalarını takdirde yâd etmek isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin, karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründeki analıklarını, reddolunamaz ilmî belgelerle ortaya koydukça, yalnız Türk milleti için değil ve fakat bütün ilim âlemi için, dikkat ve ilgi çeken, kutsal bir vazife yapmakta olduklarını emniyetle söyleyebilirim. Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal akademiler halini almasını temenni ederim. Bunun için, çalışkan tarih ve dil âlimlerimizin, dünya ilim âlemince tanınacak, orjinal eserlerini görmekle bahtiyar olmanızı dilerim.

1936 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 373*)

Tabiatı, bilirsiniz ki, hiçbir şey yok olmaz. Ne bir ses, ne bir söz, ne bir hareket.. Olduğu çağ ne kadar eski veya yeni olursa olsun, bütün bu oluşlar, oldukları anda gibi tabiat içindedir. Bu dalgalanmada, zaman ve mesafe mefhumu yoktur. Bugün dünyanın herhangi bir köşesinde söylenen sözü veya akis yapan hareketleri, yine dünyanın herhangi bir köşesinde aynı anda işitmek, dinlemek, zaptetmek mümkün olduğunu görüyoruz. Yarın, bizi saran tabian unsurları içinde, binlerce ve binlerce sene evvel söylenmiş sözleri, olduğu gibi toplayıp tespit etmek imkânına elbette varılacaktır. Tabiatın, bugün için esrar dolu sinesine gireceği muhakkak görülen insan zekâsı, beklenen hakikatleri ortaya koyacaktır. Yine bu insan zekâsıdır ki, beklediğimiz neticeyi elde etmemiş olmakla beraber, bugünkü araştırmacı zekâları tatmin edecek ve tarihi aydınlatacak yeni metotlar ve ilimler bulmuştur.

İşte arkeoloji ve antropoloji, o ilimlerin başında gelir. Tarih, bu son ilimlerin bulduğu belgelere dayandıkça temelli olur. Tarihi bu belgelere dayanan milletlerdir ki, kendi aslını bulur ve tanır. İşte bizim tarihimiz, Türk tarihi, bu ilim belgelerine dayanır. Yeter ki bugünün aydın gençliği, bu belgeleri vasıtasız tanısin ve tanıtsın.

1936 (*Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 232 -233*)

Memleketimizin hemen her tarafında emsalsiz defineler halinde yatmakta olan eski medeniyet eserlerinin, ilerde tarafımızdan meydana çıkarılarak ilmî bir surette muhafaza ve tasnifleri ve geçen devirlerin sürekli ihmali yüzünden pek harap bir hale gelmiş olan âbidelerin muhafazaları için müze müdürlüklerinde ve kazı işlerinde kullanılmak üzere arkeoloji uzmanlarına kesin lüzum vardır. Bunun için

Maarifçe dışarıya tahsile gönderilecek talebeden bir kısmının bu şubeye ayrılması uygun olacağı fikrindeyim.

1931 (Mehmet Önder, Atatürk ve Müzeler, Halk-evleri Dergisi I, Özel Sayı, 29 X. 1966, s. 13)

Felsefe, çölde sıcak kumlar içinde cayır cayır yanan, tutuşan, dili, damağı kuruyan seyyahın, ufukta teşekkül eden serabı su zannederek arkasından koşmaya benzer.

(Damar Arıkoğlu, Hatıralarım, s. 349)

Aydınların vazifeleri gayet büyüktür. Hiçbir millet yoktur ki, ahlâk esaslarına dayanmadan yükselsin. Aydınlarımız, vatan ve millet fikirlerini vermekle beraber rakip milletlere karşı mevcudiyetin muhafazası için lâzım olan hususları temin ederlerse vazifelerini daha geniş şekilde yapmış olurlar.

1919 (Atatürk'ün S.D. II, s. 4)

Siz milliyetçi topluluk, halk ile konuştuğunuz vakit yüksek sesle söylemeyi unutmayınız. Yüksek ses, imanın ifadesi olduğu vakit tesir yapmaktan uzak kalmaz. Yolunda çalıştığımız büyük ülküyü, halkın kalbinde bir fikir haline, bir his haline geçirmelisiniz. Demokrasinin ne olduğunu halka anlatmak, bilhassa sizin vazifenizdir. Birtakım kelimeler vardır ki, sık sık telâffuz edildiği halde, hattâ aydınlarımız arasında, onu tamamiyle anlayan çok değildir. Halkçılığımızın ne olduğunu, esaslarının neden ibaret bulunduğunu, halkçıların halka karşı ne gibi vazifeler yüklenmek mecburiyetinde kalacaklarını madde madde izah etmek lâzımdır. Cumhuriyeti, onun gereklerini yüksek sesle anlatınız. Cumhuriyet ilkelerini sevdiniz. Bunu kalplere yerleştirmek için hiçbir fırsatı ihmal etmeyiniz.

1930 (Aydın Tarihi, Cilt: 24, Sayı: 82-83, 1931)

Bizim milletin, bilhassa aydınlarımızın çok dikkatle, çok ehemmiyetle göz önüne alacağı bir sebep vardır ve bence bu sebep şimdiye kadar ilerleyemeyişimizin, en son sırada kalışımızın -unutmayalım- memleketimizin baştan başa bir harebe oluşunun asıl sebebidir. Çöküşümüzün bu ana sebebini şu nokta teşkil ediyor: İslâm âlemi iki sınıf ayrı topluluklardan meydana gelir. Biri çoğunluğu teşkil eden cahil halk, diğeri azınlığı teşkil eden aydınlar. Bozuk zihniyetli milletlerde büyük çoğunluk başka hedefe, aydın denen sınıf başka zihniyete maliktir. Bu iki sınıf arasında tam bir karşıtlık, tam bir muhalefet vardır. Aydınlar, asıl kütleyi kendi hedefini yöneltmek ister; halk kütlesi ve avam ise bu aydın sınıfa tâbi olmak istemez. O da başka bir yön tâyinine çalışır. Aydın sınıf telkinle, doğru yolu göstermekle çoğunluk kütlesini kendi amacına göre iknaa muvaffak olamayınca, başka vasıtalarla başvurur. Halka zorbalık etmeğe ve kibirlenmeye başlar; halkı keyfe göre yönetim altında bulundurmaya kalkar. Artık, burada asıl çözümü gereken noktaya geldik. Halkı ne birinci usul ile ne de zorbalık ve keyfi yönetim ile kendi hedefimize sürüklemeye muvaffak olamadığımızı görüyoruz; neden? Bunda muvaffak olmak için, aydın sınıfla halkın zihniyet ve hedefi arasında tabî bir uygunluk olması lâzımdır. Yani aydın sınıfın halka telkin edeceği ülküler, halkın ruh ve vicdanından alınmış olmalı. Halbuki bizde böyle mi olmuştur? O aydınların telkinleri milletimizin ruhunun derinliğinden alınmış ülküler midir? Şüphesiz hayır! Aydınlarımız içinde çok iyi düşünenler vardır. Fakat, umumiyet itibarıyla şu hatamız da vardır ki, inceleme ve araştırmalarımıza zemin olarak çok kere kendi memleketimizi, kendi tarihimizi, kendi an'anelerimizi, kendi hususiyetlerimizi ve ihtiyaçlarımızı almayız. Aydınlarımız belki bütün

cihanı, bütün diğer milletleri tanır, lâkin kendimizi bilmeyiz. Aydınlarımız, milletimi en mesut millet yapayım, der. Başka milletler nasıl olmuşsa onu da aynen öyle yapalım, der. Lâkin düşünmeliyiz ki, böyle bir görüş hiçbir devirde muvaffak olmuş değildir. Bir millet için saadet olan bir şey, diğer millet için felâket olabilir. Aynı sebep ve şartlar, birini mesut ettiği halde diğerini bedbaht edebilir. Onun için, bu millete gideceği yolu gösterirken dünyanın her türlü ilminden, buluşlarından, ilerlemelerinden istifade edelim; lâkin unutmayalım ki, asıl temeli kendi içimizden çıkarmak mecburiyetindeyiz.

Milletimizin tarihini, ruhunu, an'anelerini gerçek, sağlam, dürüst bir gözle görmeliyiz. İtiraf edelim ki, hâlâ ve hâlâ aydınlarımızın gençleri arasında halk ve avama uygunluk muhakkak değildir. Memleketi kurtarmak için bu iki zihniyet arasındaki ayrılığı durdurmak, yürümeye başlamadan evvel bu iki zihniyet arasındaki uygunluğu temin etmek lâzımdır. Bunu niçin de biraz cahil halk kütlesinin yürümesini hızlandırması, biraz da aydınların çok hızlı gitmesi lâzımdır. Lâkin, halka yaklaşmak ve halkla kaynaşmak daha çok ve daha ziyade aydınlara yönelen bir vazifedir.

Gençlerimiz ve aydınlarımız, ne için yürüdüklerini ve ne yapacaklarını evvelâ kendi dimağlarında iyice kararlaştırmalı, onları halk tarafından iyice sindirilmesi ve kabulü mümkün bir hale getirmeli, onları ancak ondan sonra ortaya atmalıdır. Ben çok ümitliyim ki, gençlerimiz bunu yapacak derecede yetişkindir. Bizim halkımız çok temiz kalpli, çok asil ruhlu, ilerlemeye çok kabiliyetli bir halktır. Bu halk, eğer bir defa karşısındaki kimselerin samimiyetle kendilerine hizmet ettiklerine inanırsa her türlü hareketi derhal kabule hazırdır. Bunun için gençlerin, her şeyden evvel millete güven vermesi lâzımdır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 140-142)

Siyasî kavgaların çoğu neticesizdir. Fakat, toplumsal çalışma her vakit için verimlidir. Bizim aydınlar buna çalışmalı. Neden Anadolu'ya gelip uğramazlar? Neden milletin doğrudan doğruya temasta bulunmazlar? Memleketi gezmeli, milleti tanımalı, eksiği nedir görüp göstermeli. Milleti sevmek böyle olur. Yoksa lâfla sevgi fayda vermez!

1919 (Atatürk'ün S.D. III, s. 10)

Aydınlar, gidecekleri muhitlerde başlı başına bir âlem yaratabilirler. Memleketin yalnız bir yerinde değil, beş on yerinde birer ilim merkezi, ışık merkezi, kültür merkezi yapmalıyız, millet bahtiyar olsun!

1923 (İsmail Arar, Atatürk'ün İzmit Basın Toplantısı, s. 33)

Herşeyden evvel, her gelişmenin ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel, büyük Türk milletine kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lâzımdır. Büyük Türk milleti bilgisizlikten, az emekle kısa yoldan, ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı, ancak Lâtin esasından alınan Türk alfabesidir. Basit bir tecrübe, Lâtin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu, şehirde ve köyde yaşı ilerlemiş Türk çocuklarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır.

1928 (Atatürk'ün S.D.I, s. 345)

Şurasını tecrübe ile ifade edeyim ki, hece ve alfabe yeniliği hakikaten çocukları güçlüklerden kurtaran, onlara küçük yaşta muvaffakiyet lezzetini tattıran en etkili vasıtaadır. İnsanlar arasında kolay ve hevesli okumak vasıtasının temin edilmesi, hem millî gelişmeye hem de milletler arasında anlaşmaya çok hizmet eder.

1929 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 543)

Bizim âhenkli, zengin dilimiz yeni Türk harfleriyle kendini gösterecektir. Asırlardan beri kafalarımızı demir çerçeve içinde bulunduran, anlaşılmayan ve anlamadığımız işaretlerden kendimizi kurtarmak ve bu lüzumu anlamak mecburiyetindesiniz. Anladığının izlerine, yakın zamanda bütün dünya şahit olacaktır. Buna kat'î şekilde eminim.

1928 (Atatürk'ün M.A.D., s. 26)

Yeni Türk harflerini çabuk öğrenmelidir. Her vatandaşa, kadına, erkeğe, hamala, sandalcıya öğretiniz. Bunu vatanperverlik ve milliyetperverlik vazifesi biliniz. Bu vazifeyi yaparken düşününüz ki, bir milletin, bir toplumun yüzde onu, yirmisi okuma-yazma bilir, yüzde sekseni, doksanı bilmezse bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lâzımdır. Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir; iftihar etmek için yaratılmış, tarihini iftiharla doldurmuş bir millettir! Fakat, milletin yüzde sekseni okuma-yazma bilmiyorsa bu hata bizde değildir. Türk'ün seciyesini anlamayarak kafasını birtakım zincirlerle saranlardadır. Artık mazinin hatalarını kökünden temizlemek zamanındayız. Hataları düzelteceğiz. Bu hataların düzeltilmesinde bütün vatandaşların çalışmasını isterim. En nihayet bir sene, iki sene içinde bütün Türk toplumu yeni harfleri öğreneceklerdir. Milletimiz yazısıyla, kafasıyla bütün medeniyet âleminin yanında olduğunu gösterecektir.

1928 (Atatürk'ün M.A.D., s. 28)

Türk harflerinin kabulüyle hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlâtlarına mühim bir vazife düşüyor. Bu vazife, milletimizin toptan okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka fiilen hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, hususî ve umumî hayatımızda rast geldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşımıza öğretmek için can atmalıyız. Bu milletin asırlardan beri hallolunmayan bir ihtiyacı birkaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir. Hiçbir muzafferiyetin hazırlarıyla kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı bilgisizlikten kurtaracak bir sade öğretmenliğin vicdanî hazzı, mevcudiyetimizi doyurmuştur.

1928 (Atatürk'ün M.A.D., s. 30)

Yeni harfler bizi çok işgal etmelidir. İnönü'ler, Sakarya, Dumlupınar arifelerinde ne kadar dikkatli, ne kadar uyanık, aynı zamanda ne kadar ümit dolu olduğumuzu düşününüz; yeni harfler meselesinde de o kadar dikkatli ve o kadar ümitli olmalıyız. Bu memleketin cidden mesut olmasını kalpten arzu edenler, bunca muvaffakiyetlerine rağmen hâlâ bu milletin dilini ve yazısını ilkel kavimlerin işaretleri gibi görerek ona hiçbir kıymet vermek lüzumunu hissetmeyenleri hakikate getirmeli, yeni harflere ve bu harflerle husule gelecek vaziyete bütün heyecanları, ümitleri ve ciddiyetleriyle ehemmiyet vermeli ve meşgul olmalıdırlar. Eğer bütün beynimizi demir çerçeve içinde bulunduran bu kıskacı parçalamazsak, bütün ihtilâl ve inkılâp muvaffakiyetlerinin mesut neticelerine rağmen parçalanırız. Kazandıklarımızla avunma ve bilhassa mağrur olmayı asla düşünmemeliyiz. Bundan sonra yapacaklarımızdan teselli vesilesi aramalıyız.

1928 (Yeni Türk Yazısı ile ilk Kıraat, 1928 s. 7)

Türk harfleri, memleketin umumî hayatına tamamen uygulanmıştır. İlk güçlükler, milletin ölkü kuvveti ve medeniyete olan sevgisi sayesinde kolaylıkla yenilmiştir.

1929 (Ayın Tarihi, Sayı : 68, 1929, s. 5024)

Kültür işlerimiz üzerine, ulusça gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini doğru temelleri üstüne kurmak, öz Türk diline değeri olan genişliği vermek için candan çalışılmakta olduğunu söylemeliyim.

1934 (Ayın Tarihi, Sayı: 12, 1934, s. 23)

Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün devlet teşkilâtımızın dikkatli, alâkalı olmasını isteriz.

1932 (Atatürk'ün S.D. I, s. 358)

Türk dili kaynakları üzerinde edindiğimiz bilgiler, umduğumuzdan daha verimli çıktı. Şimdi, yalnız ana dilimizin öz varlıklarını bilmekle kalmıyoruz; bunların çok eski bir medeniyetin ilk ana dili olduğunu da öğrendik.

(İbrahim Necmi Dilmen, Çığır Mecmuası, sayı: 74-75,

1939, s. 11; Mahmut Atilla Aykut, T.D.K. Yıllık 1944, s. 63)

Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin gelişmesinde başlıca etkidir. Türk dili, dillerin en zenginlerindendir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin.

Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk milleti, dilini de yabancı diller boyunduruğundan kurtarmalıdır.

1930 (*Sadri Maksudi Arsal, Türk Dili İçin*)

Millî bilincin ayakta kalabilmesi ve uyanık bulunması için dil ve tarih uğrunda çalışmaya mecburuz.

(*Enver Behnan Şapolyo, 1951
Olağanüstü Türk Dil Kurultayı, s. 53*)

Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felâketler içinde ahlâkını, an'anelerini, hâtıralarını, menfaatlerini, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olunduğunu görüyor. Türk dili, Türk milletinin kalbidir, zihnidir.

1931 (*Afetinan, Türk Dili Dergisi, Sayı : 182, 1966 s. 90*)

Türk dili zengin, geniş bir dildir. Her kavramı ifadeye kabiliyeti vardır. Yalnız onun bütün varlıklarını aramak, bulmak, toplamak, onlar üzerinde işlemek lâzımdır.

Türk milletini ve Türk dilini, medeniyet tarihinin ve kültür dillerinin dışında görmenin ne yaman bir yanlış olduğunu bütün dünyaya göstereceğiz.

(*Mahmut Atillâ Aykut, T.D.K. Yıllık 1944, s. 63*)

Öyle istiyorum ki, Türk dili bilim yöntemleriyle kurallarını ortaya koysun ve her dalda yazı yazarlar, bütün terimleriyle çoğunluğun anlayabileceği güzel, ahenkli dilimizi kullansınlar.

(*Afetinan, Türk dili Dergisi, Sayı: 182, 1966, s. 91*)

Klâsik etimoloji*'nin karışık görüşleri karşısında bizim teorimiz ve analiz metodumuz çok basit görünüyor. Fakat hakikat, ezeli ve ebedî hakikat, basittedir. Teorimizi bir dil kanunu olarak ilim âlemine tanıttığımız gün, Türklük için şanlı bir zafer günü olacaktır.

(*İbrahim Necmi Dilmen, Çığır Mecmuası, sayı: 74-75, 1939, s. 11; Mahmut Atillâ Aykut, T.D.K. Yıllık 1944, s. 63*)

3. Türk Dil Kurultayı'na gelen yabancı dil bilginlerini kabulü esnasında söylemiştir :

Dünya dil âlimlerinin Türk âlimleriyle beraber çalışmaları, dil ilminin şimdiye kadar halledemediği birçok güçlüklerin hallini kolaylaştıracaktır. Bundan, büyük hakikatler de meydana çıkacaktır.

1936 (*Ulus gazetesi, 25.8. 1936*)

Türk söz dizimi (sentaks) hakkında söylemiştir:

Türk, konuşurken önce somut şeyi, sonra soyut anlam bildiren kelimeyi söyler. “Ahmet geldi” der, çünkü Ahmet somut varlığı, geldi soyut anlamı ifade eder. Türkün tabîî söz dizimi budur. Bunu ancak heyecan, korku, şaşkınlık gibi haller bozabilir.

1935 (Abdülkadir İnan, Atatürk ve Devrik
Cümle, Türk Yurdu Dergisi, Sayı: 286, 1960)

Daha çocukken, dersler, kitaplar arasında yuvarlanırken hissederdim ki bu dilin bir şeye ihtiyacı var. O ihtiyacın ne olduğunu, nasıl elde edileceğini bilmezdim. Fakat mutlaka bir şey lâzım olduğunu duyardım.

1928 (İbrahim Necmi Dilmen,
Cumhuriyet gazetesi, 10. 11. 1941)

En iyi müdafaa usulü, taarruzdur. Şu halde dil alanında türemiş yabancılıklara saldıralım; ağacı bir defa silkeleyelim : Görelim, hangi çürükler düşecek; kalan sağlamlar bakalım ne kadardır? dökülmeyenler, özleri ve arınmışları bulununcaya kadar biraz daha işe yarayabilir; geçici olarak!...

(Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk T. ve D.K.H., s. 64)

Yeni Türkçe kelimeler teklif edebiliriz. Bu yönde ısrarla çalışmalıyız. Fakat, Türk dilinin yapısını zorlamak olmaz. Bu bünye meselesini Türk dilinin olgunlaşma seyrine bırakmalıyız. Birkaç gün önce Ahmet Cevat Bey'e söyledim : Ketebe, yektübü Arabındır; kâtip, kitap, mektup Türkündür.

(Abdülkadir İnan, Atatürk Devrine Ait Bir Hatıra,
Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 85, 1969, s. 21)

Türk dilinin sadeleştirilmesi, zenginleştirilmesi ve kamuoyuna bunların benimsetilmesi için her yayın vasıtasından faydalanmalıyız. Her aydın, hangi konuda olursa olsun yazarken buna dikkat edebilmeli; konuşma dilimizi ise ahenkli, güzel bir hale getirmeliyiz.

1938 (Afetinan, Atatürk ve Dil Bay-
ramı, Atatürk'e Saygı, T.D.K. s. 54)

Dil işimizde henüz bir oturmuşluğa varamadık; daha çok ve pek çok çalışmak lâzımdır.

1938 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 222)

Onları ortaya atmak lâzımdır. Millî zevkimiz hangisinden hoşlanır ve onu kullanırsa, o zaman sözlüğümüze koyalım.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 213)

Söz konusu tabirler, uluslararası ilim sahasında kolaylıkla ilerlememize mânidir! Fen terimleri o suretle yapılmalı ki, mânaları ancak istenilen şeyi ifade edebilsin.

(Akil Muhtar Özden, Atatürk'e ait Bilinmeyen
Hatıralar, Yeni Mecmua, Sayı : 21, 1939)

Sanat, güzelliğin ifadesidir. Bu ifade sözle olursa şiir, nağme ile olursa musiki, resim ile olursa ressamlık, oyma ile olursa heykeltraşlık, bina ile olursa mimarlık... olur.

(Ahmet Cevat Emre, Muhit Mec.,
Sene : 1, No : 2, 1928, s. 84)

Atatürk tarafından yazdırılmıştır:

Güzel sanatlar terimini, Türkler zannediyorum pek haklı olarak 1-Musiki, 2-Resim, 3-Heykeltraşlık, 4-Edebiyat, 5-Mimarlık, 6-Rakstan oluşmuş saymışlardır. Bu dal, insan topluluklarının yüksek niteliğini belirlemede çok büyük önem taşır. Bu yüksek kıymet, yüksek incelik, maharet, ince kabiliyet ve işte bunların hepsini yapabilmek, sanatkârlığın birleşmiş ifadesidir. Bu mesele üzerinde bizim de, çocuklarımızın da esaslı olarak durmanız lâzımdır.

1936 (Cevat Abbas Gürer, Cumhuriyet gazetesi, 10.11.1941)

İnsanlar olgunlaşmak için bazı şeylere muhtaçtır. Bir millet ki resim yapmaz, bir millet ki heykel yapmaz, bir millet ki fennin gerektirdiği şeyleri yapmaz; itiraf etmeli ki o milletin ilerleme yolunda yeri yoktur. Halbuki bizim milletimiz, hakikî özellikleriyle medenî ve ileri olmaya lâyıktır ve olacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 67)

Bir sohbet esnasında ressam Çallı İbrahim'e söylemiştir:

Aynı milletin çocuklarının hep beraber bulunarak birbirlerini tanımaları, birbirlerini sevmeleri ve bu birlik sevgisinden çıkacak yüksek hislere aynen tâbi olmaları güzel bir şeydir. Eğer güzel sanatlar müntesibi sıfatıyla siz bunu tespit ederseniz, bütün millete ve bütün insanlığa hizmet edersiniz.

(Hasan Cemil Çambel, Dünya gazetesi, 30. 8. 1952)

Fikirler ve inkılâplar, sanatla yayılır.

(Atatürk'ten B.H., s. 84)

Güzel sanatların her şubesi için, Kamutay'ın göstereceği alâka ve emek, milletin insanî ve medenî hayatı ve çalışkanlık veriminin artması için çok tesirlidir.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s. 373)

Atatürk tarafından yazdırılmıştır :

Güzel sanatlarda muvaffakiyet, bütün inkılâpların muvaffak olduğunun en kesin delilidir. Bunda muvaffak olamayan milletlere ne yazıktır! Onlar, bütün muvaffakiyetlerine rağmen medeniyet alanında yüksek insanlık sıfatıyla tanınmaktan daima mahrum kalacaklardır.

1936 (Cevat Abbas Gürer, Cumhuriyet gazetesi, 10. 11. 1941)

Tiyatro sanatçılarına söylemiştir:

Efendiler... Hepiniz mebus olabilirsiniz, vekil olabilirsiniz; hattâ cumhurbaşkanı olabilirsiniz; fakat, sanatkâr olamazsınız. Hayatlarını büyük bir sanata vakfeden bu çocukları sevelim...

1930 (İ. Galip Arcan Anlatıyor, Ses dergisinden alıntı, Sümerbank dergisi, cilt: 3, sayı:29, 1963)

Elini öpmek isteyen tiyatro sanatçılarına söylemiştir:

- Sanatkâr el öpmez; sanatkârın eli öpülür!

Bursa'da temsil veren tiyatro sanatçılarınza söyledikleri:

Sizleri çok takdir ederim. İnkılâbımızda sizin de mühim hizmetleriniz vardır. Sanatınızı meslek edinerek azmetmenizi, arkadaşlarınızla samimî olarak geçinmenizi bilhassa tavsiye ederim. Sizin vatana en büyük hizmetiniz, Anadolumuzu baştan başa dolaşıp halkımıza sanatın ne olduğunu anlatmanız olacaktır.

1926 (Atatürk'ün S.D.V, s. 44)

Ankara Halkevi'nde ressamlarla sohbet esnasında söyledikleri:

Arkadaşlar, siz ressamlarla konuşmak ve sanatkârın basit bir tarifini yapmak için gelmiş bulunuyorum. Gerçi sözlerin meslekî faaliyetinizin ve ihtisasınızın bulunduğu bu sahada sanatkârı tarif etmek ve size sizden bahsetmek garip olur amma.. Sanatkârı tarif eden pek çok sanatkârın sözlerini bilirsiniz; lâkin ben size sanatı ve sanatkârı bildiğiniz tariflerden bambaşka, daha doğrusu askerce bir tarif ile anlatmak istiyorum: Ben bir bölük komutanıyım, rütbem yüzbaşısıdır. Üstümden emir aldım; karşıdaki tepeyi düşmandan gün doğmadan zapt edeceğim. Bu emir üzerine bütün erlerin donatımını tamamlayıp harp hazırlığını yaptıktan sonra karşıdaki tepeyi, gün doğmadan işgal edeceğimizi bölüğüme söyledim. Taarruz başladı. Lâkin tepenin önünde geniş bir vâdi var; bu vâdinin ne kadar zamanda geçilebileceğini tahmin ve hesap etmiş olmama rağmen bu tahmin ve hesapta yanılmışız. Düşmanın da umduğumuzdan daha kuvvetli hazırlığı ve inatçı bir şekilde müdafaasıyla karşılaşmış bulunuyoruz ve gün doğmak üzeredir. Biz, aldığımız emre göre, gün doğmadan tepeyi işgal edecektik. “Gün doğmak üzeredir” diyerek bu tepeyi işgalden vaz mı geçelim? Hayır, zarar yok, geç de olsa, gün de doğsa gayemize erişeceğiz. Taarruz, bütün gücü ve şiddeti ile devam ediyor. Büyük bir cesaretle dövüşe, dövüşe tepenin eteklerine kadar yaklaşmış aslan neferlerin tepeyi işgali artık bir dakika meselesi olmuştur. Güneş yavaş yavaş doğmakta, ancak yarım kurs halinde iken bu tepenin zirvesini ısıldatmaktadır. Fakat birkaç tane er, ellerindeki Türk bayrağını tepenin ısıldayan zirvesine dikmek için bütün gücü ile koşuyor ve tepenin zirvesine şanlı Türk bayrağını dikerken terlemiş alnını günün ilk ışığının vurduğunu hissediyor.

İşte sanatkâr da, toplumda uzun çalışma ve çabalardan sonra alnında ışığı ilk hisseden insandır.

(İbrahim Ceyhan, Atatürk'e göre Sanatkâr,
Atatürk'e Ait Hatıralar, A. Hidayet Reel, s. 159 -160)

Yabancı bir ressamın yaptığı yağlıboya portresinde, bazı arkadaşlarının benzeyişte kusur bulmaları üzerine söyledikleri:

- Olabilir! Fakat inanır mısınız, bu portre bir aralık bana son derece benzemişti; fakat, üstat durmasını bilmedi! Sanatkârlar, komutanlar gibi durmasını bilmelidirler; aksi takdirde vardıkları başarı düzeyinden iniş başlar.

(Atatürk'ten B.H., s. 39)

Edebiyat denildiği zaman şu anlaşılır: Söz ve mânayı, yani insan dimağında yer eden, her türlü bilgileri ve insan karakterinin en büyük duygularını, bunları dinleyenleri veya okuyanları, çok alâkalı kılacak surette söylemek ve yazmak sanatı. Bunun içindir ki, edebiyat, ister nesir halinde olsun, ister nazım şeklinde olsun, tıpkı resim gibi, heykeltraşlık gibi bilhassa musiki gibi, güzel sanatlardan sayıla gelmektedir.

Beşeriyette, en müspet ilim ve en ince teknik esaslarına dayanan hayatla ve kanla karşılaşmak, kendileri için alında yazılı olan askerlik gibi yüksek bir idealist meslek dahi, kendini içinde bulunduğu topluma anlatabilmek ve bu büyük insanlık ve kahramanlık yolculuğunu hazırlayabilmek için, uyandırıcı, hedeflendirici, yürütücü ve nihayet fedakâr ve kahraman yapıcı vasıtayı, edebiyatta bulur. Bu itibarla, edebiyatın her insan cemiyeti ve bu cemiyetin hal ve istikbalini koruyan ve koruyacak olan her teşekkül için, en esaslı terbiye vasıtalarından biri olduğu, kolaylıkla anlaşılır.

Bunun içindir ki Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı, edebiyat öğretiminde şu noktalara, bilhassa ehemmiyet ve kıymet vermelidir:

a) Türk çocuğunun kafasını, fitrî yaradılışındaki dikkat ve itinaya göre oluşturmak. Bu, Cumhuriyetin sıhhi düzeni ile alâkadar olan vekâlete de yönelen bir vazifedir.

b) Güzel muhafaza edilen Türk kafa ve zekâlarını açmak, yaymak, genişletmek. Bu, bilhassa Kültür Bakanlığı'nın vazifesidir. Bununla birlikte olarak, istidatlı Türk çocuk kafalarına müspet ilim ve maddî teknik mefhumlarını, yalnız nazarî olarak değil, aynı zamanda pratik vasıtalar ile de yerleştirmek.

c) Bir taraftan da, Türk kafalarındaki kabiliyetleri, Türk karakterindeki sağlamlıkları, Türk duygularındaki yükseklik ve genişlikleri, kendilerini hiç zorlamadan, tabii bir tarzda ve olduğu gibi ifadeye onları alıştırarak.

Bunlar yapılıncaya, netice şu olacaktır: Türk çocuğu konuşurken, onun ifade ve anlatış tarzı, Türk çocuğu yazarken, onun ifade üslûbu, kendisini dinleyenleri, onun yürüdüğü yola götürebilecek bu kabiliyeti sayesinde, Türk çocuğu kendisini dinleyen veya yazısını okuyanları, peşine takarak yüksek Türk ülküsüne iletebilecek, ulaştırabilecektir. Bu edebiyat telâkkisi, böyle bir edebiyat öğretimi sayesinde ki, edebiyat anlamından anlaşılan gayeye varmak mümkün olabilir.

1937 (Afetinan, Atatürk
Hakkında H.B., s. 272-273)

İnsanlarda birtakım ince, yüksek ve temiz duygular vardır ki insan onlarla yaşar. İşte o ince, yüksek, derin ve temiz duyguları en ziyade duyabilen ve diğer insanlara duyurabilen, şairdir.

(Ahmet Cevat Emre, Muhit Mec.,
Sene : 1, No. 2, 1928, s. 65)

29 Ağustos 1928 akşamı Dolmabahçe Sarayı'nda çoğunluğu şair ve yazarlardan kurulu bir sofrada şair Halit Fahri Ozansoy'a yazdırmıştır :

Kesinlikle, dahil olduğun parlak Türk devrinde şair olduğunuzu ispat edeceksin. Şiirlerin şen, neşeli, faal Türk milletinin sevinç, neşe, faaliyet, his ve hareketlerini şakiyacaktır. Buna mevcudiyetini hasredeceksin! Kökü çok büyük olan, dalları ondan daha büyük olacak olan bir ırkın çocuğu olarak, mensup bulunduğun millete

lâyık şiirler yazacaksın. Bunu yaparsan kimse itiraz edemez ve kabul ediyorum ki, o zaman muvaffak oldum diyeceksin.

1928 (Halit Fahri Ozansoy, Edebiyatçılar Çevremde, 1970, s. 263)

Ben edebiyatı ve şiiri severim.

1915 (İbrahim Alâettin Gövsa, Acılar, s. 9)

Güzel konuşmak için, serbest olmak ve kelimelerin mânalarını yerinde yapılan jestlerle takviye etmek lâzımdır.

1932 (Lütfi Aksoy, Atatürk'e Ait Bilinmeyen Hatıralar, Yeni Mecmua, No: 19, 8. 9. 1939)

Hayatta musiki lâzım mıdır? Hayatta musiki lâzım değildir; çünkü hayat musikidir. Musiki ile alâkası olmayan yaratıklar insan değildirler. Eğer söz konusu olan hayat, insan hayatı ise musiki mutlaka vardır. Musikisiz hayat, zaten mevcut olamaz. Musiki hayatın neşesi, ruhu, sevinci ve her şeyidir. Yalnız musikinin nev'i, üzerinde düşünmeye değer.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 231-232)

Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak, bunda en çabuk, en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğine ölçü, musikide değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.

Bugün dinletmeye yeltenilen musiki, yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkca bilmeliyiz. Ulusal, ince duyguları, düşünceleri anlatan yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son musiki kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak bu düzeyde, Türk ulusal musikisi yükselebilir, evrensel musikide yerini alabilir.

1934 (Aydın Tarihi, Sayı 12, 1934. s. 23)

Atatürk tarafından yazdırılmış bir nottan:

Bir millet çok şeyde inkılâp yapabilir ve bunların hepsinde de muvaffak olabilir; fakat, musiki inkılâbıdır ki, milletin yüksek gelişiminin işaretidir.

1936 (Cumhuriyet gazetesi, 5.9.1936)

Çankaya'da müzisyenlere söylemiştir :

- Osmanlı musikisi, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki büyük inkılâpları terennüm edecek kudrette değildir. Bize yeni bir musiki lâzımdır ve bu musiki özünü halk musikisinden alan çok sesli bir musiki olacaktır. İtiyat dediğiniz şeye gelince, sizin Osmanlı musikinizi Anadolu köylüsü dinler mi? Dinlemiş mi? Onda o musikinin itiyadı yoktur.

1934 (A. Adnan Saygun, Atatürk ve Musiki, s. 48-49)

Musikisiz devrim olmaz.

(Fahri Rifki Atay, Çankaya 1969, s. 410)

Eski musikiyi batı musikisine üstün çıkarmak için çalışanlar bir ufak gerçeği fark edemez görünürler. Bu gerçeği kısaca ifade etmek lâzım gelirse diyebiliriz ki,

bütün bu canlandırma işinde ele alınan musiki parçaları, Türklerin herhangi bir âyinde, şenlikte bütün maddî ve hissî kabiliyetlerini yüksek derecede kullanarak oynamalarına yarayan nağmelerdir. Bu fasıldan olan musikiyi bugünün dans parçaları gibi saymakta hata yoktur. Ancak, bugünkü Türk kafası musikiyi düşündüğü zaman yalnız basit oyunlara yarayacak, insanlara basit ve geçici heyecan verecek musiki aramıyor. Musiki dendiği zaman, yüksek duygularımızın, hayat ve hâtıralarımızın ifadesini bulan bir musiki istiyoruz. Bugünkü Türkler musikiden, diğer yüksek ve hassas cemiyetlerin beklediği hizmeti bekliyor. İşte bu bakımdan klâsik Osmanlı musikisini canlandırmaya çalışanların çok dikkatli bulunmaları gerekir.

Biz, bir Türk bestesini dinlediğimiz zaman ondan geçmişin uyanma bırakması lâzım gelen hikâyesini kalbimize giren oklar gibi duymak isteriz. Acı olsun, tatlı olsun biz, bir beste dinlerken ve farkında olmaksızın hislerimizin inceler olduğunu duymak isteriz. Bütün bunlardan başka musikiden beklediğimiz maddî, fikrî ve hissî uyanıklık ve çevikliğin takviyesi olduğuna şüphe yoktur. Yeni şairlerimizden, ediplerimizden, musiki bilginlerimizden ve bilhassa ses sanatkarlarından istediğimiz ve aradığımız budur.

1938 (Kemal Ünal, *Ulus gazetesi*. 10. 11. 1939)

Bizim hakikî musikimiz, Anadolu halkında işitilebilir.

1930 (Aydın Tarihi, Sayı: 73, 1930)

Bu gece burada güzel bir tesadüf eseri olarak şarkın en seçkin iki musiki topluluğunu dinledim. Fakat, benim Türk duyguları üzerindeki gözlemim şudur ki, artık bu musiki, bu basit musiki, Türk'ün çok açık ruh ve hissini tatmine kâfi gelemez. Şimdi karşıda medenî dünyanın musikisi de işitildi. Bu ana kadar şark musikisi denilen terennümler karşısında cansız gibi görünen halk, derhal harekete ve faaliyete geçti. Hepsini oynuyorlar. Bu pek tabiidir. Hakikaten, Türk yaradılıştan şen ve neşelidir. Eğer onun bu güzel huyu bir zaman için fark olunmamışsa, kendinin kusuru değildir. Kusurlu hareketlerin acı, felâketli neticeleri vardır. Bunu fark etmemek, kabahattir. İşte Türk milleti bunun için gamlandı. Fakat, artık millet hatalarını kanı ile düzeltmiştir; artık gönlü rahattır, artık Türk şendir, yaradılışında olduğu gibi. Artık Türk şendir, çünkü ona ilişkin tehlikeli olduğu tekrar ispat istemez, kanaatindedir. Bu kanaat aynı zamanda temennidir.

1928 (M.E.İ.S.D.İ.s. 32-33)

Bizler alaturka müziğe alışmışız; ama, yeni nesiller alafranga müziğe alışmalıdırlar.

(Kâzım Özalp, *Özalp Atatürk'ü Anlatıyor*, Milliyet gazetesi, 27. 11. 1969)

Çocuklarımızın ve gelecek nesillerin musikisi, batı medeniyetinin musikisidir.

(Fahri Rıfkı Atay, *Çankaya*, 1969, s.410)

Biz, çok defa, bu musikinin tam haysiyetini bulamıyoruz. İşte bu dinlediğimiz, hakiki Türk musikisidir ve hiç şüphesiz, yüksek bir medeniyetin musikisidir. Bu musikiyi, bütün dünyanın anlaması lâzımdır. Fakat, onu bütün dünyaya

anlatabilmek için, bizim milletçe, bugünkü medenî dünyanın seviyesine yükselmemiz lâzımdır.

(Mesut Cemil Anlatıyor: Nükte, Fıkra ve Çizgi-
lerle Atatürk II, 1954, Der : N.A. Banoğlu, s. 52)

Biz batınıkini hürmetle dinlediğimiz gibi, bizim musikimiz de bütün dünyada hürmetle dinlenecek bir halde olmalıdır.

(Osman Ergin, Hafız Yaşar Okur'dan naklen,
Türkiye Maarif Tarihi, Cilt: 5, 1943, s. 1534-1535)

Bu oyun, milletimizin erkek oyunu, kahraman oyunudur; bilmek lâzım!

1935 (Fahrettin Altay, 10 Yıl
Savaş ve Sonrası, 1970, s. 398)

Selim Sırrı (Tarcan)'ın bir kız öğrenci ile zeybek oyununu izledikten sonra söyledikleri:

Selim Sırrı Bey, zeybek raksını geliştirirken ona bir medenî şekil vermiştir. Bu sanatkar üstadın eseri hepimiz tarafından kabul edilerek millî ve sosyal hayatımızda yer tutacak kadar olgunlaşmış, estetik bir şekil almıştır. Artık Avrupalılara; “Bizim de mükemmel bir raksımız var” diyebiliriz ve bu oyunu salonlarımızda, müsamerelerimizde oynayabiliriz. Zeybek dansı, her toplumsal salonda kadınla beraber oynanabilir ve oynanmalıdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.V, s. 38)

Dünyada medenî, ileri ve olgun olmak isteyen herhangi bir millet, mutlaka heykel yapacak ve heykeltraş yetiştirecektir. Abidelerin şuraya buraya tarihî hatıralar olarak dikilmesinin dine aykırı olduğunu iddia edenler, din hükümlerini gereği gibi araştırıp tetkik etmemiş olanlardır.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 66)

Aydın ve dindar olan milletimiz, ilerlemenin vasıtalarından biri olan heykeltraşlığı en son derecede ilerletecek ve memleketimizin her köşesi, ecdadımızın ve bundan sonra yetişecek evlâtlarımızın hatıralarını güzel heykellerle dünyaya ilân edecektir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 66)

Mimar Koca Sinan'ın eserlerinin en yoğun bulunduğu İstanbul'da ve son şaheserinin yapıldığı Edirne'de, ona bir anıt dikilmelidir. Ancak, Cumhuriyetimizin başkenti Ankara'da da bütün Türk büyüklerinin heykelleri ve anıtlarının dikilmesi, gelecek nesillere örnek olmaları bakımından lâzımdır.

1935 (Afetinan, Mimar Koca Sinan, s. 67)

Eski milletler büyük çalışmalar sonunda kendilerine has birer mimarî stil yaratmışlardır. Son asrın sanat çalışma ve düşünceleri sonunda da modern bir mimarlık doğmuştur. Fakat, bu modern mimarlık da her milletin düşünce ve karakter farklarıyla birbirinden ayrı bir görünüş ve anlamdadır. Bir İtalyan modern mimarlığıyla bir Alman modern mimarlığı arasında çok değişiklikler vardır. Bu modern mimarlıklar bütün görünüşleriyle de hangi milletin malı olduğunu anlatmaktadırlar. Bizde de asrın bütün düşünce ve ihtiyaçlarına cevap verecek,

ruhlarımızı okşayacak bir modern mimarlık lâzımdır. Fakat, bu modern mimarlık diğer milletlerin taklitçiliği değil, yurdumuza has, Türklüğe özgü bir mimarlık olmalıdır. Yapılan bazı binaları görüyorum; bunlar bir Avrupa modern mimarlığının aynen kopyasıdır. Bize orijinal bir modern Türk mimarlığı lâzımdır. Eminim ki, yetişmekte olan genç Türk mimarları, bu haklı isteğimde olumlu bir yaratıcılığa erişeceklerdir.

(Mimar Hikmet Koyunoğlu, *Kültür ve Sanat*, sayı : 5, 1977, s. 151)

Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir. Yazan yapana sadık kalmazsa değişmeyen hakikat, insanlığı şaşırtacak bir mahiyet alır.

1931 (Hasan Cemil Çambel, *T.T.K. Belleten Cilt:3, Sayı: 10, 1939, s. 272*)

Herhangi bir tarihi elinize aldığınız zaman, onun gerçeğe uygun olup olmadığına güven duymak için dayandığı kaynak ve belgeleri araştırılır. Bizim şimdiye kadar doğru bir millî tarihe malik olamayışımızın sebebi tarihlerimizin, hakikî okuyucuların belgelere dayanmaktan ziyade ya birtakım meddahların veya birtakım kendini beğenmişlerin hakikat ve mantıktan uzak sözlerinden başka kaynak bulamamak bedbahtlığıdır.

1924 (Atatürk'le Konuşmalar, Mustafa Baydar, s. 92)

İnsan, tarihin mânasını ancak olgun bir yaşa eriştikten sonra anlıyor. Ve tarih ancak bu yaştan sonra yazılabilir. Çok arzu ederdim ki, birkaç arkadaşla beraber hayatımızdan geri kalan zamanı tarih yazmakla geçirelim!

(Yusuf Ziya Özer, *Ulus gazetesi 10. 11. 1939*)

Tarihi yapan akıl, mantık, muhakeme değil, belki bunlardan ziyade duygulardır.

1923 (Atatürk'ün *S.D.II, s. 116*)

Sonradan uydurma bir eser vücuda getirerek ertesi gün pişman olmaktansa, hiçbir eser vücuda getirmemek, beceriksizliğini itiraf etmek daha iyidir.

1931 (Uluğ İğdemir, *Sümerbank Der-gisi, Cilt: 3, Sayı: 29, 1963, s. 184*)

İnsanların tarihten alabilecekleri mühim dikkat ve uyanıklık dersleri, bence devletlerin umumiyetle siyasî müesseselerin teşekküllerinde, bu müesseselerin mahiyetlerini değiştirmede ve bunların çözülme ve sonlanmalarında müessir olmuş olan sebepler ve âmillerin tetkikinden çıkan neticeler olmalıdır. Meselâ Osmanlı İmparatorluğunun doğmasını gerektiren sebep ve âmillerin tetkikinden çıkan netice, mühim olduğu gibi, bu İmparatorluğun batması sebep ve âmillerinin tetkikinden çıkacak netice de o kadar mühimdir. Bu tetkiklerde, şüphesiz siyasî müesseseyi kuran milletlerin her görüş noktasından kültürleri derecesi mütalâa olunur; şahısların müspet ve menfî tesirleri göz önüne alınır.

1930 (Afetinan, *Atatürk Hakkında H.B., s. 264*)

Tarih ne güzel aynadır. İnsanlar, özellikle ahlâkta gelişmemiş kavimler, en büyük kutsal kavramlar karşısında bile hasis duygulara tâbi olmaktan nefislerini menedemiyor. Tarihin sinesine geçen büyük hâdiselerde, bu hâdiseler içinde âmil ve fâil olanların hal, hareket ve muameleleri onların ahlâk seviyelerini ne açık gösterir.

1915 (Mustafa Kemal, Anafartalar
M.A.T. Yayımlayan Uluğ İğdemir, s. 27)

Tarihte şanlar, şöhretler kazanmış pek çok insanlar millî noktadan fazilete sahip değildir. Meselâ hakikaten askerî kudret sahibi olan, Moskova'ya kadar giden, yangınlar harabeler üstünden Fransız ordusunu sürükleyip eriten Napolyon'u düşününüz. Onun hareketleri Fransız milletin hakikî ve millî menfaatlerini değil, kendi cihangirane emellerini tatmin içindi. Bunu tatmin için Fransa'nın milyonlarca seçkin evlâdını eritti ve nihayet hepinizin bildiğiniz âkıbete uğradı. Bizim Osmanlı tarihindeki en büyük ve şanlı görülen hareketleri de aynı noktadan tetkik, aynı mahiyette mukayese etmek mümkündür.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 161-162)

Ankara ve İstanbul şehirlerinden birine "Atatürk" adı verilmesi için bir kanun teklifi hazırlığı üzerine söyledikleri:

Bir adın tarihte kalması ve ağızlarda söylenmesi için, şehirlerin temellerine sığınmak şart değildir. Tarih, zorlanmayı sevmeyen nazlı bir peridir; fikirleri tercih eder.

(Fahri Rifki Atay, Babanız Atatürk, s. 135)

Tarih bir milletin kanını, hakkını, varlığını hiçbir zaman inkâr edemez.

1919 (Nutuk III, s.928)

İnsanların meşgul olduğu bütün meseleler, karşılaştığı bütün tehlikeler, elde ettiği muvaffakiyetler, ortaklaşa, umumî bir mücadelenin dalgaları içinden doğagelmıştır. Doğu milletlerinin, batı milletlerine taarruz ve hücumu, tarihin belli başlı bir safhasıdır. Doğu milletlerini, batı milletlerine taarruz ve hücumu, tarihin bellibaşlı bir safhasıdır. Doğu milletleri arasında, Türk unsurunun başta ve en kuvvetli olduğu malumdur. Gerçekten Türkler, Müslümanlıktan önce ve Müslümanlıktan sonra, Avrupa içerisine girmişler, taarruzlar, istilâlar yapmışlardır. Batıya taarruz eden ve istilâlarını İspanya'da Fransa hudutlarına kadar sürdüren Araplar da vardır. Fakat, her taarruza karşı, daima, karşı taarruz düşünmek lâzımdır. Karşı taarruz ihtimalini düşünmeden ve ona karşı güvenilir tedbir bulmadan hareket edenlerin sonu, yenilmek ve bozguna uğramaktır, yok olmaktır.

Batının, Araplara karşı taarruzu, Endülüs'te acı ve ibrete değer bir tarihî felâket ile başladı. Fakat, orada bitmedi, Takip, Afrika kuzeyinde devam etti. Attilâ'nın, Fransa ve Batı Roma topraklarına kadar yayılmış olan imparatorluğunu hatırladıktan sonra, Selçuk Devleti yıkıntısı üzerinde teşekkül eden Osmanlı Devleti'nin, İstanbul'da Doğu Roma İmparatorluğu'nun taç ve tahtına sahip olduğu devirlere gözlerimizi çevirelim. Osmanlı hükümdarları içinde, Almanya'yı, Batı Roma'yı zapt ve istilâ ederek muazzam bir imparatorluk kurmak teşebbüsünde bulunmuş olan vardı. Yine bu hükümdarlardan biri, bütün İslâm âlemini bir noktaya bağlayarak sevk ve idare etmeyi düşündü. Bu emelin sevkiyle Suriye'yi,

Mısır'ı zapt etti. Halife unvanını takındı. Diğer bir sultan da, hem Avrupa'yı zapt etmek, hem İslâm âlemini hükmü ve idaresi altına almak gayesini takip etti. Batının arasız mukabil taarruzu, İslâm âleminin hoşnutsuzluğu ve isyanı ve böyle cihangirane tasavvurlar ve emellerin aynı hudut içine aldığı muhtelif unsurların uyuşmazlıkları, netice olarak benzerleri gibi Osmanlı İmparatorluğu'nu da tarihini sinesine bıraktı.

1920 (Nutuk II, s. 435)

Bizim Türk milletimiz, eski ve şerefli bir millettir. Zaten Orta Asya'nın Altay yaylasında yetiştiği için kartalın meziyetlerini daha gençliğinde kazanmıştır; tâ uzakları görür, hızlı bir uçuşu vardır ve bu ruhu barındıracak kadar kuvvetli bir beden sahibidir. Zaten maddî olsun, dimağî olsun hiçbir sıkıcı hudut içinde durmaz yaradılıştan olduğundan yüksek anayurdunun, dünyadan uzak vaziyetine karşı isyan etmiştir. İşte o zaman bu ilk Türkler, başlarını alarak dünyanın hem doğusuna hem batısına yayıldılar. Yılmaz atalarımızın bütün bu ilk akınlarıyla bugünün Türk milleti olan bizler pek ziyade alâkadarız. Ancak, en büyük alâkamız onların Çin büyük duvarını paralayarak o vakte kadar korunabilmiş Çin medeniyetinin tâ yüreğine sokulmalarına yahut kuzey-batıya doğru dönerek geniş İskandinavya sahasına girmelerine ait olmadığı gibi, tarihin Attilâ dediği büyük bir Türk kumandasında Orta Avrupa'ya akın etmesine veya kardeş milletlerin bu gibi istilâ hareketlerine de bağlanamaz. Biz, tabîî olarak ve başlıca o grupla alâkadarız ki tam batı istikametinde yakın doğuya doğru gelerek, bugün Sümer medeniyeti, Hitit medeniyeti denilen medeniyetlerle Anadolu'nun başlıca tarihten önceki medeniyetlerini kurmuşlardır. Batı medeniyeti, Asya kıtasındaki insan denizinin bu birbirini kovalayan dalgaları önüne bir büyük set kurdu ve bu set en sonra Bizans İmparatorluğu şeklinde meydana çıktı. Bu imparatorlukla atalarımız dövüşmeye başladılar. Zafer tam pençemize girerken bu sefer batıdan gelen başka bir dalga - Haçlılar- Anadolu'ya saldırarak kat'i zaferimizi, yani büyük harp mükâfatı ve geniş imparatorluk sembolü olan İstanbul'u almamızı tam iki yüz sene -1453 senesinde kadar- geri bıraktı.

Biz Türkler, her çağda doğunun kılıcının keskin ağzı idik. Lâkin gitgide birçok levanten unsurlar biz galiplere karıştıklarından, Osmanlı İmparatorluğu denilen o milletler karması ortaya çıktı. Bu Osmanlı İmparatorluğu, memleketteki Türk unsurunu Avrupa içlerine karayel (kuzey-batı) istikametinde iki büyük met dalgası halinde kullanmakla istifade etti. Kanunî Süleyman zamanında, aradaki bütün Balkanlarla ötelerini zapt ederek Viyana kapılarına dayandı. Türklerin bu istikamette ikinci dalgalanışı Dördüncü Mehmet zamanındadır ki, o da aynı derece cengâverane ve zaferlidir. Osmanlı İmparatorluğu, biz kahraman Türkler nedeniyle bir büyük devlet oldu ve dinimiz olan İslâmiyet üzerine büyük bir ruhanî teşkilât yapıldı. İşte bu devlet ile ruhanî teşkilât çok kuvvetli bir müessese halinde İstanbul'da birleştiler. Orada kahraman Türk, saray entrikalarına ve ruhanî teşkilâtın nüfuzuna mağlûp oldu ki, bu iki müessese tahakküm merkezlerinden tâ uzakları ve Avrupa, Anadolu ve Kuzey Afrika'daki mıntıkaları idare ediyorlardı. İşte birinci büyük tablomuz burada bitiyor. Bu tablo Türkler tarafından boyanmış ve süslenmiş iken bu cengâverler şimdi saray entrikalarından bunalarak arka zemine atılmışlardı.

Tarih yürüdü. Bundan sonra Türk İmparatorluğu, batı medeniyetine karşı kendisini Türk silâhlarıyla değil, daha ziyade batı devletlerini birbirine düşürmek suretiyle müdafaa etti ki bu devletlerin siyaseti de İstanbul'a ve Boğazlara talip olmak isteğiyle birleşiyordu. Avrupalılar bize "Avrupa'nın hasta adamı" adını verdiler ve her tarafta birçok miras davacıları türedi. En sonra batı devletlerinin arasında Büyük Harp çıktı. Biz de, Küçük Asya'da ticarî menfaatler arayan merkezî Avrupa devletlerinin yakın doğu ihtiraslarıyla bu harbe sürüklendik.

1932 (General Sherrill, Atatürk Nezdinde Bir Yıl Elçilik, Çev: Ahmet Ekrem, 1935, s. 88-89)

Türkler, onbeş asır evvel Asya'nın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyetlerine belirti olmuş birer unsurdur. Sefirlerini Çin'e gönderen ve Bizans'ın sefirlerini kabul eden bir Türk devleti, ecdadımız olan Türk milletinin teşkil eylediği bir devlet idi.

1922 (Atatürk'ün S.D. I, . 262)

Asya Türk Hun İmparatorluğu'nun kuruluş tarihi Çin'de imparatorluk kuruluş tarihi ile başlar. Çin'in, M.E 13. asra ait vesikaları bunu böyle kaydeder. Ancak, bu büyük Türk İmparatorluğu'nun bizce malûm olabilen imparatoru Teoman'dır. Teoman, M.E. 13. asır başında yaşamış büyük bir kahramandır. Çinliler, bu kahramanın Çin'de imparatorluk kurmuş olan büyük Türk kumandanlarının neslinden geldiğini iddia ederler. Teoman'ın oğlu Türk İmparatoru Mete de meşhurdur. O, doğuda Kadirgan dağlarından batıda Hazer denizine kadar, kuzeyde Sibiry'a'dan güneyde Himalaya eteklerine kadar geniş hudutlar içinde büyük Türk İmparatorluğu'nu teşkil etmiş yüksek bir Türk Hakanı'dır. Mete, Çin İmparatoru ordularını büyük meydan muharebelerinde mağlup etmiş, Çin İmparatoru'nu sığındığı kalede kuşatmış, ancak karısının şefaati ile fakat kendisine vergi vererek, tâbiyetini de kabul eyleyerek serbest bırakmış bir Türk İmparatorudur. Bence Mete çok büyüktür. Bütün Türk tarihinde Oğuz efsanesinin atf ve isnat olunabileceği adam odur. Fakat düşünülürse Teoman, elbetteki ondan da büyüktür. Çünkü her şeyi hazırlayan odur. İskender, "Büyük" lâkabı ile anılırdı. Fakat hakikatte ondan büyük olan Filip'tir. Çünkü İskender'in muvaffakiyeti için lâzım olan siyasî ve askerî vasıtaları hazırlayan odur. Eyüpoğullarından Selâhattin, Haçlılardan Kudüs'ü kurtarmış olmakla tanınmış büyük bir Türk'tür. Fakat ondan daha büyük olan bizzat Selâhattin'i ve onun muvaffak ordularını ve vasıtalarını hazırladıktan sonra ölen büyük Türk Nurettin'dir. Beşer tarihinde silinmez satırlarla mevcudiyetini yazdırmış olan odur.

(Kâzım Özalp, Özalp, Atatürk'ü Anlatıyor, Milliyet gazetesi, 22. 11. 1969)

Milletimiz, ufak bir aşiretten anavatanda müstakil bir devlet tesis ettikten başka batı âlemine, düşman içine girdi ve orada çok büyük müşkülât içinde bir imparatorluk vücuda getirdi. Ve bunu, bu imparatorluğu altı yüz seneden beri tam bir heybet ve azametle devam ettirdi. Buna muvaffak olan bir millet, elbette yüksek siyasî ve idarî niteliklere sahiptir. Böyle bir vaziyet yalnız kılıç kuvvetiyle vücuda gelemeydi. Cihanın malûmudur ki, Osmanlı Devleti pek geniş olan ülkesinde bir hududundan diğer hududuna ordusunu fevkalâde süratle ve tamamen donatılmış olarak naklelerdi. Ve bu orduyu aylarca ve belki de senelerce iyi besler ve idare ederdi. Böyle bir hareket yalnız ordu teşkilâtının değil, bütün idarî şubelerin fevkalâde mükemmeliyetini ve kendilerinin kabiliyetli olduğunu gösterir.

Türk milleti, bin yıldan fazla bir zamandır bu topraklarda yaşama hakkına sahiptir. Bu eskiye ait kalıntılarla tespit edilmiştir. Osmanlı Devleti'ne gelince, bu devlet yedi asırdır yaşamaktadır ve muhteşem mazisi ve tarihiyle övünebilir. Biz, kudreti ve haşmeti bütün dünyada, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarında tanınan bir milletiz. Cengâverlerimiz ve ticaret gemilerimiz okyanusları aşmışlar ve bayrağımızı Hindistan'a kadar götürmüşlerdir. Kabiliyetlerimiz, bir zamanlar sahip olduğumuz ve bütün dünyaca bilinen hâkimiyetimizle ispat edilmiştir. Fakat son yüzyıl boyunca Avrupa kuvvetlerinin hükûmet merkezimizdeki entrikaları ve bu entrikaların neticesinde bağımsızlığımıza müdahaleleri, iktisadî hayatımızı engelledikleri kayıtlar, yüzyıllarca birarada kardeşçe yaşadığımız Müslüman olmayan unsurlarla aramızda ektikleri ihtilâf tohumları ve bu durumlara ilâveten hükûmetlerimizin zayıflığı ve bunun neticesi olan kötü idare, çağdaş seviyede gelişme ve refah yolunda ilerlememize engel teşkil etti. Bugün içinde bulunduğumuz acı durum, hiçbir zaman bizim esastan ehliyetizliğimizi veya çağdaş medeniyete uyamadığımızı ifade etmez. Bu, tamamen yukarıda sayılan birbirine zıt sebepler yüzünden hasıl olmuştur.

1919 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 83-84)

Tarihimizle müspettir ki, şimdiye kadar nihaysiz zaferler elde etmişizdir. Tarihimiz birçok parlak muzafferiyetler kaydeder. Fakat zaferle beraber her şey bırakılmış ve semerelerini toplamayı ecdadımız ihmal etmiştir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 53)

İslâm âlemine dahil topluluklar ile Hristiyan âlemine ait kitleler arasında birbirini affetmez gören bir düşmanlık mevcuttur. İslâmlar Hristiyanların, Hristiyanlar İslâmların ebedî düşmanları oldular. Birbirlerine kâfir, mutaassıp gözüyle baktılar. İki dünya yekdiğeriyle asırlardan beri bu taassup ve düşmanlıkla yaşadı. Bu düşmanlığın sonucudur ki, İslâm âlemi batının her asır bir şekil ve yeni renk alan ilerlemelerinden uzak kalmıştı. Çünkü, İslâm topluluğu o ilerlemelere kibirle, nefretle bakıyordu. Aynı zamanda iki kitle arasında uzun asırlardır devam eden düşmanlık zoruyla İslâm âlemi, silâhını bir an elinden bırakmamak mecburiyetinde bulunuyordu. İşte silâhla bu sürekli uğraşı, düşmanlık hissiyle batının ilerlemelerine iltifat etmeme, gerilememizin sebep ve etkenlerinden diğer birini teşkil eder.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 140)

Türkiye, Umumî Harbe girmeye mecburdu ve mevcut dünya dengesine göre bu giriş şekli de olandan ve görülenden başka türlü olamazdı. Belki harbe giriş zamanı, belki kuvvetlerin kullanma tarzları, hulâsa bir sürü teferruat tenkit olunabilir. Fakat, esasa diyecek yoktur. Türkiye harbe girerdi ve böyle girerdi.

1922 (Yunus Nadi, Atatürk'ün Vasıfları, En Büyük Kaybımız, s. 226-227)

1914 yılı sonlarında, Sofya'dan Salih Bozok'a yazdığı mektuptan:

Genel durum hakkında görüşümü soruyorsun. Bu husustaki görüşüm, yalnız sende kalmak şartıyla yazıyorum. Biz hedefimizi belirlemeden umumî seferberlik ilân ettik; bu çok tehlikelidir. Çünkü başımızı bir tarafa mı, yoksa birçok taraflara

mı vuracağız? Belli değildir. ..Ben, Almanların bu harpte muzaffer olacaklarına kesinlikle emin değilim!

1914 (Salih Bozok-Cemil Bozok,
Hep Atatürk'ün Yanında, s. 174)

İngilizler, Arıburnu çıkarmasında, bu cephedeki muharebelerde kumandanlarının, askerlerinin gösterdikleri cesareti, dayanıklılığı, cengâverane meziyetleri fevkalâde bir takdir diliyle anıp ilân etmektedirler. Fakat düşünün ki, bütün muharebe vasıtalarıyla mükemmel surette donatılmış olarak büyük bir inat ve azimle Arıburnu sahillerine ayak basan düşmanımız, gene o sahil kenarlarında kalmaya mecbur olmuştur. Bu sebeple subaylarımız, askerlerimiz vatan ve din duygularıyla, kendilerine mahsus millî kahramanlıklarıyla bu derece kuvvetli bir düşmana karşı payitaht kapılarını muhafaza etmekle cidden övünmeye değer bir mevki kazanmışlardır. Komuta ettiğim bütün birliklerin subaylarını ve fertlerini birer birer takdir ederim. Bu yüce maksat uğrunda canlarını kahramanca feda eden mukaddes şehitlerimizi derin ve ebedî bir hürmetle anarım.

1918 (Ruşen Eşref Üneydin, Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat, 1930, s. 64)

Madam Corinne'e Çanakkale'den yazdığı bir mektuptan:

Burada, benim isminin duyulmamasına hayret etmemeli; çünkü ben önemli bir muharebenin kahramanı olarak Mehmet Çavuş'a şeref kazandırmayı tercih ettim! Tabii şüphe etmezsiniz ki, muharebeyi idare eden sizin dostunuzdu ve savaş gecesi, savaşıların saflarında Mehmet Çavuş'u bulan da o idi.

1915 (Melda Özverim, M.K. ve C.L., s. 52)

Kazanılan zaferler Alman emir ve komutasının değil, Türk erinin cevherini kavrayabilmiş, Türk komutanlarının eseridir. Türk milletinin kanında, kromozomlarında atalarından geçen kahramanlık cevheri, üstün savaş mirası vardır. Bu cevheri iyi kullanan komutan, tarihte ve gün içinde zafere ulaşmıştır. Çanakkale zaferi de, diğer zaferler de Türk komutasının, Türk erinin eseridir.

1916 (Rıdvan Nafiz Edgüer, Hayatı ve Eserleri, s.17)

Biz ferdî kahramanlık sahneleriyle meşgul olmuyoruz; yalnız size Bombasırtı vak'asını anlatmadan geçemeyeceğim. Karşı siperler arasında mesafeniz sekiz metre, yani ölüm muhakkak, muhakkak.. Birinci siperdekiler, hiçbir kurtulmamacasına tümüyle düşüyor; ikincidekiler onların yerine gidiyor. Fakat ne kadar imrenilecek bir itidal ve tevekkülle biliyor musunuz! Öleni görüyor, üç dakikaya kadar öleceğini biliyor, hiç ufak bir bezginlik bile göstermiyor; sarsılmak yok! Okumak bilenler ellerinde Kuran-ı Kerim, cennete girmeye hazırlanıyorlar. Bilmeyenler kelime-i şahadet çekerek yürüyorlar. Bu, Türk askerindeki ruh kuvvetini gösteren hayrete ve tebrike değer bir misaldir. Emin olmalısınız ki Çanakkale muharebesini kazandıran, bu yüksek ruhtur.

1918 (Ruşen Eşref Üneydin, Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat, 1930, s. 47-48)

Mondros Mütarekesi, Osmanlı Devleti'nin müttefikleriyle beraber sürüklendiği acı mağlûbiyetin yüz kızartacak bir neticesidir. O antlaşma hükümleridir ki, Türk topraklarını, yabancıların işgaline sundu. O antlaşmada kabul edilen şeylerdir ki,

Sèvres Antlaşması hükümlerinin de kolaylıkla kabul ettirilebileceği fikrini yabancılara mümkün ve mâkul gösterdi.

1927 (Nutuk II, s. 791)

Siyasî, adlî, iktisadî ve malî bağımsızlığımızı imhaya ve sonuç olarak yaşama hakkımızı inkâr ve ortadan kaldırmaya yönelik olan Sevr Antlaşması, bizce mevcut değildir.

1921 (Atatürk'ün S.D.III, s. 16-17)

Bu milleti bugün idam sehpaşısı karşısında bulunduran işlerin ve hareketlerin kaynağı hayaldir, hissisattır. Uzaklara gitmeye hacet yok. Bu milletin umumî seferberliğinin hangi hakikate, hangi hakikî hesaba dayandığını bir defa düşününüz. Bunun tek sebebi hissiyattır! Umumî Harbe, bu milleti sevk eden nedir? Hangi hakikattir? Histir! Daha ilersine gidelim, mazimize dönelim; küçük bir tarihî vak'a: Sadrazam Kara Mustafa Paşa, bu milleti Viyana kapılarına sevk ederken bütün kuzey Almanya'yı zapt ve fethederek dünya çapında bir Osmanlı İmparatorluğu yapmak hulyasına düşmüştü. Fakat, zavallı babamız düşünmüyordu ki bütün bu zafer emelleri peşinde dolaşırken, bu teşebbüsler torunlara, babadan miras kalmış yerlerini kaybettirmek için zemin hazırlıyordu. Fakat efendiler! Bu topluluğun büyük bir imparatorluk, maddî bir imparatorluk halinde bir noktadan sevk ve idaresini düşünmek istiyorsak bu bir hayaldir! İlme, mantığa, fenne aykırı bir şeydir! Dikkat ediniz ve bir tarihî hakikat, bir fennî ve ilmî hakikat olarak daima hatırdan tutunuz ki, bir siyasî cismin hududunu geçemeyeceği bir güç sonlanması vardır! Nasıl ki bir insanın normal teşekkülü için birtakım mâkul ve tabîî hatlar vardır. Eğer bu hatlar tabîîlikten uzaklaşırsa, eğer insanın teşekkülünde bu hatların tecavüz edilmesi söz konusu olursa, o zaman karşımızda ya hiç gelişmemiş bir cüce veya dev gibi bir şey görürsünüz! İnsan teşekkülü için böyle olduğu gibi insanlardan meydana gelen topluluklarda da bu kaide aynen mevcut ve geçerlidir. Birkaç asır evvelki vaziyetimize gözlerinizi çeviriniz: Afrikalar, Suriyeler, Iraklar, Makedonyalar, Bulgaristan, Sırbistan ve diğerleri... Bütün bu ülkeleri göz önüne alınız. Bütün bu ortam, bu geniş daire içerisinde iklimi çeşitli ve orada oturan milletlerin tabiatları çeşitli, her şey çeşitli olduktan sonra bunların hepsini bir imparatorluk altında bulundurmak ve yaşatmak mümkün müydü? Tabiata, akla ve tabiat kanununa aykırı olduğundan dolayı neticenin ne olduğunu görüyorsunuz!

1921 (Atatürk'ün S.D.I, s. 193-195)

Muhtelif milletleri, müşterek ve umumî bir unvan altında toplamak ve bu muhtelif unsur kütlelerini aynı hukuk ve şartlar altında bulundurarak kuvvetli bir devlet kurmak, parlak ve cazip bir siyasî görüştür. Fakat aldatıcıdır. Hattâ, hiçbir hudut tanımayarak, dünyada mevcut bütün Türkleri dahi bir devlet halinde birleştirmek, erişilmesi imkânsız bir hedeftir. Bu, asırların ve asırlarca yaşamış olan insanların çok acı, çok kanlı hâdiseler ile meydana koyduğu bir hakikattir.

Panislâmizm, panturanizm siyasetinin muvaffak olduğuna ve dünyayı uygulama sahası yapabildiğine tarihte tesadüf edilmemektedir. Irk farkı gözetmeksizin bütün insanlığı içine alan cihangirane devlet kurma hırslarının neticeleri de tarihte yazılıdır. Müstevli olmak hevesleri, söz konumuzun haricindedir. İnsanlara her

türlü duygularını ve özel bağlantılarını unutturup onları kardeşlik ve tam bir eşitlik dairesinde birleştirerek, insanî bir devlet kurmak görüşü de kendine mahsus şartlara sahiptir.

1920 (Nutuk II, s. 436)

Büyük devletler kuran ecdadımız, büyük ve kapsamlı medeniyetlere de sahip olmuştur. Bunu aramak, tetkik etmek, Türklüğe ve cihana bildirmek bizler için bir borçtur.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H. B. , s.297)

Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça, daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B.,s.297)

Türkleri bütün dünyaya geri bir millet olarak tanıtan görüş, bizim de içimize girmiştir. Dörtüüz çadırlık bedevî bir kabileden bir imparatorluk ve millet tarihini başlatmak suretiyle imparatorluk zamanında Türklerin görüşü de bu merkezdeydi. Evvelâ, millete tarihini, asil bir millete mensup bulunduğunu, bütün medeniyetlerin anası olan ileri bir milletin çocukları olduğunu öğretmeliyiz.

1930 (Ahmet Hamdi Başar, Atatürk'le 3 ay, s. 122)

Büyük işleri yalnız büyük milletler yapar.

(Afetinan, Kemal Atatürk'ü Anarken, 1956, s. 196)

Eğer bir millet büyükse kendisini tanımakla daha büyük olur.

(Hikmet Bayur, T.D.K. Türk Dili, Belleten, No: 33, 1938, s. 16)

Türk çocuklarında kabiliyet, her milletinkinden üstündür. Türk kabiliyet ve kudretinin tarihteki başarıları meydana çıktıkça, büsbütün Türk çocukları kendileri için lâzım gelen hamle kaynağını o tarihte bulabileceklerdir. Bu tarihten Türk çocukları bağımsızlık fikrini kazanacaklar, o büyük başarıları düşünecekler, harikalar yaratan adamları öğrenecekler, kendilerinin aynı kandan olduklarını düşünecekler ve bu kabiliyetle kimseye boyun eğmeyeceklerdir.

(Şemsettin Günaltay, 1951 Olağanüstü Türk Dil Kurultayı, s. 33)

Biz Balkanları niçin kaybettik biliyor musunuz? Bunun tek bir sebebi vardır; bu da İslâm araştırma cemiyetlerinin kurduğu dil kurumlarıdır. Bizim içimizdeki insanların millî bilinçlerini uyandırdığı zaman, biz Balkanlarda Trakya hudutlarına çekildik.

(Enver Behnan Şapolyo, 1951 Olağanüstü Türk Dil Kurultayı, s. 54)

Bir toplantı esnasında Türk Tarih Kurumu üyelerine söylemiştir :

Ben fâni bir insanım, bir gün öleceğim. Büyüklüğüne ve üstün kabiliyetlerine inandığım Türk ulusunun gerçek tarihinin yazılmasını sağlığımda görmek istiyorum. Onun için bu toplantılarda kendimden geçiyor, her şeyi unutuyor, sizi yoruyorum. Beni affedin!

1933 (Uluğ İğdemir, Atatürk ve Tarih, Açılış 1962 - 1963, M.T.T.B., s. 24)

İstanbul'u terkettiğim güne kadar geçmiş bulunan vaziyetleri ayrı bir safha olmak üzere, o günden bugüne kadar cereyan eden olayların korunmuş ve saklanmış olan vesikalarını tasnif etmek suretiyle hâtırâtımı yazmak niyetindeyim. Bunu yapmayı gelecek nesil için, Türk Cumhuriyeti Tarihi için bir vazife de sayıyorum.

1924 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 101*)

Muhterem Efendiler, sizi günlerce işgal eden uzun ve ayrıntılı söylevim, en nihayet mazi olmuş bir devrin hikâyesidir. Bunda, milletim için ve müstakbel evlâtlarımız için dikkat ve uyanıklığı davet edebilecek bazı noktalar belirtebilmiş isem, kendimi bahtiyar sayacağım.

Efendiler, bu söylevimle millî hayatı sona ermiş farz edilen büyük bir milletin bağımsızlığını nasıl kazandığını ve ilim ve fennin en son esaslarına dayalı millî ve çağdaş bir devleti nasıl kurduğunu ifadeye çalıştım. Bugün ulaştığımız netice, asırlardan beri çekilen millî felâketlerin doğurduğu uyanıklığın ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların karşılığıdır. Bu neticeyi, Türk gençliğine emanet ediyorum.

1927 (*Nutuk II, s. 897*)

Bu nutuk, benim Türk milletine yadigârımdır.

1927 (*Atatürk'ten B.H., s. 10*)

Tarihi yaşadığımız gibi yazdık; fakat geleceği, Cumhuriyet'e inananlarla onu koruyanlara ve yaşatacaklara emanet etmek lâzımdır.

1927 (*Afetinan, B.N.A.G.H., s. 516*)

Bir gün ressamalar kahramanlık simasını kaybederlerse Yıldırım'ı alsınlar, yapıversinler.

(*Mahmut Esat Bozkurt, Yakınlarından Hatıralar, s. 95*)

Ben, Timur zamanında olsaydım, onun yaptığını yapabilir mi idim, onu söyleyemem; fakat o benim zamanımda olsaydı, belki daha fazlasını yapabilirdi.

(*Mahmut Esat Bozkurt, Yakınlarından Hatıralar, s. 96*)

Timur'un asıl dikkati çeken hali, bir tehlike zamanında sakin ve düşünceli kalışıydı. Bu, büyük iş yapabilmek kabiliyetinde olan adamlarda görülebilir.

1931 (*T.T.K. Atatürk Arşivi*)

Çok kereler Fatih'in karşısında kaldığı meseleleri düşündüğüm zaman, ben de aynı hal çarelerine varmışımdır. Yalnız, Fatih benim karşısında kaldığım hadiseleri nasıl hallederdi, bunu çok merak ederim. İkinci Mehmet büyük adamdır, büyük.

(*Atatürk'ten B.H., s. 68*)

Mevlânâ büyük adamdı, büyük adamdı!

1923 (*İsmail Habib Sevük, Atatürk İçin s. 38*)

Türk Tarih Kurumu'na el yazısı ile direktifi :

Sinan'ın heykelini yapınız.

1935 (*Afetinan, Mimar Koca Sinan, s.67*)

Alemdar Mustafa Paşa ile Mustafa Reşit Paşa'yı severim, fakat Alemdar'ın biraz kültürü olsa idi Cumhuriyet ilân ederdi. Mustafa Reşit Paşa'nın kültürü, Alemdar'ın kudreti birleştirilseydi, ben tarihe başka bir vazife ile girerdim.

(Enver Behnan Şapolyo, Atatürk ve Milli Mücadele Tarihi, s. 532)

Cemal Paşa'nın ölümü üzerine söylemiştir :

Yazık! Değerli bir adam kayboldu! Buraya gelebilmiş olsaydı ben, ona vazife verirdim. Anadolu'nun imarında ondan istifade edilirdi... Fazla jest ve gösteriş, o zavallıyı böyle hiçine kurban etti.

(Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk T. ve D.K.H., s. 12)

1918 yılı sonlarında söylemiştir:

Enver Paşa, herhalde zamanın en kuvvetli bir adamı olması lâzım gelir. Bunun aksini ispat edecek elimizde hiçbir vesika yoktur. Tersine kuvvetini gösterecek bir vesika vardır ki, o da Enver Paşa'ya mevkide iken kimsenin ona karşı gelememiş ve ancak o memleketi terk ettikten sonra birtakım insanların başlarını kaldırabilmiş olmasıdır. Böyle bir şahsın kuvvetli olmadığını söylemek lüzumsuz ve mânasız bir iddia sayılmaz mı?

Ben ömrümde ve askerlik hayatımda hiçbir zaman Enver Paşa ile yakından işbirliği yapmadım ki bundan sonra böyle bir iştirak peşinde koşayım.

1918 (Hikmet Bayur, Atatürk, Hayatı ve Eseri I, s. 284)

Enver bir güneş gibi doğmuş, bir gurup ihtişamıyla batmıştır. Bunun ortasını artık tarihe bırakalım!

(Halil Menteşe'nin Anıları, 1986, s. 252)

Onlar, uzun görüşmektense, temas edilen esaslı noktalara cevap vermektense büyük bir devlet adamı vaziyeti alarak ve emsalsiz inkılâpçı ruh sahibi olduklarını ima ederek ve bilhassa ince diplomatik ve usta politikacılık sanatlarına güvenerek, o vaktin meşhur tabiriyle “atlatmak”ı tercih etmişlerdir. Bunda muvaffak olduklarından emin idiler. Farkında değillerdi ki, kendilerini derin bir merhamet hissiyle dinliyordum. Zavallı Talât Paşa, kendisinin bir çapkın ermeni kurşunuyla Berlin sokaklarında yere serildiğini işittiğim zaman ne kadar müteessir olmuştum! Sadrazam olduğu günlerden birinde, Sadaret makamında kendisine bazı hayatî meselelerden bahsetmiştim. Verdiği cevaplarla beni güzelce atlattığına kani olmuş, hattâ bu memnuniyetini bir saat sonra görüştüğü yakın bir arkadaşına hikâye etmişti. Fakat iki gün sonra kendini telâşa düşüren bir vaziyet hasıl olması üzerine, beni gece yarısında evine davet ederek, çare ve tedbir sormak lüzumunu hissetti. O gece, telâşlı sadrazamın meclisinde aynı arkadaşım da hazırды. Şu sözleri söylemekle kendimi teselli ettim:

- Benden fikir ve mütalâa soruyorsunuz, söylemekte mâzurum. Çünkü, ben size daha üç gün evvel çok hayatî bir mesele hakkında fikir ve mütalâamı söylemiştim. Siz ise beni atlattığınıza inanmış, hattâ sevincinizi ilân etmişsiniz.

- Asla! dedi.

- Söylediğiniz zat, yanınızda oturuyor, dedim.

1926 (Fahri Rıfkı Atay, Atatürk'ün B.A., s. 9-10)

II. İnönü Zaferi üzerine Namık Kemal'in oğlu Ali Ekrem'in tebrik telgrafına 10. 4. 1921'de verdiği cevap:

Anadolunun ruhu, bütün direnme feyzini tarihindeki büyüklerden almıştır. Bize bu mukaddes feyzi yayan ecdat ruhları arasında muhterem babanızın pek büyük yeri vardır. Yaralı vatanın kurtuluş ve bağımsızlığı için ölmek yolunda bugünkü nesle fedakârlığı öğreten büyük Kemal hakkında saygıların tekrarına vesile olan telgrafınıza özel teşekkürlerimi arz ederim efendim.

1921 (Cevat Yaltıraklı, Vatan Şairi Namık Kemal, Millî Şair Mehmet Emin, 1960, s.11)

Anadolu'ya geçişini bildiren Mehmet Emin Yurdakul'a çektiği telgraf :

Türk milliyetperverliğinin ilâhî müjdecisi olan şiiirleriniz, bugünkü mücadelemizin kahramanlık ruhuna doğuş ufkı olmuştur. Gelişinizden duyduğum memnuniyeti ifade ile sizi milletimizin mübarek babası olarak selâmlarım.

1921 (Cevat Yaltıraklı, Vatan Şairi Namık Kemal, Millî Şair Mehmet Emin, 1960, s.11)

Yahya Kemal, geniş tarih kültürünün eseridir. Şairlerimiz, esaslı kültür sahibi olmalı ve tarihi iyi bilmelidirler.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 276)

Ziya Gökalp'ın hastalığı üzerine, 21.10.1924'de gönderdiği telgraf :

Rahatsızlığınızdan çok teessürle haberdar oldum. Sıhhat ve sağlığınız haberi memleketçe beklenilmektedir. Süratle iyileşmeniz için Avrupa'da tedavinize ihtiyaç varsa icap eden her şeyin tahsisini üzerime alıyorum. Sıhhatiniz ve tedavi durumunuz hakkında haber vermenizi bekler, sevgi dolu selâmlarımı ifade ederim.

1924 (Ali Nüzhet Göksel, Ziya Gökalp'ın Hayatı ve Malta Mektupları, 1931, s.181)

Ziya Gökalp'ın ölümü üzerine eşine gönderdiği telgraf :

Muhterem eşiniz Ziya Gökalp Bey'in bütün Türk âlemi için pek acı bir kayıp teşkil eden ebediyen kayboluşundan mütevellit başsağlığı dileyen duygularımı ve Türk milletinin samimi kalbî teessürlerini zât-ı ismetânelerine arz eder ve Türk milleti ve hükûmetinin büyük mütefekkirin ailesi hakkındaki müşfik hislerini temin ederim efendim.

1924 (Ali Nüzhet Göksel, Ziya Gökalp'ın Hayatı ve Malta Mektupları, 1931, s. 185)

Ahmet Rasim'in ölümü üzerine, 23.9.1932'de çocuklarına gönderdiği telgraf :

Değerli babanızın ölümü büyük kayıptır. Çok acı duydum.

1932 (Orhan Erdenen, İstanbul Adaları, 1962, s. 148)

İskender'in doğum yerinin de Selânik civarı olduğu kendisine hatırlatıldığı zaman söyledikleri:

Mukayese burada sona erer. İskender dünyayı fethetmişti. Ben böyle bir şey yapmadım! O dünyayı istilâ edeyim derken kendi vatanını unutmuştu. Ben vatanımı hiçbir zaman unutmayacağım!

(Hasan Rıza Soyak, *Sümerbank Der-gisi*, Cilt: 4, Sayı: 41, 1964, s. 151)

“Siz Napolyon’a benziyorsunuz” diyen General Townshend’e cevabı :

Napolyon arkasına bir sürü muhtelif milliyetteki insanı toplayarak macera aramaya çıktı ve bunun içindir ki, yarı yolda kaldı. Ben, bir anadan bir babadan gelen kardeşlerimle kendi vatanını kurtarmak davası yolundayım ve muvaffak olacağım!

1922 (*Yücel Mec. Cilt: XVI, Sayı: 91, 92, 93, 1942, s. 15*)

İngiliz kadın gazeteci Grace Ellison’a söylemiştir:

Napolyon ve stratejisi hakkında tetkiklerde bulundum. Fakat diğer herkes hakkında aynı tetkikatı yaptım. Sakarya Muharebesi’ni Osterliç Muharebesi ile karşılaştırmak bir iltifat sayılmaz. Ben, Napolyon’u hiç sevmiyorum. Çünkü, Napolyon her şeye kendi şahsını sokardı. Mücadelesi belli bir dava için değildi; kendi şahsı içindi. İşte bu bakımdan bu gibi adamlar için kaçınılması imkânsız olan felâkete uğradı.

1923 (*Atatürk’ün S.D.V, s. 97*)

Napolyon taç ve şeref peşinde koşan bir maceracıdır. Bismark ise tacidara hizmet eden bir insandır. Bunlarla şahsımın mukayese edilmesini kabul etmem!

1923 (*Damar Arıkoğlu, Hatıralarım, s. 304*)

Acı günlere ait olmakla beraber, bu memlekete ait kıymetli bir hatırayı anmak isterim. Efendiler, bende bu hadiselerin ilk teşebbüs hissi bu memlekette, bu güzel Adana’da vücut bulmuştur. Bilirsiniz ki Suriye felâketini takiben ben Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı’nı almak üzere buraya gelmiştim. O zaman burada bütün memleketin, bütün milletin nasıl bir geleceğe sürüklenmekte olduğunu tamamen görmüştüm. Buna engel olmak için derhal teşebbüste bulunmuştum. Fakat, o zaman için bu teşebbüsümü sonuca götürmek mümkün olmadı.

1923 (*Taha Toros, Atatürk’ün Adana Seyahatleri, 1939, s. 16; Atatürk’ün S.D. II, s. 113*)

Bana, milletin kurtuluşu yolunda ilk teşebbüs hissinin bu mukaddes topraklardan gelmiş olması sebebiyle, hemşehrisi olmakla övündüğüm bu toprakları kutlarım.

1923 (*Atatürk’ün S.D.II, s. 114*)

Düşmanların İzmir’e çıktıkları ve bütün vatani parçalamaya karar verdikleri günlerde idi ki, İstanbul’dan çıkarak Samsun’a gelmiştim. Bu güzel ve kıymetli şehirde yabancı askerler ve subaylar dolaşıyordu. Bu güzel şehir ahalisinin dahil ile irtibatı, Merzifon’da bulunan yabancı askerlerle kesilmişti. Karadeniz’e açık olan bu şehir ve onun vatanperver halkı, düşman donanmasının toplarıyla tehdit altında bulunuyordu. Fakat bütün bunlara rağmen ben, Samsun’u ve Samsun halkını gördüğüm zaman memleket ve millete ait bütün tasavvurlarımın, kararlarımın herhalde başarılması mümkün olduğuna bir defa daha kuvvetle inandım. Samsunluların hal ve vaziyetlerinde gördüğüm, gözlerinde okuduğum

vatanperverlik, fedakârlık, ümit ve tasavvurlarımı olumlu görüşe erİştirmeye kâfi gelmişti.

1924 (Atatürk'ün S.D. II, s. 192)

Kahraman Havzalılar! Sizinle en elemli ve yaslı günlerde tanıştım. Aranızda günlerce kaldım. Eğer Havzalıların o samimî ve içten iyi kabulleri olmasa ve eğer Havza'nın yararlı ve şifalı kaplıcaları sağlık durumum üzerinde olumlu bir tesir bırakmasaydı, emin olunuz ki inkılâp için çalışamayacaktım. Bundan dolayıdır ki, Havza'ya ve Havzalılara çok borçluyum. Kalbî bağılığımı ebediyen saklayacak, sizi hiç unutmayacağım. Muhterem Havzalılar, ilk cüreti, ilk cesareti gösteren, ilk teşkilât yapan siz oldunuz! İnkılâp ve Cumhuriyet Tarihi'nde, kahraman Havza'nın ve Havzalılarının büyük bir yeri vardır.

1924 (Atatürk'ün S.D. II, s. 199)

İzmir, kırk asırlık bir ecdat yurdudur. İzmir, bu kadar derin bir tarihe malik olmakla beraber coğrafi durumu sebebiyle ekonomik ve siyasi çok büyük bir ehemmiyete malikdir. İşte bunun içindir ki, Türkiye'yi mahvetmek isteyen düşmanların, herşeyden evvel gözleri bu tarihî, bu mühim beldeye döner. Nitekim düşmanlarımız en evvel burasını işgal etmişler, ondan sonra daha doğuya ilerlemişlerdir. İzmir'in işgali, bütün milletin kalbinde derin bir yara husule getirmiştir. Herkes İzmir için feryat ediyordu. İzmir, halkın elemelerini, feryatlarını, azim ve imanını ifade etmek için bir parola olmuştu. Muhtelif görüş noktalarından çok kıymetli olan İzmir, elbette düşmanların elinde bırakılamazdı ve nitekim bırakılmadı.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 84)

Bütün cihan işitsin ki efendiler; artık İzmir hiçbir kirli ayağın üzerine basamayacağı mukaddes bir topraktır!

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 227)

Ben, bütün İzmir'i ve bütün İzmirliileri severim. Güzel İzmir'in temiz kalpli insanların da beni sediklerinden eminim. Yalnız bir tesadüf, beni Karşıyaka'ya daha fazla bağlamıştır. Karşıyakalılar, anam sizin sinenizde, sizin topraklarınızda yatıyor. Karşıyakalılar, İzmir'i gördüğüm gün evvelâ Karşıyaka'yı ve orada da sizin Türk topraklarınızda yatan anamın mezarını gördüm!

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 227)

Arkadaşlar, bütün hayatımda sevinçle geçirdiğim bir gece vardır; o gece, ordumuzun İzmir'e girdiği günün burada geçirdiğim gecesidir. O zaman buradan geçerken bu muhterem halkın, gördüğü zulüm ve saldırıya rağmen resmimi koyunlarından çıkararak beni tanıdıklarını ve otomobilime atılarak kucakladıklarını unutmam! Bugün o hatırayı yaşıyorum, bahtıyırım.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 228)

Benim buraya gelişim, bütün milletin ateşten bir çember içine alınmış olduğu bir zamana tesadüf etti. Bütün millet, bu çemberin içinden nasıl çıkacağını düşünmekle meşguldü. Memleketin uzakbatısı düşman ayaklarına terk edilmiş ve oradaki halk silâha sarılmış, buranın ahalisi ise memleketin felâketten kurtulması için ayağa kalkmış bir vaziyette idi. Ben, işte böyle bir zamanda Erzurum'a geldim. Burada gördüğüm samimiyet, mertlik, vefakârlık benim memleketi kurmak için her

türlü fedakârlığı yapmak hususundaki azim ve kuvvetimi artırmış idi. O zamanki vaziyetimi pekâlâ biliyorsunuz. Burada rütbemi, resmî mevkiimi, üniformamı attım ve bütün kâinata ilân ettim ki, milletin sinesinde bir ferdim!

Erzurum, birçok devirlerde birçok defalar tecavüze, taarruza, tazyike uğramış bir serhat memleketimizdir ve bu yüzden birçok harabeler vücuda gelmiş, buradaki insanların hali cidden elim olmuştur. Artık, bu elim günlerin tekrarına katiyen ihtimal vermemelidir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin mevcudiyeti, Erzurum ve havalisinin hayatıyla alâkadar olmakta, onun huzur ve emniyetine tamamen kefil olmaktadır.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 204)

Milletin mevcudiyetini tanımayı küçüklük sayanlar, kendilerinin Allahın gölgesi olduğunu iddia gafletinde, cüretinde, sahtekârlığında bulunanlar, en nihayet bu mukaddes varlığa, ilk defa bu şehirde hürmete mecbur edilmiştir. Bu noktayı izah için bir iki kelime ilâve edeyim. Cümleiniz hatırlarsınız ki, Sivas Kongresi'nden sonra Heyet-i Temsiliye, milletin iradesini temsil etmek üzere teşekkül etmiş idi. Ben, o heyetin başkanı idim. Demin izah ettiğim makam sahiplerinin bir delegesi*, millet mümessilleriyle karşı karşıya gelmeyi kabul ederek İstanbul'dan buraya, Amasya'ya gelmişlerdi. Ben, milletin mevcudiyetine hürmet, iradesine riayet şartını esas olarak içeren bir anlaşmayı o delegeye, burada imza ettirmiştim. İşte bu itibarla Amasya, İnkılâp ve Cumhuriyet Tarihi'nde daima ehemmiyetini muhafaza edecek bir mevki kazanmıştır.

1924 (Atatürk'ün S.D. II, s. 204)

1923 yılı Martında Afyon'u ziyaretinde söylemiştir:

Bu belde -Yunan işgaliyle- geçici bir zaman için bizden ayrı kaldı. Buna rağmen zehirli çember içindeki kardeşlerin direnmesini ve yüksek duygularını öğreniyorduk. Düşmanın her türlü baskısına, hunharlığına rağmen, halkın yine vatanperverane hissiyatını göstermekten çekinmediklerini öğrenmekle iftihar ediyordum. Nihayet, bu kıymetli beldeyi düşmandan kurtarmak ve düşmanı vatandan atmak zamanı gelmişti. Son taarruz gerçekleşti. Afyon ve Afyon'un fedakâr ve sevgili halkına, aylarca düşmanın hainlik ve zulmüne katlanan cefakâr halkına bir an evvel kavuşmak için bu şehire girdim. Lâkin, kendileriyle o zaman temasa meydan kalmadı; düşmanı takip etmek zorunluğu, burada kalmaya mâni teşkil ediyordu. O günden bugüne kadar muhterem Afyonlularla yakından temas etmeyi çok derin özlemlerle arzu ediyordum. Nihayet bugün, Afyonluların içinde bulunmakla, o arzu ve özlemimin gerçekleştiğini görmekle memnun ve bahtiyorum.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 160)

1925 yılında Afyon'u ziyaretlerinde, ordumuzun 27 Ağustos 1922'de Afyon'a girişinden sonra karargah olarak kullanılmış olup daha sonra Belediye'nin yerleştiği binada, şerefine verilen ziyafet sırasında söylemiştir:

Efendiler! Bu binanın çatısı altında ne mesut, ne tatlı hatıralarımı canlandırıyorum! Bir gece ben şu odada, Fevzi Paşa bu odada, İsmet Paşa da bu

odada yatıyorduk. Genelkurmayımız şu odada çalışıyordu. Düşman ordusunu tamamen sarmak ve imha etmek kararı, şu odada çıktı! Afyonkarahisar, son büyük zaferin kilidi oldu; esası oldu. Afyonkarahisar, mücadele tarihimizde unutulmaz parlak bir sayfaya sahiptir. Burada, buranın aziz halkıyla beraber bulunmaktan duyduğum zevk ve mutluluk büyüktür. Bana bu mutluluğu veren sizlere sevgi ve teşekkür!

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 236)

“Türküm” diyen her şehir, her kasaba ve en küçük Türk köyü, Gaziantep’lileri kahramanlık misali olarak alabilir. En eski çağlardan beri tarihî Türk yurtlarında, Türklüğün yüksek varlığını kahramanlıkla tespit etmiş olanlarla, şahsen beraber olduğumu ifade etmekten duyduğum zevk ve saadet yücedir.

1936 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 579)

Yalnız ve yardımcısız bırakılmış olmalarına rağmen sadece mahdud Türk kahramanlarımızın Gaziantep’in yüksek kahramanları ile birleşmesiyle, en güçlü zannolunan düşman ordusunun çok üstün ve donatılmış kuvvetlerinden kutsal yurtlarını kahramanca kurtarmış olmaları, işte bu, onlara manevî bir pırlanta kıymetinde şimdi taşıdıkları unvanı vermiştir. Eğer, bir gün millet, vatan ve Cumhuriyet’in yüksek menfaatleri icap ettirirse o çevre kahramanlarının geçmişte olduğundan daha yüksek kahramanlıklar göstermeye hazır bulunduklarına da şüphem olmadığı bilinmelidir.

1937 (Aydın Tarihi, Sayı: 49, 1938)

İlk defa Samsun’a ayak bastığım zaman, bana kalp kuvveti veren vatandaşlarımın ilk safında Trabzonluların bulunduğunu asla unutmayacağım. Sakarya Büyük Meydan Savaşı’nda, Üçüncü Tümen ile yetişen Trabzon evlâtlarının muharebe meydanında gösterdikleri fedakârlıkların kıymetli hatırası daima dimağında canlı kalacaktır. Bu verimli, ahalisi zeki, müteşebbis, çalışkan olan Trabzonumuzu, az zamanda dahile trenle bağlanmış, güzel rıhtım ve limanla donatılmış görmek idealimdir. Trabzon, Türk topluluğunda Cumhuriyet’in zengin, güçlü, hassas, pek mühim dayanak kaynaklarından biridir. Böyle bir Cumhuriyet şehri gelecekte, gerektirdiği bütün medeniyet ve ilerleme vasıtalarına sahip olacaktır.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 188)

Eskişehir’i ve Eskişehir halkını çoktan tanırım; çok iyi tanırım. Mücadeleye başladığımız ilk zamanlarda bir taraftan Yunanlılar İzmir’e çıkmışlardı, diğer taraftan İstanbul’da Halife ve Padişah namı altında bulunan zat, birçok heyetler tertip ederek her tarafa saldırdığı gibi buraya da Hamdi Paşa’yı göndermişti. Onun dayanağı olarak bir ecnebi kuvveti de burada bulunuyordu. Eskişehir’in içinde ve yakınında düşman kuvvetleri vardı, bizim kuvvetimiz de hiç yok idi. Öyle iken halk, vatanperverlikten, kahramanlıktan geri kalmadı. Eskişehir’liler, bize çok yardım etmişlerdir. Bunu ordu, millet namına burada tekrar etmeyi bir vazife bilirim. Ondan sonra, askerî harekâtın icabı olarak ordumuz, Eskişehir’e ve Eskişehir halkına fedakârlık yüklemek mecburiyetinde kaldı. Bu fedakârlık büyük kayıpları icap ettiriyordu. Ordunun mevcudiyetini kurtarmak için bu lâzımdı.

Eskişehirli bu felâkete katlanmasını bildiler. Düşman şehre girdi, burasını bir zulüm ve ateş yuvası haline koydu. İşte tahribatın izlerini hâlâ görüyoruz. Şehir halkı bütün bunlara göğüs gerdi. Tebrik ederim!

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 5. 12. 1929*)

Ecdadımız Türkler buraya sahip olup yerleştikten sonra kaçTürk tacidarı, kaç Osmanlı şehzadesi taç ve taht, saltanat kavgasıyla Bursa'ya hücum etmişler; yakmışlar, yıkmışlar, ahalisini soymuşlardır. Zavallı Bursa ve Bursalılar, bu saltanat düşkünlerinin oyuncağı halinde ne acı günler geçirmiştir.

Bursa ziraat memleketidir, sanat memleketidir, ticaret memleketidir, şifa memleketidir. Bursa malik olduğu tabii güzellikleriyle bolluk ve mutluluk memleketidir. Fakat muhterem kardeşler, bilelim ve itiraf edelim ki Bursa bugünkü haliyle, israf olunan asırların ve bu asırlarda uğradığımız felâketlerin bıraktığı izden başka birşey değildir. Bu kıymetli şehir, henüz iftihar ve refahı gerektirecek mühim bir şey göstermiyor. Onun için tekrar etmeliyim ki, memleketin istediği uyanıklık ve ona göre gayret ve hizmet derecesi büyüktür.

1924 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 183, 186-187*)

Bursa, başlı başına bir sanat memleketi olmaya pek kabiliyetlidir. Onun için çok temenni ederim, Bursa'da her şeye ait fabrikalar çoğalsın, hiç olmazsa türbelerinin adedine yaklaşsın.

1925 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 220*)

Bursa'yı ve Bursalıları seven ilk Türk, ben değilim. Tarihte ve cihanda en büyük imparatorluk kurmuş olan Türkler de evvelâ dikkat nazarlarını Bursa'ya, bu kıymetli şehre yöneltmişlerdir. Onun kıymetini anlamış ve ifade etmişsem çok bahtıyırım.

Bursa, inkılâp hayatımızda nice müşkül anlar geçirmiştir. Fakat Bursalılar kıymet, kabiliyet ve kudretleriyle bu müşkül zamanları kolaylıkla atlatmıştır.

1938 (*Açık Ses gazetesi, Bursa, 5. 2. 1938*)

Sevgili milletimizin bütün bir düşmanlık cihanına karşı muzafferiyetle başardığı bağımsızlık mücadelesi tarihinde Ankara ismi, en aziz bir yeri muhafaza edecektir.

1922 (*Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 466*)

Ankara'ya geldiğimden sonraki mücadele hayatımızda, hürriyet ve bağımsızlık âşığı kahraman Ankaralıların gösterdikleri vefa ve yardımları, her zaman minnetle anarım.

1932 (*Milliyet gazetesi, 28. 12. 1932*)

Hiç şüphe etmemelidir ki, Anadolu ortasında süratle meydana getirilecek yeni ve mamur bir Ankara, asırlarca ihmal edilen Türk vatani için başlı başına bir medeniyet merkezi, Türk Devleti için pek mühim bir dayanak olacaktır.

1924 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 323*)

Ankara, hükûmet merkezidir ve ebediyen hükûmet merkezi kalacaktır.

1925 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 212*)

Türkiye'nin ve Türk milleti menfaatlerinin en emin müdafaası ancak Ankara'dan olabileceği, hadiselerle anlaşılmıştır. En güç şartlar içinde, en az hazırlıklı olduğumuz halde en büyük darbelerin geri çevrilebilmesinin en kuvvetli etkenleri arasına Ankara'nın coğrafi mevki dahildir.

1924 (*Atatürk'ün S.D.V., 99-100*)

İstanbul, bizim tarihimizin ve medeniyetimizin bir özetidir.

1923 (*Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 492*)

Dört beş asırlık millî çalışmamızın verimi bu güzide şehrimizde toplanmıştır. Millî kabiliyetimizin devamlı ve güzel birer belirtisi olan bunca abideler ve müesseseler hep oradadır.

1923 (*Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 506*)

İstanbul, millî mücadelemizin devamı müddetince millî ve vatanî aşkımızın kutsî ve yüksek bir mihrabı olmuştur. Bundan sonra da hiçbir hadise, hiçbir kuvvet, ruhumuzu bu mukaddes mihraptan çeviremeyecektir.

1923 (*Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 506*)

Konya'nın, millî egemenliğin yerleşmesinde en kudretli dayanak noktalarından biri olacağına büyük kanaatim var. Konyalıların ziraat, ticaret sahasında gösterdikleri faaliyet, sahip bulundukları sağduyu ve memleket sevgisi, beni pek haklı olarak bu güvene götürmektedir.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 135*)

Zonguldak'ın derin toprakları altındaki maden serveti ne kadar kıymetli ise, bizim nazarımızda Zonguldak da o kadar çok kıymetli bir ilimizdir.

1931 (*Cumhuriyetin 10. Yılında Zonguldak ve Maden Kömürü Havzası, 1933*)

Gençler! Vatanın bütün ümit ve istikbali size, genç nesillerin anlayış ve enerjisine bağlanmıştır.

1919 (*Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K. Atatürk'le beraber, Cilt : I, s. 248*)

Başımıza neler örölmek istenildiği ve nasıl mukavemet ettiğimiz ve daha doğrusu milletin arzu ve emellerine uyarak ve onun yardımıyla nasıl çalıştığımız görülmeli ve gelecek kuşaklar için ibret ve uyanıklığı gerektirmelidir. Zaten herşey unutulur. Fakat biz her şeyi gençliğe bırakacağız. O gençlik ki hiçbir şeyi unutmayacaktır; geleceğin ışık saçan çiçekleri onlardır. Bütün ümidim gençliktedir!

1919 (*Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K. Atatürk'le beraber, Cilt : II, s. 471-472*)

Her şeye rağmen muhakkak bir nura doğru yürümekteyiz. Bende bu imanı yaşatan kuvvet, yalnız aziz memleket ve milletim hakkındaki sonsuz sevgim değil, bugünün karanlıkları, ahlâksızlıkları, şarlatanlıkları içinde sırf vatan ve hakikat aşkıyla ışık serpmeye ve aramaya çalışan bir gençlik gördüğümdür.

1918 (Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk'ü Özleyiş, s.17)

Gençler için vatanî işlerde ölmek söz konusu olabilir; lâkin korkmak, asla!

1919 (Reşit Paşa'nın Hatıraları, s. 127)

Gençler! Cesaretimizi takviye ve devam ettiren sizsiniz. Siz, almakta olduğunuz eğitim ve kültür ile insanlık meziyetinin, vatan sevgisinin, fikir hürriyetinin en kıymetli sembolü olacaksınız. Ey yükselen yeni nesil! İstikbal sizindir. Cumhuriyeti biz kurduk; onu yükseltecek ve devam ettirecek sizsiniz!

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 182)

Bu memleketin gençliği, hakkımda pek büyük sevgi gösterdi. Bu kadar lâıyk olduğumu bilmiyordum. Arkadaşlar! Bu memleketi ve bu milleti asırlardan beri berbat edenler çoktan ölmüştür. Bütün gençlik, buna iman etmelidirler. Bizim kanımız akmadıkça bunlar bir daha avdet etmeyecektir.

1924 (1933 "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü", Giresun Halkevi Neşriyatı, 1933)

Bu kadar kuvvetli ve zinde bir gençlik içinde kendimi gördüğümünden dolayı bahtıyarım.

1924 (1933 "Cumhuriyetin Onuncu Yıldönümü", Giresun Halkevi Neşriyatı, 1933)

Milletin kıymetli ve seçkin gençleriyle konuşmak benim için saadettir.

1930 (Vakit gazetesi, 11. 11. 1930)

Milletin bağrından temiz bir nesil yetişiyor. Bu eseri ona bırakacağım ve gözüm arkamda kalmayacak!

1923 (Ercüment Ekrem Talû Tasvir gazetesi 10. 11. 1946)

Asla şüphe yoktur ki Cumhuriyetin gelecek evlâtları, bizden daha çok rahata kavuşmuş ve bahtıyar olacaklardır.

1927 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 435)

Bugün ulaştığımız netice, asırlardan beri çekilen millî felâketlerin doğurduğu uyanıklığın ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların karşılığıdır. Bu neticeyi,Türk gençliğine emanet ediyorum.

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk bağımsızlığını, Türk Cumhuriyeti'ni, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur.Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni, bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî, düşmanların olacaktır.Bir gün, bağımsızlık ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şartlarını düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şartlar, çok elverişsiz bir nitelikte belirebilir. Bağımsızlık ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Zorla ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şartlardan daha acıklı ve daha korkunç olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, memleketi ele

geçirenlerin siyasî emelleriyle birleştirebilirler. Millet, fakirlik ve yoksulluk içinde harap ve bitkin düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu durum ve şartlar içinde dahi vazifen; Türk bağımsızlık ve cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda, mevcuttur!

1927 (Nutuk II, s.897-898)

Siz, genç arkadaşlar, yorulmadan beni izlemeye söz vermişsiniz. İşte ben bilhassa bu sözden çok duygulandım. Yorulmadan beni takip edeceğinizi söylüyorsunuz. Fakat arkadaşlar, yorulmadan ne demek? Yorulmamak olur mu? Elbette yorulacaksınız. Benim sizden istediğim şey yorulmamak değil, yorulduğunuz zaman dahi durmadan yürümek, yorulduğunuz dakikada da dinlenmeden beni izlemektedir. Yorgunluk her insan, her mahlûk için tabîî bir haldir. Fakat insanda yorgunluğu yenebilecek manevî bir kuvvet vardır ki işte bu kuvvet, yorulanları dinlendirmeden yürütür.

Sizler, yeni Türkiye'nin geç evlâtları, yorulsanız dahi beni takip edeceksiniz. Dinlenmemek üzere yürümeye karar verenler asla ve asla yorulmazlar. Türk gençliği gayeye, bizim yüksek idealimize durmadan, yorulmadan yürüyecektir.

1937 (Cumhuriyet gazetesi 1. 4. 1937)

Gençler! Benim gelecekteki emellerimi gerçekleştirmeyi üstlenen gençler! Bir gün bu memleketi sizin gibi beni anlamış bir gençliğe bırakacağımdan dolayı çok memnun ve mesudum. Buna cidden sevinmekteyim. Fakat beraber yaşadığımız müddetçe benim hedefime yürümenizi hepinizden talep etmek, meşru bir hakkım olarak tanınmalıdır.

1937 (Babalık gazetesi, 6.4.1937;
Trakya Dergisi, Sayı: 9, 1937, s. 6)

Sayın gençler, hayat mücadeleden ibarettir. Bundan dolayı hayatta yalnız iki şey vardır. Galip olmak, mağlup olmak. Size, Türk gençliğine terk edip bıraktığımız vicdanî emanet, yalnız ve daima galip olmaktır ve eminim daima galip olacaksınız. Milletin yükselme gerek ve şartları için yapılacak şeylerde, atılacak adımlarda kesinlikle tereddüt etmeyin. Milleti, o yükselme merhalesine götürmek için dikilecek engellere hep birlikte mâni olacağız. Bunun için dimağlarınıza, irfanlarınıza, bilginize, icap ederse bileklerinize, pazılarınıza, bacaklarınıza müracaat edecek, fakat neticede mutlaka ve mutlaka o gayeye varacağız. Bu millet, sizin gibi evlâtlarıyla lâıyk olduğu olgunluk derecesini bulacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 133)

Bir "Aydınlatma Heyeti" oluşturarak Anadolu'yu dolaşmaya karar veren İstanbul Üniversitesi Talebe Birliği'nin telgrafına cevabı :

Heyetinizin oluşmasını memnuniyetle karşıladım. Memleketin aydın gençliğinin bağınazlık ve gericiliğe karşı mücadelesindeki yüksek vazifesini idrak ile teşebbüs sahasına geçmesi, takdire değerdir. Düzenleyeceğiniz heyetlerin

memleket dahilinde seyahati, en büyük ilim ocağına, memleketimizi yakından tetkik fırsatını da vereceğinden ayrıca faydalıdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.V., s. 154)

Benim anladığım gençlik, bu inkılâbın fikirlerini ve ideolojisini benimseyip gelecek kuşaklara götürecek kimselerdir. Benim nazarımda yirmi yaşında bir yobaz ihtiyardır, yetmiş yaşında bir idealist de güçlü bir gençtir.

(Niyazi Ahmet Banoğlu, Atatürk'ün İdeolojisi, Bayram gazetesi, 14. 11. 1978)

Gençliği yetiştiriniz. Onlara ilim ve irfanın müspet fikirlerini veriniz. Geleceğin aydınlığına onlarla kavuşacaksınız. Hür fikirler uygulamaya geçtiği vakit, Türk milleti yükselecektir.

(Afetinan, Atatürk'ün B.N.M., s. 37)

Gençliği mutlaka ülkücü ve memleketle alâkalı olarak yetiştirmek, herkesin, hepimizin, her devlet adamının başta gelen vazifesidir.

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 62)

Çocuklarımıza ve gençlerimize vereceğimiz öğrenimin sınırı ne olursa olsun, onlara esaslı olarak şunları öğreteceğiz: 1- Milliyetine, 2- Türkiye Devleti'ne, 3- Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne düşman olanlarla mücadele lüzumu. Fertleri bu mücadele gerekleri ve vasıtalarıyla donanmayan milletler için yaşama hakkı yoktur. Mücadele, mücadele lâzımdır.

1922 (M.E.İ.S.D.İ, s. 9)

Gelecek için hazırlanan vatan evlâdına, hiçbir güçlük karşısında baş eğmeyerek tam sabır ve dayanma ile çalışmalarını ve öğrenimdeki çocuklarımızın anne ve babalarına da yavrularının tahsillerinin tamamlanması için her fedakârlığı göze almaktan çekinmelerini tavsiye ederim. Büyük tehlikeler önünde uyanan milletlerin, ne kadar kararlı olduklarını tarih doğrulamaktadır. Silâhıyla olduğu gibi kafasıyla da mücadele mecburiyetinde olan milletimizin, birincisinde gösterdiği kudreti ikincisinde de göstereceğine asla şüphem yoktur.

1921 (Atatürk'ün M.A.D., s. 4-5)

1933 Razgrad olayını protesto amacıyla yapılan gençlik gösterisinin izin alınmadan yapılması sebebiyle takibata geçilmesi üzerine, izinsiz gösteriyle ilgileri olmadığını bildiren Türk Talebe Birliği Kongresi daimî delegelerine cevap telgrafi :

Gençliğin çalışkan, duyarlı ve milliyetçi yetişmesi esas dileklerimizdendir. Gençlik, her türlü faaliyetlerinde Cumhuriyet kanunlarına ve Cumhuriyet kuvvetlerinin usul ve kaidelerine riayetkâr bulunmaya da dikkatli olmalıdır. Cumhuriyet Hükûmeti'nin millî meselelerde vazifesini bilir olduğuna ve kanunların ve adlî kuvvetlerin adaletine emin olunuz.

1933 (Cumhuriyet gazetesi, 28. 4. 1933)

Çocuklarımız ve gençlerimiz yetiştirilirken onlara bilhassa varlığı ile, hakkı ile, birliği ile çelişen bütün yabancı unsurlarla mücadele lüzumu ve millî düşünceleri tam bir imanla her mukabil fikre karşı şiddetle ve fedakârane savunma zorunluğu aşılmalıdır. Yeni neslin bütün ruhsal kuvvetlerine bu özellik ve kabiliyetin zerki

mühimdir. Daimî ve müthiş bir savaş şeklinde beliren milletler hayatının felsefesi, bağımsız ve mesut kalmak isteyen her millet için bu yüksek özellikleri şiddetle istemektedir.

Yeni kuşağın taşıyacağı manevî özellikler yanında kuvvetli bir fazilet aşkı ve kuvvetli bir intizam ve inzibat fikrinden de bahsetmek zaruretindeyim.

1921 (Atatürk'ün M.A.D., s. 4)

Ne mutlu Türküm diyene!

1933 (Atatürk'ün S.D.II, s. 276)

Benim hayatta yegâne fahrim, servetim Türklükten başka bir şey değildir.

(Mahmut Esat Bozkurt, Yakınlarından Hatıralar, 1955, s. 95)

Bana, insanlar üstünde bir doğuş atfetmeye kalkışmayınız. Doğuşumdaki tek fevkalâdelik, Türk olarak dünyaya gelmemdir.

(Atatürk'ten B.H., s. 15)

Bu memleket tarihte Türktü, halde Türktür ve ebediyen Türk olarak yaşayacaktır.

1923 (Taha Toros, Atatürk'ün Adana Seyahatleri, s. 23; Atatürk'ün S.D.II; s. 126)

Türk! Övün, çalış, güven.

1934 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 304)

Türklük esastır. Bu mevcudiyeti, tarih içinde araştırmak, birbirini izleyen bir tarih zinciri içinde, tespit edilecek Türk medeniyeti ile övünmek yerinde olur. Fakat, bu övünmeye lâyık olmak için, bugün çalışmak lâzımdır. Her sahada, bilhassa medeniyet âlemine eser vermek için çalışkan olmayı hedef tutmalıdır.

1934 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 304)

Türk milleti, tarihinle övün; çünkü senin ecdadın medeniyetler kuran, devletler, imparatorluklar yaratan bir mevcudiyettir. Sen, Anadolu denilen bu yurda sonradan gelme değil, ilk yerleşip medeniyet kuranların çocuklarıdır. Fakat geleceğine güvenebilmek için, bugün çalışman lâzımdır; çünkü yalnız tarih övücü bir meziyet sayılmaz.

(Afetinan, Atatürk'ten Hâtıralar, 1950, s. 55 - 56)

Bir Türk, dünyaya bedeldir.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ.S., s. 14)

Atatürk'e ait el yazısı metin :

Bu memleket, dünyanın beklemediği, asla ümit etmediği bir müstesna mevcudiyetin yüksek tecellisine, yüksek sahne oldu. Bu sahne 7 bin senelik, en aşağı, bir Türk beşiğidir. Beşik, tabiatın rüzgârlarıyla sallandı; beşiğin içindeki çocuk, tabiatın yağmurlarıyla yıkandı; o çocuk tabiatın şimşeklerinden, yıldırımlarından,

kasırgalarından evvelâ korkar gibi oldu; sonra onlara alıştı; onları tabiatın babası tanıdı; onların oğlu oldu. Bir gün o tabiat çocuğu, tabiat oldu; şimşek, yıldırım, güneş oldu; Türk oldu. Türk budur: Yıldırımdır, kasırgadır, dünyayı aydınlatan güneştir.

*Türk'ün Tarihi (Hikmet Bayur'un verdiği vesika),
Millet Dergisi, Sayı: 116, 1948, s. 10-11)*

İngiliz Ataşemiliteri Albay Ros'un "Siz hangi asil ailedensiniz?" sorusuna verdiği cevap:

Anasının ve babasının asilliğiyle iftihar eden Teodoz, İtalya yarımadasına inmek isteyen Türk Attilâ'ya barış görüşmesinden önce sormuş: "Siz hangi asil ailedensiniz?" Attilâ da ona cevap vermiş: "Ben asil bir milletin evlâdıyım!" İşte benim cevabım da size budur!

(Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk T. ve D.K.H., s. 54)

Türk'ün tabiatında, beyzadelik an'anesi yerleşmemiştir. Türk, Türk olduğu için asildir. Bu Anadolu'nun en ücra köyündeki Mehmetçik, vaktiyle dünyanın yarısını titretmiş bir sınır beyinin nesli olabilir; ama, bundan dolayı hiçbir iddiası yoktur. Çoğumuz, büyük babamızın babasını hatırlayamayız. Bütün soy gururumuzu, Türk olmanın içinde buluruz. İşte onun içindir ki, cumhuriyet Türk'ün en tabîi idare şeklidir.

(Atatürk'ten B.H., s. 69)

Türk milleti büyük bir arslandır. Biz hepimiz onun tüyleri arasına sıkışmış ve sığınmış göz ile görülmez küçük varlıklarız. O arslanın büyük hareketleri ve hamleleri ise inkılâp hareketleri ve hamleleridir. Bu arslanı tahrik edebilmek... İşte, bizim için iftihar edilebilecek rol budur.

1931 (Asım Us, Hatıra Notları, s. 322)

Ben batı milletlerini, bütün dünyanın milletlerini tanırım. Fransızları tanırım, Almanları, Rusları ve bütün dünyanın milletlerini şahsen tanırım ve bu tanışmam da harp sahalarında olmuştur, ateş altında olmuştur, ölüm karşısında olmuştur. Yemin ederek size temin ederim ki, bizim milletimizin manevî kuvveti bütün milletlerin manevî kuvvetinin üstündedir.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 81)

Türk milleti güzel her şeyi, her medenî şeyi, her yüksek şeyi sever, takdir eder. Fakat muhakkaktır ki, her şeyin üstünde tapındığı bir şey varsa, o da kahramanlıktır. Bu sözlerim, şüphesiz bugünkü uyanık Türk gençliğinin kulaklarında yüksek ve tesirli akisler yapacaktır. Yüksek hasletlerine ehemmiyetle baktığım Türk çocuklarından daha az şey istemem.

1931 (Atatürk'ün S.D.III, s. 91)

Yugoslovyaya Başbakanı'na söylemiştir :

Benim bir işaretimle bütün Türkler hudutlarda ölmeye hazırdır, bizim hudutlarımızda ve sizin hudutlarınızda...

1937 (Asım Us, Hatıra Notları, s. 153)

Bizim başka milletlerden hiçbir eksiğimiz yok. Cesuruz, zekiyiz, çalışkanız, yüksek maksatlar uğrunda ölmesini biliriz.

(Makbule Atadan Anlatıyor. Nükte Fıkra ve
Çizgilerle Atatürk III, Der: N.A. Banoglu, s. 79)

Türk’e olumlu ve iyi bir şey veriniz. Bunu reddetmesine imkân yoktur.

(M.Turhan Tan, Ata Sözü,
En Büyük Kaybımız, s. 94)

Hiçbir millet, milletimizden ziyade yabancı unsurların itikat ve âdetlerine riayet etmemiştir. Hattâ denilebilir ki ,diğer din sahiplerinin dinine ve milliyetine riayetkâr olan yegâne millet bizim milletimizdir.

Fatih İstanbul’da bulduğu dinî ve millî teşkilâtı olduğu gibi bıraktı. Rum patriği, Bulgar eksarhı ve Ermeni kategigosu gibi Hristiyan din reisleri imtiyaza sahip oldu. Kendilerine her türlü serbestlik verildi. İstanbul’un fethinden beri, Müslüman olmayanların elde ettikleri bu geniş imtiyazlar, milletimizin dinen ve siyaseten dünyanın en müsaadekâr ve civanmert bir milleti olduğunu ispat eder en bariz delildir.

1920 (Nutuk, III, s. 1183)

Hükûmetimizin ve milletimizin, Hristiyan unsurlara karşı âdilâne bir surette hareket etmeliğimiz, geleneklerimiz icaplarından ve dinimiz gereklerindendir. Ve hakikaten Hristiyanlara âdilâne muamele edildiğine en büyük delil, memleketimizin her noktasında en ufak köyünde bile Hristiyan unsurların Müslümanlardan ziyade huzur ve refaha ve servete malik olmalarıdır. Eğer bunlar hakkında zulüm ile, gasp ile adaletsizce muamele edilmiş bulunsaydı elbette bugünkü hal ve vaziyette bulunmamaları lâzımdı. Bu nedenle, bunun için başka bir delil ve sebep söylemeye lüzum görmüyorum. Fakat bu Hristiyan unsurların haricin teşvikleriyle veyahut ekmeğini yediği toprağa nankörlük ederek millî varlığımızı zedelemek, bozmak teşebbüslerinde bulunacakların fenalıklarına set çekmek, pek tabî ve zarurîdir. Bugün en büyük, ne kuvvetli ve en medenî milletlerin bu gibi meselelerde bize nispetle pek sert ve zorlayıcı muamelelere teşebbüs etmekte olduğu herkesçe bilinmektedir.

1921 (Atatürk’ün S.D.I, s. 179)

Memleketimizde yaşayan Müslüman olmayan unsurların başına ne gelmiş ise, kendilerinin yabancı entrikalarına kapılarak ve imtiyazlarını kötüye kullanarak vahşiyane şekilde izledikleri ayrılma siyaseti sonucudur.

1919 (Atatürk’ün S.D.II, s. 9)

14 Eylül 1931 günü Dolmabahçe Sarayı balkonunda bir sohbet esnasında anlatılmıştır :

Bizim neslin gençlik yıllarına Osmanlılık telkin ve etkileri hâkimdi. İmparatorluk halkını meydana getiren Türk’ten başka uluslara, bu arada yanlış bir din anlayışıyla Arap’lara, sarayın, ordu ve devlet ileri gelenleri arasında bulunan ırkdaşlarının etkisiyle Arnavut’lara özel bir değer veriliyor, onlardan söz edilirken “kavm-i necib” deyiimi ile sıfatlandırılarak bu duygunun belirtilmesine çalışılıyor, memleketin sahibi ve devletin kurucusu olan biz Türk’ler, ikinci plânda gelen önemsiz halk yığınları sayılıyordu.

Şair Mehmet Emin Yurdakul’un, ilk defa Manastır Askerî İdadisi’nde öğrenci iken okuduğum “Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur” mısraıyla başlayan

manzumesinde, bana ulusal benliğimin gururunu tattıran ilk anlatımı bulmuştum. Fakat ben asıl bunu, orduya katıldığım ilk günlerde, bir Anadolu çocuğunun gözyaşlarında gördüm ve kuvvetle duydum. Ondan sonra Türklük, benim en derin güven kaynağım, en engin övünç dayanağım oldu. Kendimi hiçbir zaman Osmanlılığın telkin ettiği başka ulusları öven ve Türklüğü aşağı gören eksiklik duygusunu kaptırmadım.

Bakınız nasıl oldu? Kurmaylık stajı için verildiğim* süvari alayı, Hayfa'da bulunuyordu. Kışla ile deniz arasında geniş bir talim alanı vardı ve piyade acemi eğitim devri yeni başlamıştı. Erleri bölgeden toplanmış Arap gençlerinden, öğretici kadro da tecrübeli ve Anadolulu kıta çavuşları olan Türk delikanlılarından kurulu idi. Katıldığım bölüğün alaydan yetişmiş, Makedonya Türklerinden, ileri yaşlı bir yüzbaşı vardı. Erlere çavuşlar talim yaptırıyor, biz subaylar arada dolaşarak çalışmaları izliyor ve denetliyorduk. Yüzbaşı, çavuşlarına karşı sert davranıyor, yeni erlere karşı ise fazla şefkatli görünüyordu. Onların herhangi bir şekilde azarlanmasına, hırpalanmasına gönlü razı olmadığını ısrarla söylüyordu. Halbuki talimlerde, Türkçe bilmedikleri için, çavuşların söylediklerini iyi anlayamayan kimi erlerin yanlış hareketlerinin, zaman zaman çavuşların sabırlarını tükettiği, sertçe davranışlarına yol açtığı da oluyordu. Bir gün yüzbaşı, bu yolda hareketten kendini alıkoyamayan bir çavuşunu mimlemiş ve talimden döndükten sonra, birlikte oturduğumuz bölük komutanlığı odasına çağırtmıştı. Takım komutanıyla birlikte gelerek yüzbaşısını saygıyla ve askerce selâmlayan çavuş, yirmibeş yaşlarında dinç ve yakışıklı, ince bıyıklı, elmacık kemikleri fazla kabarık, uyanık bir Türk çocuğu idi. Yüzbaşı, onu ulusal onurunu ağır şekilde hançerleyen "...Türk!" sözleriyle azarlamaya başlamıştı. "Sen nasıl olur da kavm-i necib-i Arab'a mensup, Peygamberimiz Efendimizin mübarek soyundan olan bu çocuklara sert davranır, ağır söz söyler, onların kalbini kırarsın. Kendini bil, sen onların ayağına su bile dökmeye lâayık değilsin..." gibi gittikçe mânasızlaşan, fakat yaşlı yüzbaşının samimî inancından kuvvet alan sözlerle hakaret ediyor, gittikçe asabileşiyordu. Ben dikkatle çavuşun yüz ifadesini izliyordum. Başlangıçta üstünde bir babaya duyulan saygının içtenliği okunan çizgiler sertleşmeye, içten gelen haklı bir isyanın ateşleri gözlerinde okunmaya başlamıştı. Fakat gerçek itaatin simgesi olan her Türk askeri gibi bu da iç duygularını gemlemesini bildi. Sessizce göz pınarlarından dökülmeye başlayan yaş damlaları, yanaklarında birbirini kovalayarak bıyıkları üstünde toplanıyor ve kendini böylece yatıştırma çabaşuyordu. Ben, bir taraftan üzgün ve sinirli, bu sahneyi seyreder ve söylenenleri dinlerken, bir yandan da içimde bir isyan duygusu şahlanıyor ve şöyle düşünüyordum: "O erin bağılı olduğı kavim, bir çok bakımdan necib olabilirdi. Fakat çavuşun, yüzbaşının ve benim bağılı olduğumuz kavmin de tarihleri şerefle dolduran büyük ve asil bir ulus olduğı da bir an şüphe götürmez bir gerçektir. Türklük hakkındaki o günkü görüş ise, doğrudan doğruya Türk aydınlarının kendi kendini bilmemesinden ve başka uluslarda şu veya bu sebeple üstünlük var sayarak, kendini onlardan aşağı görüp nefesine olan güveni yitirmesindendir. Artık bu yanlış görüşe son vermek, Türklüğümüzü bütün asalet ve necabeti ile tanımak ve tanıtmak gerekmektedir" dedim ve o andan beri inandığım bu gerçeğe bütün Türklerin inanmasını, bununla övünüp kendine güvenmesini ülkü bildim.

1931 (Faik Reşit Unat, Ne Mutlu Türküm Diyene, Türk Dili Dergisi, Sayı: 146, Kasım 1963, s. 77-78)

Bir yurdun en değerli varlığı, yurttaşlar arasında ulusal birlik, iyi geçinme ve çalışkanlık duygu ve kabiliyetlerinin olgunluğudur. Ulus varlığını ve yurt erginliğini korumak için bütün yurttaşların canını ve her şeyini derhal ortaya koymaya karar vermiş olmak, bir ulusun en yenilmez silâhı ve koruma vasıtasıdır. Bu sebeple, Türk ulusunun idaresinde ve korunmasında ulusal birlik, ulusal duygu, ulusal kültür en yüksekte göz diktiğimiz idealdir. Yüksek ve inkılâpçı bir kültür seviyesine varmak için, önümüzdeki yıllarda daha çok emek vereceğiz. Müspet bilimlerin temellerine dayanan, güzel sanatları seven, fikir terbiyesinde kabiliyeti artmış ve yükselmiş olan erdemli, kudretli bir nesil yetiştirmek, ana siyasamızın açık dileğidir.

1935 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 573)

Ulusun, içerde birliğinin hem belli, hem denenmiş olması, gelecek için en büyük güvençtir.

1934 (Atatürk'ün S.D.I, s. 364)

Bugünkü Türk milleti siyasî ve içtimaî camiası içinde kendilerine Kürtlük fikri, Çerkeslik fikri ve hatta Lâzlık fikri veya Boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat mazinin istibdat devirleri mahsulü olan bu yanlış adlandırmalar, -birkaç, düşman âleti mürteci, beyinsizden başka - hiçbir millet ferdi üzerinde üzüntüden başka bir tesir yapmamıştır. Çünkü bu millet fertleri de umum Türk camiası gibi aynı müşterek maziye, tarihe, ahlâka, hukuka sahip bulunuyorlar.

Bugün içimizde bulunan Hristiyan, Musevî vatandaşlar, mukadderat ve talihlerini Türk milletine vicdanî arzularıyla bağladıktan sonra kendilerine yan gözle, yabancı gözüyle bakılmak, medenî Türk milletinin asil ahlâkından beklenebilir mi?

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 376-378)

Diyarbakırlı, Vanlı, Erzurumlu, Trabzonlu, İstanbullu, Trakyalı ve Makedonyalı, hep bir ırkın evlâtları, hep aynı cevherin damarlarıdır.

1932 (Cumhuriyet gazetesi, 5.10.1932; Kadri
Kemal Kop, Atatürk Diyarbakır'da, s. 4)

Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak, evvelâ bizim kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti hissen, fikren, fiilen, bütün iş ve hareketlerimizle gösterelim. Bilelim ki, millî benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 143)

Millî mevcudiyetimize düşman olanlarla dost olmayalım. Böylelerine karşı bir Türk şairinin dediği gibi: (Karşı duvardaki levhayı işaret ederek)

Türküm ve düşmanım sana, kalsam da bir kişi!

diyelim. Düşmanlarımıza bu hakikati ifade ettiğimiz gün, kanaatimize, ülkümüze, istikbalimize yan bakan her ferdi düşman telâkki ettiğimiz gün, millî benliğe uzanacak her eli şiddetle kırdığımız, milletin önüne dikilecek her engeli derhal devirdiğimiz gün, hakikî kurtuluşa erişeceğiz. Ve sizler gibi aydın, kararlı, imanlı gençler sayesinde bu kurtuluşa ulaşacağımıza emin olabiliriz.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 143)

Felâketler, elemeler, mağlûbiyetler, milletler üzerinde birtakım etkenlerin vücut bulmasına sebebiyet verir. Bu etkenlerin başlıcası, öyle kara günlerinden sonra milletlerin uyanması, vakarını bulması ve kendi benliğini duymasındır. Uzun asırların elemli sonuçları, nihayet bizim milletimizde de bu duyguları doğurdu. Milletleri yükselten bu özelliklere bir etken daha ilâve edelim: İntikam hissi... Milletlerin kalbinde intikam hissi olmalı. Bu alelâde bir intikam değil, hayatına, yükselmesine, refahına düşman olanların zararlarını yok etmeye yönelen bir intikamdır. Bütün dünya bilmeli ki, karşımızda böyle bir düşman oldukça onu affetmek elimizden gelmez ve gelmeyecektir. Düşmana merhamet, acizlik ve zaaftır. Bu, insaniyet göstermek değil, insanlık özelliğinin yok oluşunu ilân etmektir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 117)

Yalnız mitingler ve benzeri tezahürat büyük gayeleri hiçbir vakitte kurtaramaz ve ancak milletin sinesinden bilfiil doğan müşterek kudrete dayanırsa kurtarıcı olur.

1919 (Reşit Paşa'nın Hatıraları, s. 21)

Mazinin kararsız, çürümüş zihniyeti ölmüştür. Bütün dünya bilmelidir ki, Türk milleti hakkını, haysiyetini, şerefini tanıtmaya kadirdir. Türk vatanının bir karış toprağı için bütün millet bir vücut olarak ayağa kalkar. Haysiyetinin bir zerresine, vatanının bir avuç toprağına vuku bulacak tecavüzün bütün mevcudiyetine vurulmuş darbe olacağını artık Türk milletinin fark etmediğini sanmak, hatadır.

1924 (Atatürk'ün S.D.V, s. 34)

Gelecekte, millet hayatını tehdit edecek tehlikelere düşmemek için, ona göre şimdiden hazırlanmak ve çalışmak, vatanını seven bütün millet fertlerinin borcudur. Gerçekten, vatanımıza ve bağımsızlığımıza göz dikenlere yalnız askerlikçe üstün gelmek kâfi değildir. Memleketimiz hakkında istilâ emelleri besleyecek olanların her türlü ümitlerini kırarak şekilde siyaset, idare ve ekonomi bakımlarından kuvvetli olmak lâzımdır.

1922 (Atatürk'ün S.D.II, s. 46)

Seneler geçtikçe, millî ideal verimleri, güvenle çalışmada, ilerleme hevesinde, millî birlik ve millî irade şeklinde, daha iyi gözlere çarpmaktadır. Bu, bizim için çok önemlidir; çünkü, biz esasen millî mevcudiyetin temelini, millî şuurda ve millî birlikte görmekteyiz.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s. 372)

Bu dünyadan geçerek Türk milletine veda edeceklerin çocuklarına, kendinden sonra yaşayacaklara, son sözü bu olmalıdır: “Benim Türk milletine, Türk cemiyetine, Türklüğün istikbaline ait ödevlerim bitmemiştir, siz onları tamamlayacaksınız. Siz de sizden sonrakilere benim sözümü tekrar ediniz.” Bu sözler bir ferdin değil, bir Türk ulusu duygusunun ifadesidir. Bunu, her Türk bir parola gibi kendinden sonrakilere mütemadiyen tekrar etmekle son nefesini verecektir. Her Türk ferdinin son nefesi, Türk ulusunun nefesinin sönmeyeceğini,

onun ebedî olduğunu göstermelidir. Yüksel Türk! Senin için yüksekliğin hududu yoktur. İşte, parola budur!

1935 (Ulus gazetesi, 12.12.1935)

Türk milleti!

Kurtuluş Savaşı'na başladığımızın onbeşinci yılındayız. Bugün, Cumhuriyetimizin onuncu yılını doldurduğu en büyük bayramdır.

Kutlu olsun!

Bu anda büyük Türk milletinin bir ferdi olarak, bu kutlu güne kavuşmanın en derin sevinci ve heyecanı içindeyim.

Yurttaşlarım!

Az zamanda çok ve büyük işler yaptık. Bu işlerin en büyüğü, temeli Türk kahramanlığı ve yüksek Türk kültürü olan Türkiye Cumhuriyeti'dir. Bundaki muvaffakiyeti Türk milletinin ve onun değerli ordusunun bir ve beraber olarak kararlı bir şekilde yürütmesine borçluyuz. Fakat yaptıklarımızı asla kâfi göremeyiz. Çünkü daha çok ve daha büyük işler yapmak mecburiyetinde ve azmindeyiz. Yurdumuzu dünyanın en mamur ve en medenî memleketleri seviyesine çıkaracağız. Milletimizi en geniş refah vasıta ve kaynaklarına sahip kılacağız. Millî kültürümüzü çağdaş medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız.

Bunun için bizce zaman ölçüsü, geçmiş asırların gevşetici zihniyetine göre değil, asrımızın sürat ve hareket kavramına göre düşünülmelidir. Geçen zamana nispetle daha çok çalışacağız. Daha az zamanda daha büyük işler başaracağız. Bunda da muvaffak olacağımıza şüphem yoktur. Çünkü Türk milletinin karakteri yüksektir. Türk milleti çalışkandır. Türk milleti zekidir. Çünkü Türk milleti millî birlik ve beraberlikle güçlükleri yenmesini bilmiştir. Ve çünkü Türk milletinin yürümekte olduğu ilerleme ve medeniyet yolunda elinde ve kafasında tuttuğu meşale müspet ilimdir.

Şunu da ehemmiyetle belirtmeliyim ki, yüksek bir insan cemiyeti olan Türk milletinin tarihî bir vasfı da güzel sanatları sevmek ve onda yükselmektir. Bunun içindir ki, milletimizin yüksek karakterini, yorulmaz çalışkanlığını, fitrî zekâsını, ilme bağlılığını, güzel sanatlara sevgisini, millî birlik duygusunu mütemadiyen ve her türlü vasıta ve tedbirlerle besleyerek inkişaf ettirmek millî ülkümüzdür. Türk milletine çok yaraşan bu ülkü, onu bütün beşeriyete hakikî huzurun temini yolunda kendine düşen medenî vazifeyi yapmakta muvaffak kılacaktır.

Büyük Türk milleti!

Onbeş yıldan beri giriştiğimiz işlerde muvaffakiyet vadeden çok sözlerimi işittin. Bahtıyarım ki, bu sözlerimin hiçbirinde milletimin hakkımdaki itimadını sarsacak bir isabetsizliğe uğramadım.

Bugün aynı inan ve katıyetle söylüyorum ki, millî ülkeye tam bir bütünlükle yürümekte olan Türk milletinin büyük millet olduğunu, bütün medenî âlem az zamanda bir kere daha tanıyacaktır.

Asla şüphem yoktur ki, Türklüğün unutulmuş büyük medenî vasfı ve büyük medenî kabiliyeti, bundan sonraki gelişimiyle geleceğin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

Türk milleti!

Ebediyete akıp giden her on senede bu büyük millet bayramını daha büyük şerefle, saadetle huzur ve refah içinde kutlamayı gönülden dilerim.

Ne mutlu Türküm diyene!

1933 (*Hakimiyeti Milliye gazetesini,*
30. 10. 1933; *Atatürk'ün S.D.II, s. 272*)

Ey Türk milleti! Sen yalnız kahramanlık ve cengâverlikte değil, fikirde ve medeniyette de insanlığın şerefisin. Tarih, kurduğun medeniyetlerin övgüleriyle doludur. Mevcudiyetine kasteden siyasî ve toplumsal etkenler birkaç asırdır yolunu kesmiş, yürüyüşünü ağırlaştırmış olsa da, onbin yıllık fikir ve kültür mirası, ruhunda bakir ve tükenmez bir kudret halinde yaşıyor. Hafızasında binlerce ve binlerce yılın hatırasını taşıyan tarih, medeniyet safında lâıyk olduğun yeri sana parmağıyla gösteriyor. Oraya yürü ve yüksel! Bu, senin için hem bir hak, hem de bir vazifedir!

(*Türk Tarihinin Ana Hatları,*
Methal Kısmı, 1931, s. 74)

Büyük davamız, en medenî ve en rahata kavuşmuş millet olarak varlığımızı yükseltmektir. Bu, yalnız kurumlarında değil, düşüncelerinde temelli bir inkılâp yapmış olan büyük Türk milletinin dinamik idealidir. Bu ideali, en kısa bir zamanda başarmak için, fikir ve hareketi beraber yürütmek mecburiyetindeyiz. Bu teşebbüste başarı, ancak, türeli bir plânla ve en rasyonel tarzda çalışmakla mümkün olabilir. Bu sebeple okuyup yazma bilmeyen tek vatandaş bırakmamak, memleketin büyük kalkınma savaşının ve yeni çatısının istediği teknik elemanları yetiştirmek; memleket davalarının ideolojisini anlayacak, anlatacak, nesilden nesile yaşatacak fert ve kurumları yaratmak; işte bu önemli ilkeleri en kısa zamanda temin etmek, Milli Eğitim Bakanlığı'nın üzerine aldığı büyük ve ağır mecburiyetlerdir. İşaret ettiğim ilkeleri, Türk gençliğinin kafasında ve Türk milletinin bilincinde daima canlı bir halde tutmak, üniversitelerimize ve yüksek okullarımıza düşen başlıca vazifedir.

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 386*)

Millî hedef belli olmuştur. Ona kavuşacak yolları bulmak müşkül değildir; mühim olan, çetin olan, o yollar üzerinde çalışmaktır. Denebilir ki, hiçbir şeye muhtaç değiliz, yalnız tek bir şeye çok ihtiyacımız vardır: Çalışkan olmak! Toplumsal hastalıklarımızı tetkik edersek temel olarak bundan başka, bundan mühim bir hastalık keşfedemeyiz; hastalık budur. O halde ilk işimiz, bu hastalığı esaslı surette tedavi etmektir. Milleti çalışkan yapmaktır. Servet ve onun tabîî neticesi olan refah ve saadet, yalnız ve ancak çalışanların hakkıdır.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 59*)

Büyük, kutsal hedefler, erişilemeyecek hedeflerdir. Bu sebeple herhangi bir hedefe erişmekle yetinmeyeceğiz. Daima daha ilerisine varmak için çalışacağız.

1925 (*Atatürk'ün S.D. II, s. 223*)

Bugün milletçe hedefimiz, en medenî milletlerin gelişme seviyesine ulaşmak, hatta bu seviyeyi aşmaktır. Bu asla imkânsız değildir. Türk'ün zekâsı, Türk'ün doğuştan vasıfları buna müsaittir. Yeter ki Türk milleti hedefini iyice seçsin ve bu hedefe varmaya azmetsin!

1932 (*Âdile Ayda, Cumhuriyet gazetesini, 10. 11. 1963, s.4*)

Yüzyılın bize verdiği dersten, milletimizin gereği kadar uyandığını görüyorum. Milletimizin özel nitelikleri, her işimizde başarımızın kefilidir. Başarımız, şüphesiz birlikte olacaktır. Eğer millet ortak amaca hep beraber faaliyet sarf ederek yürürse, mutlaka başaracaktır. İşte bunları düşünerek gelecekteki çalışmamızda da başarılı olacağına inanıyorum.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 99)

Millî ülküye tam bir iman ve onun icaplarını tereddütsüz yerine getirmenin neticesi, elbette muvaffakiyettir.

1931 (Atatürk'ün S.D.I, s. 353)

18. 7. 1936 gecesi Atatürk tarafından yazdırılmıştır :

Türk çocuklarının nasibi, her muvaffakiyetli hamleden hep sevinç veren neticeler almaktır. Türk çocukları! Yürüdünüz, yürüyorsunuz, yürüyünüz! Yaptığınız hamleler sizi yüksek ülküye ulaştırmak üzeredir. Durmayın, yürüyün! Saadet, refah, sevinç ve hepsinden sonra dünyaya karşı yüksek bir gurur seni bekliyor. Türk çocukları! Son sözümün son kelimesine dikkat!... Gurur, azamet, sende zaten vardır; bunu gösterme! Onu, kendi yüksek enerjinin harimine sakla! Gerekirse, büyük tevazuunu göster. Fakat gene gerektikçe, göster ezici yumruğunu! İşte, bu vasıflarınla ispat edebilirsin ne olduğunu!... Benim bugünkü ve yarınki Türk çocukluğundan beklediğim haslet, bu suretle belirmelidir.

1936 (Cevat Abbas Gürer, Cumhuriyet gazetesi, 10. 11. 1941)

Atatürk tarafından yazdırılmıştır :

Türkiye Cumhuriyetinin, özellikle bugünkü gençliğine ve yetişmekte olan çocuklarına hitap ediyorum: Batı senden, Türk'ten çok geriydi. Mânada, fikirde, tarihte bu, böyleydi. Eğer bugün, Batı nihayet teknikte bir yükselme gösteriyorsa, ey Türk çocuğu, o kabahat de senin değil, senden evvelkilerin affolunmaz ihmalinin bir neticesidir. Şunu da söyleyeyim ki, çok zekisin, malûm! Fakat zekânı unut, daima çalışkan ol!

1936 (Cevat Abbas Gürer, Cumhuriyet gazetesi, 10. 11. 1941)

Türk çocuklarının yüksek kabiliyetine inanım tamdır.

1933 (Hakimiyeti Milliye gazetesi, 3. 11. 1933)

Ülkümüzü açıkça ifade etmeliyiz. Onu imanla duymalı ve onu hiç yılmadan takip etmeliyiz. Şahsî menfaatlerimizden, hasis emellerimizden sıyrılmaya, ancak böyle canlı ve alevli ülkü sayesinde muvaffak olacağız. Fakat bütün iyi niyete, gösterilen bütün yılmazlığa, kararlılık ve dayanıklılığa, meydana getirilen bütün birlik ve beraberliğe rağmen, yine en güzel, en şaşmaz, en doğru zihniyetleri ve ülküleri bozmaya çalışacak insanlara tesadüf edilecektir. Öylelerine karşı, bütün millet fertleri çok sert karşılık vermelidir. Hepimiz için öylelerine karşı ezici bir birlik kütlesi şeklinde belirmemiz, en zarurî bir vicdanî gerektir. Zira bu hususta bozgunculuk yapacak insanlara müsamaha göstermek, kıymet vermek, terbiye eseri değil, belki bir milletin saadetine, şerefine, namusuna göz dikmiş insanlara

müsamahadır ki, hiçbir vakit, hiçbir fert buna müsaade edemez. Hiç kimse buna müsaade etmek hakkına malik değildir ve siz de olmamalısınız.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 142*)

Bir milletin, diğer milletlere nispetle tabîi veya kazanılmış hususî karakterler sahibi olması, diğer milletlerden farklı bir yapı oluşturmaya, ekseriya onlardan ayrı olarak onlara paralel ilerleme ve gelişmeye çalışması niteliğine milliyet prensibi denir.

1930 (*Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 24, 379-380*)

Biz, milliyet fikirlerini tatbikte çok gecikmiş ve çok ilgisizlik göstermiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla faaliyetle telâfiye çalışmalıyız. Bilirsiniz ki, milliyet kuramını, milliyet ülküsünü çözüp dağıtmaya çalışan kuramların dünya üzerinde tatbik kabiliyeti bulunamamıştır. Çünkü tarih, olaylar, hâdiseler ve gözlemler insanlar ve milletler arasında, hep milliyetin hâkim olduğunu göstermiştir ve milliyet ilkesi aleyhindeki büyük ölçüde fiilî tecrübelerle rağmen yine milliyet hissinin öldürülemediği ve yine kuvvetle yaşadığı görülmektedir.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, 142-43*)

Milletimiz en yüksek medenileşme derecesinde, en parlak gelişme basamağında, en şanlı ve kudretli devresinde iken, diğer bir takım milletler, ancak milletimizin darbeleri karşısında kendi benliklerini bularak o darbeleri geçirdikten sonra bugünkü vaziyetlerini bulmuştur. Biz ise onlardaki uyanışa karşı, çok derin gafletler içinde kendini kaptırıp gelmişizdir.

1923 (*Atatürk'ün S.D. II, s. 138*)

Türk milliyetçiliği, ilerleme ve gelişme yolunda, milletlerarası temas ve münasebetlerde, bütün çağdaş milletlere paralel ve onlarla bir ahenkte yürümekle beraber, Türk içtimaî heyetinin hususî seciyelerini ve başlı başına müstakil hüviyetini saklı tutmaktır.

1930 (*Afetinan, T.T.K. Belleten, Cilt: XXXII, No: 128, 1968, s. 557*)

Memleketin, fikrî ve ekonomik gelişmeye, yüksek ilerleme sahası olmasına çalışmak idealimizdir. Fakat bu gelişmenin, medenî ve millî sınır haricinde cereyan almasını ilkelerimize uygun bulamayız.

1929 (*Ayın Tarihi, Sayı: 68, 1929, s. 5024*)

Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk milliyetçisiyiz; cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur. Bu topluluğun fertleri ne kadar Türk kültürüyle dolu olursa, o topluluğa dayanan cumhuriyet de o kadar kuvvetli olur.

1926 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 114*)

Milliyetin çok belirgin vasıflarından biri dildir. Türk milletindenim diyen insan, her şeyden evvel ve mutlaka Türkçe konuşmalıdır. Türkçe konuşmayan bir insan Türk kültürüne, topluluğuna bağlılığını iddia ederse buna inanmak doğru olmaz.

1931 (*Vakit gazetesi, 19.2.1931; Taha Toros, Atatürk'ün Adana Seyahatleri, s. 39*)

Türk milletinin millî dili ve millî benliği, bütün hayatında hâkim ve esas kalacaklar.

1933 (Hakimiyeti Milliye gazetesi, 7.2.1933)

Türk milleti, millî hissi dinî hisle değil, fakat insanî hisle yan yana düşünmekten zevk alır. Vicdanında millî hissin yanında insanî hissin şerefli yerini daima muhafaza etmekle övünür. Çünkü Türk milleti bilir ki, bugün medeniyetin yolunda bağımsız ve fakat kendileriyle paralel yürüdüğü umum medenî milletlerle karşılıklı insanî ve medenî münasebet, elbette gelişmemize devam için lâzımdır ve yine malûmdur ki, Türk milleti, her medenî millet gibi, mazinin bütün devirlerinde keşifleriyle, icatlarıyla medeniyet âlemine hizmet etmiş insanların, milletlerin kıymetini takdir ve hâtıralarını hürmetle muhafaza eder. Türk milleti, insaniyet âleminin samimî bir ailesidir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 369-370)

Gerçi bize milliyetçi derler. Fakat biz öyle milliyetçileriz ki, bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların bütün milliyetlerinin gereklerini tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz, herhalde bencil ve gururlu bir milliyetçilik değildir.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 98)

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türkiye halkına, Türk milleti denir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 351)

Türkler demokrat, hür ve sorumlu vatandaşlardır. Türk Cumhuriyeti'nin kurucuları ve sahipleri, bizzat kendileridir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 465)

Türk milletinin kuruluşunda etkili olduğu görülen tabîî ve tarihî gerçekler şunlardır: a) Siyasî varlıkta birlik, b) Dil birliği, c) Yurt birliği, d) Irk ve menşee birliği, e) Tarihî yakınlık, f) Ahlâkî yakınlık.

Türk milletinin teşekkülünde mevcut olan bu şartlar, diğer milletlerde hepsi birden yok gibidir. Daha umumî bir tarif yapabilmek için diyelim ki; bir topluma millet diyebilmek için bu şartlar, aynı zamanda bütün olarak veya kısmen, birarada bulunmak lâzımdır. Bütün milletler tamamen aynı şartlar altında teşekkül etmemiş olduklarına göre Türk milletinde yaptığımız gibi, diğer bir millet ayrı olarak mütalâa edilmedikçe, milliyet fikrini umumî ve ilmî olarak tarif etmek güçtür.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 371 - 372)

Vatanımız, Türk milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleri ile yaşadığı bugünkü siyasî sınırlarımız içindeki yurttur. Vatan, hiçbir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küttür.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 19)

Vatanın her parçası, istisnasız, Türk tarihinin maddî ve kesin dayanaklarıdır.

1924 (*Raşit Metel, Atatürk ve Donanma, s. 87*)

Türklerin vatan sevgisiyle dolu olan göğüsleri, düşmanların lânetlenmeye lâyık ihtiraslarına karşı daima demirden bir duvar gibi yükselecektir.

1921 (*Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 411*)

Gerektiği zaman vatan için bir tek fert gibi yekpare azim ve karar ile çalışmasını bilen bir millet, elbette büyük bir istikbale lâyık ve aday olan bir millettir.

1927 (*Atatürk'ün T.T.B.IV, s.536*)

Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için fedaiyiz. Fakat sen, Türk milletini ebedî hayatta yaşatmak için feyizli kalacaksın. Türk toprağı! Sen, seni seven Türk milletinin mezarı değilsin. Türk milleti için yaratıcılığını göster.

1930 (*Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 295*)

Millet için ve milletçe yapıların işlerin hatırası, her türlü hatıraların üstünde tutulmazsa millî tarih kavramının kıymetini takdir etmek mümkün olamaz.

1931 (*Atatürk'ün S.D. I, s. 353*)

Millî seciyeyi derin tarihimizin ilham ettiği yüksek derecelere çıkarmak, heyecanla takip ettiğimiz büyük emellerimizdendir.

1931 (*Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 551*)

Milletin toplumsal düzen ve huzuru, bugün ve gelecekte refahı, saadeti, selâmeti ve dokunulmazlığı, medeniyette ilerleme ve yükselmesi için insanlardan, her hususta alâka, gayret, nefsin feragatini ve icap ettiği zaman seve seve nefsinin fedasını talep eden, millî ahlâktır. Mükemmel bir millette, millî ahlâkiyet icapları, o millet fertleri tarafından âdetâ muhakeme edilmeksizin vicdanî, hissî bir şevkle yapılır. En büyük millî heyecan, işte budur.

(*Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 302*)

Ahlâkın millî, toplumsal olduğunu söylemek ve ortaklaşa vicdanın bir ifadesidir demek, aynı zamanda ahlâkın mukaddes sıfatını da tanımaktır. Ahlâk mukaddestir; çünkü, aynı kıymetle eşi yoktur ve başka hiçbir çeşit kıymetle ölçülemez.

1930 (*Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 362*)

Millî ahlâkımız, medenî esaslarla ve hür fikirlerle beslenmeli ve takviye olunmalıdır. Bu, çok mühimdir; bilhassa dikkatinizi çekerim. Tehdit esasına dayanan ahlâk, bir fazilet olmadıktan başka itimada da lâyık değildir.

1924 (*M.E.İ.S.D. I, s. 19*)

Türklerin aşağı yukarı hep ahlâkları birbirine benzer. Bu yüksek ahlâk, hiçbir milletin ahlâkına benzemez. Ahlâkın millet teşkilinde yeri çok büyüktür, mühimdir.

1930 (*Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 358*)

Her milletin kendine mahsus gelenekleri, kendine mahsus âdetleri, kendine göre millî hususiyetleri vardır. Hiçbir millet, aynen diğer bir milletin taklitçisi

olmamalıdır. Çünkü böyle bir millet, ne taklit ettiği milletin aynı olabilir, ne kendi milliyeti içinde kalabilir. Bunun neticesi şüphesiz ki acıdır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 150)

Bir milletin mutluluk saydığı şey, diğer bir millet için felâket olabilir. O halde bir millet, kendine göre mutluluk sayacağı bir şeye erişebilmek için baş vurduğu gerek ve vasıtalar, kendi ruhundan çıkarsa o vakit maksada varabilir.

1921 (Atatürk'ün S.D.I, s. 198)

Siyasî varlığımızın dışında, başka ellerde, başka siyasî zümrelerle, isteyerek veya istemeyerek mukadderat birliği yapmış, bizimle dil, ırk, menşe birliğine sahip ve hatta yakın uzak tarih ve ahlâk yakınlığı görülen Türk toplulukları vardır. Tarihin bir hadisesinin neticesi olan bu hal, Türk milleti için elim bir hatıradır; fakat Türk milletinin tarihen ve ilmen teşekkülündeki asaleti, dayanışmayı asla bozamaz.

1931 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 23; 375 - 376)

Türk milleti Kurtuluş Savaşı'ndan beri, hattâ bu savaşa atılırken bile mahkûm milletlerin hürriyet ve bağımsızlık davalarıyla ilgilenmeyi, o davalara yardım etmeyi benimsemiştir. Böyle olunca kendi soydaşlarının hürriyet ve bağımsızlıklarına kayıtsız davranması elbette uygun görülemez. Fakat milliyet davası, bilinçsiz ve ölçsüz bir dava şeklinde mütalâa ve müdafaa edilmemelidir. Milliyet davası, siyasî bir mücadele konusu olmadan önce, bilinçli bir ülkü meselesidir. Bilinçli ülkü demek müspet ilme, ilmî usullere dayandırılmış bir hedef ve gaye demektir. O halde propagandalarda müspet usullere müracaat etmek şarttır. Hareketlerin imkân sınırları ve sıraları mutlaka hesaba katılmalıdır. Türkiye dışında kalmış olan Türkler, ilkin kültür meseleleriyle ilgilenmelidirler. Nitekim, biz Türklük davasını böyle bir müspet ölçüde ele almış bulunuyoruz. Büyük Türk tarihine, Türk dilinin kaynaklarına, zengin lehçelerine, eski Türk eserlerine önem veriyoruz. Baykal ötesindeki Yakut Türklerinin dil ve kültürlerini bile ihmal etmiyoruz.

(Abdülkadir İnan, Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 13, 1963, s. 115)

14. 8. 1920 günü I. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yapmış olduğu konuşmadan:

Biz memleket ve milletimizin mevcudiyetini ve bağımsızlığını kurtarmak için karar verdiğimiz zaman kendi görüşlerimize tâbi bulunuyorduk ve kendi kuvvetimize dayanıyorduk. Hiçbir kimseden ders almadık, hiç kimsenin kandırıcı vaatlerine aldanarak işe girişmedik. Bizim görüşlerimiz, bizim ilkelerimiz cümlece malûmdur ki, bolşevik ilkeleri değildir ve bolşevik ilkelerini milletimize kabul ettirmek için de şimdiye kadar hiç düşünmedik ve teşebbüste bulunmadık. Bizim inanışımıza göre, milletimizin hayatının temini ve yükselmesi, kendi hazım kabiliyetiyle mütenasip olan görüşlerdir. Fakat esas itibarıyla tetkik olunursa bizim görüşlerimiz -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, egemenliğin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır. Yine şüphe yok ki bu, dünyanın en kuvvetli bir esası, bir ilkesidir.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 97-98)

Kendi elyazısıyla yazılmış “Demokrasi'ye karşı çağdaş akımlar” adlı yazı dizisinden :

Bolşevik kuramının Rusya’da tatbik olunmuş şekline bakalım: Bütün Rus milleti içinden amele, deniz ve kara kuvvetlerinden ibaret bir azınlık ekonomik esaslara dayanan, komünist partisi namı altında birleşerek, bir diktatörlük meydana getirmişlerdir. Gayelerinde, millî değildirler. Şahsî hürriyet ve eşitlik tanımazlar. Halk egemenliğine riayetleri yoktur. Dahilde ekseriyeti, zorlama ve tazyik ile görüş noktalarına itaate mecbur tutarlar; hariçte propaganda ve ihtilâl teşkilâtı ile, bütün dünya milletlerine kendi ilkelerini yaymaya çalışırlar. Halbuki, hükûmet kurmaktan gaye, evvelâ, ferdî hürriyetin teminidir. Bolşevik tarzı hükûmetinde istibdat mahiyeti görülmektedir. Bir toplumu, bir kısım insanların görüşlerinin, zorla, esiri ve zebunu yaşatmak şekline, tabîî ve mâkul bir hükûmet sistemi gözüyle bakılamaz.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk’ün El Yazıları, s. 420 -422)

Hâkimiyeti Milliye muhabirine verdiği demeçten:

Komünizm toplumsal bir meseledir. Memleketimizin hali, memleketimizin toplumsal şartları, dinî ve millî ananelerinin kuvveti Rusya’daki komünizmin bizce tatbikine müsait olmadığı kanaatini doğrular bir mahiyettir. Son zamanlarda memleketimizde komünizm esasları üzerine teşekkül eden partiler de bu hakikati tecrübe ile kavrayarak faaliyetlerini durdurma lüzumuna kani olmuşlardır. Hattâ bizzat Rusların düşünürleri dahi, bizim için bu hakikatin meydana çıkmasına boyun eğmiş bulunuyorlar.

1921 (Atatürk’ün S.D. III, s. 20)

Petit Parisien muhabirine Bursa’da verdikleri demeçten:

Biz ne bolşevikiz, ne de komünist; ne biri, ne diğeri olamayız. Çünkü, biz milliyetperver ve dinimize hürmetkâruz. Özetle, bizim hükûmet şeklimiz tam bir demokrat hükûmetidir ve dilimizde bu hükûmet, “halk hükûmeti” diye anılır. Bu hükûmet, doğrudan doğruya milletin arzularını tatmine hizmet eder ve millet ve memleketin idaresine bizzat sahiptir. Bu itibarla kendi mukadderatını kendisi tâyin eder. İdarî teşkilâtlarımızın hepsinde tatbik edilecek olan usul de budur.

1922 (Atatürk’ün S.D.III, s. 51-52)

Amerikalı kadın gazeteci Gladys Baker’e verdiği demeçten:

Türkiye’de bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü Türk hükûmetinin ilk gayesi, halka hürriyet ve saadet vermek, askerlerimize olduğu kadar, sivil halkımıza da iyi bakmaktır.

1935 (Ayn Tarihi, No: 19, 1935)

5. 8. 1929 gecesi Eskişehir garında Sakarya gazetesi başmuharririne verdikleri demeçten:

Türk milletin toplumsal düzenini bozmaya yönelik didinmeler, boğulmaya mahkûmdur. Türk milleti, kendinin ve memleketin yüksek menfaatleri aleyhine çalışmak isteyen bozguncu, alçak, vatansız ve milliyetsiz beyinsizlerin saçmalamalarındaki gizli ve kirli emelleri anlayamayacak ve onlara müsamaha edecek bir topluluk değildir. O, şimdiye kadar olduğu gibi doğru yolu görür. Onu yolundan saptırmak isteyenler ezilmeye, kahredilmeye mahkûmdur. Bu hususta

köylü, işçi ve bihassa kahraman ordumuz candan beraberdir. Bunda kimsenin şüphesi olmasın!

1929 (Ayn Tarihi, Cilt: 20, Sayı : 65, s. 4791)

Memleket ve millet hizmetlerinde baş olmak isteyenlerin ilham kaynağı, milletin hakikî hisleri ve emelleridir. Bizim anılmaya değer bir hareketimiz varsa, o da milletin duygu ve eğilimlerinde varlığına temas etmeye çalışmaktan ibarettir. Her türlü muvaffakiyet sırrının, her nevi kuvvetin, kudretin hakiki kaynağının, milletin kendisi olduğuna kanaatimiz tamdır.

1925 (M.E.İ.S.D.I, s. 26)

1924 Eylül ayında Samsun TicaretMektebi'nde öğretmenler tarafından şereflerine verilen çaydaki konuşmasından :

Söz söyleyen arkadaşlarımızdan biri bana, nereden ilham ve kuvvet aldığımı sordu. Arkadaşlarımızın sorduğu ilham ve kuvvet kaynağı, milletin kendisidir. Milletin müşterek eğilimi, umumî fikri olduğunu inkâr edenler de vardır. Bu gibileri hepiniz çok işitmişsinizdir. Bu gibiler memleket ve milletle alâkasız, gafil insanlardır. Memleketimizin ve milletimizin başına gelmiş olan bunca felâketler hiç şüphe etmemelidir ki, bu gafil insanların memleketin talihini ve iradesini ellerinde tutmuş olmalarından ileri gelmiştir.

Bir topluluğun mutlaka ortaklaşa bir fikri vardır. Eğer bu, her zaman dile getirilemiyor ve belirtilemiyorsa onun yokluğuna karar verilmemelidir. O, yapılan işlerde mutlaka mevcuttur. Varlığımızı, bağımsızlığımızı kurtaran bütün işler ve hareketler, milletin müşterek fikrinin, arzusunun, azminin yüksek belirtisinden başka bir şey değildir.

1924 (Atatürk'ün M.A.D., s. 21-22)

Biz, ilhamlarımızı, gökten ve görünmez âlemden değil, doğrudan doğruya hayattan almış bulunuyoruz. Bizim yolumuzu çizen, içinde yaşadığımız yurt, bağrından çıktığımız Türk milleti ve bir de milletler tarihinin binbir facia ve ıstırap kaydeden yapraklarından çıkardığımız neticelerdir.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 389)

Ben, ne düşündüklerinizi bilen, ne hissettiklerinizi duyan, ne dertleriniz olduğunu anlayan bir arkadaşınız, bir kardeşiniz olmakla iftihar etmekteyim. Bildiğim, duyduğum, anladığım bu şeylerin esası sizlerde, büyük kalplerinizde mevcut olan cevherdir. Bu kıymetli cevherdir ki, bu milleti kazadan belâdan, yok olmanın felâketinden kurtardı ve milletin en kuvvetli dayanak temeli oldu. Sizler için, memleket için, her taraftan çiğnenen vatani kurtarmak için, diğer arkadaşlarla beraber hizmete atılmaklığım, bana başarımıza güvenmek cesaretini veren, hep sizlerin kalp ve vicdanlarımızdaki duyguları bilmemlendi.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 130)

Bu millet, gerçek eğilimine zıt düşünceye sapanlara iltifat etmemektedir. Bununla bugün çok övünüyorum. Bundaki isabetin sırrını izah için derhal söylemeliyim ki, bizim ilham kaynağımız doğrudan doğruya büyük Türk milletinin

vicdanı olmuştur ve daima olacaktır. Bütün sıcaklığı, verimi, kuvveti millî vicdandan aldıkça, bütün teşebbüslerimizde milletin sağduyusunu rehber saydıkça şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da milleti doğru hedeflere eristireceğimize imanımız tamdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, S. 214)

Giriştiğiniz büyük işlerde, milletimizin yüksek kabiliyet ve yüksek sağduyusu başlıca rehberimiz ve başarı kaynağımız olmuştur. Bilerek veya bilmeyerek, isteyerek veya istemeyerek kendisine zarar verenlere karşı kırgınlığı derin olan milletimizin, kendi uğrunda esaslı ve hayırlı çalışma gösterenlere karşı da nihayetsiz bağlılığı ve değerbilirliği söz götürmez. Bu büyük millet, arzu ve istidadının yöneldiği istikametleri görmeye çalışan ve görebilen evlâdını daima takdir ve himaye etmiştir.

1926 (Atatürk'ün S.D.I, s. 337)

Şahsınıza ait bir buluşun başkaları tarafından kullanılmasından ve mesut neticelerin isminize değil, mensup olduğunuz cemiyete ve millete mal edilmesinden endişeniz olmasın; millet bunun kadrini bilir. Millet sevgisi kadar büyük mükâfat yoktur. İstiklâl Harbi'nde benim de millete ettiğim birtakım hizmetler olmuştur, zannederim. Fakat, bunlardan hiçbirini kendime mal etmedim; yapılanın hepsi milletin eseridir, dedim. Aranacak olursa, doğrusu da budur. Mazide sayısız medeniyet kurmuş bir ırkın ve milletin çocukları olduğumuzu ispat etmek için, yapmamız lâzım gelen şeylerin hepsini yaptığımızı ileri süremeyiz; bugüne ve yarına bırakılmış daha birçok büyük işlerimiz vardır. İlmî çalışmalar da bunlar arasındadır. Beni seven arkadaşlarıma tavsiyem şudur: Şahsınız için değil, fakat mensup olduğunuz millet için elbirliği ile çalışalım; çalışmaların en yükseği budur!

(Muzaffer Göker, T.T.K. Belleten, Cilt: 3, Sayı: 10, 1939, s. 388)

Memleketimizde, gidebildiğim her yerde, uğradığım her beldede muhterem halkımızın çok samimî, çok sıcak, çok kalpten gösterilerini, büyük ruhlu milletimizin her yerde sevgi, güven ve itimadını görmekle mesut ve bahtıyırım. Fakat, milletimin bu sevgisine, bu güven ve itimadına liyakat kazandığımı iddia edemem. Bu güven ve itimada, ancak bundan sonra da tarihe, millete, vatanıma karşı üzerime düşen namus vazifesini en son hadde kadar yapmakla liyakat kazanmaya gayret edeceğim.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 134)

Milletimizi, şimdiye kadar söylediğim sözlerle ve hareketlerimle aldatmamış olmakla övünç duyuyorum. “Yapacağım! Yapacağız! Yapabiliriz!” dediğim zaman onların gerçekten yapılabileceğine inanmıştım. Nitekim Sakarya Muharebesi başlamadan evvel “Düşmanı memleketimiz içinde boğacağız!” demiştim. Bana, bazı mühim sayılan yerlerden müracaatlar vâki olarak “Milleti beyhude yere kırdırmayınız” demişler; Romenlerden, Bulgarlardan, Yunanlılardan bahsederek kurtuluşumuzu geleceğe bırakmanın uygun olacağını söylemişlerdi. Fakat milletin kabiliyetini, imanını göz önüne alarak onlara “Hayır, yapacağız!” demiştim. Şimdi de milleti refaha, ilerlemeye, memleketi mutluluğa sevk etmek için mevcut kabiliyetimizi göz önüne alarak “Bunu da yapacağız!” diyorum.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 70)

Hiçbir sözümde milletime karşı geri alma durumunda kalmadım. Onları söylerken bir hayal peşinde koşan gibi, hayal şakıyan bir şair gibi değil, onları söylemekliğim bu milletteki kabiliyet unsurlarını bilmekliğimden idi.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 123)

Türk milleti kahramanlıkta olduğu kadar istidat ve liyakatte de bütün milletlerden üstündür.

(Yusuf Ziya Özer, T.T.K. Belleten, Cilt: 3, Sayı: 10, 1939, s. 287)

Türk kuvvet ve zekâsının yenmediği ve yenemeyeceği müşkül yoktur.

1931 (Hakimiyeti Milliye gazetesi, 13. 12. 1931)

Arkadaşlarından birinin “Allah sana çok ömürler versin; yoksa vah bu milletin haline!” demesi üzerine verdiği cevap:

- Bu sözünüz beni çok müteessir etti! Düşmanlarımız da böyle söylüyor, onlar da “Ölsün de kurduğu eser mahvolsun” demiyorlar mı? Ve bunu beklemiyorlar mı? Niçin böyle düşünüyorsunuz? Her şeyi niçin bana mal etmek istiyorsunuz? Ben bir eser vücuda getirdimse milletimin kudret ve kuvvetine ve ondan aldığım ilhama dayanarak yaptım. Sizleri konuşturdum, sizleri koşturdum, yaptım!

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 118)

Mühim bir vazifenin yapılışında benden evvel işe girişen, millet olmuştur. Benim şu veya bu sebeple tehir ettiğim mühim vazifeyi millet bana ihtar etmiş ve yaptırmıştır. Bunu, milletin müşterek ruhundaki yükseklik ve erginliğe parlak bir misal olarak anmalıyım.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ. S., s.44)

Halkımız yüksek bilinçlidir, her türlü ilerlemeye yetenekli ve lâyıktır, fedakardır, hürmete değerlidir.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 191)

Benim için en büyük korunma noktası ve şefaath kaynağı, milletimin sinesidir.

1919 (Reşit Paşa'nın Hatıraları, s. 86)

Büyük hâdiseleri, yapılan işleri bir ferde mal etmek, milletin hakkına saygısızlık ifade eden bir görüş tarzı olur.

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 51)

Bu millet, kılı kıpırdamadan dava uğruna ve benim uğruna, canını vermeye hazır olmasaydı ben, hiçbir şey yapamazdım.

(Behçet Kemal Çağlar, Yücel Mec, Cilt: XIII, Sayı: 78, 1941, s. 268)

Ben, binbir müşkül karşısında yılacak bir insan olsa idim büyük işlerin rehberliğinde, milletim beni yaya bırakırdı. Milletimin iyi niyetine daima minnettarım.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B. s.21)

DİN VE İSLAM DİNİ

Din lüzumlu bir müessesedir. Dinsiz milletlerin devamına imkân yoktur. Yalnız şurası var ki, din Allah ile kul arasındaki bağılıktır.

1930 (Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955 s. 116)

Din vardır ve lâzımdır.

(Asaf İlbay, Tan gazetesi, 13. 7. 1949)

Din, bir vicdan meselesidir. Herkes vicdanının emrine uymakta serbesttir, hürdür. Biz dine saygı gösteririz. Düşünüşe ve düşünceye muhalif değiliz. Biz, din işlerini millet ve devlet işleriyle karıştırmamaya çalışıyor, kaste ve fiile dayanan bağnaz hareketlerden sakınıyoruz ve buna asla meydan vermeyeceğiz.

(Asaf İlbay, Tan gazetesi, 13.7.1949)

Ey arkadaşlar! Tanrı birdir, büyüktür; tanrısal inanışların belirtisine bakarak diyebiliriz ki: İnsanlar iki sınıfta, iki devirde mütalâa olunabilir. İlk devir, insanlığın çocukluk ve gençlik devridir. İkinci devir, beşeriyetin erginlik ve olgunluk devridir.

İnsanlık birinci devirde tıpkı bir çocuk gibi, tıpkı bir genç gibi yakından ve maddî vasıtalarla kendisiyle meşgul olunmayı gerektirir. Allah, kullarının lâzım olan olgunlaşma noktasına erişinceye kadar içlerinden vasıtalarla dahi kullarıyla meşgul olmayı tanrılık özelliğinin gereklerinden saymıştır. Onlara Hazreti Âdem Aleyhisselâm'dan itibaren bilinen ve bilinmeyen sayısız denecek kadar çok nebiler, peygamberler ve elçiler göndermiştir. Fakat Peygamberimiz vasıtasıyla en son dinî, medenî gerçekleri verdikten sonra artık insanlıkla aracı ile temasta bulunmaya lüzum görmemiştir. İnsanlığın kavrayış, aydınlanış ve olgunlaşma derecesi, her kulun doğrudan doğruya, tanrısal ilhamlarla temas kabiliyetine eriştiğini kabul buyurmuştur ve bu sebeptendir ki, Cenabı Peygamber, peygamberlerin sonuncusu olmuştur ve kitabı, en eksiksiz kitaptır.

1922 (Nutuk III, s. 1241)

Muhammed Mustafa, peygamber olmadan evvel kavminin sevgisine, hürmetine, itimadına erişti. Ondan sonra ancak kırk yaşında nübüvvet ve kırküş yaşında risalet geldi. Fahriâlem Efendimiz, sonsuz tehlikeler içinde, tükenmez mihmetler ve meşakkatler karşısında yirmi sene çalıştı ve İslâm dinini tesise ait peygamberlik vazifesini yapmaya muvaffak olduktan sonra gökyüzünün ve cennetin en yüksek katına erişti.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 262-263)

1923 yılında Balıkesir Zağnos Paşa Camii'nde minberden söylemiştir:

Peygamberimiz Efendimiz Hazretleri, Cenab-ı Hak tarafından insanlara dinî gerçekleri bildirmeye memur ve elçi olmuştur. Ana kanunu, hepimizce malûmdur ki, şanı büyük olan yüce Kuran'daki naslardır. İnsanlara feyz nuru vermiş olan dinimiz, son dindir, en eksiksiz dindir; çünkü dinimiz akla, mantığa, gerçeğe tamamen uyuyor ve uygun düşüyor. Eğer akla, mantığa ve gerçeğe uymasaydı, bununla diğer ilâhî tabiat kanunları arasında tezat olması gerekirdi; çünkü bütün evren kanunlarını yapan Cenab-ı Haktır.

Hz. Muhammed'i, yüksek kişiliğine yaraşır şekilde belirtmeyen bir eser hakkında söylemiştir:

Muhammed'i bana, cezbeye tutulmuş sönük bir derviş gibi tanıttırmak gayretine kapılan bu gibi cahil adamlar, onun yüksek şahsiyetini ve başarılarını asla kavrayamamışlardır. Anlamaktan da çok uzak görünüyorlar. Cezbeye tutulmuş bir derviş, Uhud Muharebesi'nde en büyük bir komutanın yapabileceği bir plânı nasıl düşünür ve tatbik edebilir? Tarih, gerçekleri değiştiren bir sanat değil, belirten bir ilim olmalıdır. Bu küçük harpte bile askerî dehâsı kadar siyâsî görüşüyle de yükselen bir insanı, cezbeli bir derviş gibi tasvire yeltenen cahil seraseriler, bizim tarih çalışmamıza katılamazlar. Muhammed, bu harp sonunda çevresindekilerin direnmelerini yenerek ve kendisinin yaralı olmasına bakmayarak, galip düşmanı takibe kalkışmamış olsaydı, bugün yeryüzünde Müslümanlık diye bir varlık görülemezdi.

1930 (fiemsettin Günaltay, Ülkü Dergisi, Cilt : 9, Sayı: 100, 1945, s. 3)

O, Allahın birinci ve en büyük kuludur. Onun izinde bugün milyonlarca insan yürüyor. Benim, senin adın silinir, fakat sonuca kadar O, ölümsüzdür.

1926 (Ali Rıza Ünal, Atatürk Hakkındaki Anılarım, Türkiye Harb Malûlû Gaziler Dergisi, Sayı: 158, 1969, s.23)

Musa, cahiliyet devrinde “Evâmîr-i aşere”*siyle insanlığa fazilet dersleri vermiştir. Musa ile Muhammed'in arasını asırlar doldurmuştur. İnsanlık son bedeviyet devrinde, ne de olsa ilerlemiştir. Hazret-i Muhammed, Musa devrinin din telâkkilerindeki hurafeleri kısmen atmaya muvaffak olmuştur.

(Asaf İlbyay, Tan gazetesi 13. 7. 1949)

Büyük bir inkılâp yaratan Muhammed'e karşı beslenen sevgi, ancak onun ortaya koyduğu fikirleri, esasları korumakla tecelli etmek gerekti. Peygamber ölür ölmez düşünülecek şey, onu bir an evvel toprağa tevdi etmek değil, yaratmış olduğu inkılâbı emniyet altına almaktır. Bu da, yerine evvelâ inkılâbı kavramış en yakın bir arkadaşını geçirerek baş gösterecek tehlikeleri önlemekle olurdu. İnkılâbı kavramış ve ona bütün varlığıyla bağlanmış böyle bir halef seçtikten sonradır ki onun defni düşünülebilirdi. O zaman, beş on akraba ile değil, bütün kendisine bağlananların iştirakiyle ve şanına lâıyk bir törenle fânî nâşî ebedî istirahat yerine tevdi olunurdu... Ne Ali, ne de diğer Hâşimoğulları bunu düşünemediler. Bu hakikati o zaman ancak üç büyük insan kavramıştır: Ebubekir, Ömer ve Ebu Ubeyde. Tarih olaylarının gelişimi, Müslümanlığın bu üç büyük insanın teşebbüsleri ve azimleriyle kurtulmuş olduğunu meydana koymuştur. İnkılâbın bu üç siması, yaratıcısı kadar büyük insanlardır.

1930 (fiemsettin Günaltay, Ülkü Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 100, 1945, s. 4)

Bizim dinimiz, en mâkul ve en tabîî bir dindir. Ve ancak bundan dolayıdır ki son din olmuştur. Bir dinin tabîî olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uyması lâızmıdır. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur. Müslümanların toplumsal hayatında, hiç kimsenin özel bir sınıf halinde mevcudiyetini muhafazaya hakkı yoktur. Kendilerinde böyle bir hak görenler, dinî emirlere uygun harekette bulunmuş olmazlar. Bizde ruhbanlık yoktur, hepimiz eşitiz ve dinimizin

hükümlerini eşit olarak öğrenmeye mecburuz. Her fert dinini, din duygusunu, imanını öğrenmek için bir yere muhtaçtır; orası da mekteptir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 90)

Müslümanlık, aslında en geniş mânasıyla müsamahalı ve çağdaş bir dindir.

(Atatürk'ten B.H., s. 70)

Kendisine, 1923 yılında armağan olarak küçük boyda bir Kuran gönderilmesi üzerine teşekkürü:

Bence kıymetini takdire imkân olmayan bu hediye, en derin ve hürmetkâr din duygularıyla muhafaza edeceğim.

1923 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 480-481)

Büyük dinimiz, çalışmayanın insanlıkla alâkası olmadığını bildiriyor. Bazı kimseler zamanın yeniliklerine uymayı kâfir olmak sanıyorlar. Asıl küfür, onların bu zannıdır. Bu yanlış yorumu yapanların amacı, İslâmların kâfirlere esir olmasını istemek değil de nedir? Her sarıklıyı hoca sanmayın, hoca olmak sarıkla değil, beyinledir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 128)

Allahın emri çok çalışmaktır. İtiraf ederim ki, düşmanlarımız çok çalışıyor. Biz de onlardan ziyade çalışmaya mecburuz. Çalışmak demek, boşuna yorulmak, terlemek değildir. Zamanın icaplarına göre ilim ve fen ve her türlü medeniyet buluşlarından azamî derecede istifade etmek zorunludur. Hepimiz itirafa mecburuz ki, bu husustaki hatalarımız çok büyüktür.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 92)

Bizim dinimiz, milletimize değersiz, miskin ve aşağı olmayı tavsiye etmez. Aksine Allah da, Peygamber de insanların ve milletlerin değer ve şerefini muhafaza etmelerini emrediyor.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 92)

Bilhassa bizim dinimiz için herkesin elinde bir ölçü vardır. Bu ölçü ile hangi şeyin bu dine uygun olup olmadığını kolayca takdir edebilirsiniz. Hangi şey ki akla, mantığa, halkın menfaatine uygundur; biliniz ki o, bizim dinimize de uygundur. Bir şey akıl ve mantığa, milletin menfaatine, İslâmın menfaatine uygunsa kimseye sormayın; o şey dinîdir. Eğer bizim dinimiz aklın, mantığın uyduğu bir din olmasaydı mükemmel olmazdı, son din olmazdı.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 127)

Türk milleti daha dindar olmalıdır, yani bütün sadeliği ile dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat hakikate nasıl inanıyorsam, buna da öyle inanıyorum. Bilince aykırı, ilerlemeye mâni hiçbir şey içermiyor. Halbuki Türkiye'ye bağımsızlığını veren bu Asya milletinin içinde daha karışık, sun'î, bâtıl itikatlardan ibaret bir din daha vardır. Fakat bu konuda yeterli bilgisi olmayanlar, bu âcizler sırası gelince, aydınlanacaklardır. Onlar ışığa yaklaşamazlarsa, kendilerini yitirmiş ve mahkûm etmişler demektir; onları kurtaracağız.

1923 (Atatürk'ün S.D.III, s. 70)

Milletimiz din ve dil gibi kuvvetli iki fazilete maliktir. Bu faziletleri hiçbir kuvvet, milletimizin kalp ve vicdanından çekip alamamıştır ve alamaz.

Hutbe demek halka hitap etmek, yani söz söylemek demektir. Hutbenin mânası budur. Hutbe denildiği zaman bundan birtakım kavram ve mânalar çıkarılmamalıdır. Halkı, genel durumdan haberdar etmek son derecede ehemmiyetlidir. Çünkü her şey açık söylendiği zaman halkın beyni çalışma halinde bulunacak, iyi şeyleri yapacak ve milletin zararına olan şeyleri reddederek şunun veya bunun arkasından gitmeyecektir. Hutbelerin halkın anlayamayacağı bir dilde olması ve onların da bugünkü gerek ve ihtiyaçlarımıza temas etmemesi, Halife ve Padişah namını taşıyan müstebitlerin arkasından köle gibi gitmeye mecbur etmek içindi. Hutbeden maksat, ahalinin aydınlanması ve doğru yolun gösterilmesidir; başka şey değildir. Yüz, iki yüz, hattâ bin sene evvelki hutbeleri okumak, insanları bilgisizlik ve gaflet içinde bırakmak demektir. Hutbe okuyanların herhalde halkın kullandığı dille görüşmesi gereklidir. Geçen sene Millet Meclisi'nde söylediğim bir nutukta demiştim ki “Minberler, halkın beyinleri, vicdanları için bir verim kaynağı, bir nur kaynağı olmuştur”. Böyle olabilmek için minberlerden aksedecek sözlerin bilinmesi ve anlaşılması, fen ve ilim gerçeklerine uygun olması lâzımdır. Hutbe okuyanların, siyasî durumu, toplumsal ve medenî durumu her gün takip etmeleri zorunludur. Bunlar bilinmediği takdirde halka yanlış öğretilmiş olur. Bundan ötürü hutbeler tamamen Türkçe ve zamanın gereklerine uygun olmalıdır ve olacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 95-96)

Camilerin mukaddes minberleri halkın ruhî, ahlâkî gıdalarına en yüksek, en verimli kaynaklardır. Minberlerden halkın anlayabileceği dille ruh ve beyne hitap olunmakla Müslümanların vücudu canlanır, beyni temizlenir, imanı kuvvetlenir, kalbi cesaret bulur. Fakat buna karşılık hutbe okuyanların taşımaları gereken ilmî özellikler, özel liyakat ve dünya durumunu anlayıp bilme, önemlidir.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 225)

Camiler, birbirimizin yüzüne bakmaksızın yatıp kalkmak için yapılmamıştır. Camiler, itaat ve ibadet ile beraber din ve dünya için neler yapılmak lâzım geldiğini düşünmek, yani danışmak için yapılmıştır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 94)

Ezan ve Kuran'ı Türklerden başka hiçbir Müslüman milleti bu kadar güzel okuyamaz. Bunlara muhteşem müzik ahengi veren Türk sanatkarlarıdır.

1933 (Abdülkadir, İnan, İki Hatıra, Türk Dili Dergisi, TDK, sayı: 74, 1957, s. 66)

Kuran'ın tercüme edilmesini emrettim. Bu da ilk defa olarak Türkçeye tercüme ediliyor. Muhammed'in hayatına ait bir kitabın tercüme edilmesi için de emir verdim. Halk, tekrarlanmakta bulunan bir şey mevcut olduğunu ve din işleriyle ilgili kimselerin derdi ancak kendi karınlarını doyurup, başka bir işleri olmadığını bilsinler.

1930 (Atatürk'ün S.D. III, s. 85; Ayın Tarihi, N: 73, 1930)

Her şeyden evvel şunu, en basit bir dinî gerçek olarak bilelim ki, bizim dinimizde bir özel sınıf yoktur. Ruhbaniyeti reddeden bu din, inhisarı kabul etmez. Meselâ din âlimleri; mutlaka aydınlatmak vazifesi bu bilginlere ait olmadıktan başka dinimiz de bunu kat'iyetle meneder. O halde biz diyemeyiz ki, bizde bir özel sınıf vardır; diğerleri dinen aydınlatmak hakkından mahrumdur. Böyle düşünürsek kabahat bizde, bizim bilgisizliğimizdedir. Hoca olmak için yani dinî gerçekleri halka öğretmek için, mutlaka ilmî kıyafet şart değildir. Bizim yüce dinimiz, her Müslüman erkek ve kadına araştırmayı farz kılıyor ve her Müslüman, bu dine bağlananları aydınlatmakla vazifelidir.

Bir fikri daha düzeltmek isterim. Milletimizin içinde gerçek din âlimleri, âlimlerimiz içinde milletimizin gerçekten iftihar edebileceği din bilginlerimiz vardır. Fakat bunlara mukabil, ilmî kıyafet altında ilim gerçeğinden uzak, gereği kadar okuyup öğrenmemiş, ilim yolunda yeteri kadar ilerleyememiş hoca kıyafetli cahiller de vardır. Bunların ikisini birbirine karıştırmamalıyız.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 144)

Nasıl ki her hususta yüksek meslek ve ihtisas sahipleri yetiştirmek lâzım ise, dinimizin felsefî gerçeğini inceleme, araştırma ve telkin bakımından ilmî ve fennî kudrete sahip olacak seçkin ve hakikî din bilginleri de yetiştirecek yüksek müesseselere malik olmalıyız.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 90)

Cumhuriyet Hükûmeti'mizin bir Diyanet İşleri Başkanlığı makamı vardır. Bu makama bağlı müftü, hatip, imam gibi görevli birçok memurları bulunmaktadır. Bu vazifeli kişilerin ilimleri, faziletleri derecesi malûmdur. Ancak burada* vazifeli olmayan birçok insanlar da görüyorum ki, aynı kıyafeti giymekte devam etmektedirler. Bu gibiler içinde çok cahil, hatta okuma yazması olmayanlara tesadüf ettim. Bilhassa bu gibi bilgisizler, bazı yerlerde halkın mümessilleri imiş gibi onların önüne düşüyorlar. Halkla doğrudan doğruya temasa âdeti bir mâni teşkil etmek sevdasında bulunuyorlar. Bu gibilere sormak istiyorum: "Bu vaziyet ve yetkiyi kimden, nereden almışlardır?" Millete hatırlatmak isterim ki, bu lâubaliliğe müsaade etmek asla doğru değildir. Herhalde yetki sahibi olmayan bu gibi kişilerin, görevli olan kimselerle aynı kıyafeti taşımalarındaki mahzur bakımından hükûmetin dikkatini çekeceğim.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, S. 215-216)

Tekkeler mutlaka kapanmalıdır. Türkiye Cumhuriyeti, her şubede doğru yolu gösterecek kudrete sahiptir. Hiçbirimiz tekkelerin uyarmasına muhtaç değiliz. Biz medeniyetten, ilim ve fenden kuvvet alıyoruz ve ona göre yürüyoruz. Başka bir şey tanımıyoruz. Doğru yoldan sapmışların gayesi, halkı kendinden geçmiş ve abdal yapmaktır. Halbuki halkımız, abdal ve kendinden geçmiş olmamaya karar vermiştir. Bunlar basit bir iş görünür; fakat ehemmiyeti vardır. Biz dünya ailesi içinde medenîyiz. Her görüş noktasından medeniyetin gereklerini tatbik edeceğiz.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün fi.D.K. ve İ.S.s.68)

Ölümlerden yardım istemek, medenî bir toplum için ayıptır. Mevcut tarikatların gayesi kendilerine bağlı olan kimseleri dünyevî ve manevî olan hayatta saadete eriştirmekten başka ne olabilir? Bugün ilmin, fennin, bütün genişliğiyle

medeniyetin alevi karşısında filân veya falan şeyhin yol göstermesiyle maddî ve manevî mutluluk arayacak kadar ilkel insanların Türkiye topluluğunda varlığını asla kabul etmiyorum. Efendiler ve ey millet, iyi biliniz ki, Türkiye Cumhuriyeti şeyhler, dervişler, müritler, mensuplar memleketi olamaz. En doğru ve en gerçek tarikat, medeniyet tarikatıdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, S. 215)

Bizi yanlış yola sevk eden habisler bilirsiniz ki, çok kere din perdesine bürünmüşler, saf ve temiz halkımızı hep şeriat sözleriyle aldata gelmişlerdir. Tarihimizi okuyunuz, dinleyiniz... Görürsünüz ki milleti mahveden, esir eden, harap eden fenalıklar hep din kisvesi altındaki küfür ve kötülükten gelmiştir. Onlar her türlü hareketi dinle karıştırırlar. Halbuki, elhamdülillah hepimiz Müslümanız, hepimiz dindarız; artık bizim, dinin gereklerini öğrenmek için şundan bundan derse ve akıl hocalığına ihtiyacımız yoktur. Analarımızın, babalarımızın kucaklarında verdikleri dersler bile, bize dinimizin esaslarını anlatmaya kâfidirler.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 127)

“Parti, dinî düşünce ve inançlara saygılıdır” kuralını bayrak olarak eline alan kimselerden, iyi niyet beklenebilir miydi? Bu bayrak, asırlardan beri, cahil ve bağınazları, hurafelere inananları aldatarak hususî maksatlar teminine kalkışmış olanların taşıdıkları bayrak değil miydi? Türk milleti, asırlardan beri nihayetsiz felâketlere, içinden çıkabilmek için büyük fedakârlıklar gerektiren pis bataklıklara hep bu bayrak gösterilerek yöneltilmemiş miydi?

Cumhuriyetçi ve ilerici olduklarını zannettirmek isteyenlerin, aynı bayrakla ortaya atılmaları, dinî bağınazlığı coşturarak, milleti, cumhuriyetin, ilerleme ve yeniliğin tamamen aleyhine teşvik etmek değil miydi? Yeni parti, dinî düşünce ve inançlara saygı perdesi altında: Biz hilâfeti tekrar isteriz; biz yeni kanunlar istemeyiz; bizce Mecelle kâfidir; medreseler, tekkeler, cahil softalar, şeyhler, müritler, biz sizi himaye edeceğiz; bizimle beraber olunuz. Çünkü, Mustafa Kemal'in partisi hilâfeti kaldırdı. İslâmiyeti bozuyor. Sizi gavur yapacak, size şapka giydirecektir diye bağırıyor muydu! Yeni partinin kullandığı formül, bu gerici feryatlarla dolu değildir denilebilir mi?

1927 (Nutuk II, s. 889-890)

Bunca asırlarda olduğu gibi, bugün de, milletlerin bilgisizliğinden ve bağınazlığından istifade ederek binbir türlü siyasî ve şahsî maksat ve menfaat temini için, dini âlet ve vasıta olarak kullanmak teşebbüsünde bulunanların, içerde ve dışarda varlığı, bizi bu konuda söz söylemekten, ne yazık ki, henüz uzak bulundurmuyor. İnsanlıkta, din hakkındaki bilgi ve anlayış, her türlü hurafelerden sıyrılarak gerçek bilim ve fen ışıklarıyla arınmış ve mükemmel oluncaya kadar, din oyunu aktörlerine, her yerde tesadüf olunacaktır.

1927 (Nutuk II, s. 708)

Adî ve alçak hilelerle hükümdarlık yapan halifeler ve onlara dini âlet yapmaya tenezzül eden sahte ve imansız âlimler, tarihte daima rezil olmuşlar, rezil edilmişler ve daima cezalarını görmüşlerdir. Dini kendi ihtiraslarına âlet yapan hükümdarlar ve onlara yol gösteren hoca namı hainler, hep bu sonuca sürüklenmişlerdir. Böyle yapan halife ve din bilginlerinin arzularına kavuşamadıklarını, tarih bize sonsuz

misallerle izah ve ispat etmektedir. Artık bu milletin ne öyle hükümdarlar, ne öyle âlimler görmeye tahammülü ve imkânı yoktur. Artık kimse, öyle hoca kıyafetli sahte âlimlerin yalan dolanına ehemmiyet verecek değildir. En cahil olanlar bile o gibi adamların mahiyetini gerektiği gibi anlamaktadır. Fakat bu konuda tam bir güven sahibi olmaklığımız için bu uyanıklığı, bu dikkati, onlara karşı bu nefreti, hakikî kurtuluş anına kadar bütün kuvvetiyle, hattâ artan bir kararlılıkla muhafaza ve devam ettirmeliyiz. Eğer onlara karşı, benim şahsımdan bir şey anlamak isterseniz, derim ki, ben şahsen onların düşmanıyım. Onların menfî yönde atacakları bir adım, yalnız benim şahsî imanıma değil, yalnız benim gayeme değil, o adım benim milletimin hayatıyla ilgili, o adım milletimin hayatına karşı bir kasıt, o adım milletimin kalbine yöneltilmiş zehirli bir hançerdir. Benim ve benimle aynı fikirde arkadaşlarımla yapacağı şey, mutlaka ve mutlaka o adımı atını tepelemektir.

füphe yok ki, millet birçok fedakârlık, birçok kan pahasına, en sonunda elde ettiği hayatî ilkesine kimseyi tecavüz ettirmeyecektir. Bugünkü hükûmetin, meclisin, kanunların, Anayasa'nın nitelik ve sebebi hep bundan ibarettir. Sizlere bunun da üstünde bir söz söyleyeyim. Farzımuhal eğer bunu temin edecek kanunlar olmasa, bunu temin edecek meclis olmasa, öyle menfî adım atanlar karşısında herkes çekilse ve ben kendi başıma yalnız kalsam, yine tepeler ve yine öldürürüm.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 146)

FERT TOPLUM VE MİLLET YAŞAMI

Her şeyin koruyucusu, insan cemiyetidir. Bizi koruyan, refah içinde yaşatan, toplumdur. Bu sebeple topluma ehemmiyet vermek, onu kuvvetlendirmek ve yaşatmak lâzımdır. Bunun için her türlü gelişme, huzur ve güven kaynağı toplumdur.

1932 (Enver Behnan Şapolyo, Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi, s. 305)

Bir toplulukta kıymet ve kuvvet, onu kuran fertlerin kendilerini kıymet ve kuvvet saymalarındadır. Ancak bu gibi fertlerden kurulmuş olan toplumlardır ki, yekpare kıymet, kudret manzarası gösterebilirler.

İnsanlar, dünya yüzünde insan sıfatını aldıkları, tarihten önceki zamandan bugüne kadar, yalnız yaşayamayan ve mutlaka topluluk halinde yaşamak doğal kaderinde yaratılmış olduklarını bilmelidirler. İşte bu itibarla hepimiz söyleriz, hepimiz şerefleniriz, hepimiz bu şerefi kendimize bağlayabiliriz; fakat hakikat şudur ki her ferdî şeref ve haysiyet ve kahramanlık hiçbir ferdin değildir, bütün bu fertlerden meydana gelen toplumdur.

Bu toplum içinde bilhassa şeref kademeleri yapmak hatadır. Kuvvet kademeleri yapmak; bu ise o toplumun yapabileceği şey değildir, o toplumun bilinci dışında onun doğurabileceğinde ve doğurabileceklerinde belirirse, toplum kendinden doğmuş olan bu vaziyetlere karşı yadırgamaz.

1937 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B. s. 88-90)

Milleti uzun asırlar dalgın bırakan çeşitli sebepler arasında hakikî noktayı, bir kelime ile ifade etmiş olmak için diyebilirim ki, bütün yoksulluklarımızın kesin sebebi, zihniyet meselesidir. İnsanlar ve insanlardan meydana gelen topluluklar her şeyden evvel bütün fertleriyle doğru bir zihniyete sahip olmalıdırlar. Zihniyeti zayıf, çürük, hasta olan bir toplumun bütün çalışması boşadır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 138)

Uzun asırların uyuşturucu idare ve eğitiminin, bir toplumu, bir günde, bir senede serbest bırakabileceğini düşünmek ve kabul etmek doğru değildir. Bu sebeple, tabiat ve hakikati bilenler, elinden geldiği kadar, mensup olduğu milleti aydınlatıp doğru yolu göstererek, onlara, kurtuluş hedefine yürümekte rehberlik yapmayı en büyük insanlık vazifesi bilmelidirler.

1927 (Nutuk I, s. 359-360)

Bir millet, bir memleket için kurtuluş, esenlik ve muvaffakiyet istiyorsak bunu yalnız bir şahıstan hiçbir vakit istememeliyiz. Umumî kurtuluşu, gene umumî gayret temin eder ve bir millet, bir toplum yalnız bir ferdin gayretiyle bir adım bile atamaz.

(M. Turhan Tan, Ata Sözü, En Büyük Kaybımız, s. 93 - 94)

En iyi fertler, kendinden ziyade mensup olduğu toplumu düşünen, onun varlığının ve mutluluğunun korunmasına hayatını veren insanlardır.

1930 (Ayın Tarihi, Cilt: 24, Sayı:82-83, 1931)

Hakların en birincisi, yaşamak hakkıdır. Diğer bütün haklar ve bu haklara mukabil vazifeler, hep yaşamak hakkına dayanır. Bugünkü hukuk, insanları, her kim olursa olsun, herhangi memlekette bulunursa bulunsun, yaşamak hakkına sahip sayar. Şüphe yok, bir insanın yaşamak hakkı, onu diğerlerinin yaşamak hakkına saygı göstermek vazifesiyle bağlar. Bu fikri daha açık ifade edelim: Bir insanın hakkı, diğer bir insan için vazife olur ve yine bir insanın vazifesi de diğer insanın hakkı demektir. Hak, salâhiyet dediğimiz zaman hemen aynı şeyleri anladığımız gibi vazife, mecburiyet, yükümlülük, vecibe, borç da birbirinden ayrılmayan şeylerdir. Anlıyoruz ki, hakkın bulunduğu yerde vazife ve vazifenin bulunduğu yerde hak vardır. Yani, her insan aynı zamanda hem kendine ait birtakım haklara sahiptir, hem de başkalarına ait hakların kendine yüklediği birtakım vazifelere sahiptir.

İnsanlar, toplumsal hayatta haklardan ve vazifelerden örülmüş bir şebeke içinde tasavvur olunabilir. İnsanlar, insan kaldıkça bu şebekeden çıkamazlar. Şunu da bilmelidir ki, bu söylediğimiz esas, insaniyetin tarihine nispetle yenidir ve hatta denilebilir ki, bu esas istenildiği derecede tam, kesin, mutlak olarak bütün insaniyetin ruhuna henüz girmemiştir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 43)

Bütün insanlar, bir toplumsal vücudun azalarıdır ve bu sebeple birbirine bağlıdır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 522)

Başkasına olan bir iyilik bize de iyiliktir; başkasına olan kötülük bize de kötülüktür. Bu sebeple iyiliği sevmek ve kötülükten kaçınmak lâzımdır. Yaptığımız işler, etrafımızda sevinçler veya acılar halinde akisler uyandırır; bu hal bize vicdan vazifeleri duyurur. Bağlılık, bizi başkaları için hoşgörülü yapar. Çünkü, başkalarının kusurlarında bizim de istemeyerek ekseriya beraber suçlu olduğumuzu gösterir. Özetle, bağlılık, “herkes, kendi için” yerine “herkes, herkes için” düşüncesini koyar. Bu düşünce toplumsaldır, millîdir, geniş ve yüksek mânasıyla insanîdir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 73; 529-531)

Muhtelif inanışlı kimseler, birbirlerine kin, nefret besliyorlarsa, birbirlerini hor görüyorlara ve hatta sadece birbirlerine acıyorlarsa, bu gibi kimselerde hoşgörü yoktur; bunlar bağnazdırlar. Hoşgörü o kimsede vardır ki, vatandaşının veya herhangi bir insanın vicdanî inanışlarına karşı, hiçbir kin duymaz; bilâkis hürmet eder. Hiç olmazsa, başkalarının, kendininkine uymayan inanışlarını bilmemezlikten, duymamazlıktan gelir. Hoşgörü budur. Fakat, hakikati söylemek lâzım gelirse diyebiliriz ki, hürriyeti hürriyet için sevenler, hoşgörü kelimesinin ne demek olduğunu anlayanlar, bütün dünyada pek azdır. Her yerde umumî olarak geçerli olan bağnazlıktır. Her yerde görülebilen barış manzarasının temeli, bağnazlık ile hür fikrin, birbirine karşı kin ve nefreti üstündedir. Temelin devrilmemesi, kin ve nefret zeminindeki dengeyi tutan fazla kuvvet sayesinde. Bu söylediklerimizden şu netice çıkar ki, aramızda, hürriyet engellerinin ortadan kalktığına, bizim gibi düşünen ve hissedenlerle birlikte yaşadığımızı hüküm vermek müşküldür. O halde görülen, hoşgörü değil, zaafın dermansız bıraktığı bağnazlıktır.

Şüphesiz, fikirlerin, inançların başka başka olmasından, şikayet etmemek lâzımdır. Çünkü, bütün fikirler ve inançlar, bir noktada birleştiği takdirde, bu hareketsizlik belirtisidir, ölüm işaretidir. Böyle bir hal elbette arzu edilmez. Bunun içindir ki gerçek hürriyetçiler, hoşgörünün umumî bir haslet olmasını temenni ederler.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları s. 509-512)

Unutmamalıdır ki, bazı insanlar geleceği, mazinin arasından görmekte direnirler. Bunlar, alâkımızı kestiğimiz an'anelere karşı mutlaka, bağlılığın iadesini isterler. Bu gibi insanlar, kendi inandığı gibi inanmayan kimseleri istedikleri gibi ezemezlerse, kendilerini cenderede hissederler.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları s. 514-515)

Hoşgörünün arzu edildiği gibi, umumîleşmesi, huy haline gelmesi fikrî terbiyenin yüksek olmasına bağlıdır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 515)

Kamuoyu, milletin içinden taşan bir, değişik fikirler denizidir. O denizde muhtelif cereyanlar, muhtelif münakaşa dalgaları vücuda getirir. Kamuoyu, ruhî bir âlemdir. Orada seyreden fikir mücadelesi, dikkatli gözlerden gizli kalmaz.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 59; 479-480)

Gerçek kamuoyu, hariçten kimsenin tesiri olmaksızın tabîî olarak mevcut olan fikir ve duyguların, yine tabîî olarak yarattığı bir havadır. Halbuki insan daima tesir altında kalır. Yalnız yeter ki bu tesir, toplumu meydana getiren insanların hakikaten onları düşünen ve bütün varlığını onlara veren ve adayanları tarafından yaratılsın. Bu suretle yaratılacak olan kamuoyu, bu memleketin geleceğini temin edebilir. Yoksa, herhangi esen bir hava ile değişebilecek bir kamuoyu içinde yaşarsak yarına itimat mümkün olmaz. Türk milletinin sağlam bir fikre sahip olmasını temin etmek gayemizdir. Yürüdüğümüz gerçek yolunun, milleti mutluluğa erdiren biricik yol olduğunu anlatmak lâzımdır. Her şeyin yapılmasına çalışırken bütün çalışmanın, bütün teşebbüslerin üstünde Türk kamuoyunu gerçeği kavrama ve sezmeye alıştırmak, bu hali ona tabîî hal yapmak, şuradan ve buradan gelecek günlük fikirlere ve sahtekâr ve aldatıcı telkinlere asla ehemmiyet vermeyecek bir olgunlukta yaratmaktır.

1931 (Aynı Tarihi, Cilt: 24,
Sayı : 82-83, 1931)

Kamuoyu gibi gösterilmek istenilen yapay fikirler, en nihayet, hususî fikirler gibi mütalâa olunabilir. Kıymetli ve menfaati gerektirir görülürse göz önüne alınır; fakat, devlet idaresinde uyulması gerekli kurallar mahiyetinde telâkki edilemezler. Umumî kıymeti olmayan fikirlerin ve mütalâaların lüzumundan fazla ehemmiyetle karşılanmaması, o fikirler ve mütalâalar sahiplerini üzmemelidir. Dargın hislerine mağlup olarak serzenişlerde bulunanları mazur görsek bile, haklı bulamayız.

1925 (Atatürk'ün S.D.V, s.210)

Bu memleketin içinden ve bu memleketin evlâdından -bilmiyorum evlâdından mıdır?- bazı insanların bütün hakikatlere göz yumarak kamuoyuna yanlış fikirler ve istikametler göstermesi hakikaten üzüntü vericidir. Bunu yapanlar ya çevrelerini göremeyecek kadar cahil ve ahmak, yahut gerçeğe temas etmekten korkacak kadar alçak ruhlu kimselerdir. Her iki halde de bu gibiler, Türk milletinin yüksek kamuoyu karşısında, hiç olmazsa utanç duymalıdır.

1931 (Vakit ve Cumhuriyet gazeteleri, 1.2.1931)

Hükûmet, tavır ve hareketlerini tanzim için, kamuoyuna ehemmiyet verince, kamuoyu teşkilâtlanır. Kamuoyunun daima istifade olunabilecek, hazır bir halde bulunabilmesi, onun bir teşkilâta malik olmasıyla mümkündür. Bu teşkilât, serbest tenkit ve münakaşa sahasıdır. Bu saha daima açık olmalı ve daima çeşitli fikirlerle beslenmelidir. Bu ise, basın gayreti ve umumun menfaatinin her gün yeniden yeniye münakaşa edilmesiyle olur.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 60; 485)

Millî egemenlik esasına dayanan temsili bir hükûmette, kamuoyu büyük rol oynar. Basın ve toplantı hürriyetleri olmadan ve umuma ait işler hakkında geniş bir tenkit sahası bırakılmadan, kamuoyu vazifesini yapamaz. Millî egemenlik ve

temsilî hükûmet fikrinin yayılması ve yükselmesi, ancak kamoyunun faaliyeti ile mümkündür.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 59; 477-478)

Hürriyet, insanın düşündüğünü ve dilediğini mutlak olarak yapabilmesidir. Bu tarif, hürriyet kelimesinin en geniş mânasıdır. İnsanlar, bu mânada hürriyete, hiçbir zaman sahip olamamışlardır ve olamazlar. Çünkü malûmdur ki insan, tabiatın mahlûkudur. Tabiatın kendisi dahi, mutlak hür değildir; kâinatın kanunlarına tâbidir. Bu sebeple, insan ilk önce, tabiat içinde, tabiatın kanunlarına, şartlarına, sebeplerine, âmillerine bağlıdır. Meselâ, dünyaya gelmek veya gelmemek insanın elinde olmamıştır ve değildir. İnsan, dünyaya geldikten sonra da, daha ilk anda, tabiatın ve birçok mahlûkların esiridir. Himaye edilmeye, beslenmeye, bakılmaya, büyütülmeye muhtaçtır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 450)

Hürriyet olmayan bir memlekette ölüm ve çöküntü vardır. Her ilerlemenin ve kurtuluşun anası hürriyettir.

1906 (Atatürk'ün S.D.II, s. 1)

Hürriyetten doğan buhranlar ne kadar büyük olursa olsun, hiçbir zaman fazla baskının temin ettiği sahte güvenlikten daha tehlikeli değildir.

1930 (Asım Us, Hatıra Notları, s.21)

Hürriyet, Türk'ün hayatıdır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s.464)

Mukadderatını, kendini zincire vuran kişilere terk eden milletler, o kişilerin keyif ve arzularına oyuncak olmaya karar vermiş, razı olmuş sayılırlar. Bu türlü milletler, talihlerini ellerine bıraktığı insanlar başarı kazandıkça o insanların daha kuvvetli baskısı altında kalırlar. Başarı kazanmazlarsa felâket, yok olma yalnız o insanlara değil, onlara tâbi olan topluma gelir. O halde her iki ihtimalde de böyle bir millet, felâkete maruz ve mahkûmdur.

1922 (Atatürk'ün S.D.II, s. 27)

Varlığını anlamış olan, hürriyet ile esaret farkını takdir eden, ölümü esarete tercih eden ve bunu her gün fiilen ispat etmekte olan bir milleti, mutlaka imha zalim arzusuna düşmek kadar dünyada vahşet düşünülebilir mi?

1922 (Atatürk'ün S.D.II, s. 36)

Diyorsunuz ki, baskı fikri ve gericilik bir daha yer bulamayacaktır. Ben de aynı kanaatteyim. Bunu, sizin gibi gençlerden işitmek şeref vericidir.

1922 (Atatürk'ün S.D.II, s. 48)

Vicdan hürriyeti mutlak ve taarruz edilmez, ferdin tabiî haklarının en mühimlerinden tanınmalıdır. Medeniyetin geri olduğu cehalet devirlerinde, fikir ve vicdan hürriyeti tahakküm ve baskı altında idi. İnsanlık bundan çok zarar görmüştür. Bilhassa din muhafızlığı kisvesine bürünenlerin, gerçeği

düşünebilenler, söyleyebilenler hakkında reva gördükleri zulüm ve işkenceler, insanlık tarihinde daima kirli facialar olarak kalacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde, her reşit dinini seçmekte hür olduğu gibi, muayyen bir dinin merasimi de serbesttir; yani âyin hürriyeti korunmuştur. Tabiatıyla, âyinler asayiş ve umumî adaba aykırı olamaz; siyasî nümayiş şeklinde de yapılamaz. Mazide çok görülmüş olan bu gibi hallere, artık, Türkiye Cumhuriyeti asla tahammül edemez. Bir de, Türkiye Cumhuriyeti dahilinde, bütün tekkeler ve zaviyeler ve türbeler kanunla kapatılmıştır. Tarikatlar kaldırılmıştır. Şeyhlik, dervişlik, çelebilik, halifelik, falcılık, büyücülük, türbedarlık vb. yasaktır. Çünkü bunlar gericilik kaynakları ve cehalet damgalarıdır. Türk milleti, böyle müesseselere ve onların mensuplarına tahammül edemezdi ve etmedi.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 471-472)

Çağdaş demokraside ferdî hürriyetler, hususî bir kıymet ve ehemmiyet almıştır; artık ferdî hürriyetlere devletin ve hiç kimsenin müdahalesi söz konusu değildir. Ancak, bu kadar yüksek ve kıymetli olan ferdî hürriyetin, medenî ve demokrat bir millette, neyi ifade ettiği, hürriyet kelimesinin mutlak surette düşünülebilen mânasıyla anlaşılmaz. Söz konusu olan hürriyet, toplumsal ve medenî insan hürriyetidir. Bu sebeple ferdî hürriyeti düşünürken, her ferdin ve nihayet bütün milletin müşterek menfaati ve devlet mevcudiyeti göz önünde bulundurulmak lâzımdır. Diğerinin hak ve hürriyeti ve milletin müşterek menfaati, ferdî hürriyeti sınırlar.

Ferdî hürriyeti sınırlama, devletin de âdeta esası ve vazifesidir. Çünkü, devlet ferdî hürriyeti temin eden bir teşkilât olmakla beraber, aynı zamanda bütün hususî faaliyetleri, umumî ve millî maksatlar için birleştirmekle vazifelidir. “Hürriyet, başkasına zararı dokunmayacak her türlü tasarrufta bulunmaktır” denildiği zaman vatandaş hürriyetinin, yalnız bunun gaye olduğu, devletin bu gayeyi temin için bir vasıta sayıldığı ifade edilmiş olur. Fakat bu vasıta ki, milletin umumî menfaat ve gayesini muhafaza edecektir.

1930 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B.,s.278)

Vatandaşlar bilmelidir ki, vicdanî ve fikrî hürriyet vardır; fakat nihayet bunlar sınırsız değildir. Ferdî hürriyet karşısında fertlerin hepsinin kurduğu, dayandığı bir devlet, devletin de idaresi, hâkimiyeti vardır. Fertlerin hürriyetini korumakla vazifeli olan insanların, diğer taraftan devletin de irade ve hâkimiyetinin felçli bir hale gelmemesine çok dikkat etmeleri lâzımdır. Fertlerin hürriyeti, devletin hâkimiyet ve iradesinin korunmasına bağlıdır. Devlet iradesi felç olursa fertlerin hürriyetini muhafaza edecek hiçbir kuvvet ve vasıta kalmaz. Bundan ötürü hürriyeti yalnız bir taraflı değil, her iki taraflı düşünmek lâzımdır.

Ferdî hürriyetler mukaddestir. Bunların korunması için daima çalışılır. Fakat bu çalışmada devletin kuvveti, otoritesi hiçe sayılırsa -farzımuhal olarak belki bu hiçe indirilebilir- ancak bu takdirde bu gibi insanların nihayet mutlaka başka bir devletin otoritesi altına girmek aşağılığına düşeceklerini, yabancı bir devletin otoritesinin esaret zincirlerini kendi elleriyle boyunlarına takmaya mecbur olacaklarını hatırdan çıkarmamak lâzımdır.

1931 (Vakit gazetesi, 19. 2. 1931; Taha Toros, Atatürk'ün Adana Seyahatleri, s. 37)

Ferdî hürriyetin ne kadarından feragat edilmesi lâzım geleceği, içinde bulunulan zamana ve memlekete göre değişir. Müstesna zamanlar, müstesna tedbirler icap ettirebilir. Bir de hürriyetin kötüye kullanılması, hürriyetin geçici, lâkin geniş miktarda sınırlanmasını gerektirebilir. Bütün bu tedbirleri ve sınırlamaları tanımak lüzumu, devlet fikir ve kavramını ifade eder. Bu hususlardaki tedbirlerin şiddetini ve hudutların genişliğini ölçmek, büyük bir sanattır. Devlet sanatı, işte budur. Vatandaşların umumî hürriyet ve saadeti için, fertlerden, ancak devlet için zarurî olan bir kısım hürriyetlerinin bırakılması istenebilir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 462-463)

Biz yurt emniyeti içinde fertlerin emniyetini de, lâıyk olduğu derecede göz önünde tutarız. Bu emniyet, Türk Cumhuriyeti kanunlarının, Türk hâkimlerinin teminatı altında, en ileri şekilde mevcuttur.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 378)

Vatanın her köşesinde, kamu huzurunu bozan hâdisenin, yalnız oradaki vatandaşları değil, en uzak yerlerdeki vatandaşların rahatını, mutluluğunu ve çalışma hayatını ve ekonomik durumunu ve üretimini etkilediği ve zarar verdiği açıktır. Bundan dolayı, her saadetin ve her faaliyetin ve bilhassa iktisadî ve ticarî gelişimin ilk şartı, huzur ve sükûn ile emniyet ve asayişin, bozulması mümkün olmayan bir emniyet ve kuvvette bulunmasıyla kabildir. Bu sebeple de Cumhuriyet polis ve jandarmasının ve Cumhuriyet ordusunun şeref ve itibarı, her düşüncenin üstündedir. Bu şeref ve itibara saygı için vatandaşlarımızın dikkat ve uyanıklığını isterim.

1925 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 520)

Cumhuriyetin iç siyaseti, vatandaşın yaşayışını hiçbir nüfuz ve sataşmanın tesirinde bırakmaksızın temin etmektir. Bu siyaset dikkatle takip olunmaktadır.

1929 (Aydın Tarihi, sayı: 68, 1929, s. 5024)

Bir toplumun müşterek ve umumî hisleri ve fikirleri vardır. Toplumların kıymetleri, medenileşme seviyeleri, arzu ve eğilimleri ancak bu umumî his ve fikirlerin belirme ve görünme derecesiyle anlaşılır. Bir toplumu sevk ve idare eden insanlar için, toplumun talihî üzerinde hüküm vermek mevkiinde bulunan dostlar ve düşmanlar için ölçü, bu topluluğun kamuoyundan anlaşılan kabiliyet ve kıymettir. Bundan ötürü milletler, kamuoyunu dünyaya tanıtmak mecburiyetindedir. Bütün dünya kamuoyu hakkında bilgi sahibi olma ise, yaşam gereklerinin düzenlenmesi için şüphesiz lâzımdır. Bu hususta ise mevcut vasıtaların birincisi ve en mühimi basındır. Basın, milletin umumî sesidir. Bir milleti aydınlatma ve uyarmada, bir millete muhtaç olduğu fikrî gıdayı vermekte, özet olarak bir milletin mutluluk hedefi olan müşterek istikamette yürütmesini teminde, basın başlı başına bir kuvvet, bir mektep, bir rehberdir.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 224-225)

Basın, kötüye kullanmalara mâni olur ve hükûmet vasıtalarını, vazifelerini doğru yapmaya mecbur eder. Yayın, en etkili kontrol vasıtalarındandır. Bu

noktada, tenkidin kolay ve fakat yapmanın güç olduğu gerçeği, unutulmamak lâzımdır. Onun için, umumun iyiliği fikri her türlü tenkitlere ve münakaşalara daima hâkim ve esas tutulmalıdır. Gerekli görülen fikirler, umumun iyiliği için ortaya atılmalıdır. Bu fikir hareket noktası olunca, tenkit ve münakaşa devletin de iyiliği için yapılmış ve vatandaşların toplumsal ve siyasî eğitimlerini yükseltmeye hizmet etmiş olur.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 60; 482-483)

Basın, hükûmetlerin siyaseti üzerinde geniş ölçüde tesir yapan büyük bir kuvvettir.

1930 (Cumhuriyet gazetesi., 31. 10. 1930)

Türkiye basını, milletin gerçek ses ve iradesinin belirme yeri olan Cumhuriyet'in etrafında çelikten bir kale meydana getirecektir. Bir fikir kalesi, düşünüş kalesi! Basınla ilgili kişilerden bunu istemek, Cumhuriyet'in hakkıdır. Bugün, milletin samimî olarak birlik ve dayanışma içinde bulunması zarurîdir. Umumun kurtuluşu ve saadeti bundadır. Mücadele bitmemiştir. Bu gerçeği milletin kulağına, milletin vicdanına gereği gibi eriştirmede basının vazifesi çok ve çok mühimdir.

1924 (Atatürk'ün S.D. II, s. 166)

Cumhuriyet devrinin kendi zihniyet ve ahlâkıyla donanmış basını, yine ancak Cumhuriyet'in kendisi yetiştirir.

1925 (Atatürk'ün S.D.I, s. 326)

Cumhuriyet'in sağlamlaştırılması ve yükseltilmesi hususunda kalem ve fikir sahiplerinin yapacağı hizmet, şüphesiz pek geniş ve etkili olur. Bu yoldaki çalışmaların daima beğeni ve takdir ile karşılanacağı da şüphesizdir.

1924 (Florinalı Nazım'ın yazısına verdiği cevaptan)

Basının, umumî hayatta ve Cumhuriyet'in ilerleme ve gelişmesinde sahip olduğu vazifeler yüksektir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 62; 492)

Basının tam ve geniş hürriyeti iyi kullanmasının, ne derecede nazik bir vaziyet olduğunu söylemeye lüzum görmem. Her türlü kanunî kayıtlardan evvel bir kalem sahibinin ilme, ihtiyaca ve kendi siyasî görüşlerine olduğu kadar, vatandaşların hukukuna ve memleketin, her türlü hususî görüşlerin üstünde olan yüksek menfaatlerine de dikkat ve hürmet etmek manevî zorunluluğu, asıl bu mecburiyettir ki umumî düzeni temin edebilir. Bununla beraber bu yolda yanılma ve kusur olsa bile, bu kusuru düzeltecek etken ve vasıta, asla mazide zannolunduğu gibi, basın hürriyetini kısıtlayan bağlar değildir; aksine, basın hürriyetinden doğan mahzurların giderilme vasıtası, yine basın hürriyetidir.

1924 (Atatürk'ün S.D.I, s. 317-318)

Gazetelerden korkmamak icap eder. Gazetelere gelince: Onlar, mevcut kanunlar dairesinde hürdür. Kanunun haricine çıkarlarsa kanunî sorumluluğa maruz kalırlar. Basın da, kanun dairesinde hürriyetinin saklı olduğuna emin olunca şu veya bu zatın veya memurun bir gazeteyi mahkemeye vermesinden korkmamalı. İlmî ve

toplumsal tenkitler için kimsenin bir şey demeye hakkı yoktur. Şahsî tenkitler de haklı noktalara yöneltilmiş olmalı.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 4. 12. 1929)

Basın, hiçbir sebeple baskı ve nüfuza tâbi tutulamaz.

1923 (Atatürk'ün S.D. III, s. 65)

Gazeteciler, gördüklerini, düşündüklerini, bildiklerini samimiyetle yazmalıdırlar.

1929 (Ayın Tarihi, Cilt: 20, Sayı: 65, 1929)

Gazeteler, kanunun ve umurun menfaatlerinin aksine muamelelere şahit ve vakıf oldukları takdirde gerekli yayında bulunmalıdırlar.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 51)

Basın hürriyetinin mahzurlarının giderilmesinin yine basın hürriyetiyle mümkün olduğuna dair bu Büyük Meclis'in yol gösterme ve düzenleme sahasında güzel karşılanan esaslar, eğer cumhuriyetin ruhu olan faziletten mahrum kendini bilmezlere, basının sinesinde haydutluk fırsatını verirse, eğer halkı aldatan ve doğru yoldan çıkaranların fikriyat sahasındaki uğursuz tesirleri, tarlasında çalışan suçsuz vatandaşların kanlarını akıtmasına, yuvalarının dağılmasına sebep olursa ve eğer en nihayet haydutluğun en kötüsünü göze alan bu gibi kimseler, kanunların özel müsaadelerinden istifade imkânını bulurlarsa Büyük Millet Meclisi'nin eğitici ve ezici kudretinin müdahale ve uyarması elbette gerekli olur.

1925 (Atatürk'ün S.D.I, s. 325-326)

Özel maksatla yayın yapan bazı gazetelerin, halkın ekseriyeti üzerinde yaptığı tesir, her memlekette olduğu gibi o gazetelerin lehinde değildir.

1924 (Atatürk'ün S.D.III, s. 78)

Aşağı insanların para ile yaptırdıkları basın mücadeleleri vardır. En adî yalanları yaymada basının kullanıldığı görülmüştür. Basın ve fikir hürriyetinin maruz kaldığı başka tehlikeler de vardır. Basının ve hatta fikir cemiyetlerinin, millî hükûmetin tesirinden kurtularak, siyasî ve iktisadî gizli maksatlara âlet olmasından korkulur. Basının para ile satın alınabilmesi, milletlerarası yüksek para âleminin basın üzerinde gizli tesiri veyahut sadece ecnebi devletlerin örtülü ödeneklerinin tesiri, işte bunların kamuoyunu aldatma ve yanıltmasından gerçekten korkulur. Fakat, hürriyetten çıkacak bu fenalıklar, asla çaresiz değildir. Evvelâ, basın hürriyetine yasal bir sınır çizilir. İkinci olarak, gazeteler, hususî bir teşkilât yaparak, bununla kendi üzerlerinde ahlâkî bir tesir icra ederler. İlk zamanlarda bir kazanç işinden başka bir şey olmayan gazetecilik, toplumsal bir kurum haline gelebilir. Bundan başka, halkın fikrî ve siyasî eğitimi de bir teminattır. Halk, birçok gazeteleri okumaya ve onları birbirleriyle kontrol etmeye ve gazetecilik yalanlarına inanmamaya alışırlar. Bütün bunların üstünde, her şeyin açık olması sayesinde, iyi niyetin gelişeceğini ve hayatî meseleler üzerinde iyi niyet sahibi insanların daima ekseriyeti teşkil edeceklerini kabul etmek uygun olur. Çünkü, her zaman dünyanın yarısını ve bir zaman dünyanın hepsini aldatmak mümkündür. Fakat, bütün dünyayı her zaman aldatmak mümkün değildir. Tecrübe göstermiştir ki, her şeyi

söylemekten insanları menetmek, asla mümkün değildir. Fakat, millî terbiye ve büyük manevî kuvvetlere karşı hükûmetin münasip hareket tarzı sayesinde, isyankâr fikirlerin yayılmasına müsaade etmeyecek toplumsal bir ortam yaratmak mümkündür. Fakat herhalde, her şeyin söylenmesine müsaade etmek ve bunun karşısında söyleyenlerin fiile geçmesini bekleyerek tedbir almakla yetinmek de mânasızdır. Bütün halkın fiile geçtiği gün, onları durduracak kuvvet yoktur. Tıbbî bir hıfzıssıhha olduğu gibi, toplumsal bir hıfzıssıhha da vardır. Her ikisi aynı ilkeye dayanır. Maddî mikroplar yok etmek mümkün olmadığı gibi manevî mikroplar da yok etmek mümkün değildir. Fakat, şahsın vücudunda maddî bir sağlamlık yaratmak mümkün olduğu gibi, toplumsal bünyede de manevî bir sağlamlık yaratmak ve bu suretle bir karşı koyma zemini hazırlamak mümkündür.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 61-62; 488-492)

Bilerek veya bilmeyerek yabancı kaynakların ilhamına kapılanlar vardır. Bunlar fikirleriyle, sözleriyle toplumsal bütünlüğümüzü zaafa düşürebilecek faaliyette bulunuyorlar. Vatandaşlar, bu gibileri tanımalı ve onların sözlerindeki gerçek mânâyı bulmaya çalışmalıdırlar.

1925 (Atatürk'ün S.D.V., s. 211)

Başkomutanlık Kanunu'nun uzatılması vesilesiyle bir milletvekilinin, kendisine "Meclis'in hakkını elinden aldığı, elinden almak istediğini" söylemesi üzerine 6 Mayıs 1922 günü Meclis'in gizli oturumundaki konuşmasından:

Efendiler, açık ifade edeceğim, beni mazur görünüz! Her birinizin fevkalâde salâhiyet ile seçilmesine ve fevkalâde salâhiyete malik bir Meclis'in teşekkülüne ve bu Meclis'in, memleketin mukadderatına el koyan bir mahiyet kazanmasına çalışan, benim! Bunda muvaffak olmak için en yakın arkadaşlarımla fikir mücadelesi yaptım. Bütün hayatımı, mevcudiyetimi, bütün şeref ve haysiyetimi tehlikeye attım. Bu sebeple bu, benim eserimdir. Ben eserimi küçültmek ile değil, yükseltmek ile görevliyim. Bu düşünceden sonra Meclis'in hakkını zorla almak sözünü, tamamen ...Efendiye ret ve iade ederim. Böyle bir şey söz konusu değildir ve olamaz!

1922 (Nutuk II, s. 655)

Geniş yetkilerle Başkomutanlık verilışinden ve Sakarya Zaferi'nden sonra bir kısım milletvekillerinin endişe duyduğu ve Meclis'in dağıtılacağı kuşkusuna düştükleri, kendisine hatırlatıldığı zaman söylemiştir:

Ben asla böyle birşey düşünmedim ve düşünmem. Millet Meclis'inde bana ne kadar karşı koyan ve itiraz eden olursa olsun o, büyük Türk milletinin mümessili oldukça benim başımdır. Şüphem yoktur ki, onlara iş ve hareketlerim ve onun neticeleri ile yapabildiğim ve yapabileceğim hizmetlerin kıymetini izah edebileceğim. Bunu anlamakta Millet Meclisi tereddüt etse bile asil olan Türk milleti, yüksek sağduyusu ile bunu anlayacaktır. Bu taktirde meselenin halli benim şahsıma değil, tanıdığım Türk milletine yönelecektir; çünkü ben millet adamıyım,

milletsever adamım. Onun sağduyusu haricinde hareket eder adam vaziyetine düşmem. Biricik emelim, bütün vatanseverlerin, bütün devlet ve ordu başlarının başını millete bağlamaktır. Millet, lâıyk olduğu büyük efendiliğı bugün değilse yarın bütün mâna ve genişliğı ile anlayacaktır; buna eminim. İşte o zaman, her millet ferdinin hakikî özellikleri millet tarafından belirtilecek ve tespit olunacaktır. Ben, o güne muvaffakiyetle yetişeceğimi ve millettten onun büyüklüğü ile orantılı mükâfatı alacağımı kuvvetle ümit ediyorum.

1921 (Asım Us, G.D.D. s. 111-112)

Ben istese idim derhal askerî bir diktatörlük kurar ve memleketi öyle idareye kalkıştım. Fakat ben istedim ki, milletim için modern bir devlet kurayım ve onu yaptım.

(Yusuf Ziya Özer, T.T.K. Belleten, Cilt: 3, Sayı: 10, s. 287)

1932 yılında toplanan I. Türk Tarih Kongresi'nin sonunda Marmara Köşkü'nde verilen çay'da, öğretmenlerden birinin Atatürk'e "Paşam! Birçok Avrupalı muharrirler yazdıklarında, eserlerinde sizi diktatör diye nitelendiriyorlar. Buna ne buyurursunuz?" sorusuna verdiği cevap:

- Ben diktatör değilim ve heveslisi de olmadım. Benim diktatör olmadığımı şuradan hüküm veriniz, ben diktatör olsaydım siz bana bu suali soramazdınız!

1932 (Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s.116)

Cumhuriyet Halk Partisi'nin daimî başkanlığının teklif edilmesi münasebetiyle söylediğı söz:

- Milletın sevgi ve güvenini kaybetmediğim müddetçe tekrar seçilirim; milletin reyi esastır.

(Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965, s. 72)

Kendisine "Atatürk" diye hitap edilmesi üzerine söylemiştir:

Kendisine yalnız adıyla hitap ettiren, benim kadar demokrat devlet başkanı biliyor musunuz?

(M. Şikriü Akkaya, Ülkü Dergisi Cilt: 2, Sayı: 24, 1948, s. 5)

Ömür boyu Cumhurbaşkanlığı teklifi söylentileri üzerine gazetecilere söyledikleri:

Bana öteden beri bu ve buna benzer tekliflerde bulunanlar çok olmuştur. Siz ve kamuoyu bilmelisiniz ki bu yoldaki teklifler hoşuma gitmemiştir ve gitmez. Benim gayem Türkiye'de, yeni Türkiye Cumhuriyeti'nde millet egemenliğini takviye etmek ve ebedileştirmektir. Dediğiniz gibi bir teklifi, benim idealimi cidden rencide eden bir mânada telâkki ederim. Bu noktada şu veya bu tefsirlere giden sözlerin mânasını, beni iyi tanımış olan Türk milleti benden daha iyi takdir eder.

1930 (Cumhuriyet gazetesi, 26. 9. 1930)

İzmir'de, halkla yaptığı bir toplantıda söylemiştir:

Efendiler, ben şimdi burada hazırlanmış bir nutuk verecek değilim. Maksadım halkla, kardeşçe sohbet yapmaktır. Bu dakikadaki muhatabınız, Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi ve Başkumandan değildir; sade bir milletvekili ve sizi çok

seven bir hemşerinizi Mustafa Kemal'dir. Bu sebeple benden neler öğrenmek istiyorsanız, serbest olarak sormanızı rica ederim.

1923 (Atatürk'ün S.D., II, s. 84)

Konya'da esnaf ve tüccarlar tarafından tertip edilen ziyafette, bir tüccarın "Hükûmetin, ticaretimizi geliştirmek için ne gibi düşüncelere sahip olduğunu" sorması üzerine verdiği cevap:

- Evvelâ şunu söyleyim ki, bendeniz içinizde hükûmet adına değil, meclis adına değil, ordu adına değil, sadece bir milletvekili gibi, belki de yalnız bir arkadaşımız, bir kardeşimiz gibi bulunuyorum. Onun için sualinize hükûmet adına cevap vermeye yetkim yoktur. Eğer sualinizi 'Sen ne diyorsun? Senin ticaretimiz hakkındaki fikrin nedir?' diye soraydınız o zaman cevap vermekte sakınca görmezdim ve kabul ediyorum ki asıl maksadınız da budur.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 135-136)

Dolmabahçe Sarayı'nda İstanbul halkı temsilcileriyle yaptığı konuşma esnasında söylemiştir:

Artık bu saray, Allahın gölgelerinin değil, gölge olmayan, gerçek olan milletin sarayıdır. Ve ben burada milletin bir ferdi, bir misafiri olarak bulunmakla bahtıyırım.

1927 (Atatürk'ün S.D. II, s. 247)

Kendisine "Büyük Atatürk" diye hitap ettikleri vakit söylediği söz:

- İsmime böyle riyakâr kelimeleri karıştırmayınız.

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 117)

Ben esasen saraylardan hoşlanmam. Devlet Reisi olmak mecburiyetiyle İstanbul'a geldiğim zaman, Dolmabahçe denilen soğuk bir yerde otururum. Ben orada rahatsız otururum. Ben bir evde oturmaktan, daha rahat ederim.

(Hasan Cemil Çambel, Dünya gazetesi, 30. 8. 1952)

Annesi için yaptırılan mermer sandukalı ve uzun kitabeli kabrin fotoğrafını gördükten ve kitabede "Türkiye Büyük Millet Meclisi Reisi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri'nin valide-i muhteremeleri Zübeyde Hanımefendi'nin..." diye başlayan cümleyi okuduktan sonra Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'a söyledikleri:

- İlk fırsatta İzmir'e gidersen, bu sandukayı ve kitabeyi kaldırtırsın; dağdan iki büyük ve uzun taş getirtirsin, birini olduğu gibi bir temel üzerine tespit ettirir, diğerini baş tarafına diktirirsin ve bunun bir yerini biraz düzelttirerek "Atatürk'ün anası Zübeyde burada gömülüdür" diye yazdırırsın, altına da ölüm tarihini koydurursun, yeter.*

(Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965, s. 10)

Ben diktatör değilim. Benim kuvvetim olduğunu söylüyorlar; evet, bu doğrudur. Benim arzu edip de yapamayacağım hiçbir şey yoktur. Çünkü, ben zoraki ve insafsızca hareket etmek bilmem. Bence diktatör, diğerlerini iradesine boyun eğdirenidir. Ben, kalpleri kırarak değil, kalpleri kazanarak hükmetmek isterim.

1935 (Aydın Tarihi, Sayı: 19, 1935)

Ben de yüzbinlerce insanı idare ettim; onları ölüme giden yola, seve seve sevk ettim. Fakat bir tanesine kamçı kullanmadım.

1923 (Latife Uşaklıgil, *Tarih Dünyası*, Sayı : 2, 1950)

Ben bir diktatörüm; fakat benim hayatımı tetkik edenler görürler ki, ben Mısır firavunları gibi şahsıma mezar yaptırmak için kırbaçlar altında insanları sürmedim. Ben, memlekette tatbik etmek istediğim herhangi bir fikri evvelâ kongreler toplayarak, onlarla konuşarak bu fikirleri onlardan aldığım salâhiyete dayanarak tatbik ettim. İşte Erzurum, Sivas kongreleri, işte Büyük Millet Meclisi bunun en canlı ifadeleridir.

1932 (Enver Behnan Şapolyo, *Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi*, s. 304)

Kapıda duran nöbetçi bile benden korkmaz. İsterseniz kendisinden sorunuz. Korku üzerine hâkimiyet kurulamaz. Toplara dayanan hâkimiyet devamlı olmaz. Böyle bir hâkimiyet ve hattâ diktatörlük, ancak ihtilâl olursa geçici bir zaman için lâzım olur.

1930 (*Aydın Tarihi*, II, 73, 1930)

Benim her emrim yapılır; çünkü benden, yapılmayacak emirler çıkmaz.

(Asaf İlbaş, *Tan gazetesi*, 17. 7. 1949)

Benim kendi kuvvet ve kudretim, halkın bana gösterdiği inan ve güvenden ibarettir. Bu güven devam ettikçe, ben de bu güvene liyakat kazanmakta devam edecek ve geleceğe bu karşılıklı güvenle hep beraber yürüyerek inşallah pek az zamanda millete refah ve mutluluk verecek olan büyük amacımıza ulaşacağız!

1923 (*Atatürk'ün S.D.II*, s.163)

Biz keyfî hareket etmeyiz. Müstebit asla değiliz. Hayatımız, bütün faaliyetimiz, memleket işlerinde keyfî ve müstebitçe hareket edenlere karşı mücadele ile geçmiştir. Bizim akıl, mantık, zekâ ile hareket etmek belli özelliğimizdir. Bütün hayatımızı dolduran vak'alar, bu gerçeğin delilidirler. Memleket ve millet işlerinde şahıslarıyla, yaptıklarıyla, fikirleriyle zararlı olmak vaziyetine düşenlere karşı, zaman zaman direndiğimiz olmuştur. Milleti gerçek düzelme yolunda yürümekten mene çalışmak isteyenlere sert ve amansız olmak istidadındayız. Toplumsal düzenimizi, bilerek veya bilmeyerek, bozucu kimselere müsaade edemeyiz; bunlar doğrudur. Bizden bu hususta sessiz kalma ve tarafsızlık isteyenleri tatmin edemiyorsak, bunun sebebi, memleket ve millet menfaatini her şeyin üstünde gördüğümüzdür.

1925 (*Atatürk'ün S.D.V*, s. 211)

Efendiler, kendimizi cihanın hâkimi zannetmek gafleti, artık hiçbir kafada yer bulmamalıdır. Gerçek vaziyeti tanımaktaki gafletle, gafillere uymakla, zavallı milletimizi sürüklediğimiz felâketler yetişir. Bile bile aynı faciayı devam ettiremeyiz!

1923 (*Gazi ve İnkılâp*, Mahmut Soydan, *Milliyet gazetesi*, 1. 2. 1930)

Artık millet, yalnız bir şeyi için silâha sarılacaktır: Millî sınırlarımız içinde hayatını, bağımsızlığını ve egemenliğini müdafaa için! Artık bizim saldırgan bir askerî siyasetimiz olmayacaktır. Cihangirlik sevdasında, fütuhât peşinde bulunmayacağız. O zihniyeti takip yüzünden en ağır cezaları hâlâ çekmekteyiz.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 8. 1. 1930)

İngiliz yazarı Armstrong'un "Bozkurt Mustafa Kemal" adlı kitabındaki görüşleri üzerine söylemiştir :

Bu İngiliz subayı bana bir "cihangir" gözüyle bakıyor. Ben, "cihangir" değilim; olmak da istemem! Biz Türk ordusuyla "cihangirlik"e karşı koymuşuzdur.

(Yakup Kadri Karaosmanoğlu, T.T.K. Belleten, Cilt XX, Sayı : 80, s. 531-532)

İnsanlar daima yüksek, temiz ve mukaddes hedeflere yürümelidirler. Bu hareket şeklidir ki insan olanın vicdanını, dimağını ve bütün insanî kavramını tatmin eder. Bu şekilde yürüyenler, ne kadar büyük fedakârlık yaparlarsa, yükselirler ve bu hareket şekli mutlaka açık olur. Çünkü alnı açık, dimağı açık, kalp ve vicdanı açık insanlar tarafından idare olunabilen toplumlar, ancak bu mânada hareketlerin izleyicisi olabilirler. Fikirlerini, duygularını ve teşebbüslerini gizli tutanlar, gizli vasıtalar uygulamaya girişenler, mutlaka utanma ve sıkılmayı gerektiren, akıl ve mantığın haricinde hareket edenler olabilirler. Bu gibi işlere girişenlerin sonu, ergeç acıdır.

1926 (Atatürk'ün S.D. III, s. 80-81)

Bizim yüzümüz, her zaman temiz ve lekesiz idi ve daima temiz ve lekesiz kalacaktır. Yüzü çirkin, vicdanı çirkinliklerle dolu olanlar, bizim vatanseverce, vicdanlıca ve namusluca hareketlerimizi, küçük ve çirkin ihtirasları yüzünden çirkin göstermeye kalkışanlardır.

1927 (Nutuk II, s. 882)

Milletin sinesinde serbest bir fert olmak kadar dünyada bahtiyarlık var mıdır? Gerçekleri bilen kalp ve vicdanında manevî ve kutsal hazlardan başka zevk taşımayan insanlar için, ne kadar yüksek olursa olsun, maddî makamların hiçbir kıymeti yoktur.

1922 (Nutuk II, s. 663)

Milletin şahıslara, kendini unutacak ve kendini kaptıracak kadar tutkun olması, iyi netice vermez. Bunun tarihte misalleri çoktur.

1930 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 265)

Şu ve bu tarzda, birtakım kuş beyinli kimselere kendinizi beğendirmek hevesine düşmeyiniz, bunun hiçbir kıymeti ve ehemmiyeti yoktur. Eğer şunun, bunun

teveccühünden kuvvet almaya tenezzül ederseniz, halinizi bilmem, fakat geleceğiniz çürük olur.

1908 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 112*)

İnsan yaşadığı, bulunduğu ve çalıştığı ortam içinde, o devri sevk ve idare edenlerle beraber ve bir görüşte olursa aynı ortam ve devrin adamı olmaktan çıkamaz.

1918 (*Falih Rıfka Atay, Atatürk'ün B.A., s. 67*)

Benim havarîlerim yoktur. Memleket ve millete kimler hizmet eder ve hizmet liyakat ve kudretini gösterirse havarî onlardır.

1923 (*Nutuk II, s. 794*)

Herkes millî vazife ve mesuliyetini bilmeli, memleket meseleleri üzerinde o zihniyetle, düşünüp çalışmayı itiyat edinmelidir.

(*Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965, s. 67*)

Millet işlerinde her ferdin zihninin, başlı başına faaliyette bulunması lâzımdır.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 95*)

Milletimiz her güçlük ve zorluk karşısında, durmadan ilerlemekte ve yükselmektedir. Büyük Türk milletinin bu yoldaki hızını, her vasıta ile artırmaya çalışmak, bizim, hepimizin en kutlu vazifemizdir.

1932 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 358*)

Yemin mukaddes bir sözleşme demektir. Namus sahibi olan bir kimse, verdiği sözden dönmez.

1919 (*Atatürk'ün S.D. III, s. 7-8*)

Asla hatırdan çıkarmamalısınız: Bizim en büyük kuvvetimizi, bugün de yarın da dürüst, açık bir siyaset ve sözlerimize bağlılık teşkil edecektir.

(*Hasan Rıza Soyak, Yakınlarından Hatıralar, 1955, s. 18*)

Her zaman suçsuz insanları baştan çıkarmak için uğraşanlar olmuştur. Böylelerinin sözlerine kulak asmamak, onlara tertip olunacak en iyi cezadır.

1923 (*Atatürk'ün S.D.III, s. 71*)

Hakikaten memlekete hizmet etmek isteyenlerin kalbi açık olmalıdır; açık söylemelidirler. Millet ile, milleti sevk ve idare edenler çok açık görüşmelidirler. Olan şeyler ve yapılacak şeyler olduğu gibi ifade olunmalıdır. Yoksa, safsatalar ile milleti aldatmak, onu birbirine düşürmek demektir. Kuralımız, daima millete karşı hakikatleri ifade olmalıdır. Milleti aydınlatma, bu demektir. Millete hakikati izan edenler, kendilerinin de aldanmadığına emin olmalıdır. Arkadaşlar, benim bütün hayatımda takip ettiğim meslek budur!

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 8. 12. 1929*)

İmzasız ihbar mektubu gönderenler hakkında söylediği söz:

Samimî ve dürüst insanlar, aynı zamanda medenî cesaret sahibi olur, imzalarını saklamaya tenezzül etmezler. Belli ki bunu yazan ahlâksız yalancının biridir.

(Hasan Rıza Soyak, *Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri* 1965, s. 26-27)

Gerçeği konuşmaktan korkmayınız.

1918 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 110*)

Birbirimize daima gerçeği söyleyeceğiz. Felâket ve saadet getirsin, iyi ve fena olsun, daima gerçekten ayrılmayacağız.

1925 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 226*)

Bir toplantıda, kendi partisinden bir bucak başkanının çekinmeden tenkitlerde bulunması üzerine söyledikleri:

- Bu genç doğru söylüyor, tebrik ederim. Biz, her yaptığımızı methedenlerden değil, gerçekleri olduğu gibi görenlerden fayda göreceğimize inanmalıyız. Bu genç, doğru düşünüyor; söylediklerinde, ben de dahil olduğum halde hepimiz için ibret alınacak şeyler mevcuttur.

1930 (*Atatürk'ten B.H., s. 54*)

Hayatta en fena şey riyakârlıktır. Hakikat ne olursa olsun riyakârlar, onu temizlik ve saflık kisvesine bürünerek saklamaya çalışırlar ki, bu büyük bir tehliktir.

(Kılıç Ali, *Atatürk'ün Hususiyetleri*, 1955, s. 118)

Çok namuskâr olmalıdır! Şimdiye kadar işlenen hataların en büyüğü, müteşebbislerimizin, aydınlarımızın, özellikle âlimlerimizin en büyük günahı namuskâr olmamaktır. Milletin karşısında namuskâr olmak ve namuskârane hareket etmek lâzımdır. Milleti aldatmayacağız! Millete, daima ve daima gerçeği söyleyeceğiz. Belki hata ederiz, yanlış şeyleri gerçek zannederiz; fakat millet onu düzeltsin. Kendimizi kimsenin üstünde görmeye de hakkımız yoktur Efendiler!

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi 13. 1. 1930*)

Gizli iş gizli kalmaz; er geç meydana çıkar. İyisi mi başından açık olun, açık açık!

(Ruşen Eşref Ünaydın, *Atatürk, T. ve D.K.H., s. 48*)

Gerçekte başkalarını aldatmak zannedildiği kadar kolay değildir. Hiçbir vakit, uygarlık dünyasını aldatabileceğimizi düşünmemeliyiz. Böyle bir zan, dünyanın en büyük gafleti içinde bulunduğumuzu göstermekten başka bir neticeye varamaz.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 13. 1. 1930*)

Birtakım hususî ve saklı maksatları gizleyerek, kalbinde, vicdanında tutarak, sebep diye bilir bilmez şeyleri söylemek doğru değildir.

1920 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 110*)

Bir kurumun muhasebesi, namusudur.

(Uluğ İğdemir, 1954 VII. Türk Dil Kurultayı, s. 138)

Her an tarihe karşı, cihana karşı hareketimizin hesabını verebilecek bir vaziyette bulunmak lâzımdır.

1930 (Atatürk'ün S.D.II, s. 257)

Mesuliyet yükü her şeyden, ölümden de ağırdır.

1915 (Mustafa Kemal, Anafartalar M.A.T., s. 24)

Yapmamıza imkân bulunan işleri yapmazsak, tarih bizi tenkit eder.

1928 (Hakkı Tarık Us, Ayın Tarihi, Atatürk'ün Vefatları, No: 60, 1938, s. 150)

Yaptığını bilen ve hizmet yolunda tedbirlerine inanan ülkücüler olarak kendimizi tenkide muhatap kılmayı lüzumlu görüyoruz.

1931 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s.548)

Millî egemenlik esası üzerinde idare edilen medenî devletlerde kabul edilmiş ve fiilen geçerli bulunan esas, milletin genel isteklerini en çok temsil eden ve bu isteklerin bağlı olduğu menfaat ve gerekleri, en yüksek kudretle ve salâhiyetle yapabilecek siyasî grubun, devlet işlerinin idaresini üzerine alması ve bu mesuliyeti en yüksek liderinin omuzuna bırakması ilkesinden ibarettir. Zaten bu şartları kazanamayan bir hükûmet vazife yapamaz. Hükûmetin, kuvvetli grup üyeleri arasından ve fakat birinci derecede olmayanlarından zayıf bir hükûmet yapmak ve onu partinin birinci liderlerinin emir ve öğütleriyle yürütmeye kalkışmak fikri, elbette doğru değildir. Bunun feci neticeleri bilhassa Osmanlı Devleti'nin son günlerinde görülmüştür. İttihat ve Terakki liderlerinin elinde oyuncak olan sadrazamlardan ve onların hükûmetlerinden millete gelen zararlar, sayılamayacak kadar çok değil midir? Mecliste, hâkim olan partinin, hükûmet kurmayı, muhalif ve azınlıkta bulunan bir partiye terk etmesi ise asla söz konusu olamaz.

Kural ve usul olarak milletin ekseriyetini temsil eden ve kendi amacı belli olan parti, hükûmeti kurma mesuliyetini üzerine alır ve kendi amaç ve prensiplerini memlekette uygular.

1927 (Nutuk I, s. 221-222)

Bir milleti teşkil eden fertlerin o millet içinde, her nevi hürriyeti, yaşamak hürriyeti, çalışmak hürriyeti, fikir ve vicdan hürriyeti emniyet altında bulunmak lâzımdır. Keza, bir milletin tümünün her nevi hürriyeti, yani kendi topraklarında, haricin hiçbir müdahale ve sınırlaması olmaksızın hür ve bağımsız yaşaması ve çalışması lâzımdır. İşte, devlet, gerek fertlerin hürriyetini temin için millet üzerinde bir nüfuza ve gerek millet ve memleketin bağımsızlığını muhafaza edebilmek için kendine has bir nüfuz ve kuvvete sahip olmalıdır.

Devleti teşkil eden milletin sinesinde nüfuz icra eden kuvvet, ferden hiç kimse tarafından verilmiş değildir. O, bir siyasî nüfuzdur ki, devlet kavramında kendiliğinden mevcuttur ve devlet, onu halk üzerinde tatbik etmek ve milleti haricen diğer milletlere karşı müdafaa eylemek salâhiyetine maliktir. Bu siyasî nüfuz ve kudrete “irade” veya “egemenlik” denir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 26-27; 386 - 389)

Bizim telâkkimize göre, siyasî kuvvet, millî irade ve egemenlik, milletin bütün halinde müşterek şahsiyetine aittir; birdir, taksim edilemez, ayıramaz ve başkasına bırakılamaz.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 418)

Yurda hizmet, inkılâba inan ve Cumhuriyet ülküsüne bağlılık gibi yüksek ve yaratıcı kavramlarla beslenen bilinçli sevgi, bugünün ve yarının en muvaffakiyetli vazife erlerini yetiştirecek bir öz kaynaktır. Bunun Mülkiye Mektebi ve Mülkiyeliler arasında belirmesini görmek, beni pek sevindirdi.

1933 (Milliyet gazetesi, 8. 12. 1933)

Mülkiyelilerin bağlılık ve saygı telgrafına cevabından:

Bana içten sevgilerini haykıranlar, yarım asırdan beri büyük Türk ulusunun tam anlamıyla millet olmasına çalışan, onunla en modern bir Türk Devleti kurmak için insanlık fedakârlıklarının hiçbirini kendilerinden esirgemeyen, kültür, idare, intizam, devlet anlamlarını en son ilmî telâkkilere göre billûrlaştırmaya çalışmış ve çalışan yüksek arkadaşlarımdır.

1935 (Ulus gazetesi, 12. 12. 1935)

İnsaf ve merhamet dilenmekle millet işleri, devlet işleri görülemez; millet ve devlet şeref ve bağımsızlığı temin edilemez. İnsaf ve merhamet dilenmek gibi bir ilke yoktur. Türk milleti, Türkiye'nin gelecek çocukları, bunu, bir an hatırdan çıkarmamalıdır.

1927 (Nutuk I, s. 355)

Bir hükûmet iyi midir, fena mıdır? Hangi hükûmetin iyi veya fena olduğunu anlamak için, "Hükûmetten gaye nedir?" bunu düşünmek lâzımdır. Hükûmetin iki hedefi vardır. Biri milletin korunması, ikincisi milletin refahını temin etmek. Bu iki şeyi temin eden hükûmet iyi, edemeyen fenadır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 121)

Hükûmetin varlığının sebebi, memleketin asayişini, milletin huzur ve rahatını temin eylemektir. Bütün memlekette gerçek bir asayiş hâkim olmalıdır. Millet, büyük bir huzur ve emniyet içinde içi rahat bulunmalıdır. Memleketimizin herhangi bir köşesinde halkın emniyetini, devletin bütünlük ve asayişini bozmaya kalkışanlar, devletin bütün kuvvetlerini karşılarında bulmalıdırlar.

1923 (Atatürk'ün S.D.I, s. 307)

Asırlardan beri Türkiye'yi idare edenler çok şeyler düşünmüşlerdir; fakat yalnız bir şey düşünmemişlerdir: Türkiye'yi! Bu düşüncesizlik yüzünden Türk vatanının, Türk milletinin uğradığı zararları ancak bir şekilde telâfi edebiliriz. O da, Türkiye'den başka bir şey düşünmemek! Ancak bu zihniyetle hareket ederek her türlü kurtuluş ve saadet hedeflerine erişebiliriz.

1924 (Atatürk'ün B.N., s. 84)

Şimdiye kadar halkımız kendi memleketini, kendi hayatını, kendi menfaatini düşünmek için serbest bırakılmamıştır. Kendi benliği kendisine unutturularak şunun ve bunun herhangi bir keyif ve emelini elde etmekle vakit geçirmiştir. Yani toplumsal ve idarî kuruluşlarımızdaki bozukluk, bu sonuçları bize vermektedir.

Bundan sonra şüphe yok ki halk bütün benliğini duyacak ve yaşama kabiliyetini azamî derecede geliştirecektir.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 31. 1. 1930*)

Yeni Türkiye Devleti kesinlikle emin olasınız ki, eski muazzam Osmanlı İmparatorluğu'ndan daha çok kuvvetlidir. Bunun böyle olduğunu ispat için, yakın olaylara müracaat etmeye de hacet yoktur; akıl, mantık bize gerçeği gösterebilir. Efendiler! Gerçi gayet geniş bir sınıra ve o sınır içinde muazzam bir imparatorluğa sahip bulunuyorduk. Fakat o sonu gelmez sınır içindeki insan kütleleri, hiçbir vakit temel unsurun lehine bir mevcudiyet değillerdi; belki aleyhine! Bu küçük unsur, geniş bir sahaya dağılmaya ve hepsinin üzerinde bir baskı gibi bulunmaya, onları ve sınırları muhafazaya mecburdu; yani, bekçilik ediyordu. Herhangi bir maddeyi gayet geniş bir sahada dağıttığımız zaman o madde yoğunluktan, kuvvetten mahrum olur. Fakat aynı unsuru kendisiyle, mevcudiyetiyle orantılı boyutlarda bir tabii çevreye koyarsanız elbette daha yoğun ve kuvvetli olur. Bundan başka asıl, milleti ve memleketi kudretli yapan bir şey daha vardır ki, o da idare tarzıdır. Görülüyor ki Yeni Türkiye Devleti'nin teşekkülünden evvel, millet hiçbir vakit kendi tarihine, kendi hayatına, kendi refah ve saadet araçlarına malik olamamıştı. Hatta bu, kendisine düşündürülmemişti bile.. Sanki milletin vazifesi, herhangi bir padişahın hırs ve hevesini, herhangi bir serdarın geniş ve şaşaalı hayatını temin için sürüler halinde şuraya buraya gitmekten ibaretti. Fakat bugün böyle değildir! Bugün bütün halk, hepimiz benliğimizi anlamış bulunuyoruz. Mukadderatımıza hâkim bulunuyoruz. Tekrar Viyana'ya gitmek, Mısır'ı fethetmek, Hindistan'da imparatorluk kurmak gibi hayallere kapılacak kimse kalmamıştır. Bütün dimağımızı, çalışmalarımızı bu memleketin bayındırlığına, refahına ayıracağız. Gayemiz budur ve bu gaye için mevcudiyetimizi bile ortaya atmaya hazırız.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 4. 2. 1930*)

Gerçi, asıl olan millettir, toplumdur. Onun da umumî iradesi, Meclis'te belirir; bu her yerde böyledir. Fakat, fertler de vardır. Meclis, memleket ve devlet işlerini fertlerle, şahıslarla yapmaktadır. Her devletin işlerini yöneten şahıs ve şahıslar meydandadır. Hakikati, mânasız görüşlerle inkâra yer yoktur.

1922 (*Nutuk II, s. 659*)

Her işi, bütün idarî karakterler ve şahsî faziletlerle mükemmelen yetişmiş adamlara bırakmak, pek kıymetli ve tatlı bir temenni olmakla beraber, muhitimiz için değil, hattâ dünyanın en ileri gitmiş milletleri için bile her yer, her bölge, her meslek sahibi tarafından hürmete değer sayılacak bu kadar çok adam bulmak mümkün değildir.

1921 (*Nutuk II, s. 599*)

Benim istediğim, sadece memleket işlerinin Büyük Millet Meclisi'nde açıkça münakaşa edilmesidir. Büyük Millet Meclisi'nde Türk milletinin gözü önünde açıkça konuşulamayacak hiçbir iş yoktur.

1930 (*Asım Us, G.D.D., s. 132*)

Milletin rey ve iradesine dayanan her işin neticesi, millet için hayır ve saadet olduğu bellidir.

1922 (*Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 450*)

Mutluluk ve güvenliğin bütün gereklerini, Büyük Millet Meclisi kanunlarının itibar ve yürürlüğünde görmek, anlayışımızın esas noktasıdır.

1927 (*Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 536*)

Memleketin mukadderatında yegâne salâhiyet ve kudret sahibi olan Büyük Millet Meclisi, bu memleketin düzeni için, iç ve dış güvenliği ve dokunulmazlığı için en büyük teminattır. Büyük millî derter, şimdiye kadar ancak Büyük Millet Meclisi'nde şifa buldu. Gelecekte de yalnız orada kesin tedbirlerini bulabilecektir. Türk milletinin sevgi ve bağlılığı daima Büyük Millet Meclisi'ne yöneldi ve daima oraya yönelecektir.

1930 (*Atatürk'ün S.D. I, s. 352*)

Millete efendilik yoktur; hizmet etme vardır. Bu millete hizmet eden, onun efendisi olur.

1921 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 195*)

Tarih, “geleneksel boyun kırmaktan üzüntü duymayan millet, biz yürüyelim, arkamızdan gelsin!” fikir ve görüşünde bulunanların uğradıkları akıbetler ve cezalarla doludur. İdare adamlarının, bilhassa millet adamlarının böyle yanlış ve reddolunmuş zihniyetlere asla kapılmamaları lâzımdır.

1919 (*Nutuk I, s. 56*)

Elimizdeki programın ruhu, bizi yalnız bir kısım vatandaşla alâkalı kalmaktan meneder. Biz, bütün Türk milletinin hizmetindeyiz.

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, S. 389*)

Vatandaşlara, kamuoyuna daima gerçeği söylemek vazifemiz olsun. Herkese, arzularının tamamen yerine getirilebilir olduğuna dair fikir vermek bizim için fayda vermez. Partimizin maksadı, böyle gün kazanmak değildir; bütün hayatımızı gerçek hedeflere sevk etmek ve en nihayet millete bir gün eliyle tutacağı gerçek ve maddî eserler vermektir. Partimizin sözleri herkesin hoşuna gidecek sözler değil, fakat milleti yükseltecek gerçekler olacaktır.

1931 (*Vakit ve Cumhuriyet gazeteleri, 29. 1. 1931*)

İzlediğimiz yol demek, içimizden herhangi birimizin çizdiği herhangi bir yol değildir. bütün düşüncelerin bileşkesinin çizdiği büyük yol demektir; onun için doğrudur, isabetlidir.

1925 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 219*)

Yapmak gücünde olmadığımız işleri uyuşturucu, oyalayıcı sözlerle yaparız diyerek millete karşı gündelik siyaset takip etmek, ilkemiz değildir.

1931 (*Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 552*)

Her temenninin uygulanabilir olup olmadığını düşünmek lüzumunu, bütün vatandaşlara anlatmalıdır.

1931 (*Vakit ve Cumhuriyet gazeteleri, 29. 1. 1931*)

Memleket işlerinde, millet işlerinde, hakikî işlerde duygulara, hatıra, dostluğa bakılmaz.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 213)

İlkemiz, hiç kimseyi hâdiselerin sivriltiltiği fertler etrafında eli göğsünde durdurmak gayesini amaç edinmez.

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hussusiyetleri, s. 64)

Memleket, dayanışma isteyen bir birliğe muhtaçtır. Alelâde politikacılıkla milleti parçalamak, hıyanettir.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 224)

Memleket ve millet işlerinde, kesin hareket etmek ve açık olmak lâzımdır.

1919 (Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K. Atatürk'le Beraber, Cilt: I, s. 109)

Bizim bugünkü kuvvetimizin ruhu, aslı yeni şeklimizdedir. Biz bugün, doğrudan doğruya milletin ruhuna, vicdanına, eğilimlerine uygun olan maddî ve esaslı noktalara dayanıyoruz. Hükûmetimiz, yalnız bir şahsın görüşüne bağlı olmaktan uzaktır.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 6. 12. 1929)

Milleti idarede ilkemiz, milletin müşterek ve umumî fikir ve eğilimlerine uymaktır. Bu fikir ve eğilimlerin hakikî ve ciddî olabilmesi, milletin maddî ve manevî ihtiyaç kaynaklarından gelmesine bağlıdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.V, s. 210)

Milletin müşterek arzu ve eğilimine temas etmek ve onun gereklerine hayatını vermeyi hareket kuralı bilmek, gerçek yolda yürüyebilmek için yegâne esastır. Bir milletin fertlerinde hâkim olması, uyulması gerekli olan, milletin müşterek arzusu, maşerî fikridir. Bir insan, memleketine ve milletine faydalı bir iş yaparken göz önünden bir an uzak bulundurmamaya mecbur olduğu kural, milletin gerçek eğilimidir.

1925 (M.E.İ.S.D.I, s. 23)

Milleti, aklımızın ermediği, yapmak kudret ve kabiliyetini kendimizde görmediğimiz hususlar hakkında kandırarak geçici teveccühler elde etmeye tenezzül etmeyiz. Millete, adî politikacılar gibi yalancı vaatlerde bulunmaktan nefret ederiz.

1925 (Atatürk'ün S.D.V, s. 209)

Son günlerinde söylediği bir söz :

- Şayet ölecek olursam, memlekete ait söyleyecek hiçbir şeyim yoktur. Zira mevcut Cumhuriyet kanunları bu işleri temine kâfidir.

1938 (Kurun gazetesi, 16. 12. 1938)

Bir milletin siyasî alinyazısında mevki sahibi olabilmek için onun ihtiyacını görebilme ve onun kudretini takdirde ehliyet sahibi olmak birinci şarttır.

1927 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 531)

Millet tarafından, millet adına devleti idareye yetkili kılınanlar için gerektiği zaman, millete hesap vermek mecburiyeti, lâubalilik ve keyfî hareketle uzlaşmaz.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 415)

Milletvekili olarak vazife ve mesuliyet mevkiinde beraber çalışacağımız arkadaşlarımızın, geçen tecrübelerden de istifade ederek vazifelerini iyi yapacaklarını ve bilhassa milletvekilliğinin, her düşünceden önce bir millet vekâleti olduğunu ve bunun resmî ve hususî hayatta dahi birçok mânevî ve sağduyuyu gerektirici külfetleri bulunduğunu gözden uzak düşürmeyeceklerini kuvvetle ümit ederim.

1927 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 532)

Birinci T.B.M.M.'nin 6 Mayıs 1922 günü gizli birleşiminde, çekimser rey kullanan milletvekilleri hakkında söylemiştir :

... Sonra herhangi bir meselede rey verilmiyor, çekiniliyor. Halbuki, milletvekillerinin en birinci vazifesi her şeyden evvel reyini belirtmektir. Neden reyinizi vermekten çekiniyorsunuz? Menfi belirtiniz! Efendiler, kimden çekiniyorsunuz? Belirtilmeyince müspet veya menfi bir netice ortaya çıkmaz. Halbuki netice lâzımdır. Bir memleket, bir ordu, bir millet duramaz, tereddüt içerisinde duramaz. Şu veya bu diye rey göstermek lâzımdır.

1922 (G.C.Z., Cilt: III, s. 341)

Ben düşündüklerimi, önce milletimin arzusunda, ihtiyaç ve iradesinde görmeyi şart sayan ve bunu gördükten sonra ancak, uygulaması ile kendimi vazifeli bilen bir adamım. Her insanın mensup olduğu toplum için düşündüğü binbir fikir olabilir. Fakat sağını solunu dinlemeden söylenmiş sözler, benim telâkkime göre, uzun uzun ve derin denemelerle incelenmedikçe iş sahasına çıkmazlar. Her toplumsal işde, şahsî düşünüşün umumî ihtiyaç ve iradeye uygun olduğunu hissetmemiş olanlar, mutlaka başarısızlığa mahkûmdurlar.

1928 (Ahmet Cevat Emre,
İki Neslin Tarihi, s. 316)

Birçok âlimler, düşünürler, girişimciler zaman zaman, asır asır bu vatani bayındır hale getirmeye, gerçek kurtuluşa erdirmeye çalışmışlardır. Bazıları bütün kalpleriyle, vicdanlarıyla çalışmışlardır. Halbuki netice, bir muvaffakiyet göstermiyor. Acaba bunun sebebi nedir? Efendiler, bunun sebebi, şimdiye kadar memlekette bir devlet siyaseti, devlet programı değil, şahsî siyaset, fikirlere göre değişen programlar takip olunmasıdır. Onun için her şeyden evvel, bu millet ve memleket için bir hareket ve çalışma ilkesi oluşturmak lâzımdır. Bundan sonra yapacağımız şey, bu olacaktır.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 11. 1. 1930)

Bu memlekette çalışmak isteyenler, bu memleketi idare etmek isteyenler memleketin içine girmeli, bu milletle aynı şartlar içinde yaşamalı ki, ne yapmak lâzım geleceğini ciddî surette hissedebilsinler.

1923 (İsmail Arar, Atatürk'ün
İzmit Basın Toplantısı, s. 32)

Tarihin bazı korkunç kayıtlarını, tam uyanıklık ile hatırlatmayı faydalı buluyorum. Bir millette, özellikle bir milletin idaresinin başında bulunan kimselerde ihtiraslar ve şahsî münakaşalar, millî ve vatanî vazifenin gerektirdiği yüksek duygulara galip gelme derecesini bulduğu memleketlerde dağılma ve yok olma, sakınılması mümkün olmayan bir neticedir.

1921 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 165*)

Her ne suretle olursa olsun, hizmet edenler milletten büyük mükâfatlar bekliyorlarsa katiyen doğru bir harekette bulunmuş olmazlar. Milletten çok şey istememeliyiz. Hizmet edenler, namus vazifelerini yerine getirmiş olmaktan başka bir şey yapmamışlardır.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 91*)

Devletin, içine düştüğü yok olma tehlikesinin korkunç derinliğini görmekten âciz olan zavallılar, elbette ciddî ve gerçek çareyi görmemek için gözlerini yumarlar. Çünkü, o ciddî ve gerçek çare, kendilerini daha çok ürkütür.

1927 (*Nutuk I, s. 225*)

Bir memleketin, bir memleket halkının düşmandan zarar görmesi acıdır. Fakat, kendi ırkından, büyük tanıdığı ve başlarında taşıdığı insanlardan vefasızlık, felâket görmesi ondan daha acıdır. Bu, kalp ve vicdanlar için onulmaz yaradır.

1924 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 183-184*)

Muhterem milletime şunu tavsiye ederim ki, sinesinde yetişerek başının üstüne kadar çıkaracağı adamların kanındaki, vicdanındaki öz cevheri, çok iyi incelemek dikkatinden, bir an vazgeçmesin!

1925 (*Nutuk II, s. 607*)

Millete dost görünüp de ilk fırsatta iktidar mevkiine geçtikten sonra onun hakikî ihtiyaçlarını düşünecek yerde memleketi kendi istediği yolda götüren, lâf anlamayan, yetkili kimselerin yol göstermesine kulak asmayan, millette mevcut kuvvetleri şahsına bağlamaya çalışan kahraman yüzlü insanlardan oldukça çok zarar çekildi.

1919 (*Atatürk'ün S.D.III, s. 8*)

Vatandaşın en büyük vazifesi, aynı zamanda en mukaddes hakkı, seçme hakkıdır. Devlet binasının temeli olan, Büyük Millet Meclisi halinde toplanan milletvekillerini, vatandaşlar seçer ve bu suretle devlet kurmakta yetkili olduğu irade ve egemenliğinin sahibi olduğunu gösterir.

1930 (*Afetinan M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 16*)

Sultanlarla, halifelerle idare olunmuş ve olunan memleketlerde vatan için, millet için en büyük tehlike, sultanların ve halifelerin düşmanlar tarafından satın alınmalarıdır. Bu ekseriya kolaylıkla sağlanagelmıştır. Meclislerle idare olunan memleketlerde de, en öldürücü taraf, bazı mebusların yabancılar ad ve hesabına çalınmış ve satın alınmış olmalarıdır. Millet Meclislerine kadar dahil olmak yolunu bulabilen vatansızlara tesadüf etmenin uzak bir ihtimal olmayacağına, tarihin bu konudaki misalleriyle karar vermek zarurîdir. Bunun için millet, vekillerini seçerken, çok dikkatli ve kıskanç olmalıdır. Milletin hatadan korunması için tek

güvenilir çare, düşünce ve hareketleriyle milletin itimadını kazanmış siyasî bir partinin seçimde millete rehberlik etmesidir. Genellikle millet fertlerinin, adaylıklarını ortaya atan her şahıs hakkında karar vermeye yarayacak güvenilir bilgi ve isabetli görüşe malik bulunacağını kabul etmek, teorik olarak tasarlanırsa bile, bunun tamamen doğru olmadığı, tecrübelerin tecrübeleriyle inkâr edilmez bir gerçek olmuştur.

1927 (Nutuk II, s. 501-502)

İçinizde memleketi ve milleti en çok seven, aklına, anlayışına, vicdanına en çok güvendiğiniz insanları seçiniz. Ancak bu sayede Meclis sizin arzularınızı yapmaya, lââyık olduğunuz refahı temin kudretine malik olacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 124)

Vatandaşlar! Vatanınızda herhangi bir şahsı, istediğinizi sevebilirsiniz; kardeşiniz gibi, arkadaşınız gibi, babanız gibi, evlâdınız gibi, sevgiliniz gibi sevebilirsiniz. Fakat bu sevgi sizi, millî mevcudiyetinizi bütün sevgilerinize rağmen herhangi bir şahsa, herhangi bir sevdiğinize vermeye sebep olmamalıdır. Bunun aksine hareket kadar büyük hata olamaz.

1925 (Atatürk'ün M.A.D. s. 20)

Sebepler ne olursa olsun vatandaşın derdine çare bulmak, yardım etmek ve destek olmak, Cumhuriyet hükûmetinin koşacağı bir vazifedir. Fakat hükûmetin yardımını isterken ona karşı, gerçek ahlâk sahibi olarak çıkmak tek çaredir. Yoksa birtakım küçük, adî menfaatlerini gizlemeye çalışmak, bu ferdî ıstırapları bütün milleti kapsayan ıstırap gibi göstermek ve bu suretle Cumhuriyet hükûmetini yanıltmak isteyenler bilsinler ki, daima aldanacaklardır.

1931 (Taha Toros, Atatürk'ün Adana Seyahatleri, s. 36)

İleri hükûmetçiliğin ayırıcı özelliği, halkı kudretine olduğu kadar şefkatine de samimiyetle inandırabilmesidir. Büyük, küçük bütün cumhuriyet memurlarında bu zihniyetin, en geniş ölçüde gelişmesine önem vermek, çok yerinde olur.

1937 (Atatürk'ün S.D.I. , 378)

Herhalde millet, hükûmetin gözcüsü olmak lâzım gelir. Çünkü hükûmetlerin icraatı olumsuz olup da millet itiraz etmez ve düşürmezse, bütün kusur ve kabahatlere iştirak etmiş demektir.

1920 (Nutuk III, s. 1188)

Devlet ve hükûmeti, kendi malı ve koruyucusu tanımak, bir millet için büyük nimet ve şereftir.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s. 372)

Bence muhalefet, hürmete değerlidir. Çünkü o da bir araştırma, bir görüş sonucudur. Fakat edilecek itirazlar anlayışlı ve uygun ve meşru sebeplere dayanmazsa muhalefet değersiz olur.

1919 (Atatürk'ün S.D. III, s. 7)

Cumhuriyetçi ve milliyetçi olmakla beraber partimiz programından başka bir programla ve partili olmanın tabîî kayıtları dışında serbest çalışacak samimî yurttaşların ulus kürsüsünden yapacakları tenkitler ve söyleyecekleri düşüncelerle millî çalışmanın kuvvetleneceği kanaatinde bulunuyoruz.

1925 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 570)

Bağımsız seçilmiş milletvekillerinin tenkitlerinden şikâyet edilmesi üzerine söyledikleri:

Elbette konuşacaklar, elbette tenkit edecekler! Biz, bu arkadaşların Meclis'e girmelerini neden teşvik ve arzu ettik, bir oyun olsun diye mi? Hayır efendim; bilâkis biz onları gayet ciddî bir düşünce ile, işlerimiz hakkındaki fikir ve kanaatlerini açıkça söylesinler, yaptıklarımızı tenkit etsinler, yani yeri boş kalan muhalefetin, bir dereceye kadar olsun, vazifesini görsünler diye Meclis'e getirdik, öyle değil mi? O halde niçin sinirleniyorsunuz, neden şikâyet ediyorsunuz? Yoksa kendinizden emin değil misiniz; yaptıklarınızda savunamayacağınız noktalar mı var? Şunu açıkça söyleyeyim ki, benim kesinlikle böyle bir endişem yoktur, bütün yaptıklarımı her zaman, her yerde savunabilirim.

(Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965, s. 60)

Serbest Cumhuriyet Partisi denemesine hazırlık günlerinde söylemiştir:

Tek partili bir mecliste, özellikle o parti, hadise ve vak'aların ululaştırdığı bir başkanın kurduğu teşekkül olunca, o teşekküle dayanan hükûmeti mesuliyet esasına dayanan ciddî bir denetleme imkânsız olur. Ben inkılâp yapmışım, bir devlet kurmuşum. Hadiseler ismimi, şahsımı, kanunlarla, Meclis'le, olaylarla karıştırmış. Milletin itimadı var. Böylece devam edip gidiyor. Fakat bu doğru bir gidiş değildir. Benden sonrası ne olacak? Samimî bir denetleme kurulmadıkça hükûmet de ve iş başında bulunanlar da bilinçaltılarında saklı, gizli ve hususî emel ve heveslerini, devletin gerçek ihtiyaçlarından ayıramazlar. Hükûmetî ve hükûmet adamlarını hatadan ve bu hatalar yüzünden devleti zararlardan korumak için bir muhalif partiye ihtiyaç açıktır. Başladığımız inkılâbı tamamlayalım. En büyük emelim, Devlet Başkanlığı'ndan çekilip partinin başına geçmek ve orada milletin selâmet ve yükselmesi namına fikir ve ilke mücadelesi yapmaktır.

1930 (Kılıç Ali, Atatürk ve Cumhuriyet, Milliyet gazetesi 2.11.1970)

Hükûmeti ve Meclis'i dikkatli bulunduran, tenkit hürriyetidir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 60; 481)

Serbest Cumhuriyet Partisi Lideri Fethi Okyar'a verdiği cevaptan :

Büyük Millet Meclisi'nde ve millet karşısında ulus işlerinin serbest münakaşası ve iyi niyet sahibi kişilerin ve partilerin özel görüşlerini ortaya koyarak milletin yüksek menfaatlerini aramaları, benim gençliğimden beri âşık ve taraftar olduğum bir sistemdir. Memnuniyetle görüyorum ki, lâik cumhuriyet esasında beraberiz. Zaten benim siyasî hayatta bir taraflı olarak daima aradığım ve arayacağım temel budur. Bundan ötürü büyük Meclis'te aynı temele dayanan yeni bir partinin faaliyete geçerek millet işlerini serbest münakaşa etmesini, cumhuriyetin esaslarından sayarım.

1930 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 544)

Demokrasi ilkesi, egemenliğin millette olduğunu, başka yerde olamayacağını gerektirir. Bu suretle demokrasi ilkesi, siyasî kuvvetin, egemenliğin kaynağına ve meşruiyetine temas etmektedir. Demokrasinin tam ve en belirgin hükûmet şekli Cumhuriyettir.

1930 (Afetinan M.B.ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 29; 397-398)

Bugün demokrasi fikri, daima yükselen bir denizi andırmaktadır. Yirminci asır, birçok müstebit hükûmetlerin, bu denizde boğulduğunu görmüştür.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 399)

Fransa İhtilâli bütün cihana hürriyet fikrini yaymıştır ve bu fikrin, hâlen esas ve kaynağı bulunmaktadır. Fakat o tarihten beri insanlık ilerlemiştir. Türk demokrasisi Fransız İhtilâli'nin açtığı yolu takip etmiş, lâkin kendisine has ayırıcı özellikle gelişmiştir. Zira her millet, inkılâbını toplumsal ortamının baskı ve ihtiyacına tâbi olan hal ve vaziyetine ve bu ihtilâl ve inkılâbın meydana geliş zamanına göre yapar. Her zaman ve yerde aynı hâdisenin tekrarına şahit değil miyiz? Her ne kadar milletlerin ve demokrasilerin işbirliği etmeleri lâzım ve mümkünse de işbirliği, ancak bir tek gayeye, yani barışa yönelmiş ise mümkün ve faydalı olur. Bu noktayı kavrayıp anlamayanlar, meydana getirdiğimiz eser hakkında bir fikir ve hüküm elde edemezler.

1928 (Atatürk'ün S.D.III, s. 81)

Bizim milletimiz esasen demokrattır. Kültürünün, geleneklerinin en derin maziye ait dönemleri bunu doğrular. Bizim yapabileceğimiz bir şey varsa, bu fitrî karakterin gereklerini yapay bir şekilde menetmek isteyenleri ortadan kaldırmaktır.

(Vasfi Raşid Sevig, Türkiye Cumhuriyeti Esas Teşkilât Hukuku, 1938, Cilt: I, s. 329)

Türk milleti, en eski tarihlerinde meşhur kurultaylarıyla, bu kurultaylarda devlet reislerini seçmeleriyle demokrasi fikrine ne kadar bağlı olduklarını göstermişlerdir. Son tarih devirlerinde, Türklerin teşkil ettikleri devletlerde başlarına geçen padişahlar, bu usulden ayrılarak müstebit olmuşlardır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 402)

Yenileşme çalışmalarında ve halkçı demokratik kuruluşlara yönelik gelişmelerinde genç Türkiye Cumhuriyeti, Fransız demokrasisini doğurmuş olup o zamandan beri her milletin gelişimine ve kendi teşkilâtına uydurduğu inkılâpçı büyük hak ve adalet ilkelerinde sağlam bir dayanak bulmuştur.

1928 (Atatürk'ün S.D.V, s. 50)

Millî egemenlik esasına dayanan ve bilhassa cumhuriyet idaresine malik bulunan memleketlerde siyasî partilerin mevcudiyeti tabiidir. Türkiye Cumhuriyeti'nde de, birbirini denetleyen partilerin doğacağına şüphe yoktur.

1924 (Atatürk'ün S.D.III, s. 77)

Halk Partisi'nin kuruluş hazırlıkları günlerinde verdiği bir demeçten:

Ben öyle bir parti kurmayı tasavvur ediyorum ki, bu parti milletin bütün sınıflarının refah ve saadetini temine yönelmiş bir programa sahip olsun. Milletimizin şartları buna müsaittir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 50)

İsmi parti olan halk teşekkülünden maksat, millet evlâdından bir kısmının, halk sınıflarından bazılarının, diğer evlât ve sınıfların zararına menfaatlerini temin etmek değildir. Belki, birbirinden ayrı ve hariç olmayıp halk namı altında bulunan bütün milleti birlik ve beraberlik halinde ortak ve umumî olan gerçek refaha eriştirmek için faaliyete getirmektir.

1923 (Atatürk'ün S.D.III, s. 60)

Bu milletin siyasî partilerden çok canı yanmıştır. Şunu söyleyeyim ki, diğer memleketlerde partiler mutlaka ekonomik amaçlar üzerine kurulmuş ve kurulmaktadır. Çünkü, o memleketlerde muhtelif sınıflar vardır. Bir sınıfın menfaatini muhafaza için teşekkül eden siyasî bir partiye mukabil diğer bir sınıfın menfaatini muhafaza amacıyla bir parti teşekkül eder; bu pek tabiidir. Güya bizim memleketimizde de ayrı ayrı sınıflar varmış gibi kurulan siyasî partiler yüzünden şahit olduğumuz neticeler malûmdur. Halbuki Halk Partisi dediğimiz zaman bunun içinde bir kısım değil, bütün millet dahildir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 97)

Herkesçe bilinir ki siyasî partiler, belirli amaçlarla kurulurlar. Meselâ, İzmir tüccarları yalnız kendi menfaatlerini tatmin edebilecek bir parti yapabilirler; yahut yalnız çiftçilerden ibaret bir parti olabilir. Halbuki bizim partimiz, böyle sınırlı bir görüşü izleyen kuruluş değildir. Tersine, her sınıf halkın menfaatlerini eşit bir surette, biri diğerini zedelemekten temin etmeyi amaç edinen bir kuruluştur. Bunu davranış şeklimiz ispat etmektedir. Bundan sonra da böyle olacaktır. Diğer memleketlerde bu kuruluşun bir benzerini aramaya lüzum yoktur.

1931 (Ayın Tarihi, Cilt: 24, Sayı: 82-83, 1931)

Bizim milletimiz, birbirinden çok farklı menfaatler izleyecek ve bu itibarla birbiriyle mücadele halinde bulunacak çeşitli sınıflara malik değildir. Mevcut sınıflar, birbirleri için gerekli olma niteliğindedir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 82)

Siyaset sahasında karşılıklı faaliyetin verimli gelişmeleri, ancak vatandaşlar arasında düşmanlık meydana gelmesine yer verilmemesiyle temin olunabilir. Bunun çareleri: Partilerin içine girebilecek samimiyetten uzak ve gizli maksatlı unsurların, kanun dışında netice isteyen emel sahiplerinin bütün milletçe iğrenç görülmesi ve bir de cumhuriyet esası üzerinde çalışan partilerce bu gibilerin faaliyetlerinden daima uzak kalınmasıdır.

1930 (Atatürk'ün S.D.I.s. 352)

Millet ve memlekette kaynak ve dayanak almayan ve onun gerçek menfaatleriyle hiç münasebeti olmayacak surette ya sırf teorik veya hissî ve şahsî programlar etrafında parti kurmaya kalkışacak insanların, millet tarafından

benimsenme şerefine erişeceklerini zannetmiyorum. Benim, bütün hazırlıklarda ve yapılan işlerde hareket kuralı saydığım bir şey vardır; o da meydana getirilen kurum ve kuruluşların şahısla değil, gerçekle yaşayacağıdır. Bundan ötürü herhangi bir program, filânın programı olarak değil, fakat millet ve memleket ihtiyaçlarına cevap verecek düşünce ve tedbirleri içine alması sebebiyle kıymet ve saygı kazanabilir.

1922 (Mustafa Baydar, Atatürk'le Konuşmalar, s. 42-43)

Uzağı görücü olduğu kadar milletimizin âcil ihtiyaçlarına çare bulacak bir programa dayanmayan yenileşme teşebbüsleri, şahsî ve keyfî olmaktan kurtulamaz. Bu gibi teşebbüsler, sahipleri olan şahısların değişmesi ile, hatta şahsî nüfuzunun azalması ile söner gider. Diğer yönden herhangi bir programın uzun bir çalışma devresine rehber olması için memlekette bütün vatanseverlerin ona yardımcı olması gerekir. Hakikaten büyük bir kütlenin gelişme emellerini kapsamayan bir programın, başarılı ve devamlı olması ümit olunamaz.

1922 (Atatürk'ün S.D.II, s. 47)

Ekonomi demek, her şey demektir. Yaşamak için, mesut olmak için, insan varlığı için ne lâzımsa onların hepsi demektir. Ziraat demektir, ticaret demektir, çalışma demektir, her şey demektir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 110-111)

Güzel vatanımızı fakirliğe, memleketimizi haraplığa sürükleyen çeşitli sebepler içinde en kuvvetli ve en önemlisi, ekonomimizde bağımsızlıktan mahrumiyetimizdir. Memnunluk ve övünmeye değer ki, bu bağımsızlığı bugün fiilen elde etmiş bir durumda bulunuyoruz. Ancak, fiilen sahip olduğumuz bu bağımsızlığı, düşmanlarımıza şeklen ve resmen de onaylatmak gerekmektedir. Devletin ve milletin son hedefi, işte bu noktayı temine yönelmiştir. Kuvvetle ümit ediyoruz ki, bu noktayı teminde başarı kazanılacaktır. Bu nokta o kadar önemli ki, onu mutlaka elde edeceğiz!

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 119)

Ben, ekonomik hayat denince ziraat, ticaret, sanayi faaliyetlerini ve bütün bayındırlık işlerini, birbirinden ayrı düşünülmesi doğru olmayan bir bütün sayarım. Bu vesile ile şunu da hatırlatmalıyım ki, bir millete bağımsız hüviyet ve kıymet veren siyasî varlık makinesinde, devlet, fikir ve ekonomik hayat mekanizmaları, birbirine bağlı ve birbirine tâbidirler; o kadar ki, bu cihazlar birbirine uyarak aynı ahenkte çalıştırılmazsa, hükûmet makinesinin motris kuvveti israf edilmiş olur, ondan beklenen tam verim elde edilemez. Onun içindir ki, bir milletin kültür seviyesi üç sahada, devlet, fikir ve ekonomi sahalarındaki faaliyet ve başarıları neticelerinin kazançlarıyla ölçülür.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 379)

Tarih, milletlerin yükseliş ve çöküş sebeplerini ararken birçok siyasî, askerî, toplumsal sebepler bulmakta ve saymaktadır. Şüphe yok, bütün bu sebepler, toplumsal hâdiselerde rol oynarlar. Fakat bir milletin doğrudan doğruya hayatıyla, yükselişiyle, çöküşüyle ilişkili ve ilgili olan, milletin ekonomisidir. Tarihin ve

tecrübenin tespit ettiği bu gerçek, bizim millî hayatımızda ve millî tarihimizde de tamamen belirmiş bulunmaktadır. Hakikaten Türk tarihi tetkik olunursa bütün yükseliş ve çöküş sebeplerinin bir ekonomi meselesinden başka bir şey olmadığı anlaşılır. Tarihimizi dolduran bunca muvaffakiyetler, zaferler veyahut mağlubiyetler, yokluk ve felâketler, bunların hepsi meydana geldikleri devirlerdeki ekonomik durumumuzla ilgili ve ilişkilidir. Yeni Türkiyemizi lâıyk olduğu seviyeye eriştirebilmek için, mutlaka ekonomimize birinci derecede ehemmiyet vermek mecburiyetindeyiz. Çünkü zamanımız tamamen bir ekonomi devresinden başka bir şey değildir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 100)

Bence, yeni devletimizin, yeni hükûmetimizin bütün esasları, bütün programları iktisat programından çıkmalıdır; çünkü, her şey bunun içinde bulunmaktadır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 111)

Türk milleti, bütün tarihinde harp meydanlarında birçok zafer taçları giymiştir. Bununla övünür, daima övünecektir. Ancak, bu övünç tacını daha çok süsleyerek milletin başında tutabilmek için, diğer bir sahada da mutlaka muvaffak olması lâzımdır; o da iktisattır.

1923 (Vakit gazetesi, 29. 1. 1931)

Bir milletin yaşama gereklerini, refah ve mutluluğunu teşkil eden ekonomi ile meşgul olamaması, olmaması, dikkati çeken bir durumdur. Fakat biz itiraf etmeye mecburuz ki, ekonomik hayatımıza lüzumu kadar ehemmiyet vermemiş bulunuyoruz. Bir milletin doğrudan doğruya yaşama gerekleriyle meşgul olamaması, o milletin yaşadığı devirler ile ve devirleri tespit eden tarihiyle çok ilgilidir. Bundan ötürü biz de eğer uğraşamamış isek, gerçek sebeplerini geçirdiğimiz devirlerde ve bilhassa tarihimizde arayabiliriz. Fakat böyle bir tetkik yaptığımız zaman, üzülmekle itirafa mecburuz ki, biz henüz şimdiye kadar gerçek, ilmî, olumlu anlamıyla millî bir devir yaşayamadık. Bundan ötürü millî bir tarihe malik olamadık.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s. 100-101)

Siyasî, askerî zaferler ne kadar büyük olursa olsunlar, ekonomik zaferlerle taçlandırılmazlarsa husule gelen zaferler devamlı olamaz, az zamanda söner.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 107)

Bilirsiniz ki, ekonomisi zayıf bir millet fakirlik ve yoksulluktan kurtulamaz; toplumsal ve siyasî felâketlerden yakasını kurtaramaz. Memleketin idaresindeki muvaffakiyet de ekonomisindeki kazançların derecesiyle orantılı olur. Hiçbir medenî devlet yoktur ki, ordu ve donanmasından evvel ekonomisini düşünmüş olmasın. Memleket ve bağımsızlık müdafaası için varlığı gerekli olan bütün kuvvetler ve vasıtalar, ekonomik hayatın açılma ve gelişmesiyle olabilir.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, S. 182)

Hayat demek ekonomi demektir. Yaşayabilmek için mutlaka kazanan olmalıdır. Bu millet şimdiye kadar imparatorluklar kurmuştur. Cihangirler yetiştirmiştir. Halbuki bazı devirler oldu ki, ekonomi ile uğraşmaya tenezzül etmemiştir! İktisadiyatı aşağı bir şey telâkki ederek onu başka unsurlara bırakmıştır. Bunun

neticesi olarak bugün o unsurlar, o yabancılar esas unsurun fiilen efendisi olmuştur. Onlar, nihayet bu memleketi müstemleke telâkki etmişler, onu bir istismar sahası yapmışlardır. Hem nasıl müstemleke? Kendi evlâdıyla, kendi parasıyla idare olunan bir müstemleke... Ürünleri, bütün kazancı harice gitmek şartıyla.... Efendiler! Yaşamak için, kuvvetli bir devlet yapmak için iktisadiyat esastır. Onun için görüş noktamızı, çalışmalarımızı mutlaka bu merkezin etrafında toplamalıyız. Her mesai şubesini, mutlaka bu esas noktaya dayandırmalıyız. Meselâ maarif programımız ne olacaktır? Maarif programımız şu olacak ki, onu takip eden insanlar, güzel çiftçi, kunduracı, fabrikacı, tüccar olacak. Pratik, yararlı, verimli adam olacak... Bunları öğreten programların, bunları öğreten memleketlerin ve kuruluşların tümü maarif olacaktır.

1923 (Gazi ve İnkılâp Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 9. 1. 1930)

Türk tarihi zaferlerle doludur ve zaferlerden sonra milletin umumî hayatında ve istikbalinde etkili olacak esaslı tedbirler ve düzeltme yolunda mühim neticeler alındığı görülmüş değildir. Bunun içindir ki mazideki zaferlerin tesirleri geçici olmuş ve millet, ondan sonra daha müşkül şartlara ve açık söylemek mecburiyetindeyim ki, gerilemeye maruz kalmıştır. Ben ve siyasî partim, zaferden sonra geçen dört sene zarfında bilhassa bu esas görüş noktasından hareket ettik. Milletimiz silâhın ve siyasetin emsalsiz zaferlerini kazandıktan sonra milletin istikbaline dikilen bakışlarımızla, bir an hareketsizlik ve gevşeklik hissetmeksizin milletin istikbalini ebedileştirecek esaslı hedeflere çalışmamızı yönelttik.

1927 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 530)

Nazilli Kumaş Fabrikası'nda, işleyen makineleri incelerken söylediği söz:

- İşte, halka hayat veren gerçek musiki!

1937 (Afetinan, Ayın Tarihi, No: 47, 1937, s. 52)

Hepiniz hatırlayabilirsiniz: Kanuni Sultan Süleyman zamanında Venediklilerle ticaret antlaşması yapılmıştı. Fakat Padişah, Venediklilerle ticaret antlaşması yapmayı kendi şerefine ve onuruna aykırı buldu. Zira onun zihniyetine göre antlaşma, birbiriyle eşit milletler arasında yapıldı. Halbuki Venedik, o zaman Osmanlı Devleti'ne eşit olmak şöyle dursun, onun doğrudan doğruya emri altında idi. Bundan ötürü Padişah, böyle bir hükûmetle antlaşma yapamazdı; fakat ona müsaadelerde bulunabilirdi ve müsaadelerde bulundu. İşte bu müsaade kelimesi, kapitülasyonlar kelimesiyle tercüme edilmiştir. Halbuki biliyorsunuz, kapitülasyon kelimesi, bir kale içinde muhasara olunan, savunulacak gereç ve vasıtalarını kullandıktan sonra teslimini bildirmeye mecbur olanlar hakkında kullanılan bir kelimedir. İşte böyle bir kelimeyi, padişahların müsaadesini tercüme ederken kullanmış bulundular.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 102)

Kapitülasyonlar, bir devleti mutlaka çökertir. Osmanlı Devleti ile Hindistan Türk ve İslâm İmparatorlukları bunun en büyük delilidir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 97)

Biliyorsunuz ki Osmanlı Devleti “uhud-i atika”* namı altında bir takım kapitülasyonların esiri idi. Memleket dahilindeki Hristiyan unsurlar birçok imtiyazlara, muafiyetlere sahip bulunuyordu. Bir devlet, kendi memleketinde bulunan yabancılara yargı hakkını uygulayamazsa, bir millet, kendi halkından aldığı bir vergiyi yabancılardan almaktan menedilmiş bulunursa, bir devlet kendi hayatını kemiren kendi dahilindeki unsurlar hakkında tedbirler almaktan menedilirse böyle bir devletin, egemenliğine sahip bağımsız bir devlet olduğuna inanmak doğru olur mu? İşte Osmanlı Devleti böyle bir halde idi. Bu kadar da değil... Osmanlı Devleti, kendisini tesis eden esas unsurun, milletin insanca yaşamasını temin edecek işlere de girişmekten menedilmişti. Memleketi imar edemez, demiryolu yaptıramaz, yaptırmaya teşebbüs ettiği zaman derhal yabancılar müdahale eder, hatta bir mektep yapmak istediği zaman bile müdahaleye maruz kalırdı. Kayda değer ki, bütün bu fenalıklar, milletin boynuna geçirilmiş bütün bu zincirler, milletimizin herhangi bir hastalığından, devletin güçsüzlüğünden ileri gelmiş değildi. Bilâkis bütün bu esaret zincirleri devletin en güçlü, en kudretli bulunduğu bir zamanda boynumuza, devletin boynuna geçirilmiştir.

Efendiler, bu halin hikmetini, devlet kavramını anlayış şeklinde aramak lâzımdır. Biliyorsunuz ki tacidalar, hükümdarlar ve bilhassa kendilerine “Allahın Gölgesi” diyen padişahlar, memleketi kendi mâlikânesi ve bütün aslî unsur olan milleti de yine Allah tarafından kayıtsız şartsız emrine boyun eğen bir kütle farz ederler. Bundan başka padişahların etrafında birtakım menfaatperestler bulunur ki, onlar da padişahın lütfuna, himayesine erişmek için bu görüş tarzını iyi imiş gibi gösterirlerdi. Bütün bu görüş ve yorumlar karşısında mâsum millet, hakikaten bunun doğru olduğunu, dinin icabından bulunduğunu farz ve zanneder. İşte Osmanlı padişahları, milletin bu telâkkisinden istifade ederek milletin hakkı olan, milletin şerefi, haysiyeti ve bütün mevcudiyetiyle ilgili olan birçok kaynakları, hediye ve bağış olarak yabancılara vermekte tereddüt etmemişlerdir. Biliyorsunuz ki ilk kapitülasyon Fatih zamanında, İstanbul’da oturan Cenevizlilere verilmiş, biraz sonra genişletilmiş ve başka milletleri de içine almıştır. Yine pekâlâ biliyorsunuz ki, milletin içinde yaşayan Hristiyan unsurlara imtiyaz, aynı tarihte verilmiştir. Fakat milletin hayatî kaynaklarıyla o kadar ilgili olan bu imtiyazlar verile verile o kadar büyüdü ki millet, sırtına yüklenen bu yükün altında kıvranmaya başladı. Tahammül edememeye başladı. Onları, bir hediye ve bağış olarak alanlar, sonraları bu imtiyazları bir kazanılmış hak telâkki ettiler. Onunla da kanaat etmediler. Her vesileden istifade ile onları artırmak ve genişletmek vasıtalarına gittiler. Hükûmeti tehdide kalkıştılar. Efendiler, haşmet ve gösteriş içinde vakit geçirmeye alışan bu padişahlar, saray ve erkânı, debdebeyi devam ettirmek kanaatinde bulunuyorlardı. Onun için devletin hakikî kaynaklarını kuruttuktan sonra muhtaç oldukları parayı hariçten tedarike kalkıştılar. Bunun için de birçok borçlanmalar yaptılar. Milletin bütün kaynaklarını vermek ve haysiyet ve şerefini feda etmek suretiyle o borçlanmaları yaptılar. Bir gün, o paraların faizlerini ödeyemeyecek hale geldiler. Devlet, cihan gözünde iflâs etmiş sayıldı.

Osmanlı Devleti’nin son dakikaya kadar gösterdiği manzara şu idi: Memleket dahilinde bütün Hristiyan unsurlar, esas unsurun çok çok üstünde birçok istisna ve imtiyazlara sahip... Bu unsurlar, devleti mahvetmek için her türlü hususî teşkilâta

sahip ve haricin daimî teşviklerine ve himayesine mazhar.. Devlet ve Hükûmet ise bunu menetmekten âciz.. Çünkü bütün bu imhakâr girişimlerin dayanak noktası, dışarda birtakım kuvvetli devletler idi. Dışardaki devletler hem bir taraftan içerdeki unsurları, devlet ve memleketi tahrip etmeye ve bir takım istiklâller meydana getirmeye teşvik ediyor, harekete getiriyor; bir taraftan da onların nam ve hesabına müdahale ediyor, çalışıyor ve bu suretle bütün dünya nazarında Osmanlı Devleti'nin hiçbir kıymet, fazilet ve haysiyeti kalmıyor, devlet haysiyeti namına hiçbir şey kendisinde mevcut kabul edilmiyor, âdetâ himaye ve vesâyet altında bir toplum gibi farz olunuyordu. İşte bu acı darbenin son safhası olmak üzere memleket ve millete son darbeyi indirmeye hazırlandıkları sırada, memleketin başında bulunan Saray, Babıâli ve bütün mensupları o düşmanlarla beraber olarak milletin başına musallat oldular; en son cinayeti işlediler.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 24-25. 12. 1929*)

Kapitülasyonların konferansta* birçok toplantıları işgal etmiş olması sebebinin bir türlü anlayamıyoruz. Bu meselenin söz konusu edilmesi ve görüşülmesi bile millî onurumuza yöneltmiş bir hakarettir. Kapitülasyonların Türk milleti için ne derece iğrenç bir şey olduğunu size tarife gücüm yetmez. Bunları, diğer şekil ve namlar altında gizleyerek bize kabul ettirmeye muvaffak olacaklarını tasavvur ve tahayyül edenler bu konuda pek çok aldaniyorlar. Zira, Türkler kapitülasyonların devamının kendilerini pek az bir zamanda ölüme sevk edeceğini pek iyi anlamışlardır. Türkiye, esir olarak mahvolmaktansa, son nefesine kadar mücadele etmeye ve savaşmaya karar vermiştir.

1922 (*Atatürk'ün S.D.III, s. 57*)

Bugün için ticaretimiz hakkında ne düşünüyorsun diye sorarsanız, bu suale bir tek cevap vereceğim. Bugün için düşündüğüm tek şey, kapitülasyonlardır. Maddeten, fiilen, kanla kaldırılmış olan kapitülasyonların, bir daha dirilmemek üzere yokluğa gömülmesini temin etmektir. Ticaretimizin de, sanayimizin de, her nevi ekonomimizin de gelişme ve yükselmesi, ancak buna bağlıdır.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 136*)

Her şeyden evvel şurası bilinmek lâzımdır ki Büyük Millet Meclisi Hükûmeti, kapitülasyonların bırakılmasını asla kabul etmeyecektir. Şayet yabancı uyruklar, eskiden olduğu gibi bundan sonra da kapitülasyonlardan istifade etmeyi düşünüyorlarsa aldaniyorlar. Kapitülasyonlar bizim için mevcut değildir ve aslâ mevcut olmayacaktır. Türkiye'nin bağımsızlığı her sahada tamamen ve toptan tasdik olunmak şartıyla kapılarımız bütün yabancılara genişçe açık kalacaktır.

1922 (*Atatürk'ün S.D.III, s. 49*)

17 Şubat 1923'de İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'ni açılış konuşmasından:

Efendiler; Yüksek heyetinizin bugün yapmış olduğu Türkiye İktisat Kongresi çok önemlidir, çok tarihidir. Nasıl ki Erzurum Kongresi, Sivas Kongresi felâket noktasına gelmiş olan bu milleti kurtarmak hususunda Misak-ı Millî'nin ve Anayasa'nın ilk temel taşlarını bulmada etken olmuş, etkili olmuş, girişici olmuş ve bundan dolayı tarihimizde, millî tarihimizde ve millî hayatımızda en kıymetli ve

yüksek hatıraya erişmiş ise, kongreniz de milletin ve memleketin hayatını ve gerçek kurtuluşunu temine aracı olacak kuralın temel taşlarını ve esaslarını gösterip ortaya koymak suretiyle tarihte en büyük üne ve çok kıymetli bir hatıraya erişecektir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 112)

Bu vatan, çocuklarımız ve torunlarımız için cennet yapılmaya değer bir vatandır. İşte bu memleketi böyle bayındır hale, cennet haline getirecek olan, ekonomik etkenler ve ekonomik faaliyettir. Bu sebeple, öyle bir ekonomi devri lâzımdır ki, artık milletimiz insanca yaşamasını bilsin, insanca yaşamının neye bağlı olduğunu öğrensün ve o gereklere başvursun. Hepimizin arzusu şudur ki, bu memleketin fertleri ellerinde örnekleriyle tarımın, ticaretin, sanatın, çalışmanın, hayatın bir temsilcisi olsun. Ve artık bu memleket böyle fakir ve bu millet yoksul değil, belki memleketimize zengin memleketi, zenginler memleketi, bu yeni Türkiye'nin adına da çalışanlar diyarı denilsin. İşte millet böyle bir devir içinde bulunuyor ve böyle bir devre yükselecektir. Ve böyle bir devrin tarihini yazacaktır. Ve böyle bir devirde, böyle bir tarihte en büyük yer, en büyük hak çalışanlara ait olacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 108)

Bu geniş memleketi bayındır bir hale çevirmek lâzımdır. Bu halk, zengin olmaya mecburdur. Memleket bayındır olmazsa, bu halk zengin olmazsa, size hâlâ yaşamak imkânından bahsederlerse inanmayınız.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 2. 2. 1930)

Herkes güvenle ve bilhassa çok büyük ümitlerle tarlalarında veya sanatları başında faaliyete geçmiş bulunuyor. Ve çalışma ve faaliyetlerinin kendilerinden zorla alınmayacak ürünlerini toplayacaklarından emindirler.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 55)

Muharebe meydanlarında kıymetli evlâtlarımızın süngü ve silâhlarının zaferi kâfi değildir. Bu zafer ve başarı çok büyüktür; ancak, gerçek refah ve mutluluğa sahip olabilmek için, asıl bundan sonra çalışmak gerekir. Sizin için zafer ve ilerleme sahası ekonomide, ticarettedir. Bunu takdir ediyorsanız, çok çalışmaya mecbursunuz. Aksi takdirde memleketin gerçek sahibi olduğunuzu söyleyiniz bile, kimseyi inandıramazsınız.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 129)

Eğer, bugüne kadar iktisadî sahada arzu ettiğimiz derecede büyük gelişmeler görülemiyorsa, bunu tabîî bulmak lâzımdır. Bu demek değildir ki Türk milleti iktisadiyat sahasında kabiliyetsizdir. Bunu diyenler belki vardır. Bunlar, Türk milletinin hakikî tarihini bilmeyenler ve onu gerçek kıymetiyle tanımamış olanlardır. Bütün insanlığa ziraatı, sanatı ilk öğretene Türk milletidir. Türk milletinin dünyaya eğiticilik etmiş olduğuna artık, gerçek âlimlerin şüphesi kalmamıştır. Türk milletinin, bundan sonra da lâyık olduğu derecede iktisadiyat sahasında yükseleceğine kimsenin şüphesi olmamalıdır. Partimizin vazifesi, bu hedefe bir an evvel erişebilmek için millete yol göstermek ve yardım etmektir. Biz

bunu bir vicdan borcu, bir insanlık borcu biliriz. Borcumuza sadığız; daima sadık olacağız.

1931 (*Vakit gazetesi*, 29. 1.1931)

Memleketimizin ekonomik kaynakları, bütün dünyanın hırslarını çekecek verim ve servete maliktir. Halkımızın çiftçi olması, topraklarımızın dünyanın en bereketli topraklarından bulunması, maddî hayat için hiçbir endişeye yer bırakmamaktadır.

1922 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 229*)

Memleketimiz baştan nihayete kadar hazinelerle doludur. Biz, o hazineler üstünde aç kalmış insanlar gibiyiz. Hepimiz bütün bu hazineleri meydana çıkarmak ve servet ve refahımızın kaynaklarını bulmak vazifesiyle yükümlüyüz. Bu vazifelerin kolaylıkla yapılabileceğini kabul etmek doğru değildir. Eminim ki, gençler yalnız nazariyatla meşgul değildirler. Sanatın, ziraatın, ticaretin ne olduğunu anlayan ve bunları fiilen uygulayan gençlerdir. Gerçek zaferlere, ancak bu gibi verimli sahalardaki faaliyetle varacağız.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s.114*)

Üzerinde yaşadığımız vatanın servet kaynaklarını işletmek ve bu suretle istikbalimizi açmak ve aydınlatmak için yapılabilecek olan her tedbire başvurulacaktır.

1931 (*Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 552*)

Ekonomik kalkınma, Türkiye'nin, hür, bağımsız, daima daha kuvvetli, daima daha refahlı Türkiye idealinin, belkemiğidir. Türkiye bu kalkınmada, iki büyük kuvvet dizisine dayanmaktadır:

Toprağının iklimleri, zenginlikleri ve başlı başına bir servet olan coğrafi vaziyeti ve bir de, Türk milletinin, silâh kadar, makine de tutmaya yaraşan kudretli eli ve millî olduğuna inandığı işlerde ve zamanlarda, tarihin akışını değiştirir yiğitlikle beliren, yüksek sosyal benlik duygusu...

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 383*)

Bundan sonra pek mühim zaferlere kavuşacağız. Fakat bu zafer süngü zaferleri değil, ekonomi ve ilim ve kültür zaferleri olacaktır. Ordumuzun şimdiye kadar kazandığı zaferler, memleketimizi gerçek kurtuluşa yöneltmiş sayılamaz. Bu zaferler, ancak gelecek zaferimiz için kıymetli bir zemin hazırlamıştır. Askerî zaferlerimizle gururlanmayalım. Yeni ilim ve ekonomi zaferlerine hazırlanalım.

1923 (*Atatürk'ün S.D. II, s. 72*)

Yeni Türkiye Devleti temellerini süngü ile değil, süngünün de dayandığı ekonomi ile kuracaktır. Yeni Türkiye Devleti cihangir bir devlet olmayacaktır. Fakat yeni Türkiye Devleti, bir ekonomik devlet olacaktır.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 56-57*)

İçinde olduğumuz halk devrinin, millî devrin millî tarihini de yazabilmek için kalemlerimiz, sabanlar olacaktır. Bence halk devri, “ekonomi devri” kavramı ile ifade olunur.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 108*)

Biz, bu milleti bugünkü şeklinden daha yüksek derecelere çıkarmakla yükümlü adamlarız. Bu yükseliş, yalnız meydan muharebelerinde kazandığımız şereflerle olamaz; bu, buna kâfi değil. Asıl yükseliş, iktisat sahasında yükseliş olacak!

(Türk Ziraat Tarihine Bir Bakış, 1938, s. 258-259)

Bütün dünyada olduğu gibi memleketimizde de en başta bulunan mühim işimiz, iktisat işidir.

1932 (Milliyet gazetesi, 13.9.1932)

Tüccar, milletin emeği ve üretimi kıymetlendirilmek için, eline ve zekâsına güvenilen ve bu güvene liyakat göstermesi gereken adamdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 381)

Ticarette çok kazanmak değil, sağlam ve temiz kazanmak kuralı hâkimdir.

1931 (Cumhuriyet gazetesi, 25. 7. 1931)

Eğer tüccarlar bizden olmazsa, millî servetin ehemmiyetli bir kısmı şimdiye kadar olduğu gibi, yine yabancılarda kalacaktır. Onun için millî ticaretimizi yükseltmeye mecbursunuz.

1932 (Atatürk'ün S.D.II, s. 132)

Ekonomik faaliyeti dayandıracağımız esaslar, her türlü bilgiyle beraber bilhassa doğrudan doğruya memleketimiz topraklarını koklayarak ve bu topraklarda bizzat çalışan insanların sözlerini işiterek tespit olunacaktır. Sanayi ve ticaretimiz için de aynı görüş geçerli olacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 56)

Paramızı, hayatımızı dış düşmanların sataşmasından kurtarmak, bu memleketin dış düşmanlara esir olmasına müsaade etmemek ne kadar lâzımsa, aynı zamanda ve onlardan daha fazla bir uyanıklıkla iç düşmanlara, içerdeki zararlı adamlara da dikkatle bekçilik yapmak ve onların her hareketlerini gözden kaçırmamak mecburiyetindeyiz.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 132)

Sırtınıza giydiğiniz elbise, ayağınıza geçirdiğiniz kunduradan en ufak şeylere kadar sanat sahiplerine muhtaçsınız. Bütün bu ihtiyacınızı temin için paranızı düşmanlara vermemek lâzımdır. Kazancınızın heba olmaması için, başkalarına harağgüzar olmamak için dindaşınız olan, kendinizden olan sanatkârlara koşacaksınız. Onlara yardım etmek hem borcunuz, hem menfaatinizdir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 131)

Kesin zaruret olmadıkça, piyasalara karışılmaz; bununla beraber, hiçbir piyasa da başıboş değildir.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 381)

Küçük esnafa ve büyük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ve ucuzca verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin, normal şartlar altında, ucuzlatılmasına çalışmak da çok lâzımdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 382)

Endüstrileşmek, en büyük millî davalarımız arasında yer almaktadır. Çalışması ve yaşaması için ekonomik elemanları memleketimizde mevcut olan büyük, küçük

her çeşit sanayii kuracağız ve işleteceğiz. En başta vatan müdafaası olmak üzere, mahsullerimizi kıymetlendirmek ve en kısa yoldan, en ileri ve refahlı Türkiye idealine ulaşabilmek için, bu bir zarurettir.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 381)

Millî ihtiyaç ve menfaatlerimizin kaçınılmaz kıldığı sanayi şubelerinin bir an önce gerçekleştirilmesine, hassasiyetle çalışıyoruz.

1932 (Atatürk'ün S.D.I, s. 358)

Sanayideki girişimler de, teşvik edecek ve cesaret verecek niteliktedir. Fakat memleketin zorunlu sanayiinin kurulması bitmedikçe, her görüş noktasından yürek istirahati duymamıza imkân yoktur. Bu sebeple, memleketin sanayi donanımını tamamlamak için, bütün gayret ve dikkatimizi toplamayı yerinde bulurum.

1932 (Atatürk'ün S.D.I, s. 359)

Kanaatim odur ki muhakkak surette birleşmede kuvvet vardır. Kooperatif yapmak, maddî ve mânevî kuvvetleri, zekâ ve maharetleri birleştirmektir. Yoksa, bir zayıf ile bir kuvvetlinin birleşmesinden bahsetmiyorum. Birleşmenin böylesi, zayıf olanın kuvvetliye esir olması demektir. .. Türkiye'nin çalışma hayatı ve mevcudiyetini mütalâa edince birleşmeden doğan fayda ve menfaatlerin çok büyük olacağı kanaatine varacağımızdan şüphe etmiyorum. Böyle bir girişim olurken, birtakım şikâyetçiler olabilir. Üreticilerin birleşmesinden şahsî menfaatleri bozulacağını düşünenler, tabîî şikâyet edeceklerdir. Fakat, memleketimiz el değmemiş bir sahadır. Görülecek çok iş vardır. Onları da tatmin edecek birçok meşguliyetler bulunabilir. Gerçek ticaret erbabı için hiçbir zarar tasavvur etmiyorum.

1931 (Vakit ve Cumhuriyet gazeteleri, 1. 1. 1931)

İş Bankası kurumu, Cumhuriyet tarihinde ekonomi bakımından başlı başına yer alacaktır. Bu kurum, değersiz bir servetin bile, ekonomik hayatta fert menfaatlerine kullanılmayıp ulus menfaatine kullanılmasından çıkabilecek olan büyük neticeleri, az bir zamanda ve özellikle yepyeni bir devlet kuruluşunun türlü inkılâp güçlükleri içinde evrensel bir surette fiilen göstermiştir.

1936 (Türkiye İş Bankası, Kuruluşu, Çalışmaları, Eserleri, 1942, s. 7)

Banka, memleketimizin iktisadiyatına çok yararlı hizmetler yapmıştır. Bence, bütün bu hizmetlerin üstünde daha büyük olan bir hizmeti de bankacılığa gençlerimizi yetiştirmiş olmasıdır. En çok bununla iftihar ederiz.

1933 (Akşam gazetesi, 27. 8. 1933, s.2)

En güzel coğrafi vaziyette ve üç tarafı denizle çevrili olan Türkiye, endüstrisi, ticareti ve sporu ile, en ileri denizci millet yetiştirmek kabiliyetindedir. Bu kabiliyetten istifadeyi bilmeliyiz; denizciliği, Türk'ün büyük millî ülküsü olarak düşünmeli ve onu az zamanda başarmalıyız.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 382)

Adana'da Esnaf Cemiyeti'nin çayında söylemiştir:

Bir milleti yaşatmak için birtakım temeller lâzımdır ve bilirsiniz ki, bu temellerin en mühimlerinden biri sanattır. Bir millet, sanattan ve sanatkârdan mahrumsa tam bir hayata malik olamaz. Böyle bir millet, bir ayağı topal, bir kolu çolak, sakat ve hastalıklı bir kimse gibidir. Hattâ kastettiğim mânâyı bu söz de ifadeye kâfi değildir. Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş olur.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 125)

Sanatın önemini takdir etmeli ve bu takdirin, bugünün gereklerine göre lâzım gelen vasıtalarla başvurmakla olacağını anlamalıyız.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 126)

Babalarımız, babalarımızın babaları sanatla, millete hayat ve mutluluk verecek alanlarla gereği kadar uğraştırılmamış, kendi evlerini ve kendi işlerini bırakmışlar, yabancıların bekçiliğini yapmışlardır. Halbuki, bizi mahvetmek isteyenler sanatın her dalında ilerlemişlerdir. Bugünkü tezgâhla Amerika ve Avrupa'ya karşı mücadelenin sonucu mağlubiyettir. Kendi derecemizi bilelim, insaf edelim. Neyi öğrenmek lâzımsa onu öğrenelim; bize din de Allah da bunu emrediyor.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 128)

Erişmeye mecbur bulunduğumuz seviyeye, bugüne kadar uzak kalışımızın mühim sebeplerinden biri, sanata ve sanatkârlığa lâyık olduğu derece ehemmiyet verilmemiş olmasıdır. Bunda kabahatin, her şeyde olduğu gibi, sultanlarda, şahsî saltanatlarda olduğu daima hatırdadır. Milleti içinde bir saraç mevcudiyetinden üzgün, kırgın olan Osmanlı Padişahı vardı.

1923 (Maarif Vekilliği Dergisi,
Sayı : 21-22, Şubat 1939)

Memleketimizin verimli topraklarından, sonsuz özelliklerinden, çeşitli ve zengin kaynaklarından kimseye muhtaç olmaksızın hakkıyla istifade edebilmek için ve bundan ötürü milletimizi mesut ve müreffeh, ordumuzu tamamen ihtiyaçtan uzak ve kuvvetli yaşatabilmek için, sanat şarttır. Sanatın en basiti, en şerefli sidir. Kunduracı, terzi, marangoz, saraç, demirci, nalbant, sosyal hayatımızda, askerî hayatımızda hürmet ve değer mevkiine hak kazanmış sanatkârlardır.

1922 (Atatürk'ün S.D. II, s. 32-33)

Dünyanın fen ve sanatta en son ilerlemelerini göz önünde bulunduracağız.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 167)

Bir millet, sanatsız yaşayamaz. Mazide belki büyük fabrikalar halinde değil, fakat her evde bir tezgâh veya birkaç tezgâh vardı. Milletimizin gayet ince sanatları vardı. Bunların da hepsi bitti. Çünkü yabancılara verilen imtiyazlar, bu küçük tezgâhların yaşamasına mâni oluyordu. Yabancı mallarına rekabet etmek ihtimali yoktu. İmtiyazlı ithalât neticesinde sanayimiz söndü. Bunları da canlandırmak lâzımdır. Artık, yeni hükûmette dış imtiyazlar söz konusu olamaz. Ancak, küçük tezgâhlarda da umumî ihtiyaçlar temin edilemez. Onun için memlekette fabrikalar kurmaya, sanayiî gelişmesini kolaylaştırmaya mecburuz. Yollarımızı, demiryollarımızı yapmak için, limanlar vücuda getirmek için ne kadar para, ne

kadar uzmanlık lâzımdır! Bunu biraz düşünmek, insanı hüzne ve umutsuzluğa sevk eder. Bununla beraber asla umutsuz olmak lâzım gelmez. Biz, bu kadar geniş, kıymetli ve sonsuz hazinelere mâlik olan bu memleketin sahibi oldukça ve milletimiz gayet kıskanç bir suretle millî egemenliğini elinde tutarak mukadderatını bizzat idareye devam ettikçe sermaye de, kurumlar da, uzmanlık da bulur, her şey bulur!

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 8. 9. 1930*)

Biz Türkler, yüz sene evveline kadar her şeyi kendi çekicimizle, kendi örsümüz üzerinde vücuda getirir, kendi çarşımızda kendi elimizle satardık. İşte bunun için büyük bir millettik.

1923 (*Atatürk'ün S.D.V, s. 203*)

Türk lokantacıları tarafından şerefine verilen ziyafette söylemiştir:

Sofra düzeni, sofra hizmeti gerçekten önemlidir; en önemli ihtiyaçlarımızdandır. Bunun için esas, sofra yöneticileri ve garsonlardır. Üzülerek söylemek gerekir ki, memleketimizde bu tür sanatkârlar ihtiyaç ile orantılı tarz ve miktarda yetiştirilmemiştir. Evlerimizde, lokantalarımızda, otellerde bu hususları, medenî insanlara yakışacak biçimde yapmaya mecburuz. Bugün burada bir defa daha gördük ki, aşçılık sanatında yüzümüzü güldürecek sanatkârlarımız vardır; kendilerini takdir ile anıyorum.

1925 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 221*)

Bizzat Anadolu içerlerinde yaptığım seyahatlerimde gördüm ki, biz Türkler misafirlerimizi ağırlama için onlara verdikleri ziyafetlerde çok sayıda yemek yapıyoruz. Bu ekonomiye aykırı olduğu gibi, takdir edersiniz ki sağlığı da zararlıdır. Milletimizin misafirperverlikteki bu geleneğini makul bir hadde çevirmeyi hepimiz vazife saymalıyız.

1925 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 221*)

Halkımızın estetik kabiliyetlerini aksettiren ve her günkü ihtiyaçlarımızın büyük bir kısmını karşılayan el ve ev küçük sanatlarının, cumhuriyet rejiminde lâıyk olduğu seviyeye yükseltilmesi gerekir. Bunun için özendirmeler yapılmasını tavsiyeye değer bulurum.

1938 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 392*)

Türkiye Cumhuriyeti, sanat mekteplerinin tam gelişmesine çok muhtaçtır.

1924 (*Maarif Vekilliği Dergisi, sayı: 21-21, Şubat 1939*)

Türkiye'de devlet madenciliği, millî kalkınma hareketiyle yakından alâkalı mühim konulardan biridir.

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 382*)

Ekonomik siyasetimizin mühim gayelerinden biri de umumî menfaatleri doğrudan doğruya ilgilendirecek ekonomik kuruluşları ve teşebbüsleri, malî ve teknik kudretimizin müsaadesi nispetinde devletleştirmedir. Bu cümleden olarak

topraklarımızın altında işlenilmeden duran maden hazinelerini az zamanda işleterek milletimizin menfaatine açık bulundurabilmek de ancak bu usul sayesinde mümkündür.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 220)

Maden işletilmesi, gelişme halindedir. Madenlerimiz, bizim başlıca bir döviz kaynağımız olduğu için de, yüksek dikkatinizi çekmeğe değerdir.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s. 374)

1935 Ağustos ayında Milletlerarası İzmir Fuarı'nın açılışına gönderdiği mesaj :

Türkiye'nin uyguladığı devletçilik sistemi, ondokuzuncu asırdanberi sosyalizm nazariyecilerinin ileri sürdükleri fikirlerden alınarak tercüme edilmiş bir sistem değildir. Bu, Türkiye'nin ihtiyaçlarından doğmuş, Türkiye'ye has bir sistemdir. Devletçiliğin bizce mânası şudur: Fertlerin özel teşebbüslerini ve faaliyetlerini esas tutmak; fakat büyük bir milletin bütün ihtiyaçlarını ve birçok şeylerin yapılmadığını göz önünde tutarak, memleket ekonomisini devletin eline almak. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Türk vatanında asırlardan beri ferdî ve hususî teşebbüslerle yapılamamış olan şeyleri bir an evvel yapmak istedi ve kısa bir zamanda yapmaya muvaffak oldu. Bizim takip ettiğimiz bu yol, görüldüğü gibi, liberalizm'den başka bir yoldur.

1935 (Ulus gazetesi, 23.8.1935, s. 5)

Herhalde devletin, siyasî ve fikrî hususlarda olduğu gibi bazı ekonomik işlerde de düzenleyiciliğini ilke olarak kabul etmek uygun görülmelidir. Bu takdirde karşı karşıya kalınacak müşkülât şudur: Devlet ile ferdin karşılıklı faaliyet sahalarını ayırmak.

Devletin bu husustaki faaliyet hududunu çizmek ve bu hususta dayanacağı kuralları tespit etmek; diğer taraftan, vatandaşın ferdî teşebbüs ve faaliyet hürriyetini sınırlamamış olmak, devleti idareye salâhiyetten kılınanların düşünüp tâyin etmesi lâzım gelen meselelerdir. İlke olarak, devlet ferdin yerine geçmemelidir. Fakat “ferdin gelişmesi için umumî şartları göz önünde bulundurulmalıdır”. Bir de ferdin şahsî faaliyeti, ekonomik ilerlemenin esas kaynağı olarak kalmalıdır. Fertlerin gelişmesine mâni olmamak, onların her görüş noktasından olduğu gibi, bilhassa ekonomik sahadaki hürriyet ve teşebbüsleri önünde devlet kendi faaliyetiyle bir engel vücud getirmemek, demokrasi ilkesinin en mühim esasıdır. O halde diyebiliriz ki “ferdiyet gelişiminin engel karşısında kalmaya başladığı nokta, devlet faaliyetinin hududunu teşkil eder”. Buna göre, “umumiyetle, zaman ve mekânda daimî bir hususî özellik gösteren ekonomik bir işi, devlet üzerine alabilir”. Meselâ; bir iş ki büyük ve muntazam bir idareyi gerektirir ve hususî fertler elinde tekelleşmeye uğramak tehlikesini gösterir veyahut umumî bir ihtiyaca tekabül eder, o işi devlet üzerine alabilir. Madenlerin, ormanların, kanalların, demiryollarının, deniz ulaşım şirketlerinin devlet tarafından idaresi ve para çıkaran bankaların millîleştirilmesi; yine su, gaz, elektrik vesaireye ait işlerin yerel idareler tarafından yapılması, yukarda izah ettiğimiz türden işlerdir.

Bu izah ettiğimiz mâna ve telâkkide, “devletçilik, bilhassa içtimaî, ahlâkî ve millîdir”. Millî servetin dağılımında, daha mükemmel bir adalet ve emek sarf

edenlerin daha yüksek refahı, millî birliğin muhafazası için şarttır. Bu şartı daima göz önünde tutmak, millî birliğin mümessili olan devletin mühim vazifesidir.

Umumî menfaate hizmet eden müesseselerin çoğaltılması, devletin ehemmiyetle göz önünde tutacağı bir meseledir. Bu sayede sırf menfaatperest faaliyetler sınırlanır. Bu, vatandaşlar arasında ahlâkî dayanışmanın gelişmesine yardım eden mühim bir etkindir.

Memlekette her nevi üretimin daha fazlaşması için, ferdi teşebbüsün, devletçe gerekli olduğunu da ehemmiyetle kaydettikten sonra, ifade etmeliyiz ki “Devlet ve fert birbirine karşıt değil, birbirinin bütünleyicisidir”.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 441-445)

Cumhuriyetimiz henüz çok gençtir. Maziden kendine miras kalan bütün hayatî işler, zamanın mecburiyetlerini tatmin edecek derecede değildir. Siyasî ve fikrî hayatta olduğu gibi iktisadî işlerde de fertlerin teşebbüsleri neticesini beklemek doğru olamaz. Mühim ve büyük işleri, ancak milletin umum servetine ve devletin bütün teşkilât ve kuvvetine dayanarak, millî egemenliğin tatbik ve icrasını düzenleme ile görevli olan hükûmetin, mümkün olduğu kadar üzerine alıp başarması tercih olunmalıdır.

Diğer bazı devletlerin ikinci derecede görebileceği ve fertlerin teşebbüslerine terk olunmasında sakınca görülmeyen işlerden bir çoğu, bizim için hayatîdir ve birinci derecede mühim devlet vazifeleri arasında sayılmalıdır.

Özet olarak Türkiye Cumhuriyeti'ni idare edenlerin, demokrasi esasından ayrılmamakla beraber “ılımlı devletçilik” ilkesine uygun yürümleri, bugün içinde bulunduğumuz hallere, şartlara ve mecburiyetlere uygun olur. Bizim takibini uygun gördüğümüz “ılımlı devletçilik” ilkesi, bütün üretim ve dağılım araçlarını fertlerden alarak, milleti büsbütün başka esaslar dahilinde tanzim etmek gayesini takip eden sosyalizm ilkesine dayalı kolektivizm yahut komünizm gibi hususî ve ferdi iktisadî teşebbüs ve faaliyete meydan bırakmayan bir sistem değildir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 447 - 449)

Türkiye Cumhuriyeti halkını ayrı ayrı sınıflardan oluşmuş değil ve fakat ferdi ve toplumsal hayat için işbölümü itibariyle muhtelif çalışma gruplarına ayrılmış bir topluluk olarak düşünmek, esas ilkelerimizdendir.

A) Çiftçiler, B) Küçük sanat sahipleri ve esnaf, C) Amele ve işçi, D) Serbest meslek sahipleri, E) Sanayi sahipleri, F) Tüccar ve G) Memurlar, Türk topluluğunu teşkil eden başlıca çalışma gruplarıdır. Bunların her birinin çalışması, diğerinin ve umumî topluluğun hayat ve mutluluğu için zarurîdir. Partimizin bu prensiple hedef tuttuğu gaye, sınıf mücadelesi yerine toplumsal düzen ve birliği temin etmek ve birbirini zedelemeyecek şekilde menfaatlerde ahenk kurmaktır. Menfaatler, kabiliyet, marifet ve çalışma derecesiyle orantılı olur.

1931 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 550)

Muhtelif meslek sahiplerinin menfaatleri diğerlerine karışmış olduğundan, onları sınıflara ayırmak imkânı yoktur ve bütünü halktan ibarettir.

1923 (Atatürk'ün S.D. II, s.97)

Biz, memleket halkı fertlerinin ve muhtelif sınıf mensuplarının birbirlerine yardımlarını, aynı kıymet ve mahiyette görürüz; hepsinin menfaatlerinin aynı derecede ve aynı eşitseverlik hissiyle teminine çalışmak isteriz. Bu tarz, milletin umumî refahı, devlet yapısının kuvvetlenmesi için, daha uygun olduğu kanaatindeyiz. Bizim nazarımızda çiftçi, çoban, işçi, tüccar, sanatkâr, asker, doktor, kısaca, herhangi bir sosyal müessesede faal bir vatandaşın hak, menfaat ve hürriyeti eşittir. Devlete, bu telâkki ile azamî faydalı olmak ve milletin emniyet ve iradesini, yerine sarf edebilmek, bizce, bizim anladığımız mânada, halk hükûmeti idaresi ile mümkün olur.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 425-427)

Bugünkü savaşlarımızın gayesi, tam bağımsızlıktır. Bağımsızlığın tamlığı ise ancak malî bağımsızlık ile mümkündür. Bir devletin maliyesi bağımsızlıktan mahrum olunca, o devletin bütün hayatı kuruluşlarında bağımsızlık felce uğramıştır. Çünkü, her devlet organı ancak malî kuvvetle yaşar. Malî bağımsızlığın korunması için ilk şart, bütçenin ekonomik bünye ile orantılı ve denk olmasıdır. Bundan ötürü, devlet bünyesini yaşatmak için dışarıya müracaat etmeksizin memleketin gelir kaynaklarıyla idareyi temin çare ve tedbirlerini bulmak, lâzım ve mümkündür. En üst derecede tasarruf, millî özelliğimiz olmalıdır. Mazinin ve düşmanların, memleket ve milletimizi bütün medeniyet dünyasıyla birlikte ileriye götürmekten menetmiş olan zincirleri, bugün bizi, az zamanda fevkalâde girişimlerde ve icraatta bulunmaya zorluyor. Ancak, bu mecburiyetin tatmini ve kayıpların telâfisi bugünkü maliye kudretimizin üstündedir. Bundan dolayı hükûmetimizin, her medenî devlet gibi dış borçlanmalar yapmasına lüzum vardır. Şu kadar ki ödünç alınan yabancı paralarını, şimdiye kadar Babîlî'nin yaptığı tarzda, ödemeye mecbur değilmişiz gibi, maksatsız israf ve kullanma ile borçlarımızın yükünü artırarak malî bağımsızlığımızı tehlikeye maruz bırakmaya kesin şekilde karşıyız. Biz, memlekette bayındırlığı, üretimi ve halkın refahını temin edecek, gelir kaynaklarımızı geliştirecek verimli borçlanmalara taraftarız.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 222-223)

Para, her türlü vasıtanın üstünde bir mevcudiyet silâhıdır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 47:437)

Memleketimizi bugünkü medeniyetin gerektirdiği dereceye bir an evvel eriştirmek için yalnız milletin sermayesi, milletin ilmî ve fennî teşebbüsleri kâfi gelmez. Haricin sermayesine, uzmanlığına da ihtiyacımız vardır. Bu noktada dar bir milliyetperverlikten çıkıyoruz; biraz daha geniş milliyetperver oluruz. Yabancı sermayesinden istifade edeceğiz. Devletin bağımsızlığı, milletin egemenliği ve bütün hayatî gerekleri ve kabiliyeti korunmuş olmak şartıyla, yalnız korunmuş olmak şartıyla değil, o şartları pekiştirme maksadıyla yabancı sermayesinden

istifade söz konusu olabilir. Ancak, benliğimize ve mevcudiyetimize hiçbir zarar vermeksizin haricin sermayesi memleketimize girebilir. Demek ki, memlekete yabancı sermayesinin girmesi birtakım kayıtlara, şartlara tâbidir. Birinci derecede önemle göz önünde tutulacak şey, bağımsızlığımızın ve dahilî vaziyetimizin düşürülmesine yönelik herhangi siyasî bir görüşe sahip olanları memlekete sokmamak...

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 2-3. 2. 1930*)

Evvelce Türkiye’de yabancı girişimlerinin, yabancı maksatlarının bize telkin ettiği endişeler, tamamen yok olmuş değildir. Eğer bazen ihtiyatlı hareket ediyorsak, aşırı derecede şüpheli davranıyorsak, bize çok pahalıya mal olan hürriyetimizi kaybetmek hususundaki korkumuzdandır. Bu hürriyetin bir küçük kısmını sakat etmektense, hepsini birden feda etmeyi tercih ederiz.

1923 (*Atatürk’ün S.D.III, s.69*)

Ekonomi sahasında düşünürken ve konuşurken zannolunmasın ki, biz yabancı sermayesine karşı bulunuyoruz. Hayır! Bizim memleketimiz geniştir; çok çalışmaya ve sermayeye ihtiyacımız vardır. Bu nedenle kanunlarımıza saygılı olmak şartıyla yabancı sermayelerine gereken teminatı vermeye her zaman hazırız ve arzuya değer ki, yabancı sermayesi bizim çalışmamıza ve sabit servetimize katılsın. Bizim için ve onlar için faydalı neticeler versin; fakat, eskisi gibi değil! Gerçekten mazide ve bilhassa Tanzimat devrinden sonra, yabancı sermayesi memlekette müstesna bir mevkie malik oldu ve ilmî mânasıyla denebilir ki, devlet ve hükûmet yabancı sermayesinin jandarmalığından başka bir şey yapmamıştır. Artık her medenî devlet gibi, millet gibi, yeni Türkiye de bunu uygun göremez. Burasını esir ülkesi yaptıramaz.

1923 (*Atatürk’ün S.D.II, s. 109*)

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Roosevelt’in gönderdiği yazıya verdiği cevaptan:

Ekonomik kalkınma için her memlekette yapılan gayretlerin, makul ve iyi düşünülmüş beynelmilel toplu tedbirlere tamamlanması zarurî olduğunda tamamiyle aynı görüşteyiz. Bu yolda milletlerarası emeklerin her millete, kendi hususiyetlerine uygun bir gelişme imkânını verecek surette birleştirilmesi gerektiğini ve dünyanın ekonomik refahı hususunda herkes tarafından umumiyetle kabul olunacak fikrin, her memleketin kendine has şartlar içinde ilerleme ve refaha erişmek hususundaki hakkına riayet etmek olduğunu her zaman ifade ettik.

1933 (*Atatürk’ün T.T.B.IV, s. 556*)

Biz ekonomik genişliğin temelini de, ancak her milletin refahla yaşamaya ve ilerlemeye hakkı olduğunu kabul eden bir zihniyetle, bütün milletlerin birlikte çalışmaları yolunun bulunmasında görüyoruz.

1932 (*Atatürk’ün S.D.I, s. 357*)

Milletleri birbirine bağlayan ananevî bağlar arasında iktisadî ve ticarî münasebetler, şüphesiz ki ileri gelenlerdendir.

1933 (*Atatürk’ün S.D.V, s. 63*)

Memleketin malî durumu, intizam, emniyet ve inzibat üzerine kuruludur. Devletçi ve halkçı olan bir idare ve ekonomi hayatında hazinenin kudret ve intizamı, başlıca dayanaktır.

(Onbeşinci Yıl Kitabı, 1938, s. 121)

Cumhuriyet bütçelerinin beliren ve daima kuvvetlenmesi gereken müşterek hususiyetleri, yalnız denk oluşu değil, aynı zamanda, koruyucu, kurucu ve verici işlere, her defasında daha fazla pay ayırmakta olmalarıdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 384)

Herhangi bir malî karar alınırken, ilk göz önüne getireceğimiz şey, millî faaliyet ve millî üretim, yeni verginin bizzat ana kaynağı üzerine yapacağı tesirler olmalıdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 385)

Her nevi malî üstlenmelerimizi, günü gününe yerine getirmek suretiyle, Devlet itibarını ve malî sermaye ve hisseleri muhafaza ve takviye hususunda bütün tedbirleri almak ve bu mevzuda dikkatli bulunmak ilkemizdir.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 384)

Samimî bir bütçeye ve gerçek bir ödeme dengesine dayanan paramızın fiilî istikrar vaziyetini, kesin surette muhafaza edeceğiz.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 384)

İyi usul ve iyi uygulamanın memnun edici neticelerini vatandaş, hiçbir işte vergi mevzuu kadar hassasiyetle takdir etmez.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s.375)

Devlet gelirlerinin artırılmasını yeni vergiler koymaktan ziyade, devamlı bir programla mevcut vergilerin konma ve toplanma usullerinin düzeltilmesinde aramak lâzımdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 385)

Maliyemiz denk bütçe, sağlam ödeme, vergi sistemlerini mükellef lehine düzeltme ve hafifletme ve millî paranın istikrarını koruma ilkelerini tam bir bağlılık ve başarıyla takip ve tatbik etmektedir.

1938 (Atatürk'ün S.D.I, s. 353)

Vatandaş hazineye karşı yükümlülüğünün, en mühim vazifesi olduğunu anlatmak için, yorulmamak lâzımdır. Şüphe yoktur ki, özellikle devletçi ve halkçı olan bir idare ve ekonomi hayatında, hazinenin kudret ve düzeni, başlıca dayanaktır. Cumhuriyetin kudreti de, her sahada ve millî savunma sahasında, ihtiyaçlarını karşılayan hazinesinin düzenindedir.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s. 375)

Serbest Cumhuriyet Partisi'ne mensup bazı kişilerin, vergileri kaldıracakları şeklinde propaganda yapmaları nedeniyle söylemiştir:

Vatandaş olan bir insanın, devlet kurmuş bir topluma mensup bir ferдин, verginin kalkabileceği hakkında fikir edinmesi ve buna sevk edilmesi, bu toplumun çökmesini ve devletin batmasını istemekle birdir. Askerlik nasıl vatanî bir vazife ise, vergi de vatandaşın mutlaka yerine getirmeye mecbur olduğu bir borçtur.

Vatandaş millete karşı, milletin gelişmesini ve ayakta durmasını temin edecek tedbirlere karşı koymak en büyük bir ihaneti işlemektir.

1931 (Taha Toros, Atatürk'ün Adana Seyahatleri, s. 36-37; Cumhuriyet gazetesi, 19.2.1931)

Hazine çıkarı düşüncesinin ve teranelerinin memleket için felâketli bir formül olduğu bir an hatırdan çıkartılmamalıdır. Hükûmetin hikmet-i vücudu bu gibi sözlerle halka hükmetmek, müşkülât çıkarmak, zulmetmek değil, hizmet etmektir.

(Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 56)

Cumhuriyet rejiminde, hazine çıkarı demek, kanunun hazine lehine tespit ettiği hakla, kanunun mükellefi karşılaştırdığı vazifeyi gayet denk bir halde elde tutmak demek olduğunu bir an hatırdan uzak tutmamak, önemli ilke-mizdir.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 385)

Maliye memurları da, İçişleri memurları gibi, halkla daimî teması olan teşkilâttır. Bunların da, halk ile temaslarında, halk için çalışan bir halk hükûmetinin tabîi vasfı olan azamî dikkat ve özen göstermek ve azamî güven ve inan vermek özelliklerinin gelişmesine bilhassa itina etmeleri lâzımdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 385)

Milletimiz çok büyük acılar, mağlubiyetler, facialar görmüştür. Bütün olanlardan sonra yine bu topraklarda bulunuyorsa bunun temel sebebi şundandır: Çünkü Türk çiftçisi bir eliyle kılıcını kullanırken diğer elindeki sabanla topraktan ayrılmadı. Eğer milletimizin büyük ekseriyeti çiftçi olmasaydı, biz bugün dünya yüzünde bulunmayacaktık.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 117)

Adana çiftçileri tarafından şerefine verilen ziyafette söylemiştir:

Diyebilirim ki hayatımda yaşadığım en yüce, en sade, en mesut ve samimî gece, bu gecedir. Çünkü bu gece, çok derin hürmetlerle, sevgilerle bağlı bulunduğumuz milletimizin büyük çoğunluğunu oluşturan çiftçilerimizle bir sofrada bulunuyorum. Bu sofrada, onların emekleriyle meydana gelmiş ekmeği onlarla beraber yiyoruz.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 116)

Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür. O halde, herkesten daha çok refah, mutluluk ve servete hak kazanmış ve lâyık olan köylüdür. Diyebilirim ki, bugünkü felâket ve yoksulluğun tek sebebi bu gerçeği görememiş olmamızdır. Gerçekten, yedi asırdan beri dünyanın muhtelif taraflarına sevk ederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini topraklarında bıraktığımız ve yedi asırdan beri emeklerini ellerinden alıp israf eylediğimiz ve buna mukabil daima küçük ve hor görerek mukabele ettiğimiz ve bunca fedakârlık ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık, zorbalıkla uşak derecesine indirmek istediğimiz bu gerçek sahibin huzurunda tam bir utanç ve saygı ile gerçek yerimizi alalım. Efendiler! Milletimiz çiftçidir. Milletin çiftçilikteki çalışmasını yeni ekonomik tedbirlere son hadde eriştirmeliyiz. Köylünün çalışmasının neticeleri ve verimlerini, kendi menfaati lehine son hadde çıkarmak, ekonomik siyasetimizin temel ruhudur.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 219)

Köylü, hepimizin velinimetimizdir. Bu soylu unsurun refahını düşüneceğiz.

1931 (Cumhuriyet gazetesi, 25.7.1931)

Türk köylüsünü “efendi” yerine getirmediğe memleket ve millet yükselemez.

(Mahmut Esat Bozkurt, Yakınlarından Hatıralar, 1955, s.94)

Memleketimiz, şu iki şeyin memleketidir: Biri çiftçi, diğeri asker. Biz çok iyi çiftçi ve çok iyi asker yetiştiren bir milletiz. İyi çiftçi yetiştirdik; çünkü topraklarımız çoktur. İyi asker yetiştirdik; çünkü o topraklara göz diken düşmanlar fazladır. O toprakları sürenler, o toprakları koruyan, hep sizlersiniz. Bundan sonra da daha iyi çiftçi ve daha iyi asker olacağız. Ama bundan sonra asker oluşumuz, artık eskisi gibi başkalarının hırsı, şan ve şöreti, keyfi için değil, yalnız ve yalnız bu aziz topraklarımızı korumak içindir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 131)

Devlet, temel unsur olan çiftçiye ve çobanı kuvvetlendirmek mecburiyetindedir. Bunu kuvvetlendirmek de, öyle lâfla olmaz; kuvvetlenmesi arzuya lâyıktır, demekle de olmaz. İlmin, fennin ve asrın gerektirdiği vasıta ve araçlara fiilen girişmek lâzımdır.

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 4. 2. 1930)

Çiftçilerimizin gayretiyle memleketimizin verimli tarlaları, birer bayındırlık kaynağı olacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 131)

Kılıç kullanan kol yorulur, nihayet kılıcı kınına koyar ve belki kılıç o kında küflenmeye, paslanmaya mahkûm olur. Fakat, saban kullanan kol, gün geçtikçe daha ziyade kuvvetlenir ve daha çok kuvvetlendikçe daha çok toprağa sahip olur.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s.103)

Kılıç ile zafer kazananlar, sabanla zafer kazananlara mağlup olmaya ve bunun sonucu, yerlerini onlara bırakmaya mecburdurlar.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 102)

Ben de çiftçi olduğumdan biliyorum, makinesiz ziraat olmaz. El emeği güçtür. Birleşiniz! Birliklerle makine alırsınız. Senede yüz dönüm çalışır, on misli eker, yüz misli elde edersiniz. Bir de toprağa sevdiği tohumu bulup atmalıdır. Memleketimiz, çiftçi memleketi olmaya henüz hak kazanmamıştır. Ziraat memleketi olacağız. Bu da ancak makineli ziraatla olur.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.K. ve İ.S., s. 17)

El emeği kâfi değildir. Makinelerden istifade etmek lâzımdır. Asırlardan beri kullanmakta olduğumuz sabanları bir tarafa bırakacağız. Çağın ilerlemesinin gerektirdiği bütün ziraî âlet ve araçları memlekete getireceğiz. İnsan kuvvetini makine ile telâfi etmek mecburiyetindeyiz. Fakat, yalnız çalışmak, yalnız lâzım olan ziraî âlet ve araçları elde etmek kâfi değildir. Çalışmanın yolunu da bilmek lâzımdır; bunun için de ilim lâzımdır, fen lâzımdır, irfan lâzımdır. Bundan ötürü çiftçilerimizi, bu görüş noktasından yetiştirmek icap eder. Bu yoldan gideceğiz.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 4-5. 2. 1930*)

Memleketimizin genişliğini ve nüfusumuzun bu genişlikle ne kadar orantısız olduğunu da hatırlayınız. Bu geniş ve verimli toprakları işleyebilmek, işletebilmek için noksan olan el emeğini, mutlaka teknik âletler ile gidermek mecburiyetindeyiz. Memleketimiz, ziraat memleketidir. Bu itibarla halkımızın ekseriyeti çiftçidir, çobandır. Bundan ötürü en büyük kuvveti, kudreti bu sahada gösterebiliriz ve bu sahada mühim yarışma alanlarına atılabiliriz.

1923 (*Atatürk'ün S.D. II, s. 111*)

Memleketimiz çok geniştir, arazimiz çoktur, vaktimiz de dardır. Bu geniş ve bereketli memleketi işletmek için, onun cevherlerini milletin saadetini temin edecek bir servet haline koymak için, acele etmeye mecburuz. Onun için makinelerden istifade edeceğiz. Artık, asırlardan beri kullanmakta olduğumuz eski sabanlarla, bu memleketin servet hazineleri gelişemez. Bütün çiftçilerimizin makine sahibi olması, makine kullanmasını bilmesi, makine yapacak müesseselere malik bulunması lâzımdır. Bu da kâfi değildir efendiler! Eğer biz, bu faaliyetin ürününü tarlada, köyde, harmanda çürümeye mahkûm edersek, halkın çalışması mükâfatsız kalır. Lâzımdır ki, bu ürünler harice de iletilebilsin. Onun için de yollar lâzımdır, muhtelif taşıt araçları lâzımdır; demiryolu, otomobil ve diğerleri... Ne hazindir, efendiler! Konya, Eskişehir, şurası ve burası birer hazine olduğu halde vasıtasızlık yüzünden başka taraflara iletilemiyor. İhtiyacımız olan bir kısım buğdayı hariçten getiriyoruz; böyle şey olur mu?

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan Milliyet gazetesi, 8. 1. 1930*)

Bugüne kadar devam eden harpler, ne yazık ki çiftçiliğimizi çok geri bırakmıştır. Bundan sonra, bu gibi sakat hareketlerden kaçınacağız. Memleketin evlâtlarını uzun zamanlar silâh altında bulundurmak suretiyle toprağında çalışmaktan, ailesi ile birlikte bulunup çalışmaktan mahrum etmeyeceğiz.

(*Gazinin, N.A.V., Muhit Mec., No: 32, 1931, s. 7*)

Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatta kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır. Fakat, bu hayatî işi, isabetle amacına ulaştırabilmek için, ilk önce ciddî etütlere dayalı bir ziraat siyaseti tespit etmek ve onun için de, her köylünün ve bütün vatandaşların kolayca kavrayabileceği ve severek tatbik edebileceği bir ziraat rejimi kurmak lâzımdır. Bu siyaset ve rejimde, önemli yer alabilecek noktalar başlıca şunlar olabilir:

Bir defa, memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Bundan daha önemli olanı ise, bir çiftçi ailesini geçindirebilen toprağın, hiçbir sebep ve suretle, bölünmez bir mahiyet alması. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus yoğunluğuna ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lâzımdır.

Küçük, büyük bütün çiftçilerin iş vasıtalarını artırmak, yenileştirmek ve korumak tedbirleri, vakit geçirilmeden alınmalıdır.

Memleketi, iklim, su ve toprak verimi bakımından, ziraat bölgelerine ayırmak icap eder. Bu bölgelerin her birinde, köylülerin gözleriyle görebilecekleri, çalışmaları için örnek tutacakları verimli, modern, pratik ziraat merkezleri kurulmak gerektir.

Bugün, devlet idaresinde bulunan çiftliklerin ve bunların içindeki türlü ziraat-sanayi kurumlarının bir kısmı, ziraat hayat ve faaliyetinin bütün sahalarında her türlü teknik ve modern tecrübelerini tamamlamış olarak bulundukları bölgelerde, en faydalı ziraat usul ve sanatlarını yaymaya hazır bulunmaktadır. Bu, Bakanlık için büyük kolaylıklar temin edecektir. Ancak, gerek mevcut olan ve gerek bütün memleket ziraat bölgeleri için yeniden kurulacak ziraat merkezlerinin, sekteye uğramadan tam verimli faaliyetlerini, şimdiye kadar olduğu gibi, devlet bütçesine ağırlık vermeksizin kendi gelirleriyle kendi varlıklarının idare ve gelişimini temin edebilmeleri için, bütün bu kurumlar birleştirilerek geniş bir işletme kurumu teşkil olunmalıdır.

Bir de, başta buğday olmak üzere, bütün gıda ihtiyaçlarımızla endüstrimizin dayandığı türlü iptidaî maddeleri temin ve dış ticaretimizin esasını teşkil eden çeşitli ürünlerimizin ayrı ayrı her birinde, miktarını artırmak, kalitesini yükseltmek, elde etme masraflarını azaltmak, hastalık ve düşmanlarıyla uğraşmak için gereken teknik ve kanunî her tedbir, vakit geçirilmeden alınmalıdır.

1937 (Atatürk'ün S.D., I, s. s. 379-380)

Çiftçiye toprak vermek de, hükûmetin mütemadiyen takip etmesi lâzım gelen bir husustur. Çalışan Türk köylüsüne işleyebileceği kadar toprak temin etmek, memleketin üretimini zenginleştirecek başlıca çarelerdendir.

1929 (Atatürk'ün S.D.I, s. 348)

Her Türk çiftçi ailesinin, geçineceği ve çalışacağı toprağa malik olması, mutlaka lâzımdır. Vatanın sağlam temeli ve bayındır hale getirilmesi, bu esastır.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s. 374)

Orman servetimizin korunması lüzumuna ayrıca işaret etmek isterim. Ancak, bunda mühim olan, koruma esaslarını, memleketin türlü ağaç ihtiyaçlarını devamlı olarak karşılaması gereken ormanlarımızı dengeli ve teknik bir surette işleterek istifade etmek esasıyla mâkul bir surette uzlaştırmak mecburiyeti vardır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 380)

Gerek ziraat ve gerek memleketin servet ve umumî sağlığı bakımından ehemmiyeti muhakkak olan ormanlarımızı da çağdaş tedbirlerle iyi halde bulundurmak, genişletmek ve azamî fayda temin etmek, esas ilkelerimizden biridir.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 220)

Memleket idaresinde, çekinmeksizin, kişisel belirsiz düşüncelerle ne yapılmak arzu ettiğini bilmeyenlere, halkın sağduyusuna müracaatı tavsiye etmelidir. Halk, köylüler bana, her yerde iş programını şu iki kelime ile ihtar ettiler: Yol, mektep! Hattâ yoldan bahsederlerken yol köylünün kanadıdır, demeleriyle her şeyden evvel

ona ehemmiyet verdikleri anlaşılıyor. Gerçekten, bütün ekonomi birinci kelimenin ve her şey ikinci kelimenin içindedir.

1924 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 193-194*)

Ekonomik hayatın faaliyet ve canlılığı, ancak ulaşım vasıtalarının, yolların, trenlerin, limanların durumu ve derecesiyle orantılıdır.

1923 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 221*)

Memleketimizi, demiryolları ile ve üzerinde otomobiller çalışır muntazam yollarla şebeke haline getirmek mecburiyetindeyiz. Çünkü, batının ve dünyanın araçları bunlar oldukça, trenler oldukça bunlara karşı merkepler ve kağıt ile tabii yollar üzerinde yarışa girişmenin imkânı yoktur.

1923 (*Atatürk'ün S.D., II, s. 111*)

Yolsuzluk, vasıtasızlık en mühim noksanımızdır. Bunların temini elzemdir. Memlekette yol yoktur. Birçok yerlerde kağıt arabalarıyla deveden başka taşıt araçları yoktur. Mevcut demiryollarının nerede ve ne kadar az olduğunu söylemeye lüzum yoktur. Bütün bu işlerde Meclis'in ve tabii Hükûmetin üzerine düşen çok büyük vazifeler vardır.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 8. 1. 1930*)

Yollarımızı asrın, bugünkü ilerlemelerin icap ettirdiği bir mükemmel duruma eriştirmek lâzımdır. Ancak bu suretle memlekette hüküm süren fakirlik ve sefaletle çare bulabiliriz.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 50*)

Az zaman içinde memleketimizin mühim merkezlerini demiryollarıyla birbirine bağlamak lâzımdır. Memlekette gömülü olan maden hazinelerini işletmek lâzımdır. İktisadî faaliyetin servet haline dönüşmesi için en lüzumlu şeyler, yollardır, hızlı taşıt araçlarıdır, demiryollarıdır.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 3. 2. 1930*)

Demiryolları, bir ülkeyi medeniyet ve refah ışıklarıyla aydınlatan kutsal bir meşaledir.

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, S. 383*)

Türkiye hükûmetinin tespit ettiği projeler dahilinde kararlaştırılan zamanlar içinde, vatanın bütün bölgeleri çelik raylarla birbirine bağlanacaktır. Bütün vatan, bir demir kütle haline gelecektir. Demiryolları, memleketin tüfekten, toptan daha mühim bir güvenlik silâhıdır. Demiryollarını kullanacak olan Türk milleti, geçmişindeki ilk sanatkârlığının, demirciliğinin eserini tekrar göstermiş olmakla övünç duyacaktır. Demiryolları, Türk milletinin refah ve medeniyet yollarıdır.

1931 (*Ayın Tarihi, Cilt: 25, Sayı: 84-85, 1931*)

Ekonominin gelişmesinde başlıca lüzumlu olan yollar, demiryolları, limanlar, kara ve deniz ulaştırma vasıtaları, millî mevcudiyetin maddî ve siyasî kan damarlarıdır; refah ve kuvvet vasıtasıdır.

1930 (*Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 266*)

Bu köprüler, her biri başlı başına birer fen ve sanat eseri olarak yeni nesillere Cumhuriyet'in armağan abideleri olacaktır.

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 383*)

Bir an için vatan dediğimiz kutsal varlığa genel bir görüşle bakalım. Onun hayat adına, bayındırlık adına her şereften mahrum bir siyah toprak sahasından ibaret bırakılmış olduğunu görürüz. O siyah toprak sahasının altında defineler ve üstünde soylu ve kahraman bir millet yaşıyor. İşte biz, bütün bu uzun ve tahammülü güç mücadeleleri, bu aziz ecdat mirasının hür ve bağımsız sahibi olduğumuzu ve daima olacağımızı ispat için yapmış bulunuyoruz. Vatanın ve millet bağımsızlığının sorumluluğu adına yapmış bulunuyoruz. Bundan sonraki faaliyetlerimizin de temel hedefi, aynı sorumluluğun ve huzur ve güvenliğin temini ve kuvvetlendirilmesi olacaktır.

1923 (Atatürk'ün S.D.I, s. 308)

Zaman kavramını anlamak lâzımdır. Dünyayı dümdüz zannettikleri zaman, bu telâkkide olanlar onun beş, altı bin senede meydana geldiğini zannetmişlerdir. Halbuki, dünyanın mahiyeti meydana çıktıktan sonra anlaşıldı ki, dünya beş, altı bin senede değil, ancak milyonlarca sene içinde meydana gelebilmiştir. Mükemmel bir eserin ani bir teşebbüsle oluşması o kadar kolay değildir. Aynı zamanda düşünmek lâzımdır ki, bu eksiklikler yarım asırlık bir gevşekliğin neticesi olsaydı, belki o kadar düşünmeye lüzum yoktu. Fakat bütün bu eksikler, asırların biriktirdiği eksikliklerdir. Bu nesil, hattâ bundan sonraki nesiller çok seneler çalışarak bu noksanları giderebileceklerdir. Her vatandaşın arzu ettiğini yapmayı düşünmek hayal peşinde koşmaktır. Yapılabilecek şey, herkesin arzuları sonucunun ortalaması olabilir.

1931 (Vakit gazetesi, 29. 1. 1931)

1937 yılında Diyarbakır'dan ayrılırken seyahat izlenimleri:

Memleketin onbir il merkez ve çevrelerini gezdim. Bütün bu merkez ve çevrelerdeki Türkleri, babaları, anaları ve çocukları ile gördüm; çok sevindim. Yüksek medeniyet temeline şahit oldum. Madenlerden kurulmuş temeller... Bu açılmış maden ocaklarında profesörleriyle, teknisyenleriyle, işçisiyle, baştan aşağı Türk olan yüksek anlayışlı bir insan topluluğu... Öyle memleket bölgeleri geçtik ki orada kadınlar erkeklerden daha çok sabana yapışmış, elinde çapasıyla Türk'ün azık topraklarını zenginleştirmeye çalışıyor, toprağını seiyor, ona gönülden bağlıdır. Bütün bu insanlar, Türkiye Cumhuriyeti zengin, kuvvetli ve muhteşem olsun diye kendi rızkının fazlasını seve seve, tereddütsüz, büyük bir fedakârlıkla devlet hazinesine veriyor. Bütün gördüklerimizi bu kısa ifade içinde toplamak mümkün değildir. Türk olsun veya olmasın, bu Türk topluluğu içinde az çok gezen, dolaşan, tetkik eden her akıllı insanın, kendini bütün dünyaya büyüklük saçan kuvvetli ve soylu bir varlığın içinde duymamak imkânı yoktur. Böyle duymayan bilinçsizler bir tarafa bırakılınca, gerçek insanlık, tereddütsüz kabul eder ki, Türkiye Cumhuriyeti ve onun bugünkü sahipleri olan Türkler, bütün dünya medeniyet ve insanlığı için benzemeye çalışılacak bir örnektir. Yalnız bu kadar değil, Türkler tarihin çok eski devirlerinde beşeriyete karşı yaptıkları kültürel vazifeleri, yeniden ve fakat bu sefer daha üstün şekilde yapmaya hazırlanan yüksek bir varlıktır.

1937 (Kadri Kemal Kop, Atatürk Diyarbakır'da, s. 98)

SPOR VE SAĞLIK

Her çeşit spor faaliyetlerini, Türk gençliğinin millî terbiyesinin ana unsurlarından saymak lâzımdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 387)

Muvaffak olmak için her türlü yardımdan ziyade bütün milletçe sporun niteliği, kıymeti anlaşılmak ve ona kalpten sevgi göstermek, onu vatanî vazife saymak lâzımdır.

1926 (Atatürk'ün S.D.II, s. 245)

Dünyada spor hayatı, spor âlemi çok mühimdir. Bu kadar mühim olan spor hayatı, bizim için daha mühimdir; çünkü ırk meselesidir, ırkın düzelmesi ve gelişmesi meselesidir, ayıklanması meselesidir ve hatta biraz da medeniyet meselesidir.

1926 (Atatürk'ün S.D.II, s. 244)

Bir toplum yalnız spor ile rengini ve gücünü değiştiremez. Orada hâkim olan sıhhî, sosyal, medenî birçok gerek ve şartların teminine yönelen teşebbüs ve tedbirlerin uygulanması lâzımdır.

1926 (Atatürk'ün S.D.II, s. 245)

Köylülerimiz, köy çocukları denilebilir ki bütün hayatlarını tarlada, meralarda hareket ve beden çalışması içinde geçirirler. Fakat gereken şekilde, ilim ve fen kurallarına göre olmadığı için gayenin istediği netice beklenemez. Türk ırkında mazinin uğursuz, olumsuz, mânasız izleri kalmıştır. Tarihlerde dünya hâkimi olmuş koskoca Türk milletine bugünkü neslimiz mirasçı olduğu zamanda, bu koca milleti biraz zayıf, biraz hasta, biraz cılız bulmuştur. Efendiler, gürbüz, yavuz evlâtlar isterim!

1926 (Atatürk'ün S.D.II, s. 245)

Türk sporculuğu, uluslararası alanda lâyük olduğu yerini alacaktır. O zaman Türk sporculuğu, memleket ve millet hayatında etkili olduğu kadar, biraz da medeniyet ve belki de benim tahminimden fazla bir medeniyet belirtisi olacaktır.

1926 (Atatürk'ün S.D.II, s. 246)

Türk gençliğinin spor sahasında da gösterdiği kabiliyet ve faydalı faaliyeti takdirde izliyorum.

1928 (Milliyet gazetesi, 8. 9. 1928)

Türk milleti anadan doğma sportmandır. Henüz yürümeye başlayan köy çocuklarını bile harman yerlerinde güreşirlerken görürsünüz. Ata en çok ve en iyi binen yalnız Türk erkekler değildir; Türk kadını da bu işi bilir. Hangi milletin daha sportmen olduğu ancak harp meydanlarında anlaşılır. Türk'ün muharebe meydanlarındaki şaşırtıcı mukavemet ve kahramanlığı, ruhu kadar bünyesinin de sağlamlığına bir delildir. Yalnız harp, sportmen milletlerin üstünlüğünü belirtmek

için kullanılması uygun görülmeyen müthiş bir vasıta olduğundan, ancak gördüğümüz, bildiğimiz usuller tatbik olunmaktadır.

Benim en çok sevdiğim spor, serbest güreştir. Hangi Türk askerini, köylüsünü isterseniz soyup meydana çıkarınız. Dik omuzları, iyi, kusursuz teşekkül etmiş adaleleri, keskin yüz çizgileri, yanık tatlı renkleri, kafa yapıları, insanın ruhuna itimat ve neşe veren bir eser olarak canlanır.

(Ferit Celâl Güven, Yücel Dergisi, Cilt: X, Sayı: 57, 1939, s. 130)

Kuvvet ve zekâ oyunu!

(Afetinan, Atatürk'ten Hatıralar, 1950 s. 157)

Kurtdereli Mehmet Pehlivan'a yazdığı mektup:

Seni cihanda büyük ün almış bir Türk pehlivanı tanıdım. Parlak başarılarının sırrını şu sözlerle izah ettiğini de öğrendim: “Ben her güreşte arkamda Türk milletinin bulunduğunu ve millet şerefini düşünürüm!” Bu dediğini, en az, yaptıkların kadar beğendim. Onun için senin bu değerli sözünü, Türk sporcularına bir meslek ilkesi olarak kaydediyorum. Bununla senden ve sözlerinden ne kadar çok memnun olduğumu anlarsın.

1931 (Tarih IV, Türkiye Cumhuriyeti, Haz: T.T.T.C., s. 268)

Spor, yalnız beden kabiliyetinin bir üstünlüğü sayılamaz. İdrak ve zekâ, ahlâk da bu işe yardım eder. Zekâ ve kavrayışı kısa olan kuvvetliler, zekâ ve kavrayışı yerinde olan daha az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben, sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlâklısını severim.

(Ferit Celâl Güven, Yücel Dergisi Sayı: 57, 1939, s. 130)

Sporda tek ve belli bir gaye gözetmek lâzımdır. Sporu ya propaganda için yapacağız, yahut da bedenî gelişmemizi temin için yapacağız.

1923 (Atatürk'ün S.D.V, s. 98)

Türk sosyal bünyesinde spor hareketlerini düzenlemekle görevli olanlar, Türk çocuklarının spor hayatını yükseltmeyi düşünürken, sadece gösteriş için, herhangi bir yarışmada kazanmak emeliyle bir spor çizmezler. Esas olan, bütün her yaştaki Türkler için beden eğitimi sağlamaktır. “Sağlam kafa, sağlam vücutta bulunur” sözünü atalarımız boşuna söylememişlerdir.

1937 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 86)

Hava işine, onun bütün dünyada aldığı önem derecesine göre önem vermek lâzımdı. Bunu göz önünde tutan Cumhuriyet hükûmeti, havacılığı bütün ulusun işlevi yapmak kararında idi.

Türk, yurdun dağlarında, ormanlarında, ovalarında, denizlerinde, her bucağında nasıl bir bilgi ve kendine güvenle yürüyor, dolaşıyorsa, yurdun göğünde de aynı suretle dolaşabilmelidir. Bu ise, Türk'ü çocukluğundan, vatan kuşlarıyla vatan havası içinde yarışa alıştırarak başlar. Türk çocuğu! Her işte olduğu gibi,

havacılıkta da en yüksek düzeyde, gökte, seni bekleyen yerini az zamanda dolduracaksın. Bundan, gerçek dostlarımız sevinecek, Türk ulusu mutlu olacaktır!

1935 (Atatürk'ün S.D.II, s. 279-280)

Her ulus çocuklarının sıhhatli ve gürbüz olmaları için yaşadıkları bölgenin sıhhi şartlarını temin etmek, devlet halinde bulunan siyasî teşekküllerin en birinci ödevidir.

1937 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s.86)

Kendine, inkılâbın ve inkılâpçılığın çeşitli ve hayatî vazifeler verdiği Türk vatandaşının sağlığı ve sağlamlığı, her zaman, üzerinde dikkatle durulacak millî meselemizdir.

1937 Atatürk'ün S.D.I, s. 378)

Zamanımıza kadar genel sağlığın uğradığı ihmalin derecesi, mücadele yoluna girildikçe daha kuvvetli kendisini göstermektedir.

1924 (Atatürk'ün S.D.I, s. 321)

Sağlık ve sosyal yardım hususlarında takip ettiğimiz gaye şudur: Milletimizin sıhhatinin korunması ve takviyesi, ölümün azaltılması, nüfusun artırılması, bulaşıcı ve salgın hastalıkların etkisiz hale getirilmesi, bu suretle millet fertlerinin dinç ve çalışmaya kabiliyetli bir halde sıhhatli vücutlar olarak yetiştirilmesi...

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 217)

Sağlık teşkilâtımızda, memleketin ihtiyaçlarına uygun isabet ve gayret açık olarak görülmektedir. Cumhuriyet Hükûmeti'nin başlı başına bir esas olarak muvaffakiyetle izlediği sıhhat mücadelesine, gittikçe vasıtalarını artıran bir genişlikle devam olunmak lâzımdır ve mühimdir.

1925 (Atatürk'ün S.D.I, s. 326)

Her nevi sağlık mücadelesini, mümkün olan derecede çabuk ve geniş bir surette takip etmek, başlıca hedeflerden olmaya lâyıktır.

1929 (Atatürk'ün S.D.I, s. 347)

Türk'e ev ve bark olan her yer, sağlığın, temizliğin, güzelliğin, çağdaş kültürün örneği olacaktır.

1935 (Atatürk'ün S.D.I, s. 370)

Kızılay üye sayısının, memleketin toplumsal erginliği ile orantılı bir dereceye varmasını ve bütün milletin bu orantıyı temin etmesini temenni ederim.

1926 (Atatürk'ün S.D.I, s. 334)

21 Mart 1923 günü Konya'da, Kızılay Kadınlar Şubesi'nin düzenlediği çayda söylemiştir:

Kızılay Derneğinin ve özellikle bu yüce dernekte pek büyük bir faaliyet ve dirayetle özveride bulunan muhterem hanımlarımızın askerî harekâтта, Millî Mücadele'nin başarıya ulaşmasında gösterdikleri çaba ve yardım, orduya yapılan hizmetlerin kıymetlilerinden birini oluşturmaktadır. Ordunun Başkomutanı sıfatıyla yüksek heyetlerine teşekkürlerimi takdim ederim.

TÜRK ORDUSU VE TÜRK ASKERİ

Ordu, Türk Ordusu!.. İşte bütün milletin göğsünü itimat, gurur duygularıyla kabartan şanlı ad! Ordumuz, Türk birliğinin, Türk kudret ve kabiliyetinin, Türk vatanseverliğinin çelikleşmiş bir ifadesidir. Ordumuz, Türk topraklarının ve Türkiye idealini gerçekleştirmek için harcamakta olduğumuz sistemli çalışmaların yenilmesi imkânsız teminatıdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 387)

Zaferleri ve mazisi insanlık tarihi ile başlayan, her zaman zaferle beraber medeniyet ışıklarını taşıyan kahraman Türk ordusu! Memleketini en buhranlı ve müşkül anlarda zulümden, felâket ve sıkıntılardan ve düşman saldırısından nasıl korumuş ve kurtarmış isen, Cumhuriyet'in bugünkü verimli devrinde de askerlik tekniğinin bütün modern silâh ve vasıtaları ile donatılmış bir şekilde vazifeni aynı bağlılıkla yapacağına hiç şüphem yoktur. Türk vatanının ve Türklük topluluğunun şan ve şerefini, içi ve dış her türlü tehlikelere karşı korumaktan ibaret olan vazifeni her an yapmaya hazır ve hazırlanmış olduğuna benim ve büyük ulusumuzun tam bir inan ve itimadımız vardır.

1938 (Ulus gazetesi, 30. 10. 1938)

Türkiye Cumhuriyeti yalnız iki şeye güvenir: Biri millet kararı, diğeri en elim ve en güç şartlar içinde dünyanın takdirlerine hakkıyla lâyık olma niteliği kazanan ordumuzun kahramanlığı; bu iki şeye güvenir. Arkadaşlar! Kumandamız altında bulunan ordular, gerçekten kahramanlığına güvenilir ordulardır. Bu ordular tarihte benzeri görülmemiş kahramanlıklar, fedakârlıklar göstermiştir. Şanlı zaferler kazanmıştır. Millet ve memleketin gerçekten minnet ve teşekkürüne hak kazanmıştır.

Arkadaşlar, Türkiye en zayıf zannolunduğu bir zamanda en kuvvetli olduğunu ispat etmiştir; ordusu sayesinde! Ordumuz vatan içinde zafer kazanmıştır. Bu hâdise Türkiye'nin fevkalâde gücüne, yüce kararlılığına ve ölmez varlığına en belirgin delildir. Düşmanın vatan içine girmiş olması, düşman lehine birçok durum ve sebepler doğurur. Bütün bu güçlükleri aşarak düşmanı vatan içinde mağlûp etmek, mahvetmek başlı başına bir varlık, büyük bir kuvvet eseridir. Vatan içerisinde mağlûbiyetin sonucu son derece fecidir, tehlikelidir. Bu gerçeği doğrulayan yakın ve uzak tarihî örnekler çoktur.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 171)

Ordumuzun başında ölüme giden, seve seve kanını akıtan, vücutlarını parça parça etmekten zevk alan subay ve komutanlarımızın kahramanlığını söylemek gereksizdir. Fakat buna bir kelime ilâve ederek, söz konusu olan bir fikri açıklığa kavuşturmak isterim: Memleketimiz ve milletimiz her ne vakit felâketlere maruz kaldıysa, hiç şüphesiz ki bütün vatan evlâtları, memleket evlâtları en büyük fedakârlığa katlanmaktan çekinmemiştir. Yalnız, bütün bu memleket evlâtlarını, vatanın savunulması için ölüme sevk etmek sorunluluğunu üzerine alan ve aynı

zamanda onların ilerisinde göğsünü düşman kurşunlarına geren subaylardır, komutanlardır.

1923 (Atatürk'ün S.D.I, s. 311)

Bu taarruz gününde*, en son kanatta bir tümenimiz -57. Tümen- taarruzlarını yöneltirken, kuvvetlerini biraz birbirinden uzakta bulundurmıştu. Bu nedenle düşman üzerine, etkili bir baskı yapamıyordu. O tümenin komutanı Reşat Bey adında bir zattı. Bu zatı çok eskiden tanıyorum; Muş'ta beraber muharebe yaptık, Suriye'de çok muharebeler yaptık. Çok kıymetli bir askerd; şahsen bana sevgisi ve güveni vardı. Telefonla sordum: "Niçin hedefinize ulaşamadınız?" dedim. Cevap olarak dedi ki "Yarım saat sonra bu hedeflere ulaşacağız!" Halbuki, yazık ki yarım saatte bu hedefler ele geçirilememişti. Tekrar sorduğum zaman, telefonda Reşat Bey'in son vedanamesini okudular; orada diyordu ki: "Yarım saat içinde size o mevzileri almak için söz verdiğim halde, sözümü yapamamış olduğumdan dolayı yaşayamam!" Bu misali, Reşat Bey'in o hareketini takdir etmek için söylemiyorum. Tabii öyle bir muamele ve öyle bir hareket, bizce kabule değer değildir. Yalnız, ordumuzda subayların, komutanların kendilerine verilen vazifeyi yapmada gösterdiği, istekle ileri atılışı ve namus hissini göstermek isterim. Gerçekten, ordumuzdaki subaylar ve komuta yüksek heyeti, birbirlerine karşı böyle bir sevgiyle, hürmetle, inan ve güvenle bağlıdır ve üstünden aldığı emri bir namus sayarak yaparlar.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 245-246)

Bütün tarih bize gösteriyor ki, milletler, yüksek hedeflerine erişmek istediği zaman, bu coşkuları karşısında üniformalı çocuklarını bulmuşlardır. Tarihin bu genelliği içinde yüksek bir ayrılık bizim tarihimizde, Türk tarihinde görülür. Bilirsiniz ki Türk milleti, ne vakit yükselmek için adım atmak istemişse, bu adımların önünde daima baş olarak, daima yüksek millî ideali gerçekleştiren hareketlerin önderi olarak, kendi kahraman çocuklarından kurulu ordusunu görmüştür. Bunun içindir ki Türk milleti, tehlikelere karşı elinde kılıç yürümeye hazır bulunan kahraman çocuklarına derin güven beslemiştir ve bu güveni daima besleyecektir. Bundan sonra da, Türk milletinin yüce idealinin gerçekleşmesi için kahraman asker evlâtları hep önde gidecektir.

Bugün Türk milleti, muvaffak olduğu her hayatî şeyin kahramanı olarak kendi ordusunu, ordusuna komuta eden öz evlâtlarından kurulu subaylar topluluğunu, yüksek komuta kurulunu görmektedir. Millet ve kahraman çocuklarından meydana gelen ordu, o derece birbiriyle birleşmiştir ki, dünyada ve tarihte bunun örneği pek seyrek. Bu millî görünüş ile daima övünebiliriz.

1931 (Ayn Tarihi, Sayı: 84-85, 1931. s. 7291)

Yürümekte olduğumuz yenilik, gelişme ve medeniyet yolunda sizlerden oluşan bir Türk ordusuna dayandıkça, mutlaka muvaffak olacağımıza imanın tamdır. Şimdiye kadar olduğu gibi, birbirimize dayanarak ve hep beraber milletin iradesine dayanarak yürümekte devam edeceğiz. Milletimizin yol almaya mecbur olduğu aşamalar büyüktür; erişilmesi zorunlu olan hedefler çoktur. Mutlaka bu aşamalar geçilecek, en ışıklı hedeflere varılacaktır. Onun için birbirimize vereceğimiz işaret: İleri! İleri! Daima ileridir!

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 234)

Milletimiz tam bir azimle toplumsal ve fikrî gelişimine çalışırken, onu yolundan alıkoyacak iç ve dış engellerin karşısında kuvvetli, kudretli, yüksek vazifesini anlamış kahraman ordumuzun hazır bulunduğunu düşünerek gönlü rahat olabilir. Bütün millete tereddütsüz ve kalpten inanarak söyleyebilirim ki, Cumhuriyet orduları cumhuriyeti ve mukaddes topraklarını güvenle koruma ve savunmaya güçlü ve hazırdır.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 229)

Türk milleti ordusunu çok sever; onu kendi idealinin koruyucusu telâkki eder.

1931 (Ayın Tarihi, Sayı: 84-85, 1931. s. 7291)

Türk milleti gerçekten büyük millet! Hüner ona lâıyk kumandan olabilmekte.

1921 (Yunus Nadi, Ayın Tarihi, Sayı: 60, 1938, s. 134)

Ben, Türk ordusunun yabancı bir adam değilim; ben, ordu ile küçük subaylıktan beri derinden temasa gelmiş bir askerim. Ben, hâdiselerin sevkî ile ordunun içinde subay, nihayet komutan olarak iş görmüş ve zannıma göre muvaffak olmuş bir komutanım. Türk ordusunu, onun faziletini, kıymetini ve bu ordu ile neler yapılabileceğini bizim kadar anlayan az olmuştur.

1918 (Faliş Rıfka Atay, Atatürk'ün B.A., s. 13)

Benim için ordumuzun kıymetini ifadede ölçü şudur: Türk ordusunun bir birliğı, eşitini mutlaka mağlup eder; iki mislini durdurur ve tespit eder. Şimdilik bundan fazlasını istemiyorum. Çünkü, fazlasını milletimizin yaradılıştan sahip olduğu cengâverlik zaten temin etmektedir. Fakat bu kıymeti mutlaka muhafaza etmek lâzımdır. Bunu, askerî bir esas, bir kural olarak göz önünde tutmalıdır. Bu kıymet korundukça teşkilâtımızı, talim ve terbiyemizi, sevk ve idareimizi bu hedef ve gayeye yürüttükçe, Türkiye'nin her türlü taarruzdan, tecavüzden korunmuş olacağına va korunacağına kimsenin şüphesi kalmaz.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 170)

Türk milleti ve onun küçük ve büyük yaştaki çocukları, çelikten yapılmış heykellerdir! Onların ne olduklarını anlamak için onlarla savaş meydanlarında boy ölçüşmek lâzımdır. İşte böyle bir teşebbüstür ki, Türk gençliğinin binlerce sene evvelden beri tanınmış olan yüksek kıymet, kuvvet, kudret ve yenilmez zekâsının imtihanı olur. Türk milleti her an ve her kiminle olursa olsun böyle bir imtihana hazırdır.

1937 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 87-88)

Tarihte bütün bir vatani, çok üstün düşman kuvvetleri karşısında, son toprak parçasına kadar karış karış kahramanca ve namusluca müdafaa etmiş ve yine varlığını koruyabilmiş ordular görülmüştür. Türk ordusu, o cevherde bir ordudur. Yeter ki ona komuta edenler, komuta edebilmek özelliklerine sahip bulunsun!

1927 (Nutuk II, s. 492)

Cumhuriyet'in kara, deniz ve hava kuvvetleri, her hususta kıymetli takdirinize ve itimatınıza lâıyktır. Bunu, tam ve kesin kanaatle söyleyebilirim.

1929 (Atatürk'ün S.D.I, s. 3-7)

Dünyada sevgisi benim için yegâne cömert olan şey Mehmedin, Türk köylüsünün asaletinden gelen şeylerdir. Onun sevgisine inanmış ve kanmış olanlar, insanların en bahtıyarıdırlar.

(Ferit Celâl Güven, Yücel Dergisi, Sayı: 57, 1939, s. 130)

Dünyanın hiçbir ordusunda yüreği seninkinden daha temiz, daha sağlam bir askere rast gelinmemiştir. Her zaferin mayası sendedir. Her zaferin en büyük payı senindir. Kanaatinle, imanınla, itaatınla, hiçbir korkunun yıldıramadığı demir gibi temiz kalbinle düşmanı sonunda alt eden büyük gayretin için gönül borcumu ve teşekkürümü söylemeyi nefsim en aziz bir borç bilirim.

1921 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 414)

Mehmetçik, o ne elmadır o! Mehmetçik, dünyanın en yiğidi Mehmetçik...

1925 (İsmail Habib Sevük, Atatürk İçin, s. 101)

Mehmetçigimizi anmak için büyük, çok büyük abideler yapmalıyız; fakat bu, bir zaman ve imkân meselesidir. Ancak, sizi tatmin etmek için söyleyeyim ki, bu toprakların Türk hudutları içinde kalmasıyla, Mehmetçik en büyük abideyi kendisi kurmuştur.

1935 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 159)

Balkan Muharebesi komutanlarından birinin “Efendim, bu Türk neferlerinden hayır yoktur, yalnız kaçmayı bilirler” şeklinde konuşması üzerine verdiği cevap:

Biz de askeriz, biz de bu orduyu komuta etmiş adamız. Türk askeri kaçmaz, kaçmak nedir bilmez! Eğer Türk askerinin kaçtığını görmüşseniz, derhal kabul etmelidir ki, onun başında bulunan en büyük komutan kaçmıştır. Eğer siz kaçtığınız zilletini Türk askerlerine yüklemek istiyorsanız, insafsızlık ediyorsunuz.

1918 (Fahri Rıfka Atay, Atatürk'ün B.A., s. 52)

Sakarya Meydan Muharebesi'ne ait anlattığı bir hatırası :

- Tepe, düşman ateşinin adaklaşan yoğunluğu ile âdeta yanardağ manzarası veriyor. Oradaki yetersiz kuvveti durmaksızın takviye etmek lâzım. Şuradan gelen beşyüz, buradan yetişen bin kişilik kuvvetlere daima tepeli gösteriyordum. “Asker! Bak şu tepeli; gördün mü, işte oraya!” diyordum. Askerler bir tepeli, bir silâhlarına bakarak koşuyorlar, tepeli çıkıyorlar ve ateşin içinde kayboluyorlardı. Bu ısrarımızın bu kadar cesur ve yılmaz bir kahramanlıkla desteklenişi, tepeli bizde bıraktırdı. Bu netice, o gün için fevkalâde büyük bir önem taşıyordu.

(Yunus Nadi, Cumhuriyet gazetesi, 13. 3. 1931)

Türk'ün bir büyüğüne, komutanına bağlılığı dünya yüzünde emsalsizdir.

(Vasfi Rıza Zobu, Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk III, Der: N.A. Banoğlu, s. 46)

Askerler mert olur; Türk askeri ise mertlerden mert ve pek cıvanmert olur.

1919 (Reşit Paşa'nın Hatıraları, s. 61)

MİLLÎ SAVUNMA VE ASKERLİK SANATI

Ordunun vazifesi, vatânı çiğnemek isteyen düşmana karşı ayağa kalkmaktır. Bu kalkış, elbette yerinde durmak için değil, düşmana atılmak için olursa kalkılmış olduğuna değer.

1914 (Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s.19)

Vatan savunmasına ait vazifelerden daha mühim ve yüce vazife olamaz.

(Kadri Yaman, Yurt Müdafaaasında Türk Gençliği, 1938, s.3)

Millî ordu, millet birliğinin ve devlet varlığının en göze çarpan örneğidir. Ordu, harice karşı devletin varlığını temin ve icabında dahilde büyük asayişsizliği ortadan kaldırır. Her ferdin, devlet içinde yerine girmek vazifesi ve her ferdin devlet için mesuliyeti, ordu hayatında fiilen âşikâr bir surette görülür. Ordu, cumhuriyet aleyhine teşebbüslere karşı, devlet ve hükûmetin irade ve kuvvetini belirtir. Bu suretle herkesi devlet düzeninden, devlet emniyetinden hissedar kılmak vazifesini yapar.Devlet ve hükûmet gibi ordu dahi kendisi için bir varlık değil, belki, milletin yaşamak ve var olmak iradesinin bir şeklidir. Ordunun devlete karşı en birinci vazifesi, azamî kudret ve kabiliyete malik olmaya çalışmaktır. Devletin büyüklük ve şerefi bununla yükselir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 116)

Türk vatandaşı kesin olarak bilmelidir ki, bir milletin insanlık ve medeniyet âleminde yükselmesi ve muvaffak olması, yalnız ve ancak kendi kuvvetine dayanarak, hürriyet ve bağımsızlığını dokunulmaz bulundurmasıyla mümkündür. Bunun başka çare ve vasıtası yoktur.

Ordu istemeyen ve ordunun yüklediği maddî, manevî fedakârlığı göze aldırmayan bir millet,esaret zincirini kendi eliyle boynuna geçirir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 118)

Sağlam bir devlet hayatı için, ordunun lüzumuna delil aramak lüzumsuzdur. Etrafındaki devletler silâhlı oldukça, hayır, dünya yüzünde bir tek silâhlı devlet bulundukça vazifesini bilen bir devlet, bütün antlaşmalara rağmen ve bütün antlaşmalarla beraber kendi güvenliğini her şeyden evvel kendi kuvvetine dayandırır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 117)

Muharebe vasıtalarına malik olmayan veya muharebe vasıtası zayıf olan milletler, kuvvetlilerin zebunu, haraçgüzarı, esiri olmuşlardır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 117)

Malûmdur ki, bir orduyu meydana getiren, umumiyetle, her fert, canlı bir makinenin canlı uzuvları, parçalarıdır. Bu makineyi işleten, her uzvunu, her parçasını harekete geçiren vasıta, buharla işleyen motorlar değildir. O işletme vasıtası, ordu makinesini vücudu getiren canlı uzuvların beyinlerindeki kuvvet ve kanlarındaki ruhtur. Bu beyinlerde ve bu kanlarda, gereken cereyan kuvveti ve hızı

bulunmazsa makine durur ve başka hiçbir kuvvet onu işletemez. Böyle bir makinenin yeniden çalıştırılması için herhangi bir veya birkaç makinistin sanat ustalığı da yetmez ve bu işi üzerine alamaz. Çünkü bu uyuşuk beyinlerden ve durgun kanlardan teşekkül etmiş yığınlar taş, demir ve odun yığınlarından daha hareketsiz ve daha ağırdır.

1914 (Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s. 26)

Temel cevherini muhafaza eden, aklını ve sezişini muhafaza eden bir ordu için mevziin ehemmiyeti yoktur. Bir asker her yerde muharebe eder; tepenin üstünde, tepenin altında, derenin içinde de muharebe eder.

1921 (Atatürk'ün S.D.I, s. 174)

En iyi siyasetin, her türlü mânasıyla “en çok kuvvetli olmak”ta bulunduğunu kabul ederim. Bu sözden maksadım, yalnız silâh kuvveti olduğunu zannetmeyiniz, bilâkis asker olmama rağmen bu, bence kuvvet toplamının vücuda getirdiği etkenlerin sonuncusudur. Benim dilediğim mânen, ilmen, fennen, ahlâken kuvvetli olmaktır. Çünkü bu saydığım sıfatlardan mahrum olan bir milletin bütün fertlerinin en son silâhlarla donatıldığını varsaysak bile kuvvetli olduğunu kabul etmek doğru olmaz.

Bugünkü milletler arasında insan olarak yer alabilmek için silâh elde hazır olmak kâfi değildir. Benim düşünüşüme göre kuvvetli bir ordu denildiği zaman anlaşılması lâzım gelen mâna, her ferdi, bilhassa, subayı, kumandanı medeniyetin ve tekniğin gereklerini kavramış ve ona göre iş ve hareketlerini uygulayan, yüksek ahlâkta bir topluluktur. Şüphe yok ki biricik gayesi, ödevi, düşüncesi ve hazırlığı vatan müdafaasıyla sınırlanmış olan bu topluluk, memleketin siyasetini idare edenlerin en nihayet verecekleri kararla faaliyete geçer.

1918 (Hikmet Bayur, T.T.K. Bel-
leten, No: 128, 1968, s.488)

Teknik vasıtalarla sahip olmayan bir ordu ile, teknik vasıtalarla sahip olan ordulara karşı muharebe etmek imkânı hemen kalmamıştır. Bu sebeple ordu teşkilinde çağdaş vasıtalar ve silâhlar, mutlaka göz önüne alınmalıdır. Bu bir mecburiyettir. Memleketin iktisat ve sanat vaziyeti ne kadar müsait ise muharebede o kadar muvaffak olunur. Bu sebeple harp, yalnız cephelerde muharebe eden askerlerin faaliyeti demek değildir. Bir memlekette, bütün vatandaşların her türlü çalışma ve faaliyeti demektir. Barış zamanında da bu umumî faaliyetin müşterek hedefe yöneltilişi mühimdir. Müşterek hedef, bağımsızlığın dokunulmazlığını temindir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 114)

Süngü, kuvvet, şeref ve haysiyetin müdafaa edemediği hatlar, başka hiçbir ilkeyle müdafaa edilemez.

1926 (Fali Rıfka Atay, Atatürk'ün B.A., s. 61-62)

Bir ordunun değeri, subay ve komuta heyetinin değeri ile ölçülür.

1923 (M.E.İ.S.D. I, s. 18)

Gerek komutanların ve gerek erlerin, bizzat düşüncelerini işleterek kendiliklerinden iş görebilecek meziyette yetiştirilmiş olduklarına kanaat

edilmeden, bir askerî kıtanın, bir ordunun güvenilir ve dayanılır bir kuvvet olarak tanınması ihtiyatsızlıktır, felâkettir.

1914 (Mustafa Kemal, Z.ve K. Hasbihal, s. 22)

Zafer, “Zafer benimdir!” diyebilenindir. Muvaffakiyet, “Muvaffak olacağım!” diye başlayanın ve “Muvaffak oldum!” diyebilenindir.

1925 (Atatürk’ün S.D.II, s. 206)

Muharebe meydanlarında düşmanlara üstün gelenler ve zafer kazanmış olan milletler çoktur. Fakat gerçek zafer, gerçek zafere daima aday olabilmek, zaferde lâzım gelen kuvvetlerin kaynaklarını yükseltmekle, güçlendirmekle mümkündür.

1923 (Taha Toros, Atatürk’ün Adana Seyahatleri, s. 17)

Hiçbir zafer, gaye değildir. Zafer, ancak kendisinden daha büyük olan bir gayeyi elde etmek için gereken en belli başlı vasıttır. Gaye, fikirdir. Zafer, bir fikrin elde edilişine hizmeti nispetinde kıymet ifade eder. Bir fikrin elde edilmesine dayanmayan bir zafer devamlı olamaz; o, boş bir gayrettir. Her büyük meydan muharebesinden, her büyük zaferin kazanılmasından sonra yeni bir âlem doğmalıdır; doğar! Yoksa başlı başına zafer, boşa gitmiş bir gayret olur.

1921 (Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk’ü Özleyiş, s. 44)

Komutan, yaratan demektir.

1932 (İsmail Habib Sevük, Atatürk İçin, s. 85)

Komutanlar, astlarından yüksek ve bilgili olmalıdırlar.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 78)

Komutan olan kişi, tehlike zamanlarında askerleri kendi iradesine uygun şekilde idareye mecburdur; bu cihetle insanlara beğenilmekten ziyade onlara emir ve hüküm vermeye eğilimli bir yaradılış ve tabiata sahiptir. Başkalarına emir ve hükmetmek, karar sahibi olmaya bağlıdır. Kararlılıkla yapılan bir iddia veya teklif, nadiren itiraza uğrar. İnsanlar, arkasından gidecekleri adamın, hakikaten kendilerine baş olmasını isterler; ancak bu takdirde, kendi selâmetleri için emniyet duyabilirler. Kuvvetli bir kararlılık için nefse güven şarttır.

Mesuliyeti üstlenmek cesaret ve hevesi, komutana en çok lâzım olan bir hassadır; bu pek nadirdir. Birçok insanlar, mesuliyeti başkalarına ait bildikleri zaman, düşünmeden en fena tehlikelere atılırlar; mesuliyet kendilerine yükletildiği anda mütereddit ve çekingen olurlar. Çünkü, mesuliyeti üstlenmek, felâketli zamanlarda kabahatli olmak demektir. Mesuliyetten korkmak, kalbin gizli bir halidir. Halbuki, bir komutan ancak mesuliyeti üstlenmek cesareti sayesinde büyük işler görebilir. Çünkü, tecrübe ve bilgi noktasını tamamlayacak yardımcıları daima bulunabilir. Mesuliyeti üstlenmek cesareti, komutana bir asalet veren yüksek kalplilikten doğar. Bu haslet, kibirli olmamak şartıyla, komutanı herkese üstün kılar.

Komutan olan kişinin, insan tanınması lâzımdır. Çünkü, ordu cansız bir âlet değildir. İnsanların kıymetleri, mizaçlarına ve hislerine göre değişir.

Cesaret ve yiğitlik, her askere lâzımdır. Fakat komutan, büyük adamlara mahsus yaradılıştan ve nadir bir cesarete malik bulunmalıdır. Bu nevi cesaretin sahibi, onun mevcudiyetinden haberdar olmaz; ölümden korkmamak hali kendisinde o kadar tabiidir ki, en şiddetli bir tehlike zamanında, herkes az çok bir şaşkınlıkla iş gördüğü halde, onun fikrinde daha ziyade kuvvet ve icat gücü olduğu hayretle görülür.

Komutan olanlar için daha birçok güzel huylar sayılabilir. Fakat, büyük komutanlara birtakım kusurlar da atfolunur. Mesalâ: Merhametsizlik. Yüzbinlerce insanın dövüştüğü muharebe meydanları, her nevi felâket ve sefalet yeri olabilir. Ortalık cesetlerle dolar, kan deryası haline gelir. Böyle manzaralar karşısında herhangi bir insan acıma ve merhamete gelir, ürker. Burada da komutanı koruyacak, hususî hassadır. Buna merhametsizlik diyorlar; halbuki bu, lüzumlu bir katılıktır.

Bir komutanda bulunması lâzım nitelikler göz önüne getirilince, her millete büyük komutanların nadir olarak yetiştığının sebebi kolay anlaşılır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 112-113)

Komutanların en büyük cesareti, mesuliyetten korkmamalarıdır. Gerçekten mesuliyetin ağırlığını, ben kendi nefsimde tecrübe ettim. Namuslu ve izzetinefis sahibi bir komutan için ölüm, hiçbir vakit hatıra gelmez; onu düşündüren, icraatının isabeti ve isabetsizliğidir. Bilâkis, geri çekilme manevrası için komutanda pek büyük karar isabeti, görüş kudreti olmak lâzımdır. Bizim ordumuzu felâketlere sevk eden ekseriya geri çekilme manevrası için azim ve karar sahibi komutanlarımızın yokluğu olmuştur. Üstün düşman taarruzu karşısında, ekseriya komutanlar askerin kendi kendine yerlerini terk ettikleri zamana kadar karar vermekten korkup çekinirler ve sonra da geri çekilmeyi bir kabahat ve askeri kabahatli görürler.

1918 (M. Kemal Atatürk'ün Karls-
bad Hatıraları, Afetinan, s. 41-42)

Mükemmel bir komutanı vücuda getiren şey, mükemmel ahlâktır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 112)

Komutanlar, emir vermiş olmak için emir vermezler. Lüzumlu ve yapılabilme kabiliyeti olan hususları emrederler ve emir verirken, kendini, o emri yapacak olanın yerine koymak ve emrin nasıl yapılacağını ve uygulanacağını düşünmek ve bilmek lâzımdır.

1922 (Nutuk II, s. 744)

Komutan olan bir kimsenin, büyük bir kararlılıkla fırsatları elden kaçırmaması gerekir. Aynı zamanda, akla uygun olan şeyleri takip etmesi lâzım gelir. Değişikliklerin belli ve belirli vaziyetleri yoktur.

1930 (Ayın Tarihi, No: 73, 1930, s. 6051)

Komutanlık, pek mühimdir. Bir ordu, gerçek bir komutanın emri altında, kendinden büyük kuvvetleri mağlup edebilir. Aynı ordu herhangi bir komutanın

emri altında, sebepsiz mağlup olabilir. Mağlup bir ordu, muktedir bir komutanın emri altında muzaffer ve galip olabilir. Büyük komutanlar pek çok defa, başkasının hükmü altına geçmiş ve dağılmaya yüz tutmuş milletlerin harp kuvvetlerine yeniden bir canlılık vermeye muvaffak olmuşlardır. Ekseriya bir büyük komutanın ölmesiyle veya ordu üzerinden çekilmesiyle, milletlerin askerî şerefine dahi yavaş yavaş ortadan kalktığı görülmüştür.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 112)

Vatandaş bilmelidir ki, ordu ne kadar mühim ise, onun başına geçirilecek olan millî başkomutan dahi muvaffakiyet için, en aşağı o kadar mühimdir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.
Atatürk'ün El Yazıları, s. 113)

Taarruzu komutan yapar, harbi idare etmek kudretindeki komutan! Efendiler, komutan kimdir bilir misiniz? Subay vardır ki idaresine yüz veya bin kişi verebilirsiniz. Fakat vakta ki alaylar ve tümenler, dağlar ve dağlarla ayrılarak cephe yüzlerce kilometre uzunluğunca gider, işte bu gözlerin görmediği geniş sahaya komuta edecek adam, başka değerde ve başka kudrette bir adamdır!

1922 (Yunus Nadi, Atatürk'ün Vasıfları, En Büyük Kaybımız, s. 231)

Komutanlar, her hâl ve andaki duruma karşı gereken tedbirleri tereddütsüz ve süratle almaya mecburdurlar.

1914 (Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s. 22)

Fevkalâde ve ansızın beliren hâllere ilk temas eden, bir kıtanın en büyük komutanı değildir.

1914 (Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s. 22)

Kolordu komutanı demek, dünyanın her yerinde, her millete, en büyük komutan demektir. Kolordu komutanından sonra başka büyük komutan yoktur. Ancak muhtelif kolorduların hareketlerini yönetmesi için üzerine ordu ve grup komutanı geçer. Daima askerî kuruluştaki en büyük komutan, kolordu komutanıdır ve kolordu komutanının vazifesini yapması demek, muharebelerin içinde ve subayların içinde bulunması demek değildir ve böyle bir hareket hoş karşılanmaz. Kolordu komutanı, maiyetindeki tümen komutanlarına emir verir ve onu yaptırır; vazifesini bu suretle yapar.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 109)

Cephenin insan sayısı, gıdasıyla, giyeceğiyle, silâh ve cephanesiyle ve diğer işleriyle alâkadar olan başkomutan, elbette bütün bunların geride bulunan kaynaklarıyla alâkadardır. Gerç, hem cephe ile hem de geride birçok işlerle uğraşmak güçtür. Bir adam, hem cepheye komuta edecek, muharebe idare edecek hem de aynı zamanda arkadaki bölgelerde birçok şeylerin yapılmasını temin edecek. Bunu bir adam nasıl yapabilir? Şüphesiz yapar. Fakat yapar dediğim zaman Başkomutan bu an, cepheye komuta eder; sonra oradan kalkar, filân yere gider, yiyecek işini yapar; filân yere gider, eksikleri tamamlama işini yapar demek değildir. Büyük işler yüklenmemiş insanların, bu husustaki tereddütlerini mazur görmelidir. Bakınız! Size bir misal söyleyeyim: Ben, çok acemi komutanlar

gördüm. Meselâ, bir alay komutanı, yeni tümen komutanı olmuş veya bir tümen komutanı yeni kolordu komutanı olmuş; biraz da tecrübesiz!... Henüz tecrübe kazanmaya zaman bulamadan güç vaziyetler karşısında kalmış, hayatında bir tümene alışmış iken, düşman karşısında iki veya üç tümene birden komuta mecburiyetinde bulununca, tereddüde düşmesi ve güçlüklerle uğraması tabiidir. Bir tümene komuta ettiği zaman, mümkün olduğu kadar, bütün tümen birliklerini gözü altında birleştirmek ve yönetmek imkânına malik olan bir acemi komutan, iki üç tümenin gözünden uzak mevzilerde muharebesini idareye mecbur olduğu zaman, kendi kendine, “Ben hangi tümenin yanında bulunayım, onun mu, bunun mu; orada mı, burada mı?” diye sorar. Hayır! Ne orada bulunacaksın, ne de burada! Öyle bir yerde bulunacaksın ki, hepsini idare edeceksin! “O zaman ben herbirini gereği gibi göremem!” der. Tabî göremezsin, elbette gözlerinle göremezsin! Akıl ve sezîşinle görmek lâzımdır.

1922 (Nutuk II, s. 660-661)

Komutanlar, askerlik vazife ve gereklerini düşünürken ve uygularken dimağını siyasî düşüncelerin tesiri altında bulundurmaktan sakınmalıdırlar. Siyasî yönün gereklerini düşünen başka vazifeliler olduğunu unutmamalıdırlar.

1927 (Nutuk II, s. 492)

Komutanlar, emri altına verilen millet evlâdını, memleket vasıtalarını, düşmana, ölüme yöneltirken tek düşüneceği nokta, milletin kendisinden beklediği vatanî vazifeyi ateşle, süngü ile ve ölümlle yapmak ve sonuçlandırmaktır. Askerî vazife, ancak bu anlayış ve görüşle yapılabilir. Lâfla, politika ile, düşmanın aldatıcı vaatlerine kulak vermekle, askerlik vazifesi yapılamaz. Komutanlık vazife ve mesuliyetini yüklenene kadar omuzlarında ve bilhassa dimağında kuvvet bulunmayanların, feci sonuçlarla karşılaşmasından kaçınılamaz.

1927 (Nutuk II, s. 492)

Millî Mücadele’nin sonunda bir komutanım, bana şöyle bir telgraf çekti: “Emir ver, bir hafta sonra Matapan burnundayım*!”. Derhal kendisine “Dur!” emri verdim. Belki, dediği doğru idi. Fakat biz, ülkeleri değil, insanların kalbini fethetmek isteriz. Eğer biz, o vakit durmasını bilmeseydik, bugünkü dünyaya şamil prestijimiz ne olurdu! Komutanlar da sanatkârlar gibidirler, yerinde durmasını bilmezlerse zaferleri payidar olmaz.

(Atatürk’ten B.H., s. 39)

Bir komutanın tutsaklığı da mazur görülebilir. O zaman ki, askerlik vazife ve gereklerini yapıp uygulamakta elindeki kuvveti sonuna kadar, son süngü ve son nefese kadar kullandıktan sonra kanını akıtmak fırsatını bulamaksızın düşman eline düşerse... Bütün ordusu üstün düşman ordusu karşısında mağlup ve kendiliğinden geri çekilirken, kılıcını çekip tek başına atını, düşman başkomutanın çadırına saldırarak ölüm arayan Türk komutanları görülmüştür.

Bir Türk komutanının, ordusunu kullanmaksızın, herhangi kötü tesadüf, herhangi kötü talih sonucu bile olsa, düşmana esir düşmesini biz mazur görsek de, tarih, bunu asla affetmez ve affetmemelidir. Türk İnkılâp Tarihi’nin gelecek kuşaklara hitap ve uyarısı işte budur!

1927 (Nutuk II, s. 492 - 493)

Mesuliyetten korkan komutanların hiçbir vakit icap eden kararları veremediklerini, bunun neticesinde ise, acı felâketler meydana geldiğini bizzat ben de muhtelif zamanlarda görmüşümdür.

1918 (Ruşen Eşref Ünaydın, *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat*, 1930, s. 69)

Muharebe, daimî mücadele halinde bulunan gözle görülmez kuvvetlerin göze görünür şekil ve suret almasıdır.

1925 (Atatürk'ün S.D. II, s. 206)

Harp, muharebe, nihayet meydan muharebesi, yalnız karşı karşıya gelen iki ordunun çarpışması değildir; milletlerin çarpışmasıdır. Meydan muharebesi, milletlerin bütün mevcudiyetleriyle, ilim ve teknik sahasındaki seviyeleriyle, ahlâklarıyla, kültürleriyle, özetle bütün maddî ve manevî kudret ve faziletleriyle ve her türlü vasıtalarıyla çarpıştığı bir imtihan sahasıdır. Bu sahada, çarpışan milletlerin gerçek kuvvet ve kıymetleri ölçülür. Netice yalnız maddî güçlerin değil, bütün kuvvetlerin, bilhassa ahlâkî ve kültürel kuvvetin üstünlüğünü görünür hale getirir. Bu sebeple meydan muharebesinde yenilen taraf milletçe ve memleketçe, bütün maddî ve manevî varlığıyla mağlûp edilmiş sayılır. Böyle bir akıbetin ne kadar feci olabileceğini tahmin edersiniz. Yok oluş, yalnız savaş alanında bulunan orduya münhasır kalmaz. Asıl, ordunun mensup olduğu millet feci akıbetlere uğrar. Tarih, başlarındaki tacidaların, haris politikacıların birtakım hayalî emellerle, vasıtası durumuna düşen müstevli orduların, müstevli milletlerin uğradığı bu nevi feci akıbetlerle doludur.

1924 (Atatürk'ün S.D. II, s. 178)

Harp ve muharebe demek, iki milletin, yalnız iki ordunun değil, iki milletin bütün varlıklarıyla ve bütün varı yoğu ile, bütün maddî ve manevî güçlükleriyle birbiriyle karşı karşıya gelmesi ve birbiriyle vuruşması demektir. Bundan ötürü bütün Türk milletini, cephede bulunan ordu kadar fikren, hissen ve fiilen ilgilendirmeliydim. Millet fertleri, yalnız düşman karşısında bulunanlar değil, köyde, evinde, tarlasında bulunan herkes, silâhla vuruşan savaşçı gibi, kendini vazifeli hissederek, bütün varlığını mücadeleye verecekti. Bütün maddî ve manevî varlığını, vatan savunmasına vermekte geç davranan ve müsamaha gösteren milletler, harp ve muharebeyi gerçekten göze almış ve başarabileceklerine inanmış sayılamazlar. Gelecek harplerinin tek muvaffakiyet şartı da en ziyade bu söylediğim hususta saklı olacaktır. Daha şimdiden Avrupa'nın büyük askerî milletleri, bu hareket tarzını kanun haline getirmeye başlamışlardır.

1927 (Nutuk II, s. 619)

Bir milletin alinyazısını müspet ve menfi olarak belirleyen, meydan muharebeleridir. Çünkü bir harbin neticesi, ancak meydan muharebelerindeki zafer veya mağlûbiyetle belli olur.

(Afetinan, *Ülkü Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 22, 1948, s. 9)

Çanakkale muharebeleri sırasında verdiği bir emrin son sözleri:

Benimle beraber burada muharebe eden bütün askerler kesin olarak bilmelidir ki üzerimizde bulunan vatan ve namus vazifesini tamamen yerine getirmek için bir adım geri gitmek yoktur! Uyku ve istirahat aramanın, bu istihattan yalnız bizim

değil, bütün milletimizin ebediyen mahrum kalmasına sebebiyet verebileceğini cümlenize hatırlatırım. Bütün arkadaşlarımla benimle aynı düşüncede olduklarına ve düşmanı tamamen denize dökmedikçe yorgunluk işaretleri göstermeyeceklerine şüphe yoktur!

1918 (Ruşen Eşref Ünaydın, *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat*, 1930, s. 47)

Çanakkale muharebeleri sırasında komutanlara verdiği emre ilâve ettiği bir söz:

- Size ben taarruz emretmiyorum, ölmeyi emrediyorum! Biz ölünceye kadar geçecek zaman esnasında yerimizi başka kuvvetler ve komutanlar alabilir.

1918 (Ruşen Eşref Ünaydın, *Anafartalar Kumandanı Mustafa Kemal ile Mülakat*, 1930, s. 3)

Harbin ve askerlik sanatının öğrenilmesine vesile olan vasıtaların en mükemmeli, en gerçeği ahlâktır. Askerî ahlâk ise, muhtelif rütbelerdeki komuta sahiplerinin iktidar ve ehliyet kazanmalarını temin suretiyle sağlamlaştırılır. Ordularda, subayların büyük bir kısmı harplerde bulunmuş ve mesuliyetli hizmetler ifa etmiş olduklarından, harp ateşini bizzat kalplerinde yakmış olurlar. Bu hal, onların meslek bakımından istifadelerini sağladıktan başka, morallerini de herkesten fazla sağlamlaştırmaya hizmet eder.

1938 (Faik Türkmen, *Atatürk'ün Ahlâk Düşünceleri ve Tefsiri*, s. 3)

Kitaplarda, bir yerde gayet cesur olan asker, diğer bir yerde ürkek ve tersine, bir yerde ürkeklik göstermiş bir askerî kıtanın diğer bir yerde cesur olabileceğini okudum. Ben, daima askere özgü tabiata, ruhî ve manevî duruma çok dikkat ederim. Hakikaten bu hali birçok defalar ben de gördüm. Bunun muhtelif sebepleri olabiliyor. Komutanların hâl ve şanı ve kalp kuvveti ve nefse itimat dereceleri pek büyük önem taşır.

1928 (M. Kemal Atatürk'ün *Karlsbad Hatıraları, Afetinan*, s. 42)

Herhalde askerlerimizin ruhunu kazanmak bizim için bir vazife olduğu gibi, evvelâ onlarda bir ruh, bir emel, bir karakter yaratmak da Allah'tan ve Medine şehrinde yatan Cenâb-ı Peygamber'den sonra bize yöneliyor.

1914 (Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s. 18)

Mutlaka şu ve bu sebepler için, milleti harbe sürüklemek taraftarı değilim. Harp zarurî ve hayatî olmalı. Gerçek kanaatim şudur: Milleti harbe götürünce vicdanımda acı duymamalıyım. “Öldüreceğiz!” diyenlere karşı, “Ölmeyeceğiz!” diye harbe girebiliriz. Lâkin, millet hayatı tehlikeye uğramadıkça, harp bir cinayettir.

1923 (Atatürk'ün *S.D. II*, s. 124)

Şimdiki ülküde asker bile ölmek için değil, ölmeden harbi kazanmaya uğraşıyor.

1930 (Aydın Tarihi, Cilt: 24, sayı: 82-83, 1931)

Ölmek, ancak öldürmek maksat ve gayesine yönelmiş olmak lâzım gelir. Fakat öldükten sonra hiçbir gaye temin edilemeyecekse neye yarar?

1920 (Atatürk'ün *S.D.I*, s. 81)

Esir alınan Yunan Generali Trikopis'e söylemiştir:

Harp, bir talih oyunudur, General! Bazen, en ustası de yenilir. Siz, vazifenizi yaptınız. Mesuliyet talihten geliyor, üzülmeyiniz.

1922 (Halide Edip Adivar, Türk'ün Ateşle İmtihanı, s. 277)

Ben, askerliğin her şeyden ziyade sanatkârlığını severim.

1912 (Atatürk'ün Özel Mektupları, Sadi Borak 1961, s. 11)

En büyük askerlik budur: Muhtelif ihtimalleri çok iyi hesap etmeli; en iyi görüneni süratle tatbik etmeli.

(Oğuz Kâzım Atok, Ülkü Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 71, 1944, s. 12)

Silâh arkadaşlığı, fikir arkadaşlığı demektir.

(Burhan Cahit, Atatürk'ün İki Cephesi, s. 36)

İnsanların mücadelesinde en kuvvetli istihkâm, iman dolu göğüslerdir.

1922 (Atatürk'ün S.D. III, s. 37)

Tarihte yarılmamış ve yarılmayan cephe yoktur. Özellikle, söz konusu cephe, verilen kuvvetle tamamen orantılı dar bir cephe olmayıp da böyle yüzlerce kilometre uzunluğunda bulunursa, bu cephenin şurasında ve burasında bulunan zayıf bir kuvvetin sonuna kadar savunmasını kabul etmek, bütün tasavvurları ve hükümleri hataya yöneltir. Cepheler delinebilir, buna karşı tedbir, delinen kısmı derhal kapamaktan ibarettir. Bu ise, cephe üzerindeki kuvvetlerden başka, geride, yedekte, kuvvetli birlikler bulundurmakla mümkündür.

1920 (Nutuk II, s. 464-465)

Muharebede kuvvetten ziyade, kuvveti amaca uygun yönetmek mühimdir.

1915 (Mustafa Kemal, Anafartalar M.A.T., s. 23)

Muharebede yağın mermi yağmuru, o yağmurdan ürkmeyenleri, ürkenlerden daha az ıslatır.

1914 (Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s. 15)

Bazı kanaatler vardır ki onların hesap ve mantıkla izahı pek güçtür; özellikler muharebenin kanlı ve ateşli anlarındaki duyguların doğurduğu kanaatler... Şüphesiz her kanaat ve karar, içinde bulunulan durum ve şartları inceleme ve bu incelemelerin sonuçlarını sezme ve değerlendirme sayesinde doğar.

1915 (Mustafa Kemal, Anafartalar M.A.T., s. 51)

Arazinin ve birtakım durumların, şartların, olağanüstü fırsatların muharebenin neticesi üzerine tesirleri inkâr olunamaz. Fakat daima güvenilecek ve dayanılacak olan, sayı ve kıymettir.

1924 (Atatürk'ün S.D. II, s. 169)

Kesin netice daima taarruzla alınır; fakat müdafaa ile yerine getirilen birçok vazifeler de vardır. Kesin netice istenilen zamana gelmeden evvel, tam ve gerçek taarruz zamanından evvel birliklerin savaşma gücünü azaltmaktan, sayıca miktarını eksiltmekten kaçınmak lâzımdır. Bunun için taarruz, müdafaa, işgal muharebesi ve kesin muharebenin mahiyeti, tatbik olunacağı zaman ve hâlin ayırt edilmesi

hususunda, arkadaşların zaten mevcut olan karar verme yetenekleri muhafaza olunmalıdır. Buna nazari ve pratik çalışmalarımızda çok dikkat etmeliyiz. Bir de alınan vazife ile sarf olunacak askerî faaliyetin önemli bir alâkası vardır. Bunun için vazife verenlerin, vazife alanların kullanacağı vasıtayı, askerî faaliyeti belirlemede tereddüde düşmelerine sebebiyet vermemeleri lâzımdır. İstenilen şeyde açıklık çok mühimdir.

1924 (Atatürk'ün S.D. II, s. 170)

Bir yer düşer; ne vakit? Eğer bir kale gibi müdafaa olunursa, eğer bir yerin etrafında mevcut kuvvet, harp vasıtalarıyla nihayete kadar karşı koyarsa, düşman o müdafaa kuvvetlerini altüst eder ve o mevkie gelirse o mevki düşer.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 79)

Düşmana taarruz için, verilmiş olan kesin kararımızı uygulamaya başlamadan evvel hazırlama ve tamamlamaya mecbur bulunduğumuz harp vasıtalarının ne olduğunu söyleyeyim: Tam üç vasıtanın hazırlığının kâfi derecede olduğunu görmek lüzumunu hissediyorum. Onlardan birincisi ve en mühimi ve temel olanı, doğrudan doğruya milletin kendisidir. Milletin, hayat ve bağımsızlığı için kalbinde... vicdanında beliren, gelişen arzu ve emellerin sağlamlığıdır. Millet bu içten gelen arzusunu ne kadar kuvvetli gösterirse, bu arzu ve emelinin gerçekleşmesi için ne kadar çok kararlı ve imanlı olursa, düşmanlara karşı muvaffakiyet için o kadar kuvvetli bir vasıtaya sahip olduğumuza inanırım. İkinci vasıta, milleti temsil eden Meclis'in millî arzuyu belirtmede ve bunun gereklerini inanarak uygulamada göstereceği kararlılık ve yiğitliktir. Meclis, ne kadar çok beraberlik ve birlik halinde millî arzuyu belirtirse, düşmana karşı o kadar kuvvetli üstünlük vasıtasına sahip oluruz. Üçüncü vasıta, milletin silâhlı evlâtlarından ibaret olup düşman karşısında toplanmış bulunan ordumuzdur.

Bu üç nevi vasıta veya kuvvetin düşmana karşı kurduğu cephe, iki nitelikte düşünülebilir. Kolay anlaşılabilir için şöyle diyeyim: iç cephe, dış cephe... Asıl olan iç cephedir. Bu cephe bütün memleketin, bütün milletin meydana getirdiği cephedir. Dış cephe, doğrudan doğruya ordunun düşman karşısındaki silâhlı cephesidir. Bu cephe sarsılabilir, değişebilir, mağlûp olabilir; fakat bu hâl, hiçbir vakit bir memleketi, bir milleti mahvedemez. Mühim olan, memleketi temelinden yıkan, milleti esir ettiren, iç cephenin çökmesidir. Bu gerçeği bizden daha çok bilen düşmanlar, bu cephemizi yıkmak için asırlarca çalışmışlar ve çalışmaktadırlar. Bugüne kadar muvaffak da olmuşlardır. Gerçekten “kaleyi içinden almak”, dışından zorlamaktan çok kolaydır. Bu maksatla şahıslarımıza kadar temasa gelebilen bozguncu mikropların, vasıtaların varlığını iddia etmek uygundur.

Meclis'in zihniyeti, çalışması, vaziyeti, düşmana ümit verici olmadıkça iç ve dış cephelerimizin yerinden oynamasına imkân ve ihtimal yoktur. Meclis'te, bir veya birkaç üyenin karamsarlık aşılayan sözlerinden bile aleyhimizde istifade çareleri aranılmakta olduğuna şüphe edilmemelidir. Dışişleri Bakanlığı'nın dosyaları buna dair vesikalarla doludur. Kesin şekilde söylüyorum ki, istemeyerek olsa dahi düşmanlara ümit verecek en küçük belirtiler oldukça millî davanın sonuçlanması tehlikeye düşer.

1922 (Nutuk II, s. 638 - 639)

Yarım hazırlıkla, yarım tedbirle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten daha çok fenadır.

1922 (*Nutuk, II, s. 636*)

Çanakkale muharebeleri sırasında bir tümen komutanına emri:

Ben, şu haberi bekliyorum: “Siperlere giren düşman mahvedilmiş, düşman siperlerine askerimiz girmiştir!” Bundan başka hiçbir haber, bence önemli değildir!

1915 (*Mustafa Kemal, Anafartalar M.A.T., s. 67*)

Müdafaa hattı yoktur, müdafaa sathı vardır. O satıh, bütün vatandır. Vatanın, her karış toprağı, vatandaşın kanıyla ıslanmadıkça terk olunamaz. Onun için küçük, büyük her birlik, bulunduğu mevziden atılabilir. Fakat küçük, büyük her birlik, ilk durabildiği noktada, tekrar düşmana karşı cephe teşkil edip muharebeye devam eder. Yanındaki birliğin çekilmeye mecbur olduğunu gören birlikler, ona uyamaz. Bulunduğu mevzide sonuna kadar direnmeye ve dayanmaya mecburdur.

1921 (*Nutuk II, s. 618*)

Memleketin müdafaası ve milletin yüksek menfaatlerinin korunması sorumluluğunu yüklenen büyük komuta katlarının, sahip oldukları bütün kuvvetleri ve bütün vasıtaları en mühim hedef üzerinde toplaması lâzım geldiğine dair hepinizce bilinen kuralı, ilkeyi bu münasebetle hatırlatmak isterim. Birinci derecede ehemmiyet taşıyan hedefi meydana çıkarmak, ciddî ve esaslı inceleme ve düşünmeye değer. En mühim hedef üzerinde elde edilecek muvaffakiyet, ikinci üçüncü derece hedefler üzerinde, başlangıçta göze alınacak fedakârlıkları daima karşılar. Bu kural, bütün barış zamanındaki tertip ve tedbirlerde hâkim ve tesirli olduğu gibi, savaşın başlangıcından sonuna kadar ihmal edilmemesi lâzım gelen bir noktadır. Bu esasa göre düşünülecek ve kararlaştırılacak tedbir ve tertiplerin uygulamaya konulmasına engel durumlar, ehemmiyetle göz önüne alınmalıdır. Şüpheli tedbirlere mukadderatı emanet etmekten, son derece kaçınmak lâzımdır. Birçok felâketler gördük, talihin bunca darbelerine maruz kaldık. Bunlar bize, memleket müdafaasında her vakit çok dikkatli olmak için gereken dersi kesinlikle vermiştir zannederim.

1924 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 169*)

Geçen gün bana zırhlı müdafaa hatlarından bahsediliyordu; diyelim ki Majino'dan... Benim görüşüm belki biraz aykırı düşecek amma... ısrar ederim ki bu hatların faydasına inanamıyorum. Zira harbi insan yapar. Bunun için insanın toprak üstünde bulunması lâzımdır. Köstebek gibi toprak altında, beton borularda veya zırhlı kulelerde oturtulacak bir kuvvet, evvelden harp dışı edilmiş bir kuvvet sayılmalıdır. Manevra kabiliyetini kendi kendine yok eden bir ordu, bir harpte mağlubiyetten başka ne kazanabilir, bilmem...

1938 (*Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu, Bilinmiyen Taraflarıyla Atatürk, s. 95*)

Orduda, esas sınıf piyadedir, piyadesiz muharebe yapılamaz; çünkü piyade taarruz eder, kazanır ve kazandığını koruyabilir. Halbuki makineli silâhlar, motorlu vasıtalar, tanklar vb. bu vazifenin ikisini birden yalnız başına, piyadesiz

yapamazlar. Bununla beraber piyade, süvarisiz, topçusuz ve diğer silâhlar ve vasıtalar olmaksızın bir ordu oluşturamaz.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 111)

Türk milletinin, Hava Kuvvetlerimizin desteklenmesi lüzumunu idrak ve takdire değer fedakârlıklar göstermesi, siyasî ve medenî erginliğinin en büyük delilidir.

1926 (Atatürk'ün S.D. III, s. 79)

Çok emekle kurduğumuz, canımızla korumaya ant içtiğimiz kutsal yurdun, havadan saldırılara karşı güvenlik altında bulunması demek, bize saldıracakların, kendi yurtlarında bizim aynı zararları yapabileceğimize güvenimiz demektir. Bu güveni her gün artıracak araç bulmakla, büyük Türk ulusunun, en göksel bir duyguyu kalbinde taşıdığını her ferdinin vatan için tutuşan gözlerinde okumaktayız.

Havacılarımız, bütün ordu ve donanmamız gibi vatani korumaya istidatlı kahramanlardır. Büyük millet, bu soylu evlâtlarıyla kendini mutlu sayabilir.

1935 (Atatürk'ün S.D.I, s. 371)

Hudutlarının mühim ve büyük kısımları deniz olan Türk Devleti'nin donanması da mühim ve büyük olmak gerektir. O zaman Türk Cumhuriyeti, daha gönlü rahat ve emin olacaktır. Mükemmel ve güçlü bir Türk Donanması'na sahip olmak gayedir. Buna ilk gidiş noktası, harp gemileri tedarikinden evvel onları muvaffakiyetle sevk ve idareye muktedir komutanlara, subaylara, uzmanlara sahip olmaktır.

1924 (Raşit Metel, Atatürk ve Donanma, 1966, s. 90)

Tarihte büyük deniz komutanlarımız vardır. Fakat modern donanma teşekkülüne teşebbüs ettikten sonra bu gibi kahramanlıklara, parlak hareketlere pek tesadüf olunamaz. Millî Mücadele esnasında donanmamızın toplu olarak kullanılmasına imkân yoktu. Bununla beraber, ayrı ayrı ve vatanseverce hizmetler pek çoktur.

1924 (Atatürk'ün S.D.V, s. 33)

Deniz silâhlarına ehemmiyet veriyoruz. Denizcilerimizin iyi silâhlı ve iyi eğitilmiş olarak hazırlanmaları büyük emelimizdir.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s.375)

Herhangi bir askerî hareketin, herhangi bir görüş noktasından araştırılıp incelenmesi, onu başından sonuna kadar hatalı gösterebilir. Yine aynı askerî hareketin başka görüş noktasından incelenmesi, onu başından sonuna kadar doğru gösterebilir. Bunu, bugünkü hâdiseler ile mukayese etmemek, olduğu tarihteki durumuyla incelemek lâzım gelir. Burada zaman ve şartlar, özellikle içinde bulunulan şartlar, tek etken olur. Bir askerî harekete uzaktan bakmak ve bakanın kendisinin bulunduğu şartlar içinde onu incelemek, onu hiçbir zaman doğru sonuçlara ulaştırmaz. İnsanları, hareketleri incelerken, hareketleri yapan komutanların, subayların içinde bulunduğu durumu ve sahip olduğu vasıtaları, karşısında bulunduğu baskıyı, karşılaştığı güçlükleri o anda araştırmak lâzım gelir.

Yoksa, aradan zaman geçtikten sonra sükûnetle düşünüp yapılacak incelemeler, orada düşünülmüş incelemelere uymayabilir.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 103)

Askerî mütalâalar tenkit edilmelidir.

1936 (T.T.K. Belleten, Sayı: 10, Lev: XCV.)

Askerî plân arzuya değil, hesaba dayanarak düzenlenmelidir.

(Oğuz Kâzım Atok, Ülkü Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 71, 1944 s. 12)

Vaziyeti gözden geçirirken ve tedbir düşünürken, acı olsa da gerçeği görmekten bir an uzaklaşmamak lâzımdır. Kendimizi ve birbirimizi aldatmak için lüzum ve mecburiyet yoktur.

1920 (Nutuk II, s. 466)

Muharebeye “ya şehit veya gazi olmak için” gidilir. Genel olarak yiğitlik meydanında ölenlerin hepsine şehit derlerse de, sağ kalanların hepsine gazi unvanı verilmez. Bu unvanı ancak kanun verir. Medenî bir milletin, yüksek menfaatler gereği, yapmaya mecbur olduğu harpler, Arap aşiretlerinin savaşı değildir. Öyle dahi olsa, savaştan sağ salim çıkanlara belki, yalnız, anaları, babaları takdir amacıyla, “benim gazi oğlum” diyerek övünür. Fakat, millet, tarih, unvan verişinde o kadar cömert değildir.

1927 (Nutuk II, s. 749)

Çok şükür, askerlerim pek cesur ve düşmandan daha dirençlidirler. Bundan başka hususî inançları, çok defa ölüme sevk eden emirlerimi yerine getirmelerini çok kolaylaştırıyor. Gerçekten onlara göre iki semavî sonuç mümkün: Ya gazi ya da şehit olmak! Bu sonuncusu nedir bilirsiniz? Dosdoğru cennete gitmek!

1915 (Melda Özverim, M.K. ve C.L., s. 56-57)

Her başarılı muharebeye iştirak eden kişinin, hakkı olmadığı halde kendisini tek etken, galip ilân etmesi, örnek alınacak bir ahlâkî kural teşkil etmez. Memleket çocuklarına, böyle gerçeğe uymayan tarz ve tavırlar takınmak âdetini veremeyiz; gelecek kuşaklara, böyle havadan, galip, fatih olunabileceği gibi yanlış bir fikri miras bırakamayız!

1927 (Nutuk II, s. 748)

Asker ocağı, teşkilâtıyla, millet ve hükûmetin itimadına sahip, ilim ve ahlâkça yüksek, fedakârlık fikirleri ve özellikleri ile belirgin, vazife aşkıyla dolu subay kurullarından teşekkül eden talim heyetleriyle, milletin yetişmiş gençlerini yalnız askerlik açısından değil bilgi açısından da eğiten ve yetiştiren bir mektep, bir terbiye ocağıdır. Bu ocakta vatandaşlar, eşitliği öğrenirler; cesaret ve teşebbüs fikirlerini geliştirirler. Bu ocakta bütün vatandaşlar, hep aynı toprağın evlâdı olduklarını en iyi duyarlar. Bütün vatandaşların millet ve memlekete faydalı ve yararlı olmak lüzumu, orada en iyi anlaşılır. Vatandaşlar, milletin kıymetli, kudretli ve yüksek medeniyetli olabilmek için yegâne koruyucunun ordu olduğunu ve yine milleti dünya karşısında hürmete lâyık bir mevkide tutan yegâne vasitanın ordu bulunduğunu en iyi ordu içinde öğrenir. Japonya, ancak çarlıkta Ruslara karşı kazandığı zaferle medeniyetini Avrupalılara tasdik ettirebilmişti. Bağımsızlık zaferimiz olmasaydı milletimizin maddî ve bilhassa manevî mevcudiyeti, bugün tarihe karışmış olacaktı.

Bir milletin yükselmesi için ilim, sanat, fikrî ve iktisadî ilerlemeler ne derecede mühim ise, ordu da bu ehemmiyete paralel ehemmiyette tanınmalıdır. Mazide nice yüksek medeniyetler görülmüştür ki, muhafaza ve müdafaasında kusur edildiği için, istilâlar altında çiğnenmiş ve yıkılmıştır. Bir yenilgiden sonra, ordunun kıymet ve lüzumu kolay anlaşılır. Mağlubiyetten ders alan böyle bir millet, dört elle orduya sarılır. Fakat ordunun ehemmiyetini anlamak için mağlûbiyet tecrübesi geçirmeyi beklememelidir. Bir millet için takdire değer olan şudur ki, galibiyetten sonra hiç gurur göstermeyerek ve düşmanı önemsiz görmeyerek ordusunun mükemmeliyetine çalışır ve çocuklarını, askerlik vazifesini fedakârlıkla yapabilecek yüksek his ve kabiliyette yetiştirir.

1930 (*Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 122-123*)

Gerçek olgunluk verebilecek asıl mektep, kıtalardır.

1914 (*Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s. 13*)

Bir kıta ve özellikle subaylar heyeti, yalnız iyi örnek olacak rehberlerle yetiştirilir.

1914 (*Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s. 13*)

Ben, kışlanın bir okul olmasını, orada zor ve şiddetin değil, bilginin, sevgi ve saygının hâkim olmasını isteyenlerdenim.

1916 (*Rıdvan Nafiz Edgüer, Hayatı ve Eserleri, s. 16*)

Büyük millî disiplin okulu olan ordunun, ekonomik, kültürel, sosyal savaşlarımızda bize aynı zamanda en lüzumlu elemanları da yetiştiren büyük bir okul haline getirilmesine, ayrıca itina ve yardım edileceğine şüphem yoktur.

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 387*)

Askerlik sanatını yalnız tüfek kullanmaya inhisar ettirmeyeceğiz; askerlerimiz ailesi ocağında, tarlalarında çalıştıkları zaman, çevreleri için faydalı olabilecek şeyleri de öğretmeye çalışacağız.

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 8. 2. 1930*)

Bir ordunun cevheri ne olursa olsun siyasete karışır, birlikte hareket ve savaşma kabiliyetini esasından kaybeder ve vatanın müdafaası gücünü hiçe indirir. Siyasete karışmış bir ordunun, karışmadan önceki disiplinini ve savaşma kabiliyetini yeniden kazanabilmesi için çok zaman ister.

(*Ali Fuat Cebesoy, Atatürk'ün Yüksek Kumandanlık Kudret ve Meziyetleri, Atatürk Görüşleri ve Hatıralarla, s. 88*)

Memleketin umumî hayatında orduyu siyasetten ayırmak ilkesi, Cumhuriyet'in daima göz önünde tuttuğu bir temel noktadır.

1924 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 318*)

Subaylarımızı hayat kaygısı içinde bırakmak asla doğru olamaz. Hayat dediğim zaman, muharebe meydanlarında terk edeceğimiz hayatı kastetmiyorum. Bizim subaylarımız bunu tam bir iftiharla terke hazırdırlar. Hayattan maksadım, gerek kendilerinin ve gerek ailelerinin geçim derdinden uzak bulunmalarını temin edecek esas -ki refahtır- bunu temin etmektir; etmeyen bir millet en esaslı bir noktada ilgisizlik göstermiş demektir.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 90*)

Silâhlanma ve donatım programımızın uygulaması, başarıyla ilerliyor. Bunları memleketimizde yapmak emelimiz, gerçekleşme yolundadır. Harp sanayii kuruluşlarımızı, daha ziyade geliştirme ve genişletme için alınan tedbirlere devam edilmeli ve endüstrileşme çalışmamızda da ordu ihtiyacı ayrıca göz önünde tutulmalıdır. Bu yıl içinde denizaltı gemilerini memleketimizde yapmaya başladık. Hava Kuvvetlerimiz için yapılmış olan üç yıllık program, büyük milletimizin yakın ve bilinçli alâkasıyla, şimdiden başarılı sayılabilir. Bundan sonrası için, bütün uçaklarımızın ve motorlarının memleketimizde yapılması ve harp hava sanayiimizin de bu esasa göre geliştirilmesi gerekir. Hava Kuvvetlerinin aldığı ehemmiyeti göz önünde tutarak, bu çalışmayı plânlaştırmak ve bu konuyu lâıyk olduğu ehemmiyetle milletin gözünde canlı tutmak lâızmıdır.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 387)

Ordunun beslenmesi ve bundan başka tekniğin ve sanatların her türlü ilerlemelerine uygun olarak yapılan silâhlar ve muharebe malzeme ve vasıtaları, memleketin ekonomisiyle alâkadardır. Ordunun saydığımız ihtiyaçlarını, memleket içinde hazırlamak esas olmalıdır; her zaman, ordunun muhtaç olduğu silâh, cephane ve benzerlerini hariçten satın alarak temin etmek mümkün olmayabilir.

1930 (Afetinan, M.B.ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 114)

Vatanın iç ve dış herhangi bir tehlikeden en az fedakârlıkla en az zamanda kurtulması için tek çare, herhangi bir seferberlik çağrısına her vatandaşın derhal ve bir an kaybetmeksizin uymasındır. Vatandaşlarım! Türk vatanının gelişmesi, bütünlüğü ve her tehlikeden korunması, bir seferberlik çağrısına derhal uyup gitmektir. Bu ilkeyi, yetişmişlerimizin ve yetişecek evlâtlarımızın daima hatırında bulundurmamızdır. Türk vatanseverliğinin birinci özelliği, vatan savunması çağrısı karşısında her işi bırakarak silâh altına koşturmasıdır.

1925 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 524)

Hiçbir millet ve memlekete karşı tecavüz fikri beslemeyiz. Fakat varlığımızı ve bağımsızlığımızı korumak için, bir de milletimizin iç rahatlığı ve gönül huzuru ile çalışarak rahata kavuşmuş ve mesut olmasını temin için, her vakit memleket ve milletimizi korumaya gücü yeter bir orduya sahip olmak da ülkümüzdür.

1922 (Mustafa Baydar, Atatürk'le Konuşmalar, s. 42)

Umumî Harp'ten sonra bütün cihan barış ve huzura muhtaçtır. Türkiye ki birçok harplere sahne olmuştur; sayılamayacak felâketler görmüştür. Onun barış ve huzur ihtiyacı daha fazladır. İşte, biz bu hazırlığımızla muhtaç olduğumuz barış ve huzuru temin etmek istiyoruz. Tarafsızlıkları bütün dünyaca kabul ve tasdik olunan devletler vardır ki, onlar da barış ve huzurları için, tabîî müdafaalarına ehemmiyet vermekte, ordularına fevkalâde itina etmektedir. Biz de, herkes gibi tabîî müdafaamıza lâıyk olduğu kadar ehemmiyet vermeye mecburuz.

1924 (Atatürk'ün S.D.II, s. 170)

Bizim açıklık ve uygulanabilirlik gördüğümüz siyasî meslek, millî siyasettir. Dünyanın bugünkü umumî şartları ve asırların dimağlarda ve karakterlerde biriktirdiği gerçekler karşısında hayalci olmak kadar büyük hata olamaz. Tarihin ifadesi budur; ilmin, aklın, mantığın ifadesi böyledir.

Milletimizin, güçlü, mutlu ve güvenlik içinde yaşayabilmesi için, devletin tamamen millî bir siyaset izlemesi ve bu siyasetin, iç kuruluşlarımıza tamamen uygun ve dayalı olması lâzımdır. Millî siyaset dediğim zaman, kastettiğim mâna ve anlam şudur : Millî sınırlarımız içinde, her şeyden evvel kendi kuvvetimize dayanıp varlığımızı koruyarak millet ve memleketin gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak... Genel olarak erişilemeyecek hayalî emeller peşinde milleti uğraştırmamak ve zarara sokmamak... Medenî dünyadan, medenî ve insanî davranış ve karşılıklı dostluk beklemektir.

1920 (Nutuk II, s. 436)

Büyük hayaller peşinden koşan, yapamayacağımız şeyleri yapar gibi görünen sahtekâr insanlardan değiliz. Büyük ve hayalî şeyleri yapmadan yapmış gibi görünmek yüzünden bütün dünyanın düşmanlığını, kötü niyetini, kinini bu memleketin ve milletin üzerine çektik. Biz Panislâmizm yapmadık; belki “yapıyoruz, yapacağız!” dedik. Düşmanlar da “yaptırmamak için bir an evvel öldürelim!” dediler. Panturanizm yapmadık, “yaparız, yapıyoruz!” dedik, “yapacağız!” dedik ve yine “öldürelim!” dediler. Bütün dava bundan ibarettir. Bütün dünyaya korku ve telâş veren kavram bundan ibarettir. Biz böyle, yapmadığımız ve yapamadığımız kavramlar üzerinde koşarak düşmanlarımızın sayısını ve üzerimize olan baskılarını artırmaktan ise tabîî duruma, meşru duruma dönelim; haddimizi bilelim. Biz yaşama ve bağımsızlık isteyen milletiz. Ve yalnız ve ancak bunun için hayatımızı esirgemedен veririz!

1921 (Atatürk'ün S.D. I, s. 195 -196)

Yeni Türkiyenin takip edeceği siyaset, belirsiz ve keyfî olamaz. Bizim siyasetimiz, mutlaka milletin kabiliyet ve ihtiyacıyla uyumlu olacaktır. Bizim için ne ittifad-ı İslâm, ne Turanizm mantıkî bir siyaset yolu olamaz. Artık yeni Türkiye'nin devlet siyaseti, millî sınırları dahilinde, egemenliğine dayanarak bağımsız yaşamaktır. Hareket kuralımız budur!

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 7. 12. 1929)

Dış siyasetimizde dürüstlük, memleketimizin güvenliğine ve gelişiminin korunmasına dikkat, hareket tarzımıza kılavuz olmaktadır. Esaslı düzenleme ve gelişim içinde bulunan bir memleketin, hem kendisinde hem çevresinde barış ve huzuru ciddî olarak arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir nitelik olamaz. Bu samimî arzudan esinlenen dış siyasetimizde memleketin dokunulmazlığını, güvenliğini, vatandaşların haklarını herhangi bir tecavüze karşı bizzat savunabilmek kudreti de, özellikle gözde tuttuğumuz noktadır. Kara ve deniz ve hava ordularımızı, bu memlekette barışı ve güvenliği dokunulmaz bulunduracak bir kuvvette muhafazaya bunun için çok önem veriyoruz.

1928 (Atatürk'ün S.D.I, s. 342-343)

Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti, aldatılır bir varlık değildir. Onu aldatabilirim düşüncesinde bulunanların, işte asıl onların kendileri için telâfisi çok güç olacak derecede aldanmış olduklarına ve olacaklarına şüphe edilmemelidir.

1937 (Asım Us, G.D.D., s. 160 - 161)

Dış siyaset, bir toplumun iç kuruluşu ile sıkı şekilde ilgilidir. Çünkü iç kuruluşa dayanmayan dış siyasetler, daima mahkûm kalırlar. Bir toplumun iç kuruluşu ne kadar kuvvetli, sağlam olursa, dış siyaseti de o nispette güçlü ve sağlam olur.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 162)

Dış siyaset, iç kuruluş ve iç siyasete dayandırılmak zaruretindedir, yani iç kuruluşun tahammül edemeyeceği genişlikte olmamalıdır. Yoksa hayalî dış siyasetler peşinde dolaşanlar, dayanak noktalarını kendiliğinden kaybederler.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 101)

Ben, siyasî meseleleri de askerî vaziyetler gibi harita üzerinden mütalâa ederim.

1924 (Burhan Cahit, Gazi

Mustafa Kemal, 1932, s. 74)

Türkiye'nin güvenliğini gaye tutan, hiçbir milletin aleyhinde olmayan bir barış istikameti, bizim daima ilkemiz olacaktır.

1931 (Atatürk'ün S.D.I, s. 356)

Komşuları ile ve bütün devletlerle iyi geçinmek, Türkiye siyasetinin esasıdır.

1930 (Aydın Tarihi, Sayı: 79-81, 1930, s. 6787)

Türk Cumhuriyeti'nin en esaslı ilkelerinden biri olan “yurtta barış, dünyada barış” gayesi, insaniyetin ve medeniyetin refah ve ilerlemesinde en esaslı etken olsa gerektir. Buna elimizden geldiği kadar hizmet etmiş ve etmekte bulunmuş olmak, bizim için övünülecek bir harekettir.

1933 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 560)

Yurtta barış, dünyada barış için çalışıyoruz.

1931 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 551)

Barış yolunda nereden bir çağrı geliyorsa, Türkiye onu, gönülden karşıladı ve yardımlarını esirgemedi.

1937 (Atatürk'ün S.D.I, s. 388)

Biz, milletlerarası münasebetlerde karşılıklı güven ve saygıyı hedef tutan açık ve samimî politikanın en ateşli taraftarıyız. Hassasiyetimiz, bu yolda kendisini gösteren hazırlıklara ve uğraşılara karşı, bunların bizim için de fiilî ve gerçek bir güven oluşturup oluşturmayacağı noktasındadır.

1926 (Atatürk'ün S.D.I, s. 336)

Yeni esaslar ve anlayışlar çerçevesinde bütün cihan ile en yeni münasebetleri kurmuş olan Türkiye Cumhuriyeti, barış yolunda harcanmış büyük gayretlerin gelişmesini derin bir alâka ile takip etmekte ve beşeriyetin en büyük ideali olan barışın lâzım ve esaslı unsurlarını, iyi niyetle yapılan ve bilhassa doğrulukla tatbik edilen karşılıklı sözleşmelere uymanın teşkil ettiği kanaatinde bulunmaktadır.

1928 (Atatürk'ün S.D.V., s. 50-51)

Türkiye, ilkelerine bağlı olarak kesinlikle barışçı bir siyaset takip etmektedir.

1928 (Atatürk'ün S.D.V., s. 53)

Dışışlerinde dürüst ve açık olan siyasetimiz, özellikle barış fikrine dayalıdır. Milletlerarası herhangi bir meselemizi barış vasıtalarıyla çözümlemeyi aramak, bizim menfaat ve anlayışımıza uyan bir yoldur. Bu yol dışında bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, güvenlik ilkesine, onun vasıtalarına çok ehemmiyet veriyoruz. Milletlerarası barış havasının korunması için, Türkiye Cumhuriyeti yapabileceği herhangi bir hizmetten geri kalmayacaktır.

1929 (Aydın Tarihi, Sayı: 68, 1929, s. 5025)

Dış siyasetimiz, başlangıçta kendisine çizdiği hareket hattından asla sapmamıştır. Dış siyasetimiz, daima milletler refahının yaratıcısı olan barış içinde, memleketin gelişmesini amaç edinmiştir. Bu gelişmeyi, tam ve mutlak olarak, bütün milletlere temenni ederiz.

1933 (Hakimiyeti Milliyet gazetesi, 30. 10. 1933, s. 2)

Barış, milletleri refah ve mutluluğa erıştiren en iyi yoldur. Fakat bu kavram bir defa ele geçirilince daimî bir dikkat ve itina ve her milletin ayrı ayrı hazırlığını ister.

1938 (Atatürk'ün S.D.I, s. 396)

Barış ilkesi, insanlığın ilerlemesi ile paralel olarak kuvvetlenmektedir. Harpten büyük zararlar görmüş milletlerin bu ilkeye daha büyük bir dostluk ve samimiyetle bağlı olacakları tabiidir. Bu ilkenin bütün devletlerce siyaset esası sayılmasıyladır ki, medeniyet için ve milletlerin saadet ve refahı için en gerekli olan barış, yerleşmiş olur.

1930 (Aydın Tarihi, Sayı: 79-81, 1930, s.6787)

Bizim kanaatimizce uluslararası siyasî güvenliğin gelişmesi için ilk ve en mühim şart, milletlerin hiç olmazsa barışı koruma fikrinde samimî olarak birleşmesidir.

1932 (Atatürk'ün S.D.I, s. 357)

Milletlerin güvenliği ya iki taraflı veyahut çok taraflı umumî müşterek anlaşmalarla, uzlaşmalarla temin edilebilir diye mutlak mahiyette ortaya atılan ve her biri diğerlerine zıt sayılan ilkeler, barışın korunması emrinde bizim için kesin ve isabetli değildir ve olamaz. Bunların her birini coğrafi ve siyasî icap ve vaziyetlere göre kullanarak barış yolundaki özenli çalışmayı gerçeklere dayandırmak, her millet için ayrı ayrı bir vazifedir. Cumhuriyet Hükûmeti, bu gerçeği görmüş, tatbik etmiş, en yakın komşuları ile olduğu kadar en uzak devletlerle olan münasebetlerini, dostluklarını, ittifaklarını ona göre düzenlemeyi bilmiş ve bu sayede dış siyasetimizi sağlam esaslara dayandırmıştır.

1938 (Atatürk'ün S.D.I, s. 396)

Olaylar, Türk milletine, iki ehemmiyetli kuralı yeniden hatırlatıyor : Yurdumuzu ve haklarımızı müdafaa edecek kuvvette olmak; barışı koruyacak uluslararası çalışma birliğine önem vermek!

1935 (Atatürk'ün S.D.I, s. 369)

Şuna da inanıyorum ki, eğer devamlı barış isteniyorsa, kütlelerin vaziyetlerini iyileştirecek uluslararası tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın bütününün refahı, açlık ve baskının yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, kıskançlık, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde eğitilmelidir.

1935 (Aydın Tarihi Sayı: 19, 1935)

Eğer harp bir bomba patlaması gibi birdenbire çıkarsa milletler, harbe mâni olmak için, silâhlı mukavemetlerini ve malî kudretlerini saldırgana karşı birleştirmekte tereddüt etmemelidirler. En hızlı ve en müessir tedbir, muhtemel bir saldırgana, taarruzun yanına kâr kalmayacağını açıkça anlatacak uluslararası teşkilâtın kurulmasıdır. Maamafih, bugün için en acele ihtiyaç, komşu memleketlerin, birbirlerinin hususî ihtiyaçlarını ve meselelerini görüşmeleridir. Bundan başka bölgesel antlaşmalar, barışın korunması için kıymetlerini şimdiden ispat etmişlerdir.

1935 (Aydın Tarihi, Sayı: 19, 1935)

Askerî hareket, siyasî faaliyetin ümitsiz olduğu noktada başlar. Ümidin güven verici bir şekilde geri gelmesi, orduların hareketinden daha hızlı, hedeflere varışı temin edebilir.

1922 (Atatürk'ün S.D.III, s. 40 - 41)

Milletlerin siyasetinde ancak menfaatleri vardır; kimsenin kimseye dost olamayacağını bilelim!

1933 (Kılıç Ali, Atatürk'ün Hususiyetleri, 1955, s. 110)

Uluslararası anlaşmazlıklar, ancak iyi niyetle ve umumî menfaat adına karşılıklı fedakârlık yolu ile halledilebilir.

(Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, s. 141)

Maalesef Türk'ün geleneksel dostu yoktur; menfaatler müşterek olunca Avrupalılar buna, hemen “geleneksel dostluk” ismini vermişlerdir.

1933 (Samih Nafiz Tansu, Atatürk Anekdotalar - Anılar, Der: Kemal Arıburnu, s. 137)

Son yılların hep harice âlet olan muharebeleri ispat etti ki, Balkanların birbirleriyle çarpışmaları kadar mânasız ve acınacak az macera bulunur. Bu kardeş muharebelerinde ve milletler kendi aralarında boş yere yırtanmışlardır ve bir çaresi bulunmazsa, bu kardeş boğuşmaları daha devam edebilir. Yetmedi mi, niçin devam etsin?

1924 (Yunus Nadi Abahoğlu, Atatürk Anekdotalar - Anılar, Der.: Kemal Arıburnu, s. 222 - 223)

Balkan milletleri sosyal ve siyasî ne görünüş arz ederlerse etsinler, onların Orta Asya'dan gelmiş aynı kandan, yakın soylardan müşterek cetleri olduğunu unutmamak lâzımdır. Karadeniz'in kuzey ve güney yollarıyla, binlerce seneler deniz dalgaları gibi birbiri ardınca gelip Balkanlarda yerleşmiş olan insan kütleleri

başka başka adlar taşımış olmalarına rağmen, hakikatte bir tek beşikten çıkan ve damarlarında aynı kan dolaşan kardeş kavimlerden başka bir şey değillerdir.

Görüyorsunuz ki, Balkan milletleri yakın maziden ziyade uzak ve derin mazinin kırılmaz çelik halkalarıyla birbirine pekâlâ bağlanabilir. Binbir türlü beşerî ihtiraslarla, dinî ayrılıklarla, bazı tarihî hâdiselerin bıraktığı dargın izlerle, geçmiş zamanlarda gevşetilmiş, hattâ unutturulmuş olan gerçek bağların kuvvetlendirilmesi lüzumlu ve faydalı olduğu, yeni insanî devre girdik. Bir an için, bütün bu maziye gömülmüş olan hatıralardan vazgeçsek bile, bugünün gerçek gerekleri, Balkan milletlerinin, devrin hürmet ve riayete mecbur kıldığı yepyeni şartlar ve kayıtlar ve geniş bir zihniyet altında birleşmelerindeki faydanın büyük olduğunu göstermektedir. Balkan birliğinin temeli ve hedefi, karşılıklı siyasî bağımsız varlığa saygı ile dikkat ederek ekonomik sahada, kültür ve medeniyet yolunda işbirliği yapmak olunca, böyle bir eserin bütün medenî insanlık tarafından takdirle karşılanacağına şüphe edilemez.

1931 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 272 - 273*)

Balkan Antlaşması, Balkan devletlerinin, birbirlerinin varlıklarına özel saygı beslenilmesini göz önünde tutan mutlu bir belgedir. Bunun, sınırların korunmasında, gerçek bir değeri olduğu besbellidir.

1934 (*Atatürk'ün S.D. I, s. 364*)

Dünyada şimdiye kadar, başka başka milletlerin birlik yaptıkları ve asırlarca beraber yaşadıkları, tarihte görülmüştür. Bizim kurmak istediğimiz birliğin, tarihte geçmiş olan birliklerin çok üstünde olmasını isteriz. Tarihi bu kadar yüksek bir idealin esas temel taşı, yalnız geçici politika esaslarında kalmaz. Bunun, esas temel taşları lâzımdır ki, kültür ve ekonomi cevheriyle dolu olsun. Çünkü kültür ve ekonomi, her türlü siyasete yön veren esaslardır.

1937 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 285*)

Cumhuriyet Hükûmeti'nin, doğuda izleyegelmekte bulunduğu dostluk ve yakınlık siyaseti, yeni bir kuvvetli adım attı. Sadabat'ta, dostlarımız Afganistan, Irak ve İran ile imza etmiş olduğumuz dörtlü antlaşma, büyük bir memnuniyetle kayda değer barış eserlerinden biridir. Bu antlaşmanın etrafında toplanan devletlerin, aynı gayeyi izleyen ve barış içinde gelişmeyi samimiyetle isteyen hükûmetleri arasında işbirliğinin, gelecekte de hayırlı neticeler vereceğinden emin bulunmaktayız.

1937 (*Atatürk'ün S.D.I, s. 388*)

1932 yılında, Amerika Genelkurmay Başkanı General Mac Arthur'la yaptığı görüşme sırasında söylemiştir:

Avrupa devlet adamları, başlıca anlaşmazlık konusu olan mühim siyasî meseleleri, her türlü millî egoizmlerden uzak ve yalnız umumun yararına olarak, son bir gayret ve tam bir iyi niyetle ele almazlarsa, korkarım ki felâketin önü alınamayacaktır. Zira, Avrupa meselesi İngiltere, Fransa ve Almanya arasındaki anlaşmazlıklar meselesi olmaktan, artık çıkmıştır. Bugün Avrupa'nın doğusunda,

bütün medeniyeti ve hattâ bütün insanlığı tehdit eden yeni bir kuvvet belirmiştir. Bütün maddî ve manevî imkânlarını, topyekûn bir şekilde, dünya ihtilâli gayesi uğruna seferber eden bu korkunç kuvvet, üstelik Avrupalılar ve Amerikalılarca henüz malûm olmayan yepyeni siyasî metotlar uygulamakta ve rakiplerinin en küçük hatalarından bile, mükemmel istifade etmesini bilmektedir. Avrupa'da vuku bulacak bir harbin başlıca galibi ne İngiltere, ne Fransa, ne de Almanya'dır; sadece bolşevizmdir. Rusya'nın yakın komşusu ve bu memleketle en çok harp etmiş bir millet olarak, biz Türkler, orada cereyan eden hâdiseleri yakından takip ediyor ve tehlikeyi bütün çıplaklığıyla görüyoruz. Uyanan doğu milletlerinin zihniyetlerini mükemmelen istismar eden, onların millî ihtiraslarını okşayan ve kinleri tahrik etmesini bilen bolşevikler, yalnız Avrupa'yı değil, Asya'yı da tehdit eden başlıca kuvvet halini almışlardır.

1932 (Cumhuriyet gazetesi, 8. 11. 1951)

Harbin ciddiyetini dikkate almayan bazı samimiyetsiz önderler, taarruzun vasıtaları olmuşlardır. Kontrolleri altındaki milletlere, milliyetçiliği ve an'aneyi yanlış bir şekilde göstererek ve kötüye kullanarak aldatmışlardır. Bu buhranlı saatlerde karışıklığa mâni olmak için, kütlelerin kendileri karar vermeleri ve mesuliyet mevkiini yüksek karakterli ve yüksek moralli, vicdanlı insanların eline bırakmaları zamanı gelmiştir. Bu, gecikmeden yapılmalıdır.

1935 (Ayın Tarihi, Sayı: 19, 1935)

İtalya, Mussolini'nin idaresi altında şüphesiz büyük bir kalkınmaya ve gelişmeye erişmiştir. Eğer Mussolini, gelecekteki bir harpte İtalya'nın görünürdeki heybet ve azametini, harp haricinde kalmak suretiyle, gerektiği şekilde istismar edebilirse, barış masasında başlıca rollerden birini oynayabilir. Fakat korkarım ki İtalya'nın bugünkü şefi, Sezar rolünü oynamak hevesinden kendisini kurtaramayacak ve İtalya'nın askerî bir kuvvet yaratmaktan, henüz çok uzak olduğunu derhal gösterecektir.

1932 (Cumhuriyet gazetesi, 8. 11. 1951)

Bence, dün olduğu gibi yarın da Avrupa'nın mukadderatı, Almanya'nın alacağı vaziyete bağlı bulunacaktır. Fevkalâde bir dinamizme sahip olan bu yetmiş milyonluk çalışkan ve disiplinli millet, üstelik millî ihtiraslarını kamçılayabilecek siyasî bir cereyana kendisini kaptırdı mı, er geç Versay Antlaşması'nın tasfiyesine girecektir.

1932 (Cumhuriyet gazetesi, 8. 11. 1951)

Çok zaman geçmeden Avrupa'da bir fırtına kopacak, bu müthiş kasırğa, dünyanan her tarafına yayılacak ve insanlık umumî bir harp felâketinin bütün kötülükleri ile bir kere daha karşılacak! Bu kanlı, tehlikeli durumda tarafsız kalmak, harbe katılmamak ve devlet gemisini bu fırtına ortasında hiçbir mâniyaya çarptırmadan yöneterek harp dışında ve barış içinde yaşamaya çabalamak, bizim için hayatî önem taşımaktadır.

1938 (Nihat Reşat Belger,
Ulus gazetesi 10. 11. 1961)

Hastalığı esnasında, Dolmabahçe Sarayı'ndaki odasında Ali Fuat Cebesoy'la konuşurken söyledikleri :

Pek yakında dünya vaziyeti, Mütareke senelerinden daha çok ciddi olacak ve karışacaktır. İkinci büyük bir harp karşısında kalacağız. Dünyaya hâkim olan milletleri idare edenlerin arasında yazık ki birinci derece devlet adamı çıkmıyor. Avrupa'da birkaç maceraperest Almanya ile İtalya'nın başında zorla bulunuyorlar. Karşı karşıya geldikleri zayıf devlet adamlarının aczinden cüret alıyorlar. Bunlar, bugün dünyayı kana boyamaktan çekinmeyeceklerdir. Eski dostumuz Rus Sovyet Hükûmeti, âcizlerle maceraperestlerin yanlış hareketlerinden istifade etmesini bilecektir. Bunun neticesinde dünyanın vaziyeti ve dengesi bütünüyle değişecektir. İşte, bu devre esnasında doğru hareket etmesini bilmeyip en küçük bir hata yapmamız halinde, başımıza Mütareke senelerinden daha çok felâketler gelmesi mümkündür!

Bu ikinci Umumî Harp, beni yataktan kımıldanmayacak bir halde yakalayacak olursa memleketin hali ne olacaktır? Ben devlet işlerine mutlaka müdahale edecek bir vaziyete gelmeliyim! Bizde hiçbir şeyin yataktan idare edilmeyeceğini bilirsiniz. Mutlaka işin başına geçmem lâzımdır!

1938 (Siyasi Hâtıralar, II. Kısım, Ali Fuat Cebesoy, 1960, s. 252 - 253)

Atatürk tarafından yazdırılmıştır:

Yalnız samimî bir kanaat olarak bildiğimiz bir şey vardır ki, eğer bu memleketin bir gün herhangi bir yerde bir badireye girmesi, bir muharebeye tutulması veya iştirak etmesi mukadderse, hükûmet olarak, bu hususta Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne ve millete, onu etrafla düşünerek, bilerek ve anlayarak karar vermek imkânını hazırlamak, başlıca vazife saydığımız bir iştir. Yani istemiyoruz ki, uluslararası herhangi bir hadisede bir hükûmetin veya birkaç hükûmetin girişecekleri üstlenmelerin tabîî seyirleri şu veya bu tarzda birbirini gerekli sayarak, milleti mazide birçok hadiselerde olduğu gibi bir olupbitti karşısında bıraksın!

Milletlerin faaliyetlerinde, bütün hadiseleri evvelden tahmin edip bir karara bağlamak mümkün olmamıştır. Bununla beraber, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin bu memleketin mukadderatında düşünerek bir karar vermesi ve ancak onun verdiği kararların uygulanabilir olduğunun içerde ve dışarda herkese anlatılmasının, bu memleketin selâmeti için esaslı bir çare olduğunu zannediyoruz. Türkiye, şu veya bu tarzda herhangi bir yere sürüklenirilmiş gibi başı boş bir idare manzarası göstermeyi asla kabul edemez.

Büyük devletler arasındaki mücadele, gerginlik, düşmanlık o haldedir ki, bunların arasında bulunarak bir badireye karışmak ihtimali vardır. Bu ihtimale karşı ise azamî derecede dikkatli, tedbirli ve soğukkanlı bulunarak, postu kurtarmaya çalışmak vaziyetindeyiz.

1937 (Atatürk ve Dünya, Cevat Abbas Güler, Yeni Sabah, 10.11.1941)

Kırk asırlık Türk yurdu, düşman elinde kalamaz!

1923 (İsmail Habib Sevük, Atatürk İçin, s. 27)

Bu sırada, milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, gerçek sahibi öz Türk olan “İskenderun-Antakya” ve çevresinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde, ciddiyet ve kesinlikle durmaya mecburuz. Daima kendisi ile dostluğa çok ehemmiyet verdiğimiz Fransa ile aramızda, tek ve büyük mesele budur. Bu işin gerçeğini bilenler ve hakkı sevenler, alâkamızın şiddetini ve samimiyetini iyi anlarlar ve tabîî görürler.

1936 (Atatürk'ün S.D.I, s. 337)

Fransız Büyükelçisi'ne bir sohbet esnasında söylemiştir:

Ben toprak büyütme dileklisi değilim; barış bozma alışkanlığım yoktur; ancak anlaşmaya dayanan hakkımızın isteyicisiyim. Onu almasam, edemem. Büyük Meclis'in kürsüsünden millette söz verdim: Hatay'ı alacağım! Milletim benim dediğime inanır. Sözümü yerine getirmezsem onun huzuruna çıkamam, yerimde kalamam. Ben şimdiye kadar yenilmedim, yenilemem; yenilirim bir dakika yaşyamam. Bunu bilerek ve sözümü mutlaka yerine getireceğimi düşünerek benim dostluğumu lütfen bildiriniz ve doğrulayınız, Ekselâns Ambasadör...

1937 (Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk T. ve D.K.H., s. 5-6)

Bu, benim şahsî meselemdir. Durumu Büyükelçi'ye, daha başlangıçta açıkça ifade ettim. Dünyanın bu durumunda böyle bir meselenin, Türkiye ile Fransa arasında silâhlı bir anlaşmazlığa sürüklenmesi kesinlikle mümkün değildir. Fakat ben, bunu da hesaba kattım ve kararımı vermiş bulunuyorum. Şayet ufukta, bu yolda binde bir ihtimal belirirse, Türkiye Cumhurbaşkanlığı'ndan ve hattâ Büyük Millet Meclisi üyeliğinden çekileceğim ve bir fert olarak bana katılacak birkaç arkadaşla beraber Hatay'a gireceğim. Oradakilerle elele verip mücadeleye devam edeceğim.

1937 (Hazan Rıza Soyak, Cumhuriyet gazetesi, 10. XI. 1949)

Bir suare'de Fransız Büyükelçisi'ne söylemiştir :

- Benim davamdır bu, asla şakaya gelmeyeceğini bilmelisiniz!

(Fahri Rifkî Atay, Atatürkçülük Nedir? s. 44)

Yarın sabah bir tümen asker yollasam, Hatay'ı alabilirim. Renani için harekete geçmeyen Fransızlar, bir Suriye sancağı için bizimle harbe girmezler; bunu da bilirim. Fakat, ya bu sefer şeref ve namus meselesi yaparlarsa? Milletler belli olur mu? Ben bir sancak için Türkiye'yi harp tehlikesine sokmam.

1937 (Fahri Rifkî Atay, Çankaya, cilt: II, s. 466)

27 Ocak 1937 tarihinde Cenevre'de yapılan Milletler Cemiyeti toplantısında, Hatay'ın bağımsızlığının kabul edilmesi üzerine Başbakan İsmet İnönü'ye gönderdiği telgraftan:

Başarılmış olan millî davada izlenen medenî usule, uluslararası lâıyk olduğu kıymetin verileceğine şüphe yoktur. Bu eser, Cumhuriyet Hükûmeti'nin millî meseleler üzerinde ne kadar şaşmaz bir dikkatle durduğunu ve onları en makul tarzlarda sonuçlandırmak için, cesaret ve feragatle hareket ve faaliyete geçebilecek enerji ve kabiliyette bulunduğunu gösteren yeni bir örnek olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti'nin bu siyaset kavrayışının, dünyada barış ve huzur isteyen

ve bunun tabîî gereği olan hakseverliği benimsemeyi fazilet bilen bütün dünya milletlerince takdirle karşılanacağına şüphem yoktur. Türkiye Cumhuriyeti, haklı olduğuna inandığı davasını, büyük ve âdil hakem kurulu olmasını daima arzu ettiği ve bu sıfat ve yetkisinin daha çok çetin meselelerin çözülmesinde en yüksek kudret ve kuvvete sahip olmasını temenni ettiği Milletler Cemiyeti'ne bırakmakla insanlık adına isabetli bir harekette bulunmuştur. Bu suretle medeniyet adına da yüksek bir vazife yapmış olmakla, sadece takdir ve tebrike değerlidir.

1937 (Atatürk'ün T.T.B.IV, s. 579-580)

Artık insanlık kavramı, vicdanlarımızı temizlemeye ve hislerimizi yüceltmeye yardım edecek kadar yükselmiştir.

1931 (Atatürk'ün S.D.II, s. 273)

İnsanları mesut edeceğim diye onları birbirine boğazlatmak, insanlıktan uzak ve son derece üzümlenecek bir sistemdir. İnsanları mesut edecek yegâne vasıta, onları birbirlerine yaklaştırarak, onlara birbirlerini sevdirecek, karşılıklı maddî ve manevî ihtiyaçlarını temine yarayan hareket ve enerjidir. Dünya barışı içinde insanlığın gerçek mutluluğu, ancak bu yüksek ideal yolcularının çoğalması ve muvaffak olmasıyla mümkün olacaktır.

1931 (Atatürk'ün S.D.II, s. 273)

Çok büyük milletlere ait küçük memleketler vardır. İstikbal, öteki milletlerden ziyade bu milletlere aittir.

(Marcel Sauvage, Ayın Tarihi, Atatürk'ün Vefatları, Sayı: 60, 1938, s. 174)

Macar Heyeti'ni kabulü esnasında söylemiştir:

- Bir milletin büyüklüğü coğrafi yüzölçümü ile değil, yüreğinin asaleti, ülküsünün yüksekliği ile ölçülür.

1934 (Hakimiyeti Milliye gazetesi, 1. 1. 1934, s. 3)

Bayrak, bir milletin bağımsızlık alâmetidir. Düşmanın da olsa hürmet etmek lâzımdır.

(Muzafer Kılıç, Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk, III, Der: N.A. Banoğlu, s. 12)

Biz kimsenin düşmanı değiliz! Yalnız insanlığın düşmanı olanların düşmanıyız.

1936 (Ferit Celâl Güven, Ülkü Der-gisi, Cilt: XII, Sayı: 70, 1938, s. 314)

Düşman kim ve herhangi milletten olursa olsun, bence birdir.

1920 (Ayın Tarihi, No: 50, 1938, s. 31)

Bizim intikamımız, zalimlerin zulmüne karşıdır. Onlarda zulüm hissi yaşadıkça bizde de intikam hissi devam edecektir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 89)

Çanakkale savaşlarında kolunu kaybeden Fransız Generali Gouraud ile uzun yıllar sonra Ankara'da karşılaştıkları zaman Genaral'in yanında bulunan Fransız Büyükelçisi Chambrun'a söylediği söz:

- Türk topraklarında yatan onun şerefli kolu, memleketlerimiz arasında son derece kıymetli bir bağıdır.

1930 (*Charles de Chambrun, Nükte, Fıkra ve Çizgilerle Atatürk III, Der: N.A. Banoğlu, s. 33*)

Çanakkale’de Mehmetçik Âbidesi’ni ziyaret edip bir konuşma yapacak olan İçişleri Bakanı Şükrü Kaya’ya, harpte diğer milletlerden ölen askerlere de hitap edilmek üzere verdiği not:

Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada, bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlâtlarını harbe gönderen analar! Göz yaşlarınızı dindiriniz. Evlâtlarınız, bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim evlâtlarımız olmuşlardır.

1934 (*Uluğ İğdemir, Atatürk ve Anzakarlar, 1978, s. 6; Yekta Ragıp Önen, Dünya gazetesi, 10. 11. 1953’ten alıntı*).

Geleceğin yüksek ufuklarından doğmaya başlayan güneş, asırlardan beri ısırap çeken milletlerin talihidir. Bu talihin, artık bir daha siyah bulutlara bürünmemesi, milletlerin ve onların önderlerinin dikkat ve fedakârlığına bağlıdır.

1928 (*Atatürk’ün S.D.II, s. 250 - 251*)

Biz, yaşama ve bağımsızlık için mücadele eden ve bu kanlı mücadele manzarası karşısında bütün medeniyet dünyasının hissiz, seyirci kaldığını görmekle içi kan ağlamış insanlarız.

1922 (*Atatürk’ün S.D.II, s. 38*)

İnsanlığa yönelmiş fikir hareketi, er geç muvaffak olacaktır. Bütün mazlum milletler, zalimleri bir gün yok edecek ve ortadan kaldıracaktır. O zaman dünya yüzünden zalim ve mazlum kelimeleri kalkacak, insanlık kendisine yakışan bir toplumsal duruma erişecektir.

1922 (*Atatürk’ün S.D.II, s. 29*)

Mutlaka medenî, insanî ve barışçı ülkü belirmelidir.

1930 (*Afetinan, Kemal Atatürk’ü Anarken, 1956, s.168*)

Korkunç savaş vasıtaları, bilhassa uçak ve denizaltıların büyük bir hızla gelişmekte olduğundan bahsedilirken söylediği bir söz:

- Belki bu ilerlemedir ki, bir gün muharebeyi imkânsız hale getirecek, böylece dünyada sürekli bir barış devri açılmış olacaktır.

(*Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk’ün Hususiyetleri, 1965, s. 150*)

Macar bilgini Prof. Zayti Ferenc’e söylemiştir:

Biz Türkler ve siz Macarlar kardeşiz. Ne yazık ki, boş yere, biz i’lâ-yi kelimetullah diye İslâm âleminin, siz de rûhullah diye Hristiyanlığın asırlarca öncülüğünü yaparak, birbirimizin mahvına yürüdük. Böyle bir şaşkınlığa düşeceğimize, iki kardeş millet el ele verseydik, insanlığa ne büyük hizmet ederdik.

1932 (*Hasan Cemil Çambel, Makaleler, Hatıralar, s. 77*)

Bir sabah Mısır Büyükelçisi 'ne, Çankaya sırtlarından doğmakta olan güneşi göstererek söyledikleri:

Doğudan şimdi doğacak olan güneşe bakınız! Bugün, günün ağardığını nasıl görüyorsam, uzaktan, bütün doğu milletlerinin de uyanışını öyle görüyorum. Bağımsızlık ve hürriyetine kavuşacak daha çok kardeş millet vardır. Onların yeniden doğuşları, şüphesiz ki ilerlemeye ve refaha yönelmiş olarak vuku bulacaktır. Bu milletler, bütün güçlüklerle ve bütün engellere rağmen, mânileri yenecekler ve kendilerini bekleyen geleceğe ulaşacaklardır. Müstemlekecilik ve emperyalizm yeryüzünden yok olacak ve yerlerini, milletler arasında hiçbir renk, din ve ırk farkı gözetmeyen yeni bir âhenk ve işbirliği çağı alacaktır.

1933 (*Dünya gazetesi*, 20. 12. 1954)

Harpçi olamam; çünkü, harbin acıklı hallerini herkesten iyi bilirim!

(*Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk, s. 110*)

Büyük milletler, felâket günlerinde şerefli imtihanlar vermeye fırsat bulurlar.

(*Nuri Ardiç, Hatıralar, Görüşler Adana Halkevi Dergisi, Sayı: 13-14, 1939, s. 31*)

Milletleri antlaşmalardan ziyade hisler bağlar.

1937 (*Ulus gazetesi*, 20. 3. 1937)

Amerikalı havacılar söylemiştir:

Kıtaları birleştirirken, milletleri yaklaşıtıyorsunuz.

1931 (*Milliyet gazetesi*, 2. 8. 1931)

Yabancı gazetecilere söylemiştir:

Yakınlık temininde basının rolü çok kıymetlidir.

1930 (*Vakit gazetesi*, 31. 10. 1930)

Milletler gam ve keder bilmemelidir. Şeflerin vazifesi, hayatı neşe ve şevkle karşılamak hususunda milletlerine yol göstermektir.

Vaktiyle kitaplar karıştırdım. Hayat hakkında filozofların ne dediklerini anlamak istedim. Bir kısmı her şeyi kara görüyordu. “Madem ki hiçiz ve sıfıra varacağız, dünyadaki geçici ömür esnasında neşe ve saadete yer bulunamaz!” diyorlardı. Başka kitaplar okudum, bunları daha akıllı adamlar yazmışlardı. Diyorlardı ki: “Madem ki sonu nasıl olsa sıfırdır, bari yaşadığımız müddetçe şen ve neşeli olalım.” Ben kendi karakterim itibariyle ikinci hayat görüşünü tercih ediyorum, fakat şu kayıtlar içinde: Bütün insanlığın varlığını kendi şahıslarında gören adamlar mutsuzdurlar. Besbelli ki o adam fert olarak yok olacaktır. Herhangi bir şahsın, yaşadıkça memnun ve mesut olması için lâzım gelen şey, kendisi için değil, kendisinden sonra gelecekler için çalışmaktır. Mâkul bir adam, ancak bu şekilde hareket edebilir. Hayatta tam zevk ve mutluluk, ancak gelecek nesillerin şerefi, varlığı, mutluluğu için çalışmakta bulunabilir. Bir insan böyle hareket ederken, “Benden sonra gelecekler acaba böyle bir ruhla çalıştığımı fark edecekler

mi? diye bile düşünmemelidir. Hatta en mesut olanlar, hizmetlerinin bütün nesillerce meçhul kalmasını tercih edecek karakterde bulunanlardır.

Herkesin kendine göre bir zevki var: Kimi bahçe ile meşgul olmak, güzel çiçekler yetiştirmek ister; bazı insanlar da adam yetiştirmekten hoşlanırlar. Bahçesinde çiçek yetiştiren adam, çiçekten bir şey bekler mi? Adam yetiştiren adam da, çiçek yetiştirendeki hislerle hareket edebilmelidir. Ancak bu tarzda düşünen ve çalışan adamlardır ki, memleketlerine ve milletlerine ve bunların geleceğine faydalı olabilirler. Bir adam ki, memleketin ve milletin mutluluğunu düşünmekten ziyade kendini düşünür, o adamın kıymeti ikinci derecededir. Esas kıymeti kendine veren ve mensup olduğu millet ve memleketi ancak şahsiyeti ile ayakta gören adamlar, milletlerinin mutluluğuna hizmet etmiş sayılmazlar. Ancak kendilerinden sonrakileri düşünebilenler, milletlerini yaşamak ve ilerlemek imkânlarına erişirirler. Kendi gidince ilerleme ve hareket durur zannetmek bir gaflettir.

Şimdiye kadar bahsettiğim noktalar, ayrı ayrı toplumlara aittir. Fakat, bugün bütün dünya milletleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşguldürler. Bu itibarla insan, mensup olduğu milletin varlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin mutluluğuna ne kadar kıymet veriyorsa bütün dünya milletlerinin mutluluğuna hizmet etmeye elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki, bu yolda çalışmakla hiçbir şey kaybedilmez. Çünkü, dünya milletlerinin mutluluğuna çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve mutluluğunu temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında huzur, açıklık ve iyi geçim olmazsa, bir millet kendi kendisi için ne yaparsa yapsın, huzurdan mahrumdur. Onun için ben sevdiklerime şunu tavsiye ederim : Milletleri sevk ve idare eden adamlar, tabîi evvelâ ve evvelâ kendi milletinin varlığının ve mutluluğunun yaratıcısı olmak isterler. Fakat, aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lâzımdır. Bütün dünya hâdiseleri bize bunu açıktan açığa ispat eder. En uzakta zannettiğimiz bir hâdisenin bize bir gün temas etmeyeceğini bilemeyiz. Bunun için insanlığın hepsini bir vücut ve bir milleti bunun bir organı saymak gerekir. Bir vücudun parmağının ucundaki acıdan diğer bütün organlar etkilenir.

“Dünyanın filân yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne?” dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa, tıpkı kendi aramızda olmuş gibi onunla alâkadar olmalıyız. Hâdiseler ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak lâzımdır. İşte bu düşünüş, insanları, milletleri ve hükûmetleri bencillikten kurtarır. Bencillik şahsî olsun, millî olsun daima fena sayılmalıdır. O halde konuştuklarımızdan şu neticeyi çıkaracağım: Tabîi olarak kendimiz için bütün lâzım gelen şeyleri düşüneceğiz ve gereğini yapacağız. Fakat bundan sonra bütün dünya ile alâkadar olacağız. Kısa bir misal: Ben askerim. Umumî Harp’te bir ordunun başında idim. Türkiye’de diğer ordular ve onların komutanları vardı. Ben yalnız kendi ordumla değil, öteki ordularla da meşgul oluyordum. Bir gün Erzurum cephesindeki hareketlere ait bir mesele üzerinde durduğum sırada yaverim dedi ki: “Niçin size ait olmayan meselelerle de uğraşıyorsunuz?” Cevap verdim: “Ben bütün orduların vaziyetini iyice bilmezsem, kendi ordumu nasıl sevk ve idare edeceğimi tayin edemem.” Bir

devlet ve milleti idare vaziyetinde bulunanların daima göz önünde tutmaları lâzım gelen mesele budur.

1937 (*Ulus gazetesi*, 20. 3. 1937)

Vatandaşların, bir milletin fertleri olmak itibariyle millete, onun devlet ve hükûmetine ve mensup olduğu milletin medenî beşeriyetin bir ailesi olması açısından, bütün insanlığa karşı birtakım vazifeleri vardır.

1930 (*Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları*, s. 16)

Hayat, herhangi bir tabiat harici etkenin müdahalesi olmaksızın dünya üzerinde tabîi ve zarurî bir kimya ve fizik seyri neticesidir.

1930 (*Afetinan, Atatürk Hakkında H.B.*, s. 267)

Hayat pek kısa! Çocukluk ve okul bir kısmını alıyor; geriye kalanını ise, uyku yarıya indiriyor. Uykusuzluğu giderecek ve vücuda verdiği istirahat gıdasını verecek komprimeler icat edilse... Bir gün o da olacaktır. Nitekim tıp, kimya, uyutmak için pek güzel ilâçlar yapmışlardır.

(*Cevat Abbas Gürer, Yakınlarından Hatıralar*, 1955s. 59)

Bir hatıra defterine, defterdeki diğer kimselerin yazılarını okuduktan sonra defter sahibine hitaben yazdıkları:

Hatırat defterini başkalarının yazıları ile doldurmaya heves etmektense, hayat defterini kendi faaliyet ve fazilet eserleriyle doldurmaya bak!

1923 (*Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, sayı: 1, 1984, s. 286-287)

Ölüm, tabiatın en tabîi bir kanunudur.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II*, s. 74 - 75)

Ölüm, insanın değişmez kaderidir; marifet unutulmamaktır.

(*Atatürk'ten B.H.*, s. 13)

Tabiat insanları türetti; onları kendine taptırdı da. Ancak, insanların dünyada yaşayabilmeleri için, onların tabiata egemenliğini de şart kıldı. Tabiata egemen olmasını bilemeyen yaratıklar, varlıklarını koruyamamışlardır. Tabiat onları, kendi unsurları içinde ezmekten, boğmaktan, yok etmekten ve ettirmekten çekinmemiştir.

1935 (*Atatürk'ün S.D.II*, s. 279)

İnsanlar sularda kaynaşıp çırpınan bir mevcuttan bugünkü şekline geldi. İnsanın bugünkü yüksek zekâ, idrak ve kudreti, milyonlarca ve milyonlarca nesilden geçerek hazırlandı. Artık insan bugün, tabiatın nihayetsiz büyüklüğüne ve tabiat içinde kendi nevinin mukadderatına, gittikçe büyüyen bir irade ve bilinç ile bakıyor.

1930 (*Afetinan, Atatürk Hakkında H.B.*, s. 267)

İnsanlar, büyük tabiat olayları önünde göçler, akın yolları ile bu arz dediğimiz yıldızın her kıtasına dağılmışlardır. Bu kıtalardan kimine eski, kimine yeni denmiş. Bu deniş, hem bilgiden, hem bilgisizliktendir. Amerika, Kristof Kolomb keşfetti diye yeni dünya sayılmıştır. Fakat jeoloji olayları, Asya'dan, Alaska yolu ile veya daha başka yollarla, karanlık zamanlarda, ismi bilinmeyen kıtaya geçişler olduğu, Maya medeniyetini ve İnkaları öğrendikçe, stepler ve Alaska geçitleri düşünüldükçe, Eskimo yüzleri ile ve tipleri ile kızılderili Hint insanları yüzleri ve tipleri incelenip araştırıldıkça, bu eski ve yeni dünya kavramları, şüphesiz yavaş yavaş değişir! Kristof Kolomb'un keşfi, hiç şüphesiz ki çok büyük ve mühim hâdisedir. Fakat daha dünkü iş sayılır. Ondan çok ve çok daha önceleri vardır! Ne ise, biz oralara kadar dalmayalım, bırakalım bilginler araştırsınlar, incelesinler, gerçeği meydana çıkarsınlar.

(*Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk T. ve D.K.H., s. 53 - 54*)

Hayat demek mücadele, çatışma demektir. Hayatta muvaffakiyet, mutlaka mücadelede muvaffakiyetle mümkündür. Bu da, manevî ve maddî bakımdan kuvvete, kudrete dayanır bir niteliktir.

1920 (*Nutuk II, s. 434*)

Dünya, insanlar için bir imtihan meydanıdır. İmtihan edilen insanın her suale pek uygun cevaplar vermesi mümkün olmayabilir. Fakat düşünmelidir ki, hüküm bütün cevapların hepsinden doğan sonuca göre verilir.

1914 (*Melda Özverim, M.K. ve C.L., s. 45*)

Yolunda yalnız olmayacaksınız; orada, aynı hedefi takip eden başkaları ile beraber yürüyeceksin. Bu hayat yarışında, diğerleri, kabiliyetleri itibariyle size geçebilirler. Bir başarı, elinizden kaçabilir. Bundan dolayı, onlara kızmayınız ve elinizden geleni yapmışsanız, kendi kendinize de kızmayınız. Asıl mühim olan başarı değil, gayrettir. İnsanın elinde olan ve onu memnun eden ancak gayrettir.

1930 (*Afetinan, M.B. ve M.K.*

Atatürk'ün El Yazıları, s. 78; 542)

Yüksek seviyede olan, kendi seviyesinden bilgi ve anlayışça aşağı olanı beğenmez. Fakat bu hal, aslında takdir ve teşvike lâayık görölmek lâzım gelmez mi? Her yeni yetişen, kendinden eskisini beğenmeyecek kadar yükselirse, o zaman, ancak o zaman gelecek nesiller, birbirinden derece derece yüksek seviyede bir yüksek kuşak vücuda getirebilir ki, insanın ilerlemesinin gayesi de budur.

1918 (*M.Kemal Atatürk'ün Karlsbad Hatıraları, Afetinan, s. 51*)

Allah dünya üzerinde yarattığı bu kadar nimetleri, bu kadar güzellikleri insanlar istifade etsin, varlık içinde yaşasın diye yaratmıştır ve azamî derecede faydalanabilmek için de, bütün yaratıklardan esirgediği zekâyı, akıllı insanlara vermiştir.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 108*)

Bu dünyada her şey insan kafasından çıkar. Bir insan başının ifade etmeyeceği hiçbir şeyi tasavvur edemiyorum.

(*Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 182*)

Herşeyin kaynağı insan zekâsıdır.

(Fali Rıfki Atay, 19 Mayıs, s. 41)

İnsanın vücudu bir kürsüdür; zekâ cevherinin mahfazası olan başı, üzerinde taşımak için kurulmuş bir kürsü!... Çünkü esas zekâdır...

(Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk'ü Özleyiş, s. 116)

İnsanların hayatına, faaliyetine hâkim olan kuvvet, yaratma ve icat kabiliyetidir.

1930 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 270)

Akıl ve mantığın çözümleyemeyeceği mesele yoktur.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 270)

Dünyada insanların hatırına gelen her mâkul şeyin meydana gelişine maddî imkân olsa idi, gerçekten bütün dünyanın umumî manzarası başka türlü olurdu. Fakat, insanlar için her şeyi yapmakta maddî imkân bulunamaz.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 82 -83)

Ehven-i şer, şerlerin en büyüğüdür.

(Rükneddin Fethi Olcaytuğ. Atatürk Hakkında Düşünce ve Tahliller, s. 48)

Hayatta daima ve çok ölçülü olmak lâzımdır.

(Hasan Rıza Soyak, Yakınlarından Hatıralar, 1955, s.10)

Manevî kuvvetler, bilhassa ilim ve iman ile yüksek bir şekilde gelişir.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 223)

Neşeli olmayan insanlardan iki türlü şüphe edilir: Ya hastadır veyahut o insanın başkalarına bildirmek istemediği bir kuruntusu, bir derdi vardır.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 300)

Samimiyet ifade edilemez. O, gözlerden ve alınlardan anlaşılabilir.

1925 (Mustafa Selim İmece, Atatürk'ün Ş.D.İ. ve K.S., s. 67)

Atatürk tarafından yazdırılmıştır:

Yaşayan her şey bazı izler bırakır. Biz, onlardan bir mâna çıkarabilecek kadar zeki isek, bu izlerin bizim için bir anlamı olur.

1937 (Afetinan, Atatürk'ün B.N.M.s. 37)

Gözyaşları zaaf alâmetidir.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s.20)

İnsanları heyecanlandırmak değil, teskin etmek lâzım gelir.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 89)

Her manzara, insanın kendi ruhunun ve hislerinin dürtüsüyle belirir.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 81)

Felâket başa gelmeden evvel, onu önleyecek ve ona karşı savunulacak gerekleri düşünmek lâzımdır. Geldikten sonra dövünmenin faydası yoktur.

1920 (Nutuk II, s. 463)

İnsanlar gariptir; bazen en akıllılarının bile, gerçeklerin açıklığı karşısında görüşleri temelsiz ve çürük olur.

1924 (Atatürk'le Konuşmalar, Mustafa Baydar, s. 94)

Geçmiş zaman ve geçmiş zamanın hatıraları, ebedî bir hayata maliktir.

1915 (Melda Özverim, M.K. ve C.L., s. 53)

Tarihî hadiselerin oluşu sırasında, bazen fizyolojik arızalar mühim rol oynarlar. Tabiat ya engel olur veyahut yardım eder.

1933 (Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 165)

Dâhi odur ki, ileride herkesin takdir ve kabul edeceği şeyleri ilk ortaya koyduğu vakit herkes onlara delilik der.

1926 (Hikmet Bayur, T.T.K. Belleten, Cilt : 3, Sayı : X. 1939, s. 254)

Büyüklik odur ki, hiç kimseye iltifat etmeyeceksin, hiç kimseyi aldatmayacaksın, memleket için gerçek ülkü neyse onu göreceksin, o hedefe yürüyeceksin. Herkes senin aleyhinde bulunacaktır. Herkes seni yolundan çevirmeye çalışacaktır. İşte sen bunda karşı koymaları yok eden olacaksın. Önüne sayılamayacak güçlükler yığacaklardır. Kendini büyük değil küçük, zayıf, vasıtasız, hiç telâkki ederek, kimseden yardım gelmeyeceğine inanarak bu güçlükleri aşacaksın. Ondan sonra sana büyüksün derlerse, bunu diyenlere de güleceksin.

1908 (Atatürk'ün S.D.V, s. 112)

Bir adam ki büyük olmaktan bahseder, benim hoşuma gitmez. Bir adam ki memleketi kurtarmak için evvelâ büyük adam olmak lâzımdır, der ve bunun için bir de örnek seçer, onun gibi olmayınca memleketin kurtulamayacağı inancında bulunur, bu, adam değildir.

1908 (Atatürk'le Konuşmalar, Mustafa Baydar, s. 100)

İnsanlar âdetlerini, ahlâklarını, hislerini, eğilimlerini, hattâ fikirlerini geliştirme ve eğitmede içinde yetiştiği toplumun umumî eğilimlerinden kurtulamazlar. Fakat bazı büyük yaratıklar vardır ki, onlar yalnız mensup oldukları topluma karşı kalplerini ve ruhlarını aynı halde tutarlar.

1922 (Atatürk'ün S.D.II, s. 34)

Şef, görüşünü ve düşüncesini en üstün kabul ettiren, işi yönetendir. Şef. niteliği ve değeri en yüksek olan adamdır. Şef, şef olmalı; ister sivil ister asker...

(Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk T. ve D.K.H., s. 46)

Tarih söz götürmez bir şekilde ispat etmiştir ki, büyük meselelerde muvaffakiyet için kabiliyet ve kudreti sarsılmaz bir başkanın varlığı şarttır. Bütün devlet adamlarının ümitsiz ve acizlik içinde.. Bütün milletin başsız olarak karanlıklar içinde kaldığı bir sırada, her vatanseverim diyen binbir çeşit kimsenin, binbir hareket ve görüş şekli gösterdiği gürültülü anlarda danışmalarla, birçok hatırlı ve sözü geçer kişilere bağlılık gereğine inanmakla, sağlam ve esaslı ve özellikle etkili yürümek ve en nihayet çok güç olan hedefe erişmek mümkün müdür? Tarihte, bu yolda şeref kazanmış bir toplum gösterilebilir mi?

1927 (Nutuk I, s. 70)

Usul ve kural şudur ki, genel vaziyeti idare ve sevk mesuliyetini üzerine alanlar, en mühim hedefe ve en yakın tehlikeye, mümkün olduğu kadar yakın bulunur. Yeter ki bu yaklaşma, genel vaziyeti görüşten uzak bırakacak derecede olmasın.

1919 (Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K.
Atatürkle Beraber : Cilt: II, s. 466 - 467)

Gerçekte ihtirassız büyük bir iş meydana getirilemez. Fakat onun herhalde millet yolunda bir hizmet gayesine yönelmiş olması lâzımdır. Başkan olan kimsenin, milletin ülküsüne göre hareket etmesi ve milletin psikolojisini bildikten sonra, o milletin eğilimine uyması gerekir.

1930 (Ayn Tarihi, No: 73, 1930)

Ben, bir işte nasıl muvaffak olacağımı düşünmem; o işe neler mâni olur, diye düşünürüm. Engelleri kaldırdım mı, iş kendi kendine yürür.

(Hasan Rıza Soyak, Yakınlarından Hatıralar, 1955, s. 10)

Yeni kuruluşlar için bina, para, ortam imkânlarından söz edilmesi üzerine söyledikleri:

Gerekli sebeplerde hata ediyorsunuz! Bana, yeni bir tesis yapacağınız yerde cansız maddelerden bahsediyorsunuz; halbuki bana adamdan bahsetmelisiniz! Filân yerde Ali Bey var deyin; onu, bana tasvir eden! Eğer bu Ali Bey istenen adamsa binayı da, parayı da, etrafına toplanacak kitleyi de yaratır. Taşa toprağa değil, insana kıymet verin!

1933 (Atatürk'ten B.H., s. 59)

Herhangi bir zorluk önünde kaldığım zaman benim yaptığım iş şudur: Vaziyeti iyice tespit etmek, sonra bu vaziyet karşısında alınacak tedbirin ne olduğuna karar vermek. Bu kararı bir kere verdikten sonra artık acaba yapayım mı, yapmayayım mı, diye tereddüt etmemek, tereddütsüz kararı tatbik etmek ve muvaffak olacağıma inanarak tatbik etmek!

(Asım Us. G.D.D., s. 109)

Ağır ve kesin bir kararın doğruluğuna inanmak için, vaziyeti her köşesinden mütalâa etmek lâzımdır. Ağır ve kesin bir karar tatbik edilmeye başlandıktan sonra “Keşke şu tarafını, bu tarafını da düşünseydim.. Belki bir çıkar yol bulurduk. Yeniden bunca kan dökmeye, bunca can yakmaya ihtiyaç kalmazdı!” gibi tereddütlere yer kalmamalıdır. Böyle bir tereddüt, karar sahibinin vicdanında kanayan bir nokta olur ve onu yaptığının doğruluğundan da şüpheye düşürür. Bundan başka beraber çalışacak olanlar, yapılandan başka bir şey yapılmak ihtimali kalmadığına inanmalı.

1919 (Faliş Rifka Atay, Atatürk'ün B.A., s. 97)

Bazen hiç umulmadık adamdan, ben pek çok şeyler öğrenmişimdir. Hiçbir kanaati, değersiz görmemek lâzımdır. Neticede, kendi fikrimi uygulayacak bile olsam, herkesi ayrı ayrı dinlemekten zevk alırım.

(Salih Bozok, Yakınlarının Ağzından Atatürk, Yazan: Selâhaddin Güngör, s. 30)

Verdiğiniz emrin yapılmasından emin olmak istiyorsanız, tâ en son gerçekleşme ucuna kadar, kendiniz onun başında bulunmalısınız.

(Ruşen Eşref Ünaydın, Atatürk T. ve D. K. H., s. 10)

İlerlemek yolunda yapılacak her mühim girişimin, kendine göre mühim mahzurları vardır. Bu mahzurların en az dereceye indirilmesi için tedbir ve girişimlerde kusur etmemek lâzımdır.

1921 (Nutuk II, s. 600)

Benim yaptığım işler, biri diğerine bağlı ve lüzumlu olan şeylerdir. Fakat, bana yaptıklarımın değil, yapacaklarımdan bahsedin!

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 301)

Benim her emrim yapılır, çünkü benden yapılmayacak emirler çıkmaz!

(Asaf İlbay, Atatürk Anekdotalar - Anılar. Der : Kemal Arıburnu, s. 28)

Büyük kararlar vermek kâfi değildir. Bu kararları cesaret ve kesinlikle tatbik etmek lâzımdır.

(Baki Vandemir, Atatürk, Atatürk Görüşler ve Hatıralarla, s. 96)

Çalışmak, umumî kanundur; gelir sahipleri zenginler dahi, bu kanundan hariç kalamazlar; mevcut servetini millî servetin ziyadeleşmesine yardım edecek surette kullanılmalıdır. Bir zengin, bedenî çalışmadan uzak kalabilir; fakat bu takdirde, faaliyetini fikir meşguliyetine yöneltmelidir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 538)

Çalışmak, gerçekte zahmetli değildir. Yalnız, tutulan iş ile şahsın kabiliyetleri ve zevkleri arasında uygunluk olmalıdır.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 75; 534)

Neticesiz uğraşmak, çalışma sayılmaz. Hiçbir şey yapmamak veyahut neticesiz, mânasız şeyler yapmak, çalışma kanununa karşı büyük kabahattir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 536)

Çalışma, insanların bedensel kuvvetlerini geliştirir ve hayat için gerekli olan şeyleri temin eder. Çalışmaksızın, fikrî gelişme ve ahlâkî olgunlaşma da mümkün değildir.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 535)

İnsan, çalıştığı işin eli altında veyahut kafasının içinde eserini büyütmekte ve yükselmekte gördüğü zaman ne büyük zevk duyar. Bu eser, ister çiftçinin hasadı, ister mimarın evi veyahut heykeltraşın heykeli, ister bir âlimin veya bir sanatkârın keşfi, kitabı olsun, zevk birdir. Zevk, bütün zahmetleri, saban arkasında dökülen terleri, sanatkârın, düşünürün bazen pek elemli olan yorgunluklarını derhal unutturur.

1930 (Afetinan, M.B. ve M.K.Atatürk'ün El Yazıları, s. 75 - 76; 536 - 537)

İnsanlar ferdî olarak çalışırlarsa muvaffak olamazlar. Çünkü Allah insanları yaratırken onlara öyle bir muhtaçlık vermiştir ki, her insan hemcinsi insanlarla çalışmaya mecbur ve mahkûmdur. Bu iştirak faaliyeti, âdeta bir ilâhî ihtiyaç olunca, maksatları birleştirmenin nasıl zorunluk olduğunu kolayca anlarız.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 125)

İş bölümü, insanlar arasında mevcut olan tabîî ve tarihî bağlara, yeni birçok kuvvetli bağlar ilâve etmiştir. Bu yeni bağlar, insanlara birbirlerinin eksiklerini tamamlatan, yalnız bugünü değil, yarını da temine çalışan bağlardır.

1930 (Afetinan, M.M. ve M.K. Atatürk'ün El Yazıları, s. 521)

Bir insan milyoner olur. Fakat bir gün bütün servetini kaybeder, düşebilir. Ancak, o adamın içinde cevher varsa, çalışma kudreti, çalışma aşkı yaşıyorsa gene kazanıp eski servetini elde edebilir.

(Hikmet Bayur, T.D.K. Türk Dili, Belleten, No:33, 1938, s. 16)

Başarılarda gururu yenmek, felâketlerde ümitsizliğe mukavemet etmek lâzımdır.

1930 (Afetinan, Atatürk Hakkında H. B. s. 90)

Bir insan, hayatında büyük bir başarı kazanabilir, fakat yalnız onunla övünerek kalmak isterse, o başarı da unutulmaya mahkûmdur. Onun için çalışmak ve daima başarı aramak, herkes için esas olmalıdır.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 301)

Bir kurumun yaşaması, gelişmesi, başarılı olması, o kurumun başına geçenlerin iyi huylu, dürüst, imanlı kişiler olmasına bağlıdır.

1933 (Akşam gazetesi, 27. 8. 1933)

Türkiye İş Bankası'nın kuruluş gecesi (26 Ağustos 1924), Banka'nın İdare Meclisi üyelerine söyledikleri:

- Sermayenin azlığına bakarak cesaretiniz kırılmasın! Böyle kurumlar için en kuvvetli sermaye zekâ, dikkat, iffettir. Teknik ve metodik çalışmasını bilmektir. Bu kanaatle işe sarılınız, mutlaka başaracaksınız! Bu işte başarılı olmayı, eğer şahsî bir izzetinefis meselesinden daha ileri, millî bir gurur, millî bir izzetinefis meselesi yaparsanız çalışmak için, hedefinize ulaşmak ve daha yükselmek için muhtaç olduğunuz ateşi, enerjii bol bol yüreklerinizde bulacaksınız!

1924 (Cumhuriyet gazetesi, 27. 8. 1934)

Üyeleri pek fazla olan bir komisyon, büyük işler meydana getiremez.

1930 (Atatürk'ün S.D. III, s. 88)

İnsanları istediği gibi kullanan kuvvet, fikirler ve bu fikirleri tanıyan ve umumîleştiren kimselerdir. Fikrin özelliği de, hiçbir itirazın bozamayacağı bir kesinlikle kendi kendini kabul ettirmektir. Bu ise, fikrin yavaş yavaş duygular haline gelerek inanca dönüşmesi ile mümkündür. Ve böyle olduktan sonradır ki, onu sarsmak için bütün başka mantıkların, başka değerlendirmelerin hükmü olamaz.

1914 (Mustafa Kemal, Z. ve K. Hasbıhal, s.18)

İnsanların hürmet ve saygılarının, itaatlerinin kendinden maddeten değil, mânen yüksek olanlar hakkında belirmesi, insan ruhunun gereklerindendir.

1914 (Mustafa Kemal, Z. ve K.Hasbıhal, s. 9)

Çok söz, uzun söz bir şey için söylenir: Gerçeğe anlamayanları gerçeğe getirmek için!

1928 (Atatürk'ün S.D.II, s. 252)

İki Mustafa Kemal vardır: Biri ben, et ve kemik geçici Mustafa Kemal... İkinci Mustafa Kemal, onu “ben” kelimesiyle ifade edemem; o, ben değil, bizdir! O, memleketin her köşesinde yeni fikir, yeni hayat ve büyük ülkü için uğraşan aydın va savaşçı bir topluluktur. Ben, onların rüyasını temsil ediyorum. Benim teşebbüslerim, onların özlemini çektikleri şeyleri tatmin içindir. O Mustafa Kemal sizsiniz, hepinizsiniz. Geçici olmayan, yaşaması ve başarılı olması gereken Mustafa Kemal odur!

1933(Hamdullah Suphi Tanrıöver, Yerli Yabancı 80 İmza Atatürk'ü Anlatıyor, s. 183)

Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir.

1929 (Aydın Tarihi, Sayı : 65, 1929)

Büyük ölülere matem gerekmez, fikirlerine bağlılık gerekir.

(Atatürk'ten B.H., s. 120)

Ben, manevî miras olarak hiçbir nass-ı katı'*, hiçbir dogma, hiçbir donmuş ve kalıplaşmış kural bırakmıyorum. Benim manevî mirasım, ilim ve akıldır. Benden sonrakiler, bizim aşmak zorunda olduğumuz çetin ve köklü müşkülât önünde, belki gayelere tamamen eremediğimizi, fakat asla taviz vermediğimizi, akıl ve ilmi rehber edindiğimizi tasdik edeceklerdir. Zaman süratle dönüyor, milletlerin, cemiyetlerin, fertlerin saadet ve bedbahtlık telâkkileri bile değişiyor. Böyle bir dünyada, asla değişmeyecek hükümler getirdiğini iddia etmek, aklın ve ilmin gelişimini inkâr etmek olur. Benim, Türk milleti için yapmak istediklerim ve başarmaya çalıştıklarım ortadadır. Benden sonra, beni benimsemek isteyenler, bu

temel mihver üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse, manevî mirasçılarım olurlar.

(İsmet Giritli, *Kemalist Devrim ve İdeolojisi*, s. 13)

Bir zamanlar gelir, beni unutmak veya unutturmak isteyen gayretler belirebilir. Fikirlerini inkâr edenler ve beni yerenler çıkabilir. Hatta bunlar, benim yakın bildiğim ve inandıkların arasından bile olabilir. Fakat, ektiğimiz tohumlar o kadar özlü ve kuvvetlidirler ki bu fikirler, Hint'ten, Mısır'dan döner dolaşır gene gelir, verimli neticeleri kalpleri doldurur.

1937 (Atatürk'ten B.H., s. 6, 128)

Hayatımın bütün devrelerinde olduğu gibi, son zamanların buhranları ve felâketleri arasında da bir dakika geçmemiştir ki, her türlü huzur ve istirahatimi, her nevi şahsî duygularımı milletin kurtuluşu ve mutluluğu adına feda etmekten zevk duymayayım. Gerek askerî hayatımın ve gerek siyasî hayatımın bütün devir ve bölümlerini işgal eden mücadelelerimde daima hareket kuralım, millî iradeye dayanarak milletin ve vatanın muhtaç olduğu gayelere yürümek olmuştur.

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 61)

Pekâlâ bilirsiniz ki benim bütün hayatımda bu ana kadar güttüğüm gaye, hiçbir vakit kişisel olmamıştır. Her ne düşünmüş ve her neye girişmiş isem, daima memleketin, milletin ve ordunun adına ve menfaatine olmuştur. Hiçbir zaman şahsımın üstünlüğünü ve sivrilmemi göz önüne almamışımdır.

1914 (Atatürk'ün Özel Mektupları, Sadi Borak, s. 40)

Memleket ve milletin kurtuluşu ve mutluluğu için çalışmaktan başka bir maksadım yoktur. Bu, bir insan için kâfi bir sevinç ve haz temin eder. Benimle beraber olan arkadaşlarım, bütün vatandaşlarım da aynı maksadı takip etmektedirler. Şahsî ve ailevî huzur ve mutluluğun, milletin huzur ve mutluluğuyla ayakta durduğunu, memleketin güvenlik ve dokunulmazlığıyla mümkün olduğunu gerçek ve ciddi bir surette anlamışlardır. Ben ve benimle beraber olanlar, hedefimizin yüceliğine, yolumuzun doğruluğuna eminiz. Bunda asla şüphe ve tereddüdümüz yoktur. Milletimizin, Türk milletinin yakın, uzak tarihine lüzumu kadar bilgimiz vardır. Mazinin derslerini, bugünün ve geleceğin hayatı için göz önünde tutmak dikkatinden mahrum değiliz. Yaptığımız hizmetlerle övünmüyoruz. Yapacağımız hizmetlerin, iftihar sebebi olabileceği ümidiyle avunuyoruz.

1925 (Atatürk'ün S.D.V. s. 209)

Çevresindekilere söylediği bir söz :

Beni övme sözlerini bırakınız; gelecek için neler yapacağız, onları söyleyin!

(Afetinan, Atatürk'ün B.N.M. s. 37)

Benim ihtiraslarım var, hem de pek büyükleri; fakat bu ihtiraslar, yüksek mevkiler işgal etmek veya büyük paralar elde etmek gibi maddî emellerin tatminiyle ilgili bulunmuyor. Ben bu ihtiraslarımın gerçekleşmesini, vatanıma büyük faydaları dokunacak, bana da gerektiği gibi yapılmış bir vazifenin canlı iç rahatlığını verecek büyük bir fikrin başarısında arıyorum. Bütün hayatımın ilkesi,

bu olmuştur. Ona çok genç yaşında sahip oldum ve son nefesime kadar da onu koruyacağım.

1914 (Melda Özverim, M.K. ve C.L., s. 42)

Allah bilir, hayatımda bugüne kadar orduya faydalı bir üye olabilmekten başka vicdanî bir emel edinmedim. Çünkü vatanın korunması, milletin mutluluğu için her şeyden evvel ordumuzun, eski Türk ordusu olduğunu dünyaya bir daha ispat lüzumuna çoktan inanmış idim. Bu inanca ait emellerimin şiddeti, ihtimal beni pek ziyade aşırı davranışlı göstermişti. Fakat zaman, saf ve temiz dimağlardan doğan fikrî gerçekleri -kabulünden çekinilse dahi- uygulattırır.

1912 (Atatürk'ün Özel Mektupları, Sadı Borak, s. 11)

Bütün vazifelerin üstünde bizim de bir vicdanî vazifemiz vardı; o da, herkesin sudan bir takım vazifeler yaptığı sırada hayatımızı, varlığımızı bu milletin bağrına sokarak, onlarla beraber düşman karşısında uğraşmak olmuştur!

1920 (Atatürk'ün S.D.I, s. 106)

Ben vazifemin bitmediğini, yüklendiğim sorumluluğun da yüksek ve çetin olduğunu anlıyorum. Arkadaşlar, bu vazife bitmeyecektir; ben toprak olduktan sonra da devam edecektir! Ben seve seve, sevine sevine bütün varlığımı bu kutsal vazifeye vereceğim ve onun yüksek sorumluluğunu yüklenmekle mesut olacağım. Vazifeme başarı ile devam edebileceğim. Çünkü büyük milletimizin kalp ve vicdanında bana karşı sarsılmaz bir güven ve itimat taşımakta olduğunu görüyorum. Bu benim için büyük kuvvettir, büyük yetkidir.

1925 (Atatürk'ün S.D.II, s. 236)

Biz, eğer millet ve tarih önünde herhangi bir hata işliyorsak, bunun sorumluluğunu vicdan ve sağduyumuzda hissetmekten ve ödemekten, hiçbir zaman çekinecek insanlar değiliz.

1925 (Mazhar Müfit Kansu, E.Ö.K. Atatürk'le Beraber, Cilt: I, s. 160)

Millet ve memleketin sayesinde kazanılan rütbe ve refahın bir ehemmiyeti, bir kutsallığı vardır. Biz bunlardan, ancak yine bu aziz millet ve memlekete borçlu olduğumuz son bir namus vazifesini yapmak için ayrıldık. Milletin kendi hayatını kurtarmak, kendi meşru hakkını müdafaa etmek için çıkardığı sese iştirak etmek, her kendini bilen vatandaşın vazifesidir. Eğer bu millet, bu memleket parçalanacak olursa umumî şerefsizliğin yıkıntısı altında, şunun bunun kişisel şerefi de parça parça olur. Biz, o umumî şerefi kurtarabilmek için harekete gelen millete ruhumuzla iştirak ettik. İştirakimize mâni olabilecek şahsî rütbeleri, mevkileri de umumî şerefi kurtarmaya yönelik bir gaye uğruna feda ettik.

1919 (Atatürk'ün S.D.III, s. 6)

Ben, gerektiği zaman, en büyük hediyem olmak üzere Türk milletine canımı vereceğim.

1937 (Atatürk'ün T.T.B. IV. s. 590)

Mallarını millete bağışlaması nedeniyle söylemiştir :

Mal ve mülk, bana ağırlık veriyor. Bunları, soylu milletime geri vermekle büyük ferahlık duyuyorum. Zenginlikten ne çıkar; insanın serveti, kendi manevî şahsiyetinde olmalıdır!

1937 (Rükneddin Fethi Olcaytuğ, Atatürk Hakkında Düşünce ve Tahliller, 1943, s. 44)

Hürriyet ve bağımsızlık benim karakterimdir. Ben, milletimin ve büyük ecdadımın en kıymetli mirasından olan bağımsızlık aşkı ile yaratılmış bir adamım! Çocukluğumdan bugüne kadar ailevî, hususî ve resmî hayatımın her safhasını yakından tanıyanlarca bu aşkım bilinir. Bence bir millette şeref, haysiyet, namusun ve insanlığın yerleşmesi ve yaşaması, mutlaka o milletin hürriyet ve bağımsızlığına sahip olmasına bağlıdır. Ben şahsen, bu saydığım özelliklere çok ehemmiyet veririm ve bu özelliklerin kendimde varlığını iddia edebilmek için milletimin de aynı özellikleri taşımasını şart ve esas bilirim. Ben yaşayabilmek için mutlaka bağımsız bir milletin evlâdı kalmalıyım! Bu sebeple millî bağımsızlık, bence bir hayat meselesidir. Millet ve memleketen menfaatleri gerektirdiği takdirde insanlığı teşkil eden milletlerden her biriyle medeniyet gereğinden olan dostluk ve siyaset münasebetlerini, büyük bir hassasiyetle takdir ederim. Ancak, benim milletimi esir etmek isteyen herhangi bir milletin de bu arzusundan vazgeçinceye kadar amansız düşmanıyım!

1921 (Atatürk'ün S.D.III., s.24)

Savarona yatında kabul ettiği Romanya Kralı Karol'un, görüşme sırasında Almanya ile Çekoslovakya arasındaki Südet meselesine temas etmesi ve Atatürk'ten Çekoslovakya Cumhurbaşkanı Beneş'e bazı telkinlerde bulunmasını rica etmesi üzerine, görüşmeyi dinlemekte olan zamanın Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a söyledikleri:

Majeste Kral'ın söylediklerini dikkatle dinledim. Benden, bir devlet reisine kendi ülkesinden bir parçayı Almanlara terk etmesini tavsiye etmeğimi mi istiyorlar? Benim gibi, bütün ömrü boyunca yurdunun bağımsızlığı ve bir karış toprağını başkasına vermemek için savaştan bir adam, inançlarına aykırı bir şeye nasıl aracı olur? Görüyorum ki Majeste Kral, beni ve karakterimi iyi tanımıyorlar.

1938 (Nejat Saner, Atatürk ve Sonrası, Cumhuriyet gazetesi, 13. 11. 1970)

Ölüme doğru en çok atılanlardan biriyim. Kurşun ve gülle yağmuru altında birçok müharebelere iştirak ettim. Hattâ ölüm bir defa, kalbimin yanından sıyrarak geçti. Kalbimin üzerinde bir saat vardı ve bu saat mermi parçasının şiddetini kırdı.

1928 (Atatürk'ün S.D.III., s. 82)

Her zaman tekrar mecburiyetinde kalıyor ve tekrarı da faydalı görüyorum ki, eğer ben milletime herhangi bir hizmette bulunmuşsam, eğer ben herhangi bir teşebbüste ön ayak olmuşsam bu hizmet ve teşebbüsün temel kaynağı, saygılar ve sevgilerle bağlı olduğum, bundan sonra da saygı ve sevgiyle mutluluk ve refahına varlığımı, hayatımı vereceğim aziz milletime, sizlere dayanmaktadır. Bir millette güzel şeyler düşünen insanlar, fevkalâde işler yapmaya kabiliyetli kahramanlar bulunabilir. Ama öyle kimseler yalnız başına hiçbir şey olamazlar; meğer ki bir umumî hissin ifadesi, temsilcisi olsunlar! Ben milletimin düşünce ve duygularını yakından tanımaktan, aziz milletimde gördüğüm kabiliyet ve ihtiyacı belirtmekten

başka bir şey yapmadım. Onun bu kabiliyet ve duygularını sezip tanımakla övünüyorum. Milletimdeki, bugünkü zaferleri doğurabilecek özelliği görmüş olmak... Bütün bahtiyarlığım işte bundan ibarettir.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 161)

Arkadaşlarımız ve milletin bütün fertleri gibi, millî davamızda benim de emeğim geçmiş ise, bu çalışmada iş yapma kuvveti ve başarı varsa, bunu şahsıma atfetmeyiniz. Ancak ve ancak bütün milletin manevî şahsiyetine atfediniz. Ben milletin bu yüksek, manevî şahsiyeti içinde bir naçiz fert olmakla bahtiyarım. Efendiler, millet bütününü mânevî bir şahıs halinde ve bir birleşmiş kitle şeklinde belirdi ve bu yüce birliği koruyarak ona düşman olanları ortadan kaldırdı.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 115)

Milletimle yakından ve gösteriştan uzak karşılıklı görüşmenin zevkini, bahtiyarlığını anlatamam. Her ne vakit milletimin karşısında kendimi görsem, her ne vakit milletimin fertlerinden birkaçının yüzüne baksam, oradan ruh ve vicdanıma gelen ışık, benim için en kıymetli bir ilham ve verim alevi oluyor!

1923 (Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 7. 2. 1930)

30 Ağustos'ta sevk ve idare ettiğim muharebe, Türk milletinin yanımda bulunduğu halde, idare ettiğim ilk ve son muharebedir. Bir insan kendini, milletle beraber hissettiği zaman, ne kadar kuvvetli buluyor bilir misiniz? Bunu tarif müşküldür.

1928 (Atatürk'ün S.D.III, s. 83)

Hayatımda en büyük dayanak ve kuvvetim, vatandaşlarımdan gördüğüm itimat ve destektir. Bütün vazifelerimde manevî, vicdanî olan en büyük endişem, emanetinizin hürmet ve kutsallığına devamlı olarak dikkat etmektir.

1927 (Atatürk'ün T.T.B. IV, s. 532)

Samimî olarak bu memleketin, bu milletin menfaatine yapılacak bir iş olsun, ben onu göz önüne almayayım; bu, mümkün değildir. Yalnız, işin gerçekten millete menfaati olmalı ve teklifin samimî olarak yapıldığına ben inanmalıyım.

(İbrahim Necmi Dilmen, Çığır Mecmucası, sayı: 74 - 75, 1939, s 11)

Benim için dünyada en büyük mevki ve mükâfat, milletin bir ferdi olarak yaşamaktır. Eğer Cenabıhak beni bunda muvaffak etmiş ise, şükrederim. Bugün olduğu gibi ömrümün nihayetine kadar milletin hizmetinde olmakla iftihar edeceğim.

1923 (Atatürk'ün S.D.II, s. 129)

Şimdiye kadar millete yapamayacağım bir şeyi vaat etmedim. Ben yapacağım dediğim zaman, buna inanmayanlar vardı. Buna rağmen hareket ettim. Görüyorsunuz ki başardık. Benim ve benimle çalışanların güveni vardır ki, yeni hedeflerimize de başarıyla varacağız. Şimdiye kadar söylediklerimin gerçekleşmiş olması, bütün tasavvurlarımın beni yalanlamaması, milletin ciddî ve samimî olarak bana yardımcı ve destek olmasıyla mümkün olmuştur. Onun için yeni gayelere erişmek için de bu yardım ve desteğe ihtiyacım vardır; onu benden esirgemeyiniz!

1923 (*Gazi ve İnkılâp, Mahmut Soydan, Milliyet gazetesi, 7. 12. 1929*)

Atatürk, bizden biridir.

1935 (*Şükrü Kaya, Türk Kadını Dergisi, Sayı : 6, 1966, s. 7*)

Benim şan ve şerefimden bahsetmek de hatadır. İyi dinleyiniz öğüdüm budur ki, içinizden herhangi bir adam çıkar, şan, şeref davası güder ve benzersiz olmak isterse, başınızın belâsıdır; ilk önce kafası kırılacak adam budur! Mensup olduğum Türk milletin şan ve şerefi varsa, benim de bir ferdi olmak sıfatıyla şanım şerefim vardır, asla başka değilim.

1923 (*Damar Arıkoğlu, Hatıralarım, s. 304*)

Ben zannediyorum ki, millet fertlerinin hiç birinden fazla yüksekliğe sahip değilim. Bende fazla girişim görüldüyse bu benden değil, milletin bileşkesinden çıkan bir girişimdir. Sizler olmasaydınız, sizlerin vicdanî eğilimleriniz bana dayanak noktası teşkil etmemiş olsaydı; bende girişimlerin hiçbiri olmazdı. Millete ait meziyetleri yalnız şahıslara bırakan anlayış, eski idarelerin sistem ve usul meselesinden doğuyordu. Vaktiyle mevcut devlet ve devletlerin kuruluş şekli, sadece bir şahsın menfaatlerini ve arzularını tatmine yönelmiş idi. Şahısların bu arzu ve emellerine hizmet eden millet, gösterilen büyüklüklerin şerefinden asla payını alamaz, ancak hata ve beceriksizlik olursa onlar millete yüklenirdi. Bugün bu hâl mevcut değilse, millet kendi büyüklüğünü olduğu gibi dünyaya göstermişse, fazlalık bende değil, bugünkü idarenin niteliğindedir. Bu şekil mevcut oldukça, bu mevkie çıkacak herkesin yapacağı şey bundan başka türlü olamaz.

1923 (*Atatürk'ün S.D.II, s. 159*)

Sizden olan bir şahsa, sizden fazla ehemmiyet vermek, her şeyi milletin bir ferdinin şahsiyetinde odaklaştırmak, geçmişe, bugüne, geleceğe, bütün bu zamanlara ait bir toplumun meselelerinin aydınlatılması ve belirtilmesini yüksek bir topluluğun tek bir şahsiyetinden beklemek elbette ki lâıyk değildir, elbette ki lâzım değildir.

1925 (*Atatürk'ün M.A.D., s. 19-20*)

Yabancı memleketlere veya milletlerarası konferanslara giden arkadaşlarına söylediği bir söz:

- Sesiniz benim sesimdir, unutmayınız!

(*Falih Rıfka Atay, Çankaya, 1969, s. 549*)

Ben düşündüklerimi, sevdiklerime olduğu gibi söylerim. Aynı zamanda gerekli olmayan bir sırrı kalbimde taşımak kudretinde olmayan bir adamım. Çünkü ben, bir halk adamıyım. Ben düşündüklerimi daima halkın önünde söylemeliyim. Yanlışım varsa halk beni yalanlar. Fakat şimdiye kadar bu açık konuşmada halkın beni yalanladığını görmedim.

1937 (*Ulus gazetesi, 20. 3. 1937*)

Ben, ancak daha iyisini yapabildiğim şeyi tahrip edebilirim; yapamayacağım şeyi de tahrip edemem.

(Atatürk'ten B.H., s. 86)

Ben o adamım ki ordunun memleketi, milleti muhakkak bir neticeye götürebileceği noktalarda emir veririm. Fakat ilim ve bilhassa sosyal ilim sahasına dahil işlerde ben emir vermem. Bu alanda, isterim ki bana bilginler doğru yolu göstereyim. Onun için, siz kendi ilminize, kültürünüze güveniyorsanız, bana söyleyiniz. Sosyal ilmin güzel yönlerini gösteriniz, ben takip edeyim.

1923 (Ahmet Cevat Emre, İki Neslin Tarihi, s. 316)

Ben, sadece evlenmek için evlenmek istemiyorum. Vatanımızda yeni bir aile hayatı yaratmak için önce kendim örnek olmalıyım. Kadın böyle umacı gibi kalır mı?

1923 (İsmail Habib Sevük, Atatürk İçin, s. 25)

Hayat kısadır. Bunu kutlama ve taçlandırma için, insanların genellikle makul gördükleri vasıta evliliğidir. Bu umumî kurala uymayanlar, pek sınırlı ve müstesnadırlar. Bu istisnaları oluşturanlar da, esas kuralın fenalığından değil ve fakat tersine bu güzel kurala inanmadan kendilerini meneden sebeplerin mahkûmu olduklarından, belki evlenmiş olmaktan korktuklarından fazla bedbaht olanlardır. İnkâr edilmez bir gerçektir ki insanlar, hayat, kadınsız olamaz. Evli olanlar, hayatın vazgeçilmezini temin etmiş ve bütün düşünce ve isteklerini bir maksat, bir meslek, bir amaca yöneltmiş olur. Ancak talih, eşlerin ruh ve kalplerini iyi geçindirsın!

1914 (Salih Bozok-Cemil S.Bozok, Hep Atatürk'ün Yanında, s. 172)

Yeni evlenen bir kişinin gönlü hayat, aşk ve mutluluk hisleriyle doludur. Bu, en kıymetli bir zamandır. İnsanlar, hayatında bu parlak ve sevinçli dakikaları, ölünceye kadar hep aynı surette duygulanarak pek mühim ve hayatı için tarihî bir hadise olarak anar. Ben, bunu tecrübe etmedim; fakat, az çok hayatı ve insanları tahlil ettiğim için bu neticeyi buldum. Hayatın çeşitli yönlerinden birkaçını görenler, evlendikten sonra keşfedilmemiş yönlerini de ister istemez gözlemlerler. Bu gözlemler, pek tatlı olabildiği gibi pek acı da olabilir.

1914 (Salih Bozok-Cemil S. Bozok, Hep Atatürk'ün Yanında, s. 171)

Eşini mesut edebilecek herkes evlenmelidir, çoluk-çocuk sahibi olmalıdır. Bana bakmayınız; bu meselede örnek İsmet Paşa'dır. Benim hayatım başka türlü düzenlenmiştir. Buna rağmen tecrübesini yaptım. Sonradan anladım ki bu iş benim başarabileceğim iş değilmiş...

Çocuk sevgisi insan için bir ihtiyaçtır. Hele yaş ilerledikçe bu ihtiyaç kendisini daha kuvvetle hissettiriyor. Onun için de Ülkü'yü yanımdan ayırmak istemiyorum.

1936 (Abdülkadir İnan, Türk Kültürü Dergisi, Sayı: 25, 1964, s. 62)

Çocukluk ne güzel... Çocuklar ne sevimli, ne tatlı yaratıklar değil mi? En çok hoşuma giden halleri nedir bilir misiniz? Riyakârlık bilmemeleri, bütün istek ve duygularını, içlerinden geldiği gibi, açıklamaları...

(Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk
ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965, s 78 - 79)

Bursa'da kendisini karşılayan çocuklara söylemiştir:

Küçük hanımlar, küçük beyler! Sizler hepiniz geleceğin bir gülü, yıldızı, bir mutluluk parıltısı! Memleketi asıl aynlığa boğacak sizsiniz. Kendinizin ne kadar mühim, kıymetli olduğumuzu düşünerek ona göre çalışınız. Sizlerden çok şeyler bekliyoruz; kızlar, çocuklar!

1922 (Atatürk'ün S.D.V., s. 30)

Çoğu ailelerde öteden beri çok kötü bir alışkanlık var; çocuklarını söyletmez ve dinlemezler. Zavallılar lâfa karışınca “Sen büyüklerin konuşmasına karışma!” der, sustururlar. Ne kadar yanlış, hatta zararlı bir hareket! Halbuki tam tersine, çocukları serbestçe konuşmaya, düşündüklerini, duyduklarını olduğu gibi ifade etmeye teşvik etmelidir; böylece hem hatalarını düzeltmeye imkân bulunur, hem de ileride yalancı ve riyakâr olmalarının önüne geçilmiş olur. Kısacası çocuklarımızı artık, düşüncelerini hiç çekinmeden açıkça ifade etmeye, içten inandıklarını savunmaya, buna karşılık da başkalarının samimî düşüncelerine saygı beslemeye alıştırmalıyız. Aynı zamanda onların temiz yüreklerinde yurt, ulus, aile ve yurttaş sevgisiyle beraber doğruya, iyiye ve güzel şeylere karşı sevgi ve ilgi uyandırmaya çalışmalıdır. Bence bunlar, çocuk eğitiminde, ana kucağından en yüksek eğitim ocaklarına kadar her yerde, her zaman üzerinde durulacak önemli noktalar. Ancak bu surettir ki, çocuklarımız memlekete yararlı birer vatandaş ve mükemmel birer insan olurlar.

(Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk
ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965, s. 79)

24 Temmuz 1922 akşamı Konya'da General Townshend şerefine verdikleri ziyafette, yemeğin sonlarına doğru elindeki mercan tespihi General'e uzatarak söyledikleri:

- Biz Türklerde bir âdet vardır. Misafirimize mutlaka bir hediye veririz. Ben asil bir milletin mütevazı bir Başkomutanıyım. Size ancak bu tespihi verebiliyorum.

Ve sofradan kalkılacağına yakın da kolundaki saati çıkararak General'e söyledikleri:

- Bu saati bana Anafartalar'da bir Türk askeri, ölen bir İngiliz subayının kolundan çıkardığını söyleyerek, getirdi. Saatin arkasında subayın künyesi yazılıdır. Bu subayın ailesini arattımsa da bulamadım. İngiltere'ye döndüğünüzde ailesini bulur ve saati verirsiniz, çok memnun olurum.

1922 (Yücel Mecmuası, O'ndan Hatıralar,
Cilt: XVI, Sayı: 91-92-93, 1942 s. 15)

Uluslararası Mark Twain Derneği tarafından “Türk milletine neşe içinde yaşama yolunu açtığı ve rehberlik ettiği” gerekçesiyle kendisine madalya verilmesi üzerine söyledikleri:

- Hayatımda işittiğim en büyük kompliman, budur. Benim insan tarafımı övüyorlar!

1937 (Atatürk'ten B.H., s. 59-60)

Bir alay karargâhının temel atma töreni esnasında bir koyunun temel için açılan çukura doğru, yere yatırılıp boğazından kesilmek üzere olduğunu gördüğü zaman, İran Şahı Rıza Pehlevi ile aralarında geçen konuşma:

Atatürk -Ben kana bakamam! Bir tavuğun dahi boğazlandığını görmeye tahammülüm yoktur.

Şehinşah -Ya bu kadar çok bulunduğunuz büyük ve kanlı muharebe meydanları?...

Atatürk -Ha, o başka meseledir; öyle yerlerde cesetlerin üzerinden atlayarak yürürüm. O bambaşka bir iştir.

(Hasan Rıza Soyak, Fotoğraflarla Atatürk ve Atatürk'ün Hususiyetleri, 1965, s.43)

Birçok zaferler kazandım. Fakat, bunların en büyüğünden sonra bile her akşam, savaş alanlarında ölen bütün askerleri düşünerek içimde derin bir keder duyuyorum.

(George Benneb, Yabancı Gözüyle Cumhuriyet Türkiye'si, s. 33)

Ben, muharebelerde dahi düşmanın üzerinde bir kin duymam; yalnız askerlik kurallarının tatbikini düşünürüm.

(İzzettin Çalışlar, Tan gazetesi 31. 8. 1937)

Bir sohbet esnasında Fransız Büyükelçisi'ne söylemiştir:

Ekselâns, Paris'i çok görmek istiyorum; ama büyük törenlerle karşılanacağım Paris'i değil! Ben Paris'e, dünyanın bu güzel şehrine, operalarını, tiyatrolarını, revülerini, zarif kadınlarını bir daha görmek için gitmek isterim. Dedim ya, gençlik hatıralarımı tazelemek için... Böyle olunca da "kendini tanıtmayarak" belli olmadan gitmek isterim; yoksa törenlerle karşılanmak için değil!

(Cevat Dursunoğlu, Son Havadis gazetesi, 10. 11. 1955, s. 3)

Ben başkalarının yaptığı ilkelere değil, ancak kendi ilkelerime uyarım.

(Mim Kemal, Yakınlarının Ağzından Atatürk, Yazar: Salâhaddin Güngör, s. 105)

Benim gözümde hiçbir şey yoktur; ben yalnız liyakat âşığıyım.

(Yusuf Ziya Özer, T.T.K. Belleten, Sayı: 10, 1939, s. 286)

Hiçbir zaman şahsî gücenikliklerimi, birtakım olumsuz girişimlerle tatmine kalkmak adiliğine tenezzül etmem.

1914 (Atatürk'ün Özel Mektupları, Sadi Borak, s. 40)

Samimî dostlarımız, sevdikleri tarafından bir işkenceye mahkûmdurlar ve bu işkence de sevdiklerinin dertlerini dinlemektir.

1922 (Atatürk'ün S.D.II, s. 38)

Düşmanları için söylemiştir:

Ben onları affederim, çünkü kalbim vardır; onlar beni affetmezler, çünkü kalpsizdirlər.

(Falih Rıfka Atay, Çankaya, 1969, s. 532)

Mesut olup olmadığı sorusuna verdiği cevap:

Evet, çünkü muvaffak oldum!

1935 (Ayın Tarihi, No: 19, 1935, s. 262)

Benim müstesna olduğuma dair bir kanun yoktur.

1922 (Atatürk'ün S.D.I, s. 273)

Ben ölürsem soylu milletimizin beraber yürüdüğümüz yoldan asla ayrılmayacağına eminim; bununla gönlüm rahat!

1926 (Atatürk'ün S.D.V, s. 44)

Beni milletim nereye isterse oraya gömsün; fakat, benim hatıralarımın yaşayacağı yer Çankaya olacaktır.

(Afetinan, Atatürk Hakkında H.B., s. 23)